ORHAN VELİ BÜTÜN YAZILARI

Bütün yazıları

ADAM

Orhan Veli

•

Bütün Yazıları

ADAM YAYINLARI
©
Anadolu Yayıncılık A.Ş.

Bu kitaptaki yazılar, çeşitli düzenlemelerle, 1953'de *Nesir Yazıları* (ikinci basımı: *Denize Doğru*, 1969), 1975'de *Edebiyat Dünyamız*, 1982'de *Bütün Yazıları I-Sanat ve Edebiyat Dünyamız, Bütün Yazıları II-Bildiğimiz Dal* adlarıyla yayımlanan kitaplarda yer almıştır.

Adam Yayınları'nda Birinci Basım: Şubat 1992
Adam Yayınları'nda İkinci Basım: Ekim 1995

Kapak Düzeni: Aydın Ülken

95.34.Y.0016.424
ISBN 975-418-141-1

YAZIŞMA ADRESİ: ADAM YAYINLARI, BÜYÜKDERE CADDESİ ÜÇYOL MEVKİİ, NO: 57 MASLAK-İSTANBUL
TEL: 285 21 52 (12 Hat) TELG: ADAMYAY TELEKS: 26534 rada tr FAX: 276 27 67

Orhan Veli

●

Bütün Yazıları

ADAM

BÜTÜN YAZILARI

Orhan Veli'nin düzyazıları ilk olarak, Mart 1953'de Varlık Yayınevi'nce basılan *Nesir Yazıları* adlı kitapta bir araya getirilmişti. Bu kitabın adı 1969'da yapılan ikinci basımında *Denize Doğru* olarak değiştirildi.

Asım Bezirci, Şubat 1975'de, şairin bu kitap dışında kalan yazılarını, notlarını, konuşmalarını derleyerek *Edebiyat Dünyamız* adıyla yayımladı (Orhan Veli, Bütün Eserleri-1, Bilgi Yayınevi).

1982'de şairin yapıtları Can Yayınları'nda basılmaya başlanınca, bu kez, *Denize Doğru* ile *Edebiyat Dünyamız* birlikte ele alınarak yeni bir düzenlemeye gidildi. Gene Asım Bezirci'nin yaptığı bu düzenleme sonunda ortaya iki kitap çıktı *Bütün Yazıları I, Sanat ve Edebiyat Dünyamız* ile *Bütün Yazıları II, Bindiğimiz Dal*. Birinci kitapta "sanat, edebiyat ve kitaplarla ilgili yazılar", ikinci kitapta ise, "öyküler, konuşmalar, gezi ve dil yazıları, güncel sanat, edebiyat, kültür, toplum, siyasa konularındaki değinmeler" yer alıyordu.

Ne var ki, yazıları türleri, konuları, içerikleri açısından ayrı bölümlerde toplamanın yararları olduğu gibi sakıncaları da olduğu bir gerçektir. Özellikle sanatçıların yazıları derlenirken düşüncelerinin, ilgilerinin, ilişkilerinin, sanat anlayışlarının gelişmelerini gösterecek bir yol izlenmelidir. Bu ise bölümlemeyi en aza indirmeyi gerektirir.

Elinizdeki bu yeni derlemede, Orhan Veli'nin bütün düzyazıları iki kitap yerine tek kitapta toplanarak, baştaki "Öyküler" ile sondaki "Konuşmalar" bölümleri dışında hiçbir bölümlemeye gidilmedi. Yazılar yayımlanış tarihlerine göre sıralandı. Böylece okurların şairin düşüncelerinde, ilgilerinde, ilişkilerindeki gelişmeleri kolayca izleyebilmeleri sağlandı. Yalnızca, Orhan Veli'nin ölümünden sonra yayımlanan altı yazı ile bir konuşmanın, ne zaman yazıldıklarını, daha önce yayımlanıp yayımlanmadıklarını

saptayamadığımız için, bunlar sıralamaya giremeyip en sonda kaldılar.

Kendisiyle yapılan konuşmaların, söyleşilerin arkasına, Sait Faik'in kitabı kapatan ünlü "anı-konuşma"sının önüne koyduğumuz konuşmanın ("Konferans") ise Kadıköy Halkevi'nde — daha önceki yayınlarda belirtildiği gibi 1946'da değil — 1945 yılında yapıldığı, "Nazım, Nesir, Şiir" başlıklı yazısının giriş sözlerinden anlaşılıyor. Bu ilginç "Konferans" sıralamada yerine konacak olsa, herhalde, "Genç Bir Şairle Konuşma"nın önünde ya da arkasında yer alırdı.

Yazıları konularına göre bölümlemeyip yayın tarihlerine göre sıralamamızın doğurabileceği arama güçlüğünü önlemek içinse, kitabın sonuna, "Konulara Göre" bir liste ekledik. Okurlar ilgilendikleri konuları ele alan yazıları bu liste aracılığıyla kolayca bulabilirler.

ÖYKÜLER

HOŞGÖR KÖFTECİSİ

Size bu yazımda üç masalı bir balıkçı meyhanesinde gördüğüm bir dünyadan bahsedeceğim.

İşiniz düşer, bilmediğiniz bir semtte kalırsınız. Yemek zamanı geçmiş, karnınız acıkmıştır. "Bir aşçı dükkânı bulsam da iki lokma bir şey yesem," dersiniz. Dolaşırsınız, sağa bakarsınız, sola bakarsınız, yiyecek bir şey göremezsiniz. Dükkânların camekânları, musluklar, testereler, ip yumakları, kurşun borular, tahlisiye simitleri cinsinden mallarla doludur. Dünyanın manasız bir dünya olduğuna hükmedeceğiniz gelir. Üzülmeyin. Bu manasız dünyanın hiç ummadığınız bir yerinde kapısından dört bir yana nefis kebap kokuları yayılan bir kebapçı dükkânı ile karşılaşmanız imkânsız değildir. İşte ben de o üç masalı balıkçı meyhanesini öyle bir yerde buldum. Daracık kapısından içeriye girerken aksi bir laf mı söylemişim nedir, ters bir müdahaleyle karşılandım. Bir ses: "Ne kafa tutuyorsun, otursana," dedi. Üstelik bu sesin sahibi bir kadındı. Neye uğradığımı anlayamadım. Oturdum. Ayna mı, cam mı, ne olduğunu kestiremediğim bir müstatilde tablası başında balık satan bir balıkçı görüyordum. Durmadan bağırıyordu

— Liraya, buraya; liraya, buraya!

Ağız hareketlerinin sonradan seslendirilmiş filmlerdekilere benzer bir hali vardı. Sanki bu ses o ağızdan çıkmıyordu. İlkin yadırgadığım bu hale sonra sonra o kadar alıştım ki, hani beş on dakika susacak olsa adeta rahatsız oluyordum. Muntazam tiktaklarına alıştığınız duvar saatiniz birdenbire duracak olsa nasıl olursunuz? Ona benzer bir şey.

Yanımdaki masada üç kadın oturuyordu. Üçü de dükkânla akraba gibiydiler. Beni tam bir külhanbeyi edasıyla karşılayan kadın sordu

— Ne içersiniz bayım? Bira mı, şarap mı?

— Bir şey içmek mi lazım? Şarap olsun öyleyse...

Dükkânın havasına enikonu ısındığımı hissettiğim bir anda bu sevimli kadının ismini öğrenmek istedim

— İsmim bana bile lazım değil, sen ne yapcaksın? dedi.

Sonra yanındaki masada oturan kadınlara dönüp anlatmaya başladı

— Kardeş, geldi kapıya dayandı. Çatçatı da var, patpatı da. Versek de alıp kaçıracak, vermesek de. Hani, "Ver de kurtul!" demiş. Bizimki de o hesap! Verdik, kurtulduk.

Neden bahsettiğini anlayamıyordum. Ama hoş bir hikâyeye benziyordu.

Orada üç dört saat kaldım. Ben dükkândan oldum ama, dükkân benden olmadı. O güzel havanın tam manasıyla içine girebilmek için aynı yere tekrar tekrar gitmek icap etti. Aileden olmaya başladığımı ancak Muallâ Ablayla "Fosforlu" şarkısını söyledikten, dükkân sahibi Etem Ağabeyle dertleştikten sonra anladım. Hatta o bile yetmedi. Dışarıda durmadan "Liraya, buraya!" diye bağıran balıkçının sesi, tahta masalar, dar peykeler, çarpık iskemlelerle de akraba oldum. Takacı, motorcu, mavnacı arkadaşlarımın dertlerini öğrendim. Rizeli Musa Kaptanın, Ömer' in, Papo'nun hikâyelerini dinledim. O şarkılarda, o seslerde, o hikâyelerde büyük bir dünya vardı. O daracık dükkâna giderken kendimi seyahate, hem de büyük bir seyahate çıkan bir adam sanıyordum. Gemici, motorcu, takacı dostlarımla Giresun'dan fındık yüklüyor, Kefken açıklarında denize tutuluyor, Köstence' de Niko Bar'dan çıkıp Türk arabacının arabasına biniyor, Novorosisk limanında balalayka dinliyor, Kazablanka'ya gidecek bir petrol gemisine tütün satıyordum. Bu üç masalı balıkçı meyhanesinde gördüğüm dünya gerçekten ne güzeldi! Çalışan insanlar, namuslu insanlar, kardeş insanlar.

Güzel bir dünyada yaşamak istiyorsanız siz de öyle bir meyhane bulunuz.

(Tanin, 2.4.1947)

KAN

Çift atlı arabamız, ay ışığının yarım yamalak aydınlattığı dağ yolunda alabildiğine gidiyordu. Beş kişiydik Eski muhtar Hasan Gökbayrak, Şaban Kâhya, Hüseyin Çavuş, Gümrükçü, bir de ben. İkimizde martin vardı, ikimizde çifte, birimizde Fransız mavzeri. Atları Şaban Kâhya sürüyordu. Arabanın sahibi de oydu zaten. Pek az konuşuyordu. Bir aralık, geriye bile dönmeden

— Arslan gibi beş kişiyiz, dedi; bir değil on tane Kara Hüsnü çıksa karşımıza vızgelir.

Hasan Gökbayrak, Gümrükçü ile bana

— Siz bilmezsiniz bu Kara Hüsnü'yü, dedi, çok namussuz adamdır. Geçende o Solak Çeşme'deki düğünde bizim Mustafa çocuğu öyle kan içinde bırakmalarına sebep de odur. Altmış senelik kan! Sonunda öçlerini aldılar.

Bu kan hikâyesini, bu Kara Hüsnü hikâyesini bizim köyün kahvesinden dinleye dinleye hal olmuştum. İşte nihayet onların köylerine, onların düğünlerine gidiyorduk. Gitmemek de vardı ama kabadayılık da büsbütün ölmedi ya! Birinin kolu giderse ötekinin gözü çıkar. Daha ötesi bir can... Hani şu Kara Hüsnü'yü merak etmiyor da değildim. On bir köyün bir belalısı ne biçim adamdır acaba diyordum.

Bir hendekten çıkıp öbürüne giriyor, bir çukurdan kurtulup bir başkasına dalıyorduk. En sonunda köyün ışıkları göründü. Şaban Kâhya dizginlere asıldı, "Dursak mı?" diye sordu. "Duralım!" dediler.

Köye eşraf tertibi girecektik. Herkes cebinden birer kâğıt lira çıkardı. Bir değnek uzunlamasına yarıldı; liralar yarığa geçirildi. Bu beş parçalı bayrak arabanın yan kenarına dikildi. Çifteler dolduruldu, horozlar çekildi, iki el silah atıldı. Şimdi davulla zurnanın gelmesini bekliyorduk. Nihayet o da sökün etti. Davulla zurnaya, ellerindeki gemici fenerleri, düğün sahipleri yol gösteriyorlardı. Çalgıcıların bahşişi olan beş liralık bayrağı küçük bir çocuğun eline verdik, köye doğru ilerlemeye başladık.

Bizi, her yanı toprak bir odaya aldılar. Odada bizden önce gelmiş olanlar da vardı. Ama saygı ettiler, baş köşeyi bize bıraktılar. Uzun uzun merhabalaştıktan sonra, biraz evvel kenara çekilmiş olan içi şarap dolu bakır bakraç yeniden meydana çıkarıldı. Ortada bir tek bardak dolaşıyor, sırası gelen o bardakla içiyordu. Bizim köylerde, bizim düğünlerde âdet hep böyleydi zaten.

Mihmanlar komşu köylerdendi. Karaçalı'dan, Sazlıdere'den, Mıncırıklı'dan falan. Bazılarını ben de tanırdım. Mesela Sazlıdere'den Ali Ağa, yetmişlik ihtiyar, bir aralık kalktı, on sekizindeki delikanlı gibi, karşılama oynadı. Bir ayak atışı vardı, övmelere seza. Bu işler davulla, zurnayla oluyordu hep. Pekâlâ şenlikli idi de. Ama birdenbire, nerden aklına esti bilmem, Şaban Kâhya düğün sahiplerinin adamlarına, "İnce çalgınız yok mu? diye sordu. Onlar da ilkin bir duraladılar, sonra, "Bakalım," diye cevap verdiler. Dışarı çıkıldı, tekrar gelindi, sağa sola haberler sahndı, bir daha gidildi, bir daha gelindi... Ne olduğu anlaşılamıyordu. İnce çalgı köyün öbür başındaki bir evde miymiş, yoksa yol mu çamurmuş... anlaşılamadı. Hasılı bir aralık bir laf çıktı. İnce çalgıyı Kara Hüsnü bırakmıyormuş diye. Ama sonra hemen yalanladılar : "Yok canım, Kara Hüsnü ne diye bırakmasın!" Gene eğlentiye devam edildi.

Ortaya meze yerine bazlamayla peynir tatlısı geldi. Bakraçtaki şarap tazelendi. Bardak yeniden dolaşmaya başladı. İnce çalgı meselesi yeni yeni unutuluyordu, kapı açıldı, kapının dışında, omuzunda bir çifte, boynunda beyaz bir atkı, ağzında bir cıgara, esmer, dev gibi bir adam göründü. "Selamünaleyküm!" dedi. Kara Hüsnü imiş. Hasan Gökbayrak birdenbire şaşırdı. "Hoş geldin be ahretlik," dedi, "buyursana!" Kara Hüsnü'ye yanıbaşımızda yer verdik. Buralarda böyle adam gerçekten görmemiştim. Kalın, hafif kısık sesle, yavaş yavaş konuşuyordu. Sözlerini daha çok Muhtar Hasan'a söylüyor, en çok onun sözlerini dinliyordu. Tüfekle gelişinden, halinden tavrından, her şeyinden belliydi; bizim hazırlıklı geldiğimizin, bu karşılaşmada bir acayiplik olduğunun o da farkındaydı. Öyle ya, düğüne herkes tüfekle mi gelir? Üstelik burası onun kendi köyüydü. Bir aralık laf gene ince çalgıya döküldü galiba, Kara Hüsnü bizim Hasan'ı kolundan tuttu "Gel benimle biraz," dedi. Kalktılar. Gümrükçü bana

baktı, ben de ona. Gümrükçü de güçlü, kuvvetli bir adamdı ha. Üstelik severdi de Hasan'ı. Neyse uzatmayalım, çıktılar. Biz hiçbir şey olmamış gibi eğlencemize devam ettik. Ne Şaban Kâhya, ne Hüseyin Çavuş, ne Gümrükçü, ne ben, birbirimize hiçbir şey söylemiyorduk, ama ne saklayayım, aklım da gidenlerdeydi. Aradan beş dakika geçti, on dakika geçti, on beş dakika geçti, yarım saat geçti, dönmediler. Enikonu sinirlenmeye başlamıştım. Dayanamadım, sordum Gümrükçü'ye. "Bunlar saz aramaya mı gittiler?" dedim. Gümrükçü bana cevap vermedi. Düşünceli bir yüzle, etrafındakilere, "Nerede kaldı yahu bunlar?" dedi. Karşı köşeden hafif bir ses "Gelirler," diye cevap verdi.

Çok geçmedi, kapı açıldı. Gelen Kara Hüsnü'ydü. Omuzunda tüfek, geçti yerine oturdu. Hasan yoktu görünürde. Belli etmemeye çalışıyorduk ama sinirlerimizin iyiden iyiye bozulmaya başladığını da hissediyorduk. Gümrükçü ancak beş dakika dayanabildi, birdenbire ayağa kalktı, "Nerede Hasan, nerede Hasan be yahu!" diye bağırmaya başladı. Kimse cevap vermiyordu. Bazlamalar paralanıyor, peynir tatlısına uzanılıyor, bakraçtan bardağa şarap dolduruluyordu. Sonunda Hasan da geldi. Gelmesiyle Gümrükçü'nün yerinden kalkıp Hasan'ın boynuna atılması bir oldu. Onu sol yanağından öptü. Öteki misafirlerin hiçbir şey anlamadıkları bu dostluk gösterisini Kara Hüsnü gülümseyerek seyrediyordu. Oturdular. Konuşma gene eski tabii halini aldı.

Şafak söküyordu. Odanın tek penceresinden görünen gökyüzü biraz evvel simsiyahken şimdi yeşille mavi arası bir renk almıştı. Hasan Gökbayrak av meraklısıydı. Bunu Kara Hüsnü de biliyordu zahir. Hasan'a dedi ki "Benim kubaylar bitişik evde, senin de hazır çiften var, istersen birazdan birer ayran içer şöyle bir çıkarız. İsterlerse arkadaşlar da gelsin. Hem açılırız, hem de bir tavşan vururuz." Fikir hepimize parlak göründü.

Ortalık adamakıllı aydınlanmıştı. Tüfeklerimizi alıp dışarıya çıktık. Sinirli bir hava içinde uykusuz geçen bir geceden sonra tabiat bize ne kadar güzel göründü. Ilık bir bahar güneşi insanın içini ısıtıyordu. Kara Hüsnü köpekleri çıkardı. Yola düzüldük. Köyden biraz açıldıktan sonra yer yer çalılarla kaplı, girintili çıkıntılı bir sırta geldik. Araziyi bilenler hepimizi bir yere koydular. Benim ilerimde Gümrükçü, onun ilerisinde Hasan Gökbayrak, onun ilerisinde de Kara Hüsnü vardı. Köpekler

salıverildi. Biraz bekledik. Üç beş dakika geçti geçmedi, köpeklerden hafif hafif sesler duyulmaya başladı. Seslerin artmasıyla hayvanların bir iz üzerinde olduklarını anladık. Ben yalnız Gümrükçü'yü görebiliyordum. Öbür arkadaşlar ya çalı arkasında, yahut da bir meylin öte tarafında kalıyorlardı. Köpeklerin sesleri yavaş yavaş uzaklaştı. Tepenin üst başından tekrar geri döndüler. Gözümü dere içindeki çalılığa dikmiş, bekliyordum. Birdenbire Kara Hüsnü'nün tarafından bir tüfek patladı. Arkasından bir tane daha. Köpekler gene uzaklaşmışlardı. Tüfeklerin havada çınlayan sesinden sonra onların gürültüsü duyulmadı bile. Ortalığı sanki bir ölüm sessizliği kaplamıştı. Biraz sonra Gümrükçü'nün sesini duydum. "Hasan!" diye bağırdı. Hasan'ın sesi meylin arkasından cevap verdi

— Hop!

— Vurdun mu?

— Hayır.

Köpekler kâh yaklaşıyor, kâh uzaklaşıyorlardı. Gel gelelim av namına hiçbir şey çıkmıyordu. Sıkılmaya başlamıştım. Yorgunluk da kendini iyiden iyiye hissettiriyordu. Oturayım dedim. Güneş ne de güzel ısıtıyordu. Sıcaklıktan gelme bir saadetin kemiklerime, iliklerime kadar işlediğini duyuyordum. Tüfeği sağ omuzuma dayayıp sol dirseğimin üzerine yaslandım. Köpeklerin sesi büsbütün kesilmişti. Yavaş yavaş avdan da ümidi keser gibi oluyordum. Açık hava, gökyüzü, güneş, sıcaklık daha çok hoşuma gidiyordu. Güneş ısıttıkça ısıttı, ısıttıkça ısıttı. Uyumuşum.

Uyandığım vakit, başucumda dikili duran Hasan Gökbayrak'ı gördüm. İyice yükselmiş olan güneşin altında biraz da terlemiştim. Hasan : "Haydi, dedi, vakit öğle oldu. kalk da köye erken dönelim."

Hepimiz uyumuşuz. İlkin Hasan uyanmış, sıra ile bütün arkadaşları uyandırmış. Acele ediyordu :

— Haydi, haydi! Al tüfeğini bakalım.

(Seçilmiş Hikâyeler Dergisi, Ekim 1947)

BAHARIN ETTİKLERİ

Bir yazı yazmak istiyordum. Kâğıdı kalemi aldım, taraçaya çıktım. Taraça dediğim, oturduğum otelin en üst katında. Hava da domuzuna güzel. Ilık bir Mart güneşi, iliklerine kadar ısınıyor insan. Böyle havalar, kış sonlarında, çok kişileri mesut eder. Saadet nedir? Herkes saadeti tanımış mıdır bu dünyada? Bu meseleler üzerinde uzun uzun konuşmak mümkün. Kim bilir, belki o zaman ben de bu söylediğim sözden vazgeçerim. Ama zaman zaman ben de kendimi mesut sansam ne çıkar? Büyük saadetlerden hiçbir vakit nasibim olmayacağına göre bunlarla avunayım bari. Oturdum. Ne yazayım diye düşünmeye başladım. Acaba hikâye mi yazsam? Hikâyede konunun pek o kadar mühim olmadığını söyleyenler de çıktı. Ama ne olursa olsun, bir vaka lazım. O vakanın bir başı bir sonu olması lazım. Üstelik vaka da, alışılmış bıkılmış vakalardan olmamalı. Küçük burjuvanın hayatını anlatan, onun zaaflarını, onun adiliklerini dünyanın en büyük kahramanlıkları, en asil heyecanları gibi gösteren hikâyelerden illallah dedik artık. Bütün ıstıraplar aşktan doğuyor. Oysaki öte yandan milyonların, milyarların ıstırabı var. Ama ne yazık ki biz o insanları tanımıyoruz. Girmişiz küçük burjuvanın içine, yuvarlanıp gidiyoruz. Başka cemiyetlerin, başka sınıfların adamı olduğumuzu bile bile. Bizim dertlerimiz, içinde yaşadığımız adamların dertlerine benzemiyor. Ne parada gözümüz var, ne pulda. Geçenlerde bir kadın, "Benim için şiir," diyordu, "beyaz bir otomobildir." Biz, en küçük menfaatlerini bile korumaktan âciz zavallılar, nasıl onlarla bir oluruz. Biz, tanımadığımız o büyük sınıfın, o fakir sınıfın adamıyız. Ama tanımadığımız için de onlardan, onların hayatından bahsedemeyiz. Üstelik tehlikeli bir iş o. İnsana sol diyorlar, komünist diyorlar. İyisi mi, bir yazar hep suya sabuna dokunmayan yazılar yazmalı. Ben de öyle yapacağım.

Gökyüzü mavi, masmaviydi. Güneş gittikçe ısıtıyordu. "Bir makale mi yazsam acaba?" diye düşündüm. Son zamanlarda zihnimi kurcalayan bir mesele var. *Réalisme* meselesi. *Réalisme*'i artık on dokuzuncu yüzyıldaki gibi anlamamalı.

Oturduğum taraça önümdeki apartmanların arka taraflarına bakıyordu. O apartmanların da taraçaları var. Gözüm karşı taraçaya ilişti. Bir kadın bir masanın başına oturmuş, başını önüne eğmiş, bir kolunu masaya dayamış, bir şey yapıyordu. Herhalde pirinç ayıklıyordu. Kendisi de hizmetçi olmalı dedim. Evet, evet, hizmetçi olmalı. Kılığı kıyafeti de hizmetçiye benziyor. Aman, sakın bunu hizmetçileri kötülemek için söyledim sanmayın. İş kıyafeti demek istiyorum; hepsi o kadar. Yoksa o burjuva hizmetçilerinin ne kadar kibar olduğunu bilirim. Çoğu zaman, efendilerine, hanımlarına taş çıkarırlar.

Kalktım dolaşmaya başladım. Bir aralık tarçanın ta kenarına kadar geldim. Aşağıdaki bahçede, duvarın üzerinde beş tane kedi bir başka kedinin etrafına dizilmişler, homurdanıp duruyorlar. Kuyrukları da durmadan oynuyor. Ortadaki dişi olacak, ötekiler erkek. Kediler baharı insanlardan evvel duyuyor demek. O sırada iki çocuk peyda oldu. Sırtlarında küfe vardı. Üzerlerindeki esvaplar saçak saçaktı. Bahçeye nereden girmişler. Mal sahibi bahçe kapısına giden yola kömür döktürmüş. Girip çıkanların ıskarpinleri çamur olmasın diye herhalde. Oradan kömür toplamaya gelmiş olacaklar. Bilmiyor bu çocuklar dünyanın nizamını. Bir yanda bir sürü insan soğuktan kırılır durur, öte yanda üç beş kişi kunduralarının kirlenmemesi için kömürü yerlere döker. Böyledir bu iş. Değişmez. Dünyanın her tarafında böyle.

Karşı taraçadaki kadının ne kedilerden haberi vardı, ne de küfeci çocuklardan. O, durmadan pirinç ayıklıyordu. Belki de uzuvlarının o ılık bahar güneşi altında hazdan gevşediğini, vücudunun bazı kısımlarının tatlı tatlı terlediğini duyuyordu. Neler düşünüyordu, kim bilir? Bir aralık kalktı, pirinci masanın üstüne bırakıp içeriye gitti. Gençti de. Entarisine sığmayan azgın bir vücudu vardı. Baharı o da duyuyordu muhakkak. Vallahi, korkunç şey bu bahar?

Bir yazı yazmak lazım. Gelelim *Réalisme* bahsine. *Réalisme*'i artık başka türlü anlamalı. Bir eser, içine dünyanın en çirkin realitelerini doldurmakla *réaliste* olmaz. Sefaletleri, ıstırapları, sınıf tezatlarını en keskin hatlarıyla canlandırmak isteyen çok kere mübalağaya düşer. Dünyayı hep kara gözlükle görmek, pertavsızı sadece pisliklerin üzerinde dolaştırmak bence *romantisme*'in ta kendisidir. Yirminci yüzyıl adamınınsa *romantique* olmaya hakkı

yok artık. Cemiyete faydalı olabilmek, insanları, söylediklerimize inandırmakla mümkün. *Réaliste* yazarla *romantique* yazarı konu bakımından da ayıramayız. Çünkü yeryüzünde *réaliste* olay yahut *romantique* olay diye bir şey yoktur. Bir yazarın edebi hüviyetini sadece işçiliği tayin eder.

Karşıki kadın taraçaya tekrar çıktı. Elinde bir tas vardı. Geldi, pirinci tasın içine boşalttı. Sonra da elini tasa sokup karıştırmaya başladı. Galiba yıkıyordu. Aşağıdaki kedilerle küfeci çocuklardan hâlâ haberi yoktu. Küfeci çocuklar için biraz evvel, "Bunlar dünyanın nizamını bilmiyorlar," dedim. Yanlış! Onlar dünyanın nizamını çok iyi biliyorlar. Nedir dünyanın nizamı? Ağahan söylemiş ya! "Zenginler olmasaydı," demiş, "fakirlerin hali daha kötü olurdu." Doğru! Bu çocuklar bunu ta doğuştan biliyorlar. Fakirlerin daima zenginlere borçlu olduğunu biliyorlar. Bunların aklından, "Fakirler olmasaydı zenginlerin hali ne olurdu?" diye bir düşünce geçmiş midir acaba? Ne münasebet!

Taraçanın kenarına tekrar geldim. Tekrar aşağıya baktım. Kediler azalmıştı. Bir tanesi, ağzıyla dişi kedinin ensesini yakalamıştı. Bırakmıyordu. Öte yanda çocuklar hâlâ kömür toplamakla meşguldüler. Birdenbire evin içinden kara bir köpek çıktı. Çocuklara doğru havlamaya başladı. Kömürleri almasınlar diye değil. Çünkü köpek ayaklarının çamur olup olmayacağını düşünmez. O sadece çocukların kılığına kıyafetine bağırıyordu. Kibarların köpekleri böyledir. Kılıksız insanlardan hoşlanmazlar. Tıpkı sahipleri gibi.

Çocuklar ilkin ürktüler. Ama pek de aldırış etmediler. Ben merakla bakıyordum. Ne olacak, kaçacaklar mı diye.

O sırada karşı taraçadaki kadın, elinde pirinç tası olduğu halde taraçanın kenarına kadar geldi. Bir elini pirinçler dökülmesin diye tasın kenarına getirip tasın içindeki suyu bahçeye boca etti. Altıncı kattan dökülen su bahçeye, tam çocuklarla köpeğin arasına, bir şimşek gürültüsü çıkararak düştü. Ne çocuklar, ne köpek, ne de kediler, hiçbiri böyle bir şey beklemiyorlardı. Ne olduğunu anlayamadan, çil yavrusu gibi dağıldılar.

Böyle bir vaka gerçekten olabilirdi, değil mi? Öyle ya, olur olur! Niçin olmasın? Olmadı halbuki. Hepsini kendim uydurdum.

(Seçilmiş Hikâyeler Dergisi, 1948)

ÖĞLEDEN SONRA

Sıcak bir kış günü. Vakit öğleden sonra idi. Bütün yazı, belki de birkaç yazı karada geçirmekten boyalarıyla macunlarını atmış, aralıkları açılmış bir alamanada dört kişi rakı içiyorduk. Biri ben, biri Hamza, biri Musa Kaptan, biri de... adını hatırlayamıyorum, tuhaf bir adı vardı. En tatlı konuşanı da o idi içimizde. Daha doğrusu, konuşmuyordu da sadece gülüyordu. "Bir şişe de benden olsun," dediğim vakit, "Yoo! dedi, senin paran Üsküdar' da geçmez. Üstelik bugüne bugün, sen bizim misafirimizsin."

Karşıda pırıl pırıl parlayan Beşiktaş sırtları. O sırtlarla aramızda masmavi bir boğaz parçası vardı. Önceleri suların, Şemsipaşa'ya doğru, bir çağlayan gürültüsüyle aktığı duyuluyordu. Üçüncü beşinci kadehten sonra bir şey duyulmamaya başladı. Yalnız insan, gözü şöyle bir kıyıdaki çakıllara, durmadan o çakılları yalayan küçük dalgalara iliştiği vakit, bir şeyler duyar gibi oluyordu. Zaman zaman da açıktan bir vapur geçiyor, birdenbire deliren deniz, kıyıdaki felekleri allak bullak ediyordu. Feleklerin üzerine renk renk kayıklar, allı, mavili, sarılı peleng-i derya'lar, ceylan-ı bahriler dizilmişti.

Bizim alamanaya bitişik bir balıkçı dükkânı vardı. Dükkân nasıl alamanaya bitişik olur diyeceksiniz. Doğru. Ama benim dükkân dediğim de, zaten, dört tane şeker sandığından meydana getirilmiş bir tezgâhtı. İçinde bir ocak, ocağın üstünde bir tava, tavada tekerlek tekerlek torikler, sandığın bir kenarında tuz kâsesi, zeytinyağı şişesi, turfanda domatesle ince biber, sekiz on tane tabak. İşte, hepsi bu kadar.

Ocağın başında bir adam habire balık kızartıyordu. Kolunun altına yarım ekmeği kıstıran soluğu burada alıyor, bir kenardan arkalıksız bir hasır iskemleye çekiyor, ocak başındaki adama bir torik söylüyor, karnını güzelce doyurduktan sonra çekip gidiyor, yerine başkası geliyordu. Gelip gidenlerin çoğu balıkçı, kayıkçı gibi kimselerdi. Bu portatif dükkân onların lokantasıydı zahir.

Lokanta sahibinin bir de yardımcısı vardı Kambur bir kız. Sonradan, bu kızın, balıkçının kendi kızı olduğunu öğrendim. Güler yüzlü bir kızdı. Kapalı Çarşı zevkine göre, alafranga sayılabilecek bir entari giymişti. Gelen müşterilerine kızarmış balıklarını veriyor, kalkan müşterilerin tabaklarını topluyor, galiba arasıra da, kirli kapları bir kenara götürüp bulaşık yıkıyordu. Görünürde ondan başka kadın yoktu. O kadar erkeğin arasında o küfürlü, o sırasına göre açık konuşmalar arasında bu kadar tabii kalabilen bir genç kadın bizim gibi insanların çok hoşuna gidiyor. O tabii hali içinde, bir metreyi pek az aşan boyunu, kalkık omuzlarına gömülü duran başını da tabii görmeye başladım. Bir aralık, "Acaba içkiden midir?" diye de düşünmedim değil. Gerçi insan sarhoş oldu mu, haliyle sarhoşluğu arasında bir bağ olup olmadığını kestiremez. Ama ben, bu kambur kızı gerçekten beğendiğime inanıyordum. Kimi adamlar derler ki "Aşk, insanı güzelleştirir"miş. Orasını bilmem; ama iş güzelleştiriyor. Bu sözün doğruluğunu, bu kambur kızda, elle tutulur bir gerçek halinde buldum. Kim bilir, belki çalışmasaydı, bu kız gene güzel olurdu. Dikkat ettim; süzgün bir yüzü, güzel kirpikleri, nemli, şeffaf dudakları vardı.

Musa Kaptan bir şeyler anlatıyordu. Kahve fincanlarımızı yeniden rakı doldurup devam etti. Bir gaz gemisiyle Novorosisk limanına gittikleri zaman nasıl balalayka dinlemiş, Köstence'deki Niko Bar'da bir karı nasıl yanağını ısırmış, Kazablanka'da Fellahlara nasıl Türk tütünü dağıtmıştı.

Beşiktaş sırtları pırıl pırıl, aradaki boğaz parçası masmaviydi. Akıntıyı sökeceğim diye yan yan ilerlemeye çalışan ufacık bir şirket vapurunun ardından bir araba vapuru görünüyor, araba vapurunun ardından, gürültüsüyle ortalığı birbirine katan, bir taka geçiyordu.

Feleklerin kenarına bir balıkçı kayığı yanaştı. İçinden biri bizim tarafa doğru : "Reis!" diye bağırdı. Bizim dördüncü, o hani adını hatırlayamadığım, kayıktan yana döndü, "Hop!" diye cevap verdi. Sonra tekrar kayıktaki konuştu "Birkaç tane barbunya var, alıver şunları." Dördüncü, kambur kıza döndü

— Ayşe, dedi, alıversene şunları Salih Ağadan.

Adı Ayşe'ymiş demek. Ayşe, feleklere basa basa kayığın yanına kadar gitti. Salih Ağa ona bir çavalye uzattı. Ayşe

çavalyeyi aldı, geri dönüyordu; feleğin biri yosunlu muymuş neymiş, ayağı kaydı; dizkapağına kadar suyun içine girdi. Kızcağız elindeki dolu çavalyeyi dökmemek için, ne yapacağını bilemedi. Ama dökmedi de. "Kız ne oldun?" dediler. "Ayağım kaydı," dedi. Çıktı. Bacağından deniz suyuyla karışık kan akıyordu. Feleğin kenarı sıyırmış olacaktı. Çavalyeyi bıraktı; sıyrılan yeri yıkamak için tekrar deniz kenarına gitti. Çavalyenin içindeki balıklar hâlâ oynaşıyorlardı. Barbunyaların arasında çinekoplar; sarıkanatlar da vardı. Dördüncü

— Bay, dedi, bu balıkları başka yerde bulamazsın. Şu Kızkulesi var ya; İstanbul balığı orayı geçti mi, çekiver kuyruğunu. İstanbul'dan başka yerde balık olmaz. Karadeniz'de hamsi, İzmir'de çipura, Gelibolu'da sardalya, işte o kadar. Balık, balık İstanbul'da. O da Boğazda.

Sonra Ayşe'nin babasına döndü

— Haydi, ağam, şunları bize diri diri kızartıver.

Balıklar diri diri kızartılmaya başlandı; söz de balığa döküldü. Tezgâhın yanı başında, bir hasır iskemlede karnını doyurmaya çalışan bir müşteri söze karıştı, dedi ki

— Ne yaparsın, et yiyemiyoruz; fukaranın eti de balık. Bereket versin balığa. Balık da olmasa şu memlekette, vallahi bilmem ama, köpekler güler halimize. Hani demek isterim ki, ne hükümet var başımızda, ne belediye. Dinim hakkı için kendimi düşünmüyorum. Memurlara acıyorum namussuzum. Onların hali bizden daha kötü. Hiç olmazsa ben, gördüğüm işi, geçineceğim paraya göre satarım. Şeker mi pahaya çıktı, balık da pahaya çıktı. Ekmek mi pahaya çıktı, balık da pahaya çıktı. Kömür mü pahaya çıktı, balık da pahaya çıktı. Oysaki onlar öyle mi? İki yüz kâğıtla hallihamur olacağız diye didinmekten imanları gevriyor zavallıların. Kabahat kimde? Baştakilerde elbet. Ne diyeyim, Allahlarından bulsunlar, demekten gayri bir şey gelmiyor ki elimden.

Dinleyenlerin hepsi "doğru" diyeceklerdi. Demelerine kalmadan önledim. "Bırakın canım," dedim, "bunlar büyük işler. Nemize lazım bizim hükümetin işi. Pekâlâ geçinip gidiyoruz işte. Bu dünyada açlıktan kim ölmüş ki biz öleceğiz?" Sonra, bahsi değiştirmiş olmak için Musa Kaptana sordum

— Musa Kaptan, dedim, şu balıkçının kızı ne güzel kız, değil mi?

— Hangisi?

— Canım, şu kambur kız işte.

— Ha! Güzeldir.

Sonra birden toparlandı

— Ama biz, aramızda çalışan kadınlara kötü gözle bakmayız.

— Canım, dedim, kötü gözle bakmayız elbet. Kötü gözle bakan mı var ki? Allah Allah, sen de amma adamsın yahu! Güzel dedim; hepsi o kadar.

— Ha! Güzeldir.

Bu "kötü göz" lafı beni düşündürmeye başladı. Öyle ya, ben bu kambur kızdan hoşlanmışsam, onu sevmişsem neden ona kötü gözle bakmış olayım? Büsbütün tersine, iyi gözle bakmışım ki sevmişim. "Sevme" sözü de geniş bir söz. İnsan bir yemeği seviyor, bir rengi seviyor, bir kadını seviyor. Hele kadını sevmenin türlü bin çeşidi var. Onu da, kendimizi de, sadece hayvan olarak gördüğümüz zaman, belki kötü gözle bakmış sayılabiliriz. Ama, ben, Ayşe'yi hiçbir zaman öyle görmedim ki! Üstelik, bu fikrin de su götürür tarafları yok mu? En iyisi, hayvanlığımız insanlığımızın içinde olmalı; insanlığımızla birlikte olmalı. Şurada, rakı şişesinin başında, saatlerce oturuyoruz. İnsanın bu saatler içinde türlü türlü ihtiyaçları oluyor. Sıkışıyor mesela. Sıkışanlar kalkıp deniz kenarındaki duvar dibine kadar gidiyor; işlerini rahat rahat gördükten sonra tekrar yerlerine dönüyorlar. Kambur kız da orada. Bu insanlar insanlıklarıyla hayvanlıklarını iyi bağdaştırmışlar. Kendi sınıflarından hiç kimse bu hali yadırgamıyor. Onların dünyası bu. Kendi dünyalarının içindeler. Bütün rahatsızlıklar, insanların kendi dünyalarının dışında kalmalarından geliyor. Biz, kendi çevremizdeki kadınların arasında, işemek şöyle dursun, bunun lafını bile edemeyiz.

Güneş, karşı sırtların üzerinde yavaş yavaş alçalıyordu. Denizdeki pırıltılar gittikçe daha fazla kıvılcımlanıyor, adamın gözünü alıyordu. Gökyüzünün mavisi daha bir tatlılaştı. Karşı kıyıda, Hayrettin İskelesi'nin önünde duran mavnalar yavaş yavaş dağılmaya başladılar. Bir şirket vapuru geliyor, bir araba vapuru gidiyor, bir şilep boğazdan aşağıya doğru iniyor, bir taka yukarıya doğru çıkıyordu. Her şeyi güzel görüyordum. Sarhoşluktan mı acaba?

Kendisine karşı bir yakınlık duyduğumu galiba kızcağız da

anladı. Sık sık bana bakıyordu. Bu bakışın başka bakışlara benzemediğini sezecek kadar da macera geçmiş başımdan. Ne düşünüyordu acaba benim için? Eminim ki beni kendinden üstün buluyordu. İhtimal geçinme imkânlarımın kılığımla, kıyafetimle uygun olduğunu sanıyordu. Ah, biz küçük burjuvalar, ne sahte, ne yaldızdan ibaret insanlarız. Her şeyimiz yalan. En küçük yalanı, düpedüz yalan söylediğimiz zaman söyleriz. Ya söylemediklerimiz? Korkunç. Kim bilir, belki de diyordu ki içinden "Ben kamburum, o değil." Ama ne malum benim de, iki gün sonra, bir kazadan iki kolumu, yahut iki bacağımı birden kaybetmiş olarak çıkmayacağım? Üstelik ben o zaman hayata, bunun kadar da uyamayacağım. Birdenbire aklıma ne geldi, biliyor musunuz? "Acaba," dedim, "ben bu kızla evlensem çocuklarımız da kambur mu olur?" Fizyolojideki veraset kanunlarını pek bilmiyorum; ama, olur olur. Olursa ne olur? Ah, ben Ayşe'ye gerçekten tutuldum galiba.

Sonunda karşı sırtların ardında güneş battı. Keşke batmasaydı; ne güzel bir gündü!

(Yaprak, 15.4.1949)

İŞSİZLİK

İşsizlik kötü şey vesselam. İşsizliğin kötü olduğunu da yalnız aç kaldığım zamanlar düşünüyorum. Can sıkıntısından bunaldığım sıralarda da düşünsem ya. Olmuyor. Bu bahçeye de hep böyle zamanlarımda gelirim. Neden acaba? Etraftakilerin de çoğu işsiz.

Bu bahçe sadece kaderleri bu yolda ortak olanları mı çekiyor dersiniz. Olabilir. Vakit öğleyi geçiyor. Açlıktan bahsettim ama pek de aç değilim. Bununla beraber, neden bilmem, etraftakilerden utanıyorum. Herkesin yemeğe gittiği bir saatte benim, parasız pulsuz buralarda dolaşmam bir suçmuş gibi geliyor bana. Boş sıralardan birine oturdum; düşünmeye başladım. Bereket versin cıgaram var. O da olmasa felaket.

Bilmem ne dağındaki petrol arama kampında bir iş teklif etmişlerdi. Gitseydim kötü mü olurdu sanki. Enayilik işte, parayla pulla değil ki! Bir odam olurdu hiç olmazsa, ev kirası düşünmezdim. Yemek parası düşünmezdim. Sabahları acı kahvemi içebilir, öğle akşam yemeklerini kampın tabldotundan yiyebilirdim. Tabldotu düşünür düşünmez karnım guruldamaya başladı. Demek acıkmışım. Şu yemek denilen şey de tuhaf bir şey. İnsanlar neler icat etmişler! Düpedüz ot yemek, yahut çiğ çiğ et yemek dururken neler çıkarmışlar ortaya! Balığı denizden tutacaksın. Başka çeşidi olursa olmaz, levrek olacak. Ateşi yakacaksın, suyu kaynatacaksın, levreği içine atacaksın, haşlandıktan sonra çıkaracaksın, bir tabağa koyacaksın, soğutacaksın, başka bir kabın içine tavuktan çıkan yumurayı kıracaksın, başlayacaksın çalkalamaya, yumurta hep aynı tarafa doğru çalkalanacak, bir yandan ince ince zeytinyağı dökeceksin, zeytinyağı iplik gibi dökülecek. Zeytinyağının da hikâyesi ayrı Zeytini daldan koparacaksın, ezeceksin, yağını alacaksın. Mutlaka zeytin olacak. Fındık olsa olmaz, susam olsa olmaz, pamuk olsa olmaz, zeytin. Zeytinyağı iplik gibi dökülecek. Yumurtayla zeytinyağı koyulaştı mı biraz, limon damlatacaksın. Onun da kararı var. Fazla damlatırsan kesiliverir. Yumurtayla zeytinyağı kıvamını bulunca

bir kaşıkla onu soğumuş levreğin üstüne gezdireceksin. Oldu mu sana mayonezli levrek? Kim bilir belki de olmadı. Olmazsa olmasın, ahçı değilim ya!

Mayonezli levreğin de ne hoş bir kokusu vardır! Acı cevize benzer. Lezzetle kokunun birbirine benzediğini de ilk defa düşünüyorum. Hem, birader, nene lazım senin mayonezli levrek? Onu düşüneceğine ekmek düşünsene! Oh, canım ekmek! Sıcak ekmek! Taze ekmek! Yeni çıkarken ne güzel kokar fırınların önü! Fırından yeni çıkmış ekmek ne güzel yakar insanın elini!

Evet, petrol kampına gitmeliydim. Gerçi şehirden, tanıdıklardan uzak kalacaktım. Ama ne çıkar? Orada da ahbaplar bulamaz mıydım? Bir petrol kampında ne gibi ahbaplar bulunabilir, şimdi de onu düşünüyorum. Mesela Amerikalı bir mühendis bulunabilir. Mesela Teksas'lıdır. Macera dolu bir hayatı vardır. Petrol işi macera işidir. Nereden ne çıkacağını kimse bilmez. Jeoloji kaidelerine göre bir yerde petrol damarına rastlamak gerekir; araştırmalara girişilir; yıllarca uğraşılır, bir şey çıkmaz, petrol, yüzyıllarca evvel, oradan kaçmış, başka yere gitmiştir. Buna karşılık, hiç umulmadık bir yerden de günün birinde petrol çıkıverir. İnsan bütün ömrünü bir hayal peşinde tüketebilir; yahut bir anda zengin olabilir. Petrol, büyük bir at yarışıdır. Macera işidir, kumar işidir. Hayatı macerayla dolu Teksaslı da bir kumarbazdır. İhtimal içki de içer. İhtimal güzel bir karısı vardır. İçki ile kumara fazla düşkün insanların karıları biraz uçarı olur. İhtimal... Neyse, geçelim bunları. Ağzı içki kokan, tütün kokan, günün birinde bir kumar masasından milyonlar vurarak kalkacak bir erkeğin de, bir kadın için; çekici tarafı yok mu? Ama Teksaslı kimden vuracak milyonu? Bizden mi? Kondu öyleyse yağlı kuyruğa. "Ulan, a kerata! Kumar düşüneceğine karnını doyur," dese haksız mı?

Bir kundura boyacısı geldi, gözü ayakkaplarımda, "Boyayalım, beyim!" dedi. "Eşşoğlu eşek! Ben şimdi boya mı düşünüyorum? Çek bakalım arabanı şuradan," diyecektim; diyemedim. Kibarlığım bırakmadı. "Hayır, kardeşim, istemez," diye tatlıya bağladım.

İhtimal başka ahbaplar da bulurdum petrol kampında. Mesela, yaşlı bir muhasebeci. Biraz alaturka, biraz ehlikeyif, hayvan meraklısı bir adam. Mesela kedi besler. Kedisinin bir adı

vardır. Mesela Pamuk. Ya kendi adı? Kendi adı Ethem Bey olmalı. Ethem Beyin aksine pek alafranga bir de genç bulunmalı kampta. Mevkii şef olmalı. İngilizce bilmeli. Ethem Beye inat, Erdoğan köpek beslemeli. Erdoğan da kim? Ha! Erdoğan da işte o gencin adı. Köpeğinin de bir adı olmalı. Ne olmalı? Ethem Beye inat, alafranga bir isim. Mesela Robinson. Gerçi petrol kampından deniz görünmez. Ama ne çıkar, köpeğin adı Robinson olsun.

Erdoğan biraz şiirle uğraşmalı. Yazmamalı da, konuşmalı. Ara sıra mısralar okumalı. Ne iyi olurdu! Onunla hep şiirden söz açardık. O, ihtimal, giyimi kuşamıyla modern bir genç olmasına rağmen, kafasıyla bir hayli eski olacaktı. Mesela şair olarak Haşim'i severdi. Hatta Haşim'i sevmeyi bir ilerilik bile sayabilirdi. Bense Nâzım Hikmet'i severim; bir türlü anlaşamazdık. O bana "şiirle maddenin bağdaşamayacağını, şiirin, görünmez parmakların içimizdeki tellerden çıkardığı ilahi nağmeler olduğunu" söylerdi. Zavallı ben, bu sözlerle ne demek istediğini sormaya bile cesaret edemezdim. Onun inancını sarsmaya gücüm yetmezdi ki! Ama ne olursa olsun, bütün softalar gibi, bu delikanlının da sevimli tarafları olabilirdi. Kendisini öğrendiklerinden geçirmeye gücüm yetmeyeceğini bildiğim halde onunla şiir tartışmalarına tutulmaktan da kendimi alamazdım. Benim şair Orhan Veli olduğumu da herhalde öğrenmemeliydi. Gözünden fena düşerdim yoksa. Hatta aleyhimde atıp tuttuğunu bile duysam kendimi tanıtmamalıydım. Varsın o rahat konuşsun. Desin ki "Orhan Veli mi? Onlar da mı şair? Bırak şu bopstilleri Allah aşkına! Bu türlü maskaralıklar Avrupa'da çoktan geçti. Yazsalar ya vezinli, kafiyeli doğru dürüst şiir. Yazsalar ya! Sıkı mı? Yazamayınca ne yapacaklar? Tabii böyle binbir şaklabanlıkla nazar-ı dikkati celbetmeye çalışacaklar. Kolay iş bunlar, kardeşim, kolay iş. Halbuki sanat o kadar kolay değil." Varsın söylesin Erdoğan. Söylesin. Boşaltsın içini. Tutup ona şiir nazariyeleri döktürecek değilim ya! Hem ne işe yarar zaten? Karşı gelebilir miyim peşin hükümlere?

Önümden, temiz pak giyinmiş bir kızla, kılpıranga kızıl çengi bir delikanlı geçiyor. Ellerinde küçük bir kese kâğıdı var. Şamfıstığı yiyorlar. Öğle vakti şamfıstığı! Ekmek yiyin be, ekmek! Şamfıstığının sırası mı şimdi?

Odamız, yaz günleri, çinkodan damın altında yanar durur.

Havada bir petrol kokusu vardır. Akşam üzerleri, kulelerde çalışan işçilerin gündeliklerini dağıtırım. Gün battıktan sonra ortalık biraz serinler. Külrengi dağlara karşı düşüncelere dalmak hoş olabilir. Geceleri portatif karyolamda huzur içinde yatarım. Sabahları Şehmuz'un beyaz dişli kızı Meryemke süt getirir. Kirli çamaşırlar varsa alıp yıkamaya götürür. Aylarca kadınsız yaşamışızdır. Meryemke'nin göğsüne, kalçalarına baktıkça aklımdan kötü kötü şeyler geçer. Ama tutarım kendimi. Tutarım, elimden bir kaza çıkmasın diye.

Ara sıra vilayet merkezinden kamyon gelir. Kamyoncuya mektup soranız; "Yok!" der. "İyi su geldi mi?" deriz; "Gelmedi!" der. İshal oluruz. İlaç ısmarlarız. İlaç gelinceye kadar iyileşemeyiz. Apteshaneler bir hayli uzaktadır. Veca ansızın bastırır. Koşup apteshaneye gitmek bir meseledir. Onun için odalarda oturak bulundururuz. Ben Erdoğan'la aynı odada yatarım. Akşamları ya kâğıt oynarız, ya şiirden bahsederiz. O yine Haşim'i tutturur. Ben kabul etmek istemem; o kızar. "Haşim, Haşim!" derken birdenbire karnı ağrımaya başlar. Oturduğu yerden "oturak" diye bağırarak dar atar kendini. Telaştan yüzü mosmor kesilmiştir. Karyolanın altından oturağı çeker; oturur üstüne. Yüzüne hemen bir sükûnet gelir. Rahatlar. Biraz evvelki karın ağrısını bir anda unutur. Gözleri, uzak bir noktada, dalgın, düşünür. Sonra bana döner; bütün fikirlerini özetleyen bir mısra mırıldanır

Melâli anlamayan nesle âşina değiliz.

Oturduğum sıradan kalktım. Bahçe biraz daha kalabalıklaşmıştı. Başkalarının oturduğu sıraların önünden geçerek kapıya doğru yürüdüm. Herkes başka bir şey konuşuyor. Her önünden geçtiğim insanın söylediklerine kulak misafiri oluyorum. Söylenenlerin pek azını duyabiliyorum. Biri şey diyor : "...Ben," diyor, "malımı bilirim. Onun yiyeceği halt..." Geçiyorum. Yaklaştığım sıradan başka kelimeler duyuyorum "...tayin emri imzadan çıkıncaya kadar biçare..." Geçiyorum. Her geçtiğim sıradan kulağımda birkaç kelime kalıyor. Bir filmi orta yerinden ve gözlerim kapalı seyreder gibiyim "...Sultan Hamit devri daha iyi imiş..." "...ceketi ters yüz ettirmeden önce bizim biradere..." "...kadar döviz getirir. Vakıa hariciyede..." "...ikinci penaltı

haksızdı ama..." "...burada da sivil memurlar ürkütmeden sayılmıyor..." "...yemek üstüne hazmettirir..."

Burnuma esaslı bir et kokusu geldi. Hayal filan değil, sahici kokuydu. Bir yerde köfte filan kızartılıyordu herhalde. Birden, sesleri duymaz oldum. Sağa sola bakınmaya başladım. Bu kokunun bir de dumanı olacaktı elbet.

(Yaprak, 1.6.1949)

Şairane bir yazı

DENİZE DOĞRU

Bir yıl deniz görmesem bir hoş olurum. Hele bir de bahar gelmez mi, buram buram yosun kokuları tütmeye başlar burnumda. Bu kokuyu ilk olarak bir kara şehrinde, bir bahar sabahı, okula giderken duymuşumdur. Bana daha küçüklük zamanlarımı hatırlatan bu kokuda birtakım somut hayaller de vardır. Bir Boğaziçi köyü, kolumda gene mektep çantam, sisli yahut güneşli bir sabah, bütün bir kışı kıyıda geçirmiş dalyan direkleri...

İşte bu koku, oradan, o dalyan direklerinin üstündeki yosunlardan gelen kokudur. Ama nasıl farketmemiştim çocukluğumda o kokuyu? Farketmemişim de, neden sonra, bir kara şehrinde duymuşum. Nasıl olmuş bu iş?

Bir kara şehrinde, bir bahar sabahı, okula giderken duyduğum o koku sonra sonra, ne çeşitli hayallerle zenginleşti! Denizden uzak kaldıkça neler hatırlamadım denize ait! Hepsini de sevdim, hepsini de hasretle hatırladım. Hangisi kötü bu hatıraların? Güneşin, sulardan tavana vurup tavanda mekik dokuyan pırıltıları mı? Göz alan bir gün ışığında, sıram sıram bir takanın peşine takılıp gırgıra çıkan allı yeşilli alamanalar mı? Dalyan reisi "Şıra!" diye bağırdığı zaman şevkle ağlara sarılan tayfalar mı? Bir orkinos vurgunundan sonra, kıyıda, kan içinde kalmış denizi seyreden çocukların bayramı mı? Gemilerin, bembeyaz sabahları seslendiren sis düdükleriyle çan sesleri mi? Kayıkhanelerin içinde uğuldayan dalgalar mı? Deniz üstündeki odalarda, lodosun sabahlara kadar dinmeyen uğultusu mu? Bir oltanın iğnesinde çırpınan bir balığın gittikçe beyazlaşarak suyun yüzüne doğru gelişi mi? Karanlık gecelerde ağlarını birbirinin üstüne atmamak için haykırışan kılıççıların sesi mi? Çavalyelerin, çamçakların üzerinde kurumuş balık pulları, feleklerde kurumuş deniz tuzları mı? Sabahın alacakaranlığında, ilk vapurların etrafında ölü bir

tabiat gibi duran lüferciler mi? Kendini anafora kaptırmış, kıyı kıyı giden saman çöpleri, karpuz kabukları mı? Suyun içinde beyaz beyaz açılıp kapanan, avuç içinde bir anda dağılıveren denizanaları mı?.. Saymakla bitmiyor ki!

Buraya da öyle bir kara şehrinden, denize en aşağı iki yıl hasret kaldıktan sonra geldim. Bir taşla iki kuş vuracağım. Hem bir iş bulacak, çalışacağım; hem de deniz kenarında olacağım. Gel gelelim, daha ikisi de olmadı. İş, yol çavuşluğu işi. Bu yol müteahhidinin yanında kâtiplik gibi bir şey. Ne yapacağımı da doğrū dürüst bilmiyorum ama, galiba, işçilerin çalışmalarına bakacak, gündeliklerini yahut haftalıklarını dağıtacak, müteahhidin bu bölgedeki hesaplarını tutacağım. Günde beş lira para verecekler; fena para değil. Yine işler aksi gitmese. Gitmeye başladı da onun için söylüyorum bunu. Müteahhit, benim gelişimden bir gün evvel bilmem nereye gitmiş; bir hafta sonra dönecekmiş. "Gelirse beklesin," demiş. Bana bir çadır verdiler; o çadırda yatıp kalkıyorum.

Sözde deniz kenarında olacaktık. O da olmadı. Gerçi, bulunduğum yer denizi görmüyor değil; görüyor görmesine, ama en aşağı bir, bir buçuk saatlik bir yerden. Önümüz dümdüz ova. Denizle bir gibi. Ondan sonra da alabildiğine deniz. Denize de pek benzemiyor, kurşun bir levhaya benziyor.

Buraya geleli üç gün oldu. Ama şöyle bir kıyıya gidip o yosun kokusunu koklayamadım. Şöyle bir eğilip elimi suya değdiremedim. O eski hasret hep içimde.

Beş lira için fena para değil dedim. Dedim ya, nedir beş lira şu zamanda? Şehirde olsam nasıl geçinirim bu parayla? Ev kirası mı veririm, üstümü başımı mı yaparım, karnımı mı doyururum, tramvaya otobüse mi binerim, kitap mecmua falan mı alırım, tiyatroya sinemaya mı giderim, hısım akrabam varsa onlara yardım mı ederim, evli barklıysam çoluğuma çocuğuma mı bakarım. Aklı durur vallahi insanın. Günde beş lira! Ecirlikten başka bir şey değil. Hoş o ecirliği de hak edemedik ya daha. Ya gelse de müteahhit, "Ben başkasını buldum, kusura bakma; sen dön geldiğin yere!" deyiverse ne yaparım?

Hem, ne diye ukalalık ediyorum? Biz bu dünyaya ecir gelmişiz, ecir gideceğiz. Ben de müteahhit olacak değilim ya! Ne hakkım var : "Ben neden beş lira kazanayım da o beş yüz lira kazansın," demeye. Ben işsizim, o müteahhit. Ben fakir bir aileden gelmişim, o zengin bir aileden. Ama benim okumuşluğum varmış da onun yokmuş; kimin umurunda? O, işini biliyor, ben bilmiyorum. Mademki biliyor, yaşamak da onun hakkı. Ben köylü cıgarası içemem; o isterse, viski içer; ben kahveye gidemem, o bara gider; ben tramvaya binemem, o otomobile biner; hakkı değil mi?

Denizi, hep çadırımın kapısından görüyorum. Mihnete alışmış insan, zaman zaman, her şeye boş vermesini de biliyor. Bir aralık dedim ki kendi kendime "Adaam, sen de! Çekiver kuyruğunu. Gelmezse gelmez. İster çalıştırır, ister çalıştırmaz." Yürüyüverdim denize doğru. Yürüyüverdim diyorum ya, dünyanın yolu! Öyle ha deyince yürünmüyor. Yolda çalışan, taş kıran işçilerin çekiç sesleri neden sonra kayboldu. Serildi mi önüme dümdüz bir ova! Git git bitmiyor. Ha vardım, ha varacağım, diyorum; bir de bakıyorum, deniz hep o uzaklıkta. Etrafta ne insan, ne de cin; koskoca ovada bir başımayım. Bir aralık, sağımda solumda, acayip otlar, sazlar, kamışlar belirmeye başladı. Bitki denilen şeyin hiç de böylesini görmemişim o güne kadar; içime bir korku düştü. Önüme bakıyorum, kimse yok; ardıma bakıyorum, kimse yok. Ne bomboş bir dünya; aklıma birdenbire Beyoğlu Caddesi geldi. Nasıl da tıklım tıklımdır! İnsanlar birbirine çarpa çarpa yürürler. Kimi omuz vurur, kimi birinin ayağına basar, kimi duvar dibinde bir kadını sıkıştırır. Öyle caddelerde, acele bir de işim oldu mu, ne kadar güç ilerlerim! Ben koşmak isterim, önümdeki adam ya sevgilisiyle konuşmaktadır, ya bir dükkânın camekânım seyretmektedir. Yanından sıyrılayım derken istemeye istemeye bir tarafına çarparım. Olmaz mı böyle şey? Olur, olur; adam kızar; dönüp bana

— Kör müsün? der.

Ben de kızarım

— Ne sallanıyorsun alık alık? derim.

— Patladın mı? Geçersin elbet! der.

— Patladım, patlamadım, sen bir kere ona karışamazsın. Daha terbiyeli konuş! derim.

— Ulan, der, sen bana ne hakla sen diyorsun? Benim kim olduğumu biliyor musun?

— Ya, sen? derim. Sen de ne hakla bana ulan diyorsun?

— Ulan da derim, her bir boku da derim, eşşoğlu eşşek.

Sanki onun eşek demesiyle eşek olacakmışım gibi, büsbütün alevlenirim

— Eşşoğlu eşek babandır!

— Ulan senin sinsileni, sülaleni...

Bir anda etrafımızı çeviriverirler. Kalabalığın arasında bir polis peyda olur. Adam bar bar bağırmaya başlar

— Davacıyım! Davacıyım, polis efendi. İşte, bu kadar şahidim var! Bana bu kadar kişinin içinde...

Polis

— Bırakın gürültüyü de, der, merkeze kadar teşrif edin kozunuzu orada paylaşırsınız.

Adam hâlâ bağırmaktadır

— Haydi, yürü bakalım merkeze! Kozumuzu orada paylaşırız.

Bizim iş hapı yutar tabii. Düşeriz karakolun yoluna. Yolda kendi kendime düşünürüm "Ne desem karakola gidince?" diye. Herhalde önce kim olduğumu sorarlar. İşte o zaman celallenirim "Bilmiyor musunuz benim kim olduğumu? Ben bu memleketin..." Hayır, bu usul iyi bir usul değil. Ya tanımayıverirse polis? Öyle ya, okuyup yazması yoksa tanımayabilir. Üstelik, öbür adam da mühimce bir adamsa? Mesela bilmem ne müdürü olduğunu söyleyiverirse? Tabii, benden çok onun sözünü dinlerler. Onun için ben beklerim. Önce o adam söylesin, kim olduğunu, sonra ben. Büyükçe bir unvanla çıkarsa karşıma, ben ondan da ağır bastığımı hissettirmek için, alçaktan alıyormuş gibi bir cevap veririm

— Ben, derim, müdür falan değilim. Ben alelade bir vatandaşım.

Politikaya girişmenin tam sırası.

"Bu memlekette hak sahibi olmak için mutlaka..."

Açarım ağzımı yumarım gözümü.

Ayağımın altındaki toprak, kunduralarıma yapışmaya başladı. Gittikçe çamur içine giriyorum. Şöyle ileriye doğru baktım Bataklık. Sağa doğru gidersem sazların arasında kurakça bir yol bulurum diye düşündüm. O yana yürüdüm. Büsbütün batağa girdim. Sanki sazların arasından su fışkırıyor. Ama, ne olursa olsun, mutlaka deniz kıyısına gideceğim. İki yıl bu, dile kolay! Gideceğim, denize gideceğim.

Ayak bileklerime kadar batağa girdim. Her adım atışımda biraz daha batıyordum. Durdum. Başımın üzerinde kocaman kocaman deniz kuşları belirdi. Beyaz kanatlarını açmışlar, çığlık çığlığa, dönüp duruyorlar. Ne vahşi, ne korkunç bir manzara! Onların çığlıkları dışında, insanın tüylerini diken diken eden bir ölüm sessizliği var. Ölümü düşündüm. Ölümlerin en kötüsü, bir bataklıkta, çırpına çırpına, ümidin her an biraz daha azaldığını göre göre ölmekmiş gibi duymuştum. O geldi aklıma. Deniz uğruna, denize el sürebilmek uğruna ölüm! İstemiyorum ölmek. Oysaki bundan evvel kaç defa ölüme razı olmuştum. Razı olmak da değil, intihar etmeyi bile düşünmüştüm.

Kimileri derler ki intihar bir irade işidir. Ben buna inanmıyorum. İntihar bir iradesizliktir. Dünyadaki güçlükleri yenebilen, o iradeyi gösterebilen kimse kolay kolay ölüme razı olmaz. Ölüme razı olan, hiçbir şeyle cedelleşemeyen, bu savaşta bütün ümitlerini kaybeden kişidir. O ümitleri kaybetmek için de, insanın, kendisini dünyaya bağlayacak hiçbir şeyi olmamalı. Ne para, ne pul, ne aşk, ne muhabbet, ne şeref, ne namus. Ama şimdi ben öyle miyim ya! Hiçbir şeyim olmasa bile günde beş lira kazanabileceğim. Beş lira! Az para mı?

Bu beş lirayla pekâlâ karnımı doyurabilir, ısınabilir, giyinebilir, dünyanın parasız olan bütün nimetlerinden faydalanabilirim. Gökyüzünün parlaklığı, denizin mavisi, ağaçların yeşili, toprağın sıcaklığı, suların sesi, havada uçan kuşlar, rüzgârın getirdiği çiçek kokuları... Nasıl vazgeçerim bunlardan? Hayır, ölmek istemiyorum...

Peki, ya deniz? İşte, on beş dakikalık yolum kalmış, deniz kuşları, çığlık çığlığa, hâlâ dönüp duruyorlar. Vazgeçemeyeceğim denizden. Tekrar etrafıma bakındım. Biraz daha kuru bir yol aradım. Galiba, azıcık gayret edip daha sağa gidersem kurak bir yere çıkabileceğim. Yavaş yavaş, sulara, çamurlara bata bata, o

yana doğru ilerledim. Gayret! Biraz daha! Biraz daha!

Dediğim oldu. Üstünde toz tabakaları bulunan, dümdüz, kupkuru bir yere geldim. Gelir gelmez de koşmaya başladım. Kıyıya bir an evvel varmalıyım.

Sazlarla, kamışlarla örtülü bir tümseği atladım. Kıyıdayım. Ayaklarımın altında kumla karışık çakıl taşları. Sular ayaklarıma kadar geliyor. Sığ bir sahil. Sahilin üç metre gerisinde vatoz ölüleri, iri iri şeytan minareleri, içi boşalmış pina kabukları. Ne vahşi bir deniz! Hiç böylesini görmemişim.

Beyaz kanatlı kuşlar, hep çığlık çığlığa, başımın üzerinde. İçimde sonsuz bir sevinç. Bağırmak istiyorum : "Boş ver!" diye haykırmak istiyorum, "Beş liraya da boş ver!"

(Yaprak, 1.4.1950)

YAŞASIN AŞK

William Saroyan

Uyandığım vakit ne saati kestirebildim, ne günü, ne de hangi şehirde olduğumu. Yalnız, bir otel odasında olduğumu biliyordum. Vakit bir hayli ilerlemişe benziyordu; yahut da küçük bir kasabadaydım. Kalksam mı, yoksa böyle, esvaplarımla, yatağın üzerinde uzanıp yatsam mı; bir türlü karar veremiyordum. Bir de, hislerimin değişmemiş olduğunun farkındayım.

Aşk saçma bir şey. Hep öyle olmuştur zaten; daima da öyle olacaktır. Gerçi, tek var olan şey; ama saçma. Kuşlardan gayri hiçbir mahlûka göre değil; kuşlara göre. Çünkü kuşlar, yaşamak için, insanlar gibi birtakım aşağılık işlerle uğraşmağa mahkûm edilmemişler. Elbise giyen, dünyada oturan, çalışması, para kazanması gereken, havayla, suyla yaşayamayan mahlûklar için aşk, fazla güzel bir şey. Konuşan hayvanlar için bu biraz fazla.

Nerede olduğumu, niçin olduğumu neden sonra hatırladım. Reno'daki bir otelin bir odasındaydım. Buraya boşanmak için de gelmiş değildim; evli değildim çünkü. Reno'daydım; çünkü sevgilim San Francisco'daydı.

Ben ne bir kanaryayım, ne bir kumru, ne bir güvercin, ne bir bıldırcın, ne bir saka, ne de bir sinek kuşu. Yani, dallar arasında yaşayıp bir başka kanaryayı, bir başka kumruyu, bir başka güvercini, bir başka bıldırcını, bir başka sakayı, bir başka sinek kuşunu sevmekten ve onlar için aşk türküleri söylemekten başka işi gücü olmayan o tüylü mahluklardan değilim. Ben, düpedüz, bir Amerikalıyım. Eğlenmenin ne demek olduğunu biliyorum; ama, şöyle bir gelip geçici macera ile aşk arasındaki farkı da biliyorum. Aşk, benim için de, benim gibiler için de, biraz fazla. Fazla güzel bir şey. Ne uçmak geliyor elimden, ne de ötmek. Her şeyden önce yiyip içmeye ihtiyacım var; halbuki, âşık olursam yiyip içemem.

Bu işteki gülünçlüğü göremeyecek kadar hassas değilim. Yok benim mizacımda böyle bir hassasiyet. Bu iş bir kumru için pek

münasip, ama benim için, biraz gülünç. Düşünmezsem mesele yok; fakat düşündüm mü, böyle. Bu fazla hassasiyet bir filmdeki budala bir jön prömiyeye pekâlâ yakışabilir; lakin San Francisco da biraz fazla güzel.

Reno'ya gelişim, kızcağızın biraz daha muntazam yiyip içmesini temin içindi. Böylelikle o da beni rahat bırakacak, ben de biraz yiyip içebilecektim. Benim, kendime gelebilmem için, onun da biraz kendine gelmesi lazımdı.

San Francisco'da iken kendisine

— Dinle, demiştim, ben fena halde acıkmaya başlıyorum. Müsaade etmez misin, bir müddet için başka yerlere gideyim?

— Başka yerlere mi? dedi. Gidersen ben de gelirim.

— Bunu ben de çok isterim; ama beraber olursak hiçbir şey yiyemeyiz. Oysaki gıdaya son derece ihtiyacımız var. İkimiz de bakımsız kaldık. Baksana şu halime; üç haftadır hayali fener gibiyim.

— Toprağın sağlam.

— Pek de değil. Adamakıllı çiroza döndüm.

— Neye dönersen dön. Gittiğin takdirde ben de geleceğim. Bir başıma kalamam buralarda.

— İstersen gel. Aç kalmayı göze aldıktan sonra...

— Alıyorum.

— Dinle ama beni. Hem uykuya ihtiyacın var, hem gıdaya. Benim de öyle.

— Ben seni bırakmam.

— Pekâlâ, öyle olsun. Sonunda beraber öleceğiz demektir. Mademki razısın, ben de razı olurum.

— Evet, razıyım.

— Güzel! Gitmiyorum öyleyse... Peki, ne yapacağız şimdi?

Bunları konuştuğumuz sırada saat on biri geçiyordu. Sinemadan çıkmış, eve gelmiştik. Birer sandviç yedik, birer kahve içtik. O

— Biraz plak çalalım, dedi.

Ben

— Çıkalım da, dedim, bir yere gidip bir şeyler içelim.

— Burada oturup plak dinlemek daha hoş değil mi?

— Pekâlâ, öyle olsun.

Onun üzerine yattık.

Bir çift kumru gibi.

Aradan üç gün geçti; nihayet, yolculuğa çıkmama karar verdik. Bana, nereye gittiğimi araştırmayacağına, peşimsıra gelmeyeceğine dair söz verdi. Ben de ona ne mektup yazacak, ne telgraf çekecek, ne de telefon edecektim. O ara

— İyi hissetmiyorum kendimi, dedi.

Ben de

— Makul ol, dedim. Gir yatağına ve uyu. Uyandığın zaman da bir güzel karnını doyur. Bir hafta bu minval üzere yaşa.

— Peki, dedi.

Bir taksiye bindim, hava alanına geldim, iki saat sonra da Reno'daydım. Bu otele inip hemen bu odada uyudum.

Öyle uyumuşum ki uyandığım vakit hangi şehirde olduğumu bile bilemedim.

Yavaş yavaş kendime gelmeye başladım. Kalktım, gerindim. Aşağıya inip püriştiha bir yemek yedim. Ama içimde bir de tuhaf hüzün vardı. Onun için, yediğim yemeğin pek fazla yaradığını sanmıyorum.

Yemekten sonra şehri bir dolaşmaya çıktım. Baştan başa, ışıklarla donatılmış, çok hoş bir şehirdi. Ama nedense kendimi pek keyifli hissetmiyordum. Aklımdan San Francisco'ya dönmek bile geçiyordu. Tekrar bir taksiye bindim, şehrin dışına çıktım; içkili bir yerde dokuz tane viski içtim. Otele döndüğüm zaman saat ikiyi çeyrek geçiyordu.

Odamın anahtarını almak için kapıcının dairesine uğradım. Adam, beni birkaç defa telefonla aradıklarını söyleyip, bir telefon numarası verdi. Bu, şehir içindeki bir yerin numarasıydı. Odama çıktım, telefonda bu numarayı aradım.

Onun sesiydi.

— Neredesin? diye sordum.

— Reno'dayım, dedi.

— Anladım. Ama neresinde?

Nerede olduğunu söyledi. Sonra ilave etti

— Çok sarhoşum.

— Geliyorum, dedim.

— Nasıl hissediyorsun kendini?

— Çok iyi. Ya sen?

— Ben iyi değilim.

— Şimdi geliyorum.

— İyi yemek yedin mi bu akşam?

— Evet, dedim, ya sen?

— Ben yemedim. Daha doğrusu yiyemedim.

— Hemen geliyorum. Reno'da olduğumu nasıl öğrendin?

— Kapıcıdan. Nereye gittiğini biliyor musun? diye sordum. Reno'ya gittiğini söyledi. Otelin adını da veren o. Sen mi söyledin kendisine?

— Evet.

— Söylemezsin sanıyordum. Niçin söyledin?

— Belki soruverirsin diye. Sen niçin sordun?

— Belki söylemişsindir diye.

— Bir dakika sonra oradayım, dedim.

Adını söylediği yer otelime iki adımlık bir yerdi. Ama gene de bir taksiye atlayıp öyle gittim.

Onu öyle ufacık bir masanın başında, elinde kocaman bir bardak, yapayalnız görünce içimde hüzünle saadet karışığı bir his belirdi.

"Gel!" dedim. İyiliğin bu derecesi bana, ben mizaçta olanlara göre değildi; ama oldu bir kere.

Otele, yürüye yürüye döndük. Dedim ki

— Bizim için en münasibi, bir güzel kavga edip birbirimizden ayrılmaktır. Nasıl olsa evlenemeyiz.

— Ben kavga etmek istemiyorum, dedi.

— Elbet bir yolunu buluruz. Belki bu iş bir iki günümüzü alır; ama buluruz. Bulamazsak kötü olacak zira. Böyle söylüyorum ya, görüyorsun, seni de seviyorum.

— Ben de, dedi.

Reno'da on bir gün kaldık. Sonunda, kendisine söylemek istediğim şeyi anladığını anladığımı söyledim.

— Böylesi daha iyi, dedim. Hep de böyle olsun.

— Evet, dedi.

— Burada seninle karşılaştığım için çok mesudum.

— Haydi allahaısmarladık, dedi. Ama hiç kavga etmedik, değil mi?

— Evet, dedim. Etseydik daha mı iyiydi?

— Hayır, dedi.

— Seninle karşılaştığım için çok mesudum, diye tekrarladım.

Trene binip San Francisco'ya döndüm. Yol boyunca içimde bir burkulma vardı. Ama biliyordum ki bu geçecek; geçti de.

Gerçi bu iyileşme biraz geç oldu; gel gelelim temiz oldu. Üç ay sonra onu tekrar gördüm; o da düzelmişti. Birlikte bir akşam yemeği yedik.

O güne kadar en iştihalı yediğimiz yemek buydu. Başından sonuna kadar çok zevkli geçti.

— Böylesi daha iyi, değil mi? dedi.

— Evet, dedim.

(Vatan, 17.11.1952)

William Saroyan'ın "Love, Here Is My Hat" adlı öyküsünün bu oldukça serbest çevirisi, Orhan Veli'nin kâğıtları arasında bulunmuş ve ölümünden sonra "Vatan" gazetesinde yayınlanmıştır.

YAZILAR

SANAT İÇİN SANAT

"Sanat için sanat" sözü sanattan bugünkü manada fayda uman insanlara boş bir paradoxe gibi görünür. Halbuki, yanlış söylenmiş ve yanlış tefsirlere yol açmış bir söz olmasına rağmen, gerçek bir tarafı da yok değildir. Sanatta fayda meselesinin on dokuzuncu asırda ortaya atılmış olan böyle bir söz üzerine meydana çıktığını sananlar, sanatla fayda arasındaki tarihi münasebeti de ihtimal bilmezler. Sanat arzusu ilk insanlarda bugünün sanatkârı tarafından da aynı şekilde duyulan ve ne olduğu bir türlü bilinemeyen bir ruh haleti, daha doğrusu bir hastalık halinde doğdu. İnsanın güzel eser yaratma arzusu yanında ardı arkası gelmeyen ihtiyaçları vardı. Ve insan hem onun için, hem de öteki için çalışıyordu. Sanat ihtiyacını karşılayan faaliyetleri zamanla birçok ifade vasıtası buldu. İfade vasıtalarının çoğalması ve genişlemesi hayatının bütün cepheleri üzerinde müessir olmaya başladı. Hayati ihtiyaçları karşılayan faaliyetler sadece fayda esasına müstenittir. Halbuki bedîî heyecanın ne olduğunu anlatmak için, ömrünü asırların bile tüketemediği bir "hasbi" kelimesi icat ettiler. Sanatın hayati faaliyetlere yeni müdahale ettiği zamanlarda — bu hakikati anlayışımız her ne kadar yeni ise de — sanatla fayda biribirinden tamamen ayrı şeylerdi. Bu ayrılığı ilk ortadan kaldıran ve sanatla faydayı biribirine yaklaştıran, öyle sanıyorum ki, mimari olmuştur. İskemlenin üzerine yapılan nakışların sanat kıymeti iskemlenin iskemleliği dışındadır. Halbuki binanın; hacmine, nisbetlerine, kısacası bütünlüğüne taallûk eden sanat kıymeti binadan beklenen faydanın dışında değildir. Güzellik, içinde oturmak için yapılmış olan binaya, sonradan, iğreti bir halde ilave edilemez.

Mimaride güzellikle faydanın çok daha eski zamanlarda birbiri içine geçmiş olması diğer birtakım faaliyetlerde yekdiğerinin dışında kalmalarına mani olmadı. Bu yabancılık ve anlaşamamazlık, medeniyetin ilerlemesi ve bu ilerlemenin hayata getirdiği

çeşitli hadiselerin biribiriyle haşrüneşr olması sayesindedir ki, az çok giderilebildi. Bu müddet zarfında ise insan kafası durmamış; ilim merakı, felsefe merakı, falan merakı, filan merakı gibi birtakım enayice saiklerle bazı tecritler yapmış; mezkûr tecritler neticesinde de, kimseye çaktırmadan bir anlaşmaya doğru gitmenin yolunu tutmuş olan, sanatla faydayı birbirinden tutup ayırmıştı. Buna rağmen *plastique* sanatların Fransa'da geçirdiği tekâmülü tetkik eden sanat tarihçisi — güzelliğin gayesinin bizde sadece hasbi bir heyecan yaratmak olduğunu bildiği halde — bu memlekette, geçmiş asırlarda yapılmış olan koltukları, perdeleri, masaları, şamdanları, kadehleri ele alıp birer birer incelemekten ve bu eşyanın birbirleriyle olan benzerlik ve ayrılıklarını ve bunların devirleriyle olan münasebetlerini meydana çıkarmaya çalışmaktan geri kalmadı. Halbuki bardak içki içmek, perde pencereyi kapatmak, koltuk üstüne oturmak için yapılmıştır.

Söylediklerimizi şöylece hülasa edelim

Sanatla fayda ilkin biribirinin dışındaydı. Yavaş yavaş aralarında bir kaynaşma oldu. Fakat o sırada, dünyayı asgari dört asır evvelinden öğrenen âlimler, feylezoflar ve tarihçiler meydana çıktı. Allem ettiler, kallem ettiler; bu iki hadiseyi biribirinden ayırdılar, arkalarından Théophile Gautier adında daha az zavallı bir adam türedi ve devrinin patlak noktası vazifesini gördü. Devri, faydayı sanata yanlış şekilde mal eden; başka bir tabirle faydayı feda eden bir cereyana aksülamel mahiyetinde idi. Filhakika faydayı sanata bu tarzda mal etmelerine mani olmak lazımdı. Bu da ya faydayı veyahut sanatı kabul edip ötekini atmak suretiyle kabil olacaktı.

Koskoca bir romantik devrin içinde gelen ve zamanının edebi hareketlerine mihrak vazifesi gören mahfillerde en nüktedan artist diye tanınmış bir adamdan daha fazlası beklenemezdi. Sanatla alakası olmayan sanatkârların "fayda, fayda" diye bağırdıkları gibi.

Théophile Gautier'nin sözüne itiraz etmek, onda telif edici bir taraf bulunduğunu söyleyen sözün sahibini bile şaşırtmak kabildi. "Bu nasıl olurdu?" diyeceksiniz. İşte benim yaptığım gibi. Zaten işin doğrusu da bu.

Fayda sanatın içine o tarzda girmiştir ki onu sanatın kendinden ayırt etmek güçtür. Afiş ve reklam sanatını sanat

saymayanlar, musikideki faydayı bilmem nasıl inkâr ederler. Yahut işi ters tarafından alalım Bir edebi eseri propaganda vasıtası olmadığı için reddedenler bir musiki parçasının sanatlığım nesi ile kabul ederler?

Sanatta fayda meselesi sanatla hiç alakası olmayan kimseler tarafından münakaşa edilmiş olmasaydı ihtimal ben de bu fikirleri ileri sürmekten çekinecektim. Bugünkü dünyanın içinde yaşayan bir adam olmak sıfatıyla beşeriyette kuru sanattan daha faydalı şeyler mevcut olduğunu biliyorum. Amma diğer taraftan yaradılışım yani uzviyetim beni sanatla uğraşmaya sevkediyor. Ne cemiyet için beslediğim hayırlı niyetleri, ne de sanatı feda ederim. İnsanların refahı için söyleyeceğim üç beş sözün faydası olacaksa, sanatımı bu fayda uğruna kullanabilirim. Fakat dikkat ediyorsunuz ya, sanatımı diyorum. Çünkü sanatın ne olduğunu bilmeyen insanlar bu işin ne olduğunu yine anlayamayacaklardır.

İnkılapçı Gençlik, 22.8.1942 / İşte, Mart 1944)

Hasbi nedensiz, karşılıksız; *Taalluk eden* ilişkin; *Haşrüneşr* kaynaşmış; *Saik* götüren, sevkeden; *Tecrit* ayırma, soyutlama; *Mezkûr* anılan; *Aksülamel* tepki; *Mihrak* odak; *Mahfil* topantı yeri; *Telif edici* uzlaştırıcı; *Beşeriyet* insanlık.

HALK SANATKÂRININ KÜLTÜRÜ

Biliyorsunuz ki, kültürü türlü türlü izah etmişler, bunların en meşhuru bir Fransız riyaziyecisiyle, Lyon belediye reisinin aşağı yukarı birbirine yakın bir tarzda yaptıkları tarif, bu tarife göre de kültür, "Okuduğumuz bütün kitapları unuttuğumuz vakit bizde kalan şey" oluyor. Fena tarif değil, fakat naçiz kanaatim kitabın kültüre fazla bir şey ilave etmediği merkezindedir. İslam fukahasından birçokları da en büyük kitabın kâinat olduğunu söylemişler. Ben bu sözü vakıa kitaplardan okudum, fakat kitabı reddeden bu hakikate inanıyorum.

Ömrünün yetmiş beş senesini dere tepe dolaşmakta geçiren bir fakihin en sonunda bir cümle halinde kitaba düşen tecrübesinin bir cümlelik hakikat olmayacağına eminim. Bu hakikat, kıyamete kadar yenidir. Ve her devrin insanına yeni bir kâinat vaadetmektedir. Kendilerine maalesef daima muhtaç olacağımız kitaplar ve yazılar bize sadece birbirimizden haber vermekte ve kültürümüzü arasında açık kalan noktaları kapayıp ona bir yama, bir sıva, bir cila vazifesi görmektedir. Daha doğrusu kültür; dünyadan tahsil edilecek kitaplar vasıtasıyla haber verilecektir. Esas itibariyle muharrir veya sanatkâr kültürü keşfeden, kari veya amatörse ondan haberdar edilendir. Halbuki bu esasa pek o kadar riâyet edilmemiştir. Muharrir, çok kere hiçbir tecrübeye istinat etmeden; ne duyulmuş, ne de düşünülmüş olan hakikatleri anlatmıştır. Halbuki onun vazifesi hiç değilse hakikatler arasında farkına varılmamış münasebetler bulmak, onları tensik etmek ve kabiliyetli karie düşen imkânı hazırlamaktır. Esasen yukarıda zikrettiğimiz kültür tarifi ancak bu nokta göz önünde tutulduğu takdirdedir ki bir hakikat ihtiva edebilir. Bütün okuduklarını unuttuktan sonra kendinde bazı şeyler bulunduran adam kültürü keşfetmesini bilen, fakat hazin bir talih eseri, onu kitaplarda aramaya mahkûm olan adamdır.

Bundan sonra halk sanatkârını layemut yapan sebebin ne

olduğunu anlamaya çalışalım. Halk sanatkârı kültürünü, okuyup yazması olan sanatkâr gibi kitaplara borçlu değildir. O, belki de çok kere okuyup yazması olmadığı için, bilgisini dünyadan alın teriyle çıkarmaya çalışır. Hayallerini hayattan alır, heyecanını hayattan alır. Kaidelerini kitaptan ve kendinden evvelki sanatkârdan öğrenen münevver misillü kurulu bir ananeye körü körüne bağlı kalmaz. Kitaptan öğrendiği üç beş medlulün dünyasından başka her şeye kapalı olan ve aynı gururun sevkiyle halk sanatkârını asla tanımayan Divan şairine karşılık, o; hayata her yeni giren unsura, her yeni hisse, her yeni tesire, hatta kitaba ve Divan şiirine bile açıktır. Bir halk şairi faraza Sivas'ta yaşar, Sivas dünya medeniyetine İstanbul'dan çok daha uzaktır. Halbuki medeniyetin yeni doğurduğu bir hadise İstanbul'dan evvel Sivas'a — yahut İstanbul'da da olsa — münevver sanatkârdan evvel halk sanatkârına girer. Divan şairi asırlarca tekkede, gül mevsiminde ve meclis-i meyde bülbül sesiyle Allahtan, oğlandan ve kızdan hep aynı kelimelerle, hep aynı hassasiyetle bahsetmiştir. Halbuki medeniyet insanda ne yeni mefhumlar, ne yeni hadiseler ve bunlara bağlı olarak ne yeni heyecanlar ve ihtiraslar getirmiştir.

Divan edebiyatının sadece kötü taraflarını devam ettiren ve güzelliğinden külliyen mahrum bulunan Tanzimat edebiyatı da, aynı şekilde bu hadiselerden haberdar olamamıştır. Garp medeniyetine daha yakın olması hasebiyle, Rumeli, İstanbul ve Garbi Anadolu havalisinde hakiki realist sanatı mümkün olan bütün zenginliği, bütün güzelliği ve milletimize has erkeklik ve asaletle buluyoruz. Şimendifer, telgraf, martin, mavzer, konyak, mahpushane, fabrika, meyhane, seferberlik, jandarma, gardiyan, müstantik, kâtip bu havalinin halk türkülerinden şöyle bir nefeste çıkarılıvermiş motifleridir. Bu kelimeleri ihtiva eden mısralardan birkaçını, aynı zamanda edalarının da güzelliği için, zikretmek istiyorum. Mamafih hepsi bildiğimiz şeyler

Hey müstantik, müstantik tabancamı ver bana
Bir orospu yüzünden idam verdiler bana

Telgrafın tellerini arşınlamalı
Yar üstüne yar seveni kurşunlamalı

Martini asacak dal bulamadım

Halime'yi samanlıkta bastılar
Şalvarını gül dalına astılar

Emine de hanım konyak içmiş yatıyor

Seferberlik yaman büktü belimi

Meyhaneden çıktım yan basa basa
Ciğerlerim kopuyor kan kusa kusa

Kâtibime kolalı da gömlek ne güzel yaraşır
Kâtip benim, ben kâtibin kim ne karışır?

Edaya taalluk eden güzellik, sanatkârın hayatına sıkı sıkıya bağlı olmasından ileri geliyor.

Evvelki yazılarımdan birinde taklit edilmesi lazım gelen realitenin ne olabileceğini araştırmıştım. Aynı meseleyi yeniden kurcalamak istemiyorum, fakat halk sanatındaki realizme şöyle bir parmak basmadan da geçemedim. Karilerimin realizmi kitap-

tan öğrenenle hayattan öğrenen arasındaki farka dikkat etmelerini ve bu mesele üzerinde düşünmelerini rica ederim.

(İnkılapçı Gençlik, 5.9.1942 / İşte, Şubat 1944)

Fukaha din bilginleri; *Fakih* din bilgini; *Tensik* : düzenleme; *Layemut* : ölümsüz; *Medlul* anlam; *Meclis-i mey* içki toplantısı; *Külliyen* tümüyle; *Taalluk eden* ilişkin.

KİM SUÇLU

Sanattan fayda ummaya kalktık mıydı bu faydanın kimin için olacağını da ister istemez düşünmek zorunda kalıyoruz. Bununla beraber, böyle bir mesele karşısında bulunmak, sanatın şu zamanda bir tek kişi için olamayacağını anlamamızı pek o kadar güçleştirmiyor. En basit adamın aklı bile derhal kabul ediyor ki bir sanat eserinden beklenen fayda; kundura gibi, esvap gibi, herhangi başka bir matah gibi bir tek insana ait olamaz. Bu fayda olsa olsa, kalabalıklar için, cemiyetler içindir. Böyle olunca eser kime hitap edecektir? Yani ne cins kalabalığa; bütün insanlara mı, yoksa bazı sınıflara mı? Yoksa sınıftan mücerret birtakım okumuş yazmış ve zevkleri bir sanat eserini anlamaya yetecek kadar incelmiş olanlara mı? Gönül, artisti anlayacak insanların mümkün mertebe çok olmasını istiyor. İstiyor ama, bu istek de nedense bir türlü tahakkuk edemiyor. Neden acaba? Kabahat sanatkârda mı; yoksa seyircide, dinleyicide veya okuyucuda mı? Bu mesele üzerinde söz söylemiş olanlar suçu kâh bir tarafa, kâh da öbür tarafa yüklemişler. Ben şimdilik bu iki görüşten hiçbirine yanaşamayacağım. Ne sanatkârın günahına girmek istiyorum, ne de amatörün.

Arkadaşım Melih Cevdet bir ara diyordu ki "Şiiri herkesin kolayca anlayabileceği bir hale getirmeliyiz. Şiir söylemenin kuşların ötüşünden farkı olmamalı." İşte suçu artiste yükleyen görüş. Bu bahsi, aynı görüşe sahip bir ressam arkadaşımla da konuştum. Melih'in sözünü çok beğendi. "Doğru, dedi, bu neden kabil olmasın?" Aynı isteği kendim de duymuş olduğum halde işin güçlüğünü biliyordum. Bu istek, ilkin, teknik denilen şeyin ortadan kaldırılmasıyla kabil olacaktı. Bilmiyorum yeter mi, tekniğin ve ona bağlı olarak estetik endişesinin ortadan kalkabileceğine pek aklım yatmadı. Zevklerimiz, dünya görüşlerimiz o ressam arkadaşla biribirine epeyce yakın olduğu halde ben onun yaptığı resimlerden hangisinin güzel, hangisinin çirkin olduğunu

bir türlü ayırt edemiyordum. Sonra yine birtakım ressamlar üzerinde ayrı ayrı fikirlere sahiptik ve o daima benden daha çok şey söylüyor, benim anlamadığım yahut yanlış anladığım hakikatleri bana izah etmeye çalışıyordu. Demek ki o benden daha çok anlıyordu. Bunun sebebini kendisine, bir musikişinas yanındaki vaziyetimizin biribirinden farklı olmadığı halde musikişinasınkinden çok farklı olduğunu görmemiz üzerine, daha kolay anlattım. Bu sebep; o işle uğraşmış olmaktan, o işe senelerce emek verip senelerce üzerinde düşünmüş olmaktan başka bir şey değildi. Çünkü, ben de onun kadar, hiç değilse onun hitap etmek istediği insanlar kadar sanatkâr yaratılmıştım. Bu işlerde emeğin hissesinin asla inkâr edilemeyeceğini ve sanatta yok edilmesi imkânsız bir teknik taraf bulunduğunu kabul ettikten sonra, amatörün anlayış derecesini tayinde yaradılışın hesaba katılıp katılamayacağını da düşündük. İnsanlar bu dünyaya muhakkak ki aynı hesaplarla gelmiyorlardı.

Bir gün Yahya Kemal'le konuşuyordum. Bana apartmanları göstererek dedi ki "Köşkleri var, arabaları var, halayıkları var. Fakat hiçbir zaman bizim duyduklarımızı duyamıyorlar, bizim düşündüklerimizi düşünemiyorlar. Biz düşünüyoruz, düşünülmüş halde kendilerine anlatıyoruz; yine de anlamıyorlar." Bu, adamcağızların sadece kendi kabahatleri değildi. Sadece, bizim uğraştığımız işleri umursamamaktan ileri gelmiyordu. Suç; analarına babalarına ve onları dünyaya o cümle-i asabiye ile getiren hadisata aitti.

Ben o insanlara kaderlerini başka yollarda aradıkları için minnettarım. Halbuki bir de başlarımızın belaları var. Onlara sanatın ne olduğunu öğretmek için çektiğimiz emek, kendi öğrendiklerimiz uğrunda çektiğimiz emekten bin defa büyük. Mübalağamın dehşetinden bu işin imkânsız olduğunu derhal anlamışsınızdır sanırım. Amma şimdi bana, "Ne zoruna? Mecbur musun onlara sanatı öğretmeye?" diyeceksiniz. Heyhat, mecburum. Çünkü onların hepsi okuyup yazması, daha doğrusu, yazması olan insanlardır. Okuyup yazması olmayan binlerce insanı onlar zehirlerler. Bu zehirleme işini, çok kere, sanat terbiyelerinin gayrı kâfi, ihata kabiliyetlerinin gayrı kâfi olduğunu bilmediklerinden yaparlar. Bu itibarla, kendilerini suçlu olduklarına, zavallı olduklarına, hiçbir şey olmadıkları halde daha birçok

şey olduklarına asla inandıramazsınız. Son cümlemin doğruluğunu, yazımı okuyanlardan hiç kimsenin bu sözümü üstüne almamasıyla ispat edeceğim.

Sanat tarihinde birçok hamleler var. Bu hamlelerin sosyal ihtiyaçlara cevap olduğunu da kabul edelim. Fakat bu yukarda bahsedilen cinsten okur yazarlar her devirde mevcut olduğuna göre; o yeni sanat hamlelerinin, hitap etmek istedikleri kalabalıklar tarafından, bu adamlara rağmen, benimsenmesi nasıl mümkün oluyor? Ekseriya zamanla. Çünkü sanat tarihinde sadece sanatkârlar yok. Birtakım adamlar da var ki sanatkârlar kadar anlayışlı doğuyor ve sanatkârlar kadar bu işin çilesini çekiyorlar. Sanatkârın sezdiklerini belki doğrudan doğruya hayattan çıkaramazlar. Fakat hiç olmazsa sanatkârdan sonra, sanatkârın eserinde gördükten sonra anlarlar. Bunların üstelik bir meziyetleri daha var. Sanatkârın dünyadan, farkına varmadan çıkardığını onlar sanat eserinden şuurlu bir tarzda çıkarıyorlar. Anlatma kabiliyetleri de var, anlatıyorlar. Ve insanlar, zekâ veya hassasiyet derecelerine göre, yavaş yavaş onların aydınlattığı yere doğru geliyorlar. İki nesil sonraki zavallılarsa gözlerini dünyaya açar açmaz bu zevki artık yerleşmiş bir halde buluyorlar ve alışılmış olanı baş tacı etmekte prensiplerine muhalif hiçbir cihet olmadığı için sadece ondan sonraki yeniliklerle mücadeleye hazırlanıyorlar. Onlara yeni bir şey kabul ettirmek imkânsızdır. Belki esvaplarını hazır giymezler amma hazırcı zevkleri de elbiseden yukarıya çıkmaz. Sanatkârın gafleti bu cins insanın kendisini kabul etmediğini görmekten ötürü duyacağı acıdır. Bu vesile ile Cézanne'ın bir hikâyesini anlatıp yazıma son vereceğim

Cézanne bir gün kahvede zamanının okur yazarlarından biriyle sanat üzerine bir münakaşa yapmış. İleri sanatkâr, muhafazakâr münevvere birçok hakikatler anlatıyormuş. Öteki ise oralı değil. Nuh diyor, peygamber demiyormuş. Cézanne kahveden çıktıktan sonra pişman olmuş. "Ne diye böyle adamlarla münakaşa ederim," demiş, "ben sanatkârım, o değil. Böylesine bazı şeyler söylersin. Ona düşen vazife dinleyip inanmak. İnanırsa

inanır. İnanmazsa yapılacak iş herhalde münakaşa değil. Bir tek iş var; o da, herifi eşek sudan gelinceye kadar dövmek."

(İnkılapçı Gençlik, 12.9.1942/
Demet, 16.10.1943)

Cümle-i asabiye sinir sistemi; *Hadisat* olaylar; *Gayrı kâfi* yetersiz; *İhata* kavrama.

CEVAP

Sanat işi bir insanlık işidir. Sanattan bahsetmek de yolunca olur. Halbuki son zamanlarda, bazı kimselerin, işi başka türlü ele aldıkları görülüyor. Üstelik bir maskeye bürünüp göz boyamaya çalışıyorlar. Fikir hürriyetini suistimal etmelerine ancak buraya kadar müsaade edebiliriz. Çünkü o hürriyet, onların olduğu kadar, bizimdir de. Onu kullanmasını onlar kadar biz de beceririz. Meydanın boş bulunduğu bir sırada gelmişler dünyaya. Vezinle kafiyeyi söktü mü, şair oluverirmiş adam. Bu zatların da, iyi kötü, adları şaire çıkmış. Ziyade olsun, beş on sene kadar da mürüvvetini görünüşler. Ölçüsüz nizamsız bir âlemde, dedikleri dedikmiş, öttürdükleri düdük! Süleyman'a bile kalmamış bu dünya; onlara mı kalacak? Elbette, gün gelecek çanlarına ot tıkanacak, düdükleri ötmez olacak. O günün çoktan geldiğini sayın okuyucularım herhalde anlamışlardır. Giden postun arkasından kopardıkları yaygaralar da buna delalet eder.

Bu yazıyı yazarken hiçbirini kasdetmiyorum. O birbirinin eşi mahlukları cemiyet içindeki insanlardan ayırmakta güçlük çekmeyeceklerini sanıyorum. Düdüklerinin ötmez oluşundan biz mesulmüşüz gibi, durmadan bize çatarlar. İşi bu şekle dökecek yerde, gayret edip çalışsalar, bilmem ama, belki biz de kötü kişi olmaktan kurtuluruz.

Şimdiye kadar hiç kimseye, şiirden anlamıyor diye, kızmadım. Hiç kimseye, kötü şair olduğundan ötürü, fena bir söz söylemedim. Zaman zaman, şiirin ne olduğunu — elimin erdiği, gücümün yettiği kadar — anlatmaya çalıştım. Anlamayacak durumda olanları da, hiçbir zaman, anlayışlı olmaya zorlamadım. Böyle bir hevese bundan sonra da kapılmayacağım. Bununla beraber, onlar — bütün anlayışsızlıklarına rağmen, ileri geri sözler söylemekte ısrar ettikleri yetmiyormuş gibi — on parmaklarında on kara, sağa sola çatmaya başlarlarsa bize de birtakım işler düşer. Modası gelmeden geçmiş bir sanatın, sözüm ona bir

sanatın, çığırtkanlarını sanat meselesini şahsi politikasına alet etmeye kalktıkları an, bu hırsla — gözleri kan çanağı gibi — öteye beriye çatmaya başladıkları an, susturmak gerekir.

Sanatın nasıl birtakım adabı varsa, sanattan bahsetmenin de, öylece, adabı vardır. Sanatını sanat yoluyla kabul ettirememiş, işi meddahlığa dökmüş, yine muvaffak olamamış kimseler, bütün yaygaralarının sonunda — bir defa bile ağzınızı açmadığınız halde — sizi çığırtkanlıkla itham etmeye kalkarsa bilmem ki ne dersiniz? Bir şiirde iki kelimeyi yan yana getirebilmek için günlerce kafa patlatır, bir satırdaki güzelliğin nereden geldiğini anlayabilmek için yıllarca düşünürsünüz; meydanın boş zamanında adı şaire çıkmış bir muharir sizi edebiyat vurgunculuğu ile töhmetlendirir. Güler misiniz, ağlar mısınız? Ben ne gülüyorum, ne ağlıyorum. Sadece anlayabilecekleri bir dille kendilerine bir iki şey sormak istiyorum. Şiirlerini okuyan karilerin seneden seneye azaldığını, ortalıkta kendileri gibi şiir yazan hiç kimse kalmadığını, bu hamlenin bir sen ben işi olmayıp bir cemiyet işi olduğunu farketmiyorlar mı? Bu işi yaygara ile durdurmanın imkânsız olduğunu anlamıyorlar mı? Birkaç sene evvel bunları söyleyemezdim, bugün söylüyorum; aradaki farktan duyduğum gururu hissetmiyorlar mı? Niçin biz de, onların bize yaptıkları gibi, şiirlerine hücum etmiyor ve bütün bir neslin zevkini berbat ettiklerinden dem vurmuyoruz? Anlamayacak bir şey yok; değmez de ondan. Hiçbiri kötü şair bile değildirler. Kötü şair olabilmek de bir şey. Kendilerine bu türlü isnatlarda bulunuruz diye korkmasınlar.

Bu yazının bir sanat yazısı olmadığını biliyorum. Maksadım sanat kelimesini önlerine siper edip sağa sola çatanların yüzlerindeki maskeleri kaldırmak, mukaddes yerlere müsaadesiz girmeye kalkan çığırtkanların ruhlarındaki fenalığı yüzlerine vurmaktır. Ağır mı söylüyorum, bilmem. Galiba az söylüyorum. Onlar gibi konuşmaya nezaketim mani.

(Vatan, 13.4.1945)

Adap kurallar, görgüler, gelenekler; *Töhmetlendirmek* suçlamak.

GENÇ BİR ŞAİRLE KONUŞMA

Geçenlerde genç bir şairle konuştum. Hayatını alnının teriyle kazanan, yirmi yıllık geçmişi yalnız kahırla dolu bir Türk köylüsü. Yeryüzünde bir tek sahici değer tanımış, o da, el emeği. Bana şiirlerini okudu, ve "Bu şiirleri bir mecmuada bastırabilir miyim?" diye sordu. Saf, temiz duyuşları yanında birkaç okur-yazar tarafından öğretilmiş bazı iğreti hususiyetleri olmasaydı hiç düşünmeden "elbette" diyecektim; diyemedim. Enikonu güzel şiirler olduğu halde mecmualarda çıkan şiirlerin alayından güzel olduğunu gördüğüm halde diyemedim. Nasihati sevmem; kimseye nasihat etmek istemem. Daha doğrusu buna hakkım yoktur. Ama, bu genç şaire birkaç söz olsun söylemenin cazibesinden de kendimi alamadım. Birtakım cevherler yumurtlayıp, bir sürü büyük hakikatler söylediğimi sanmayın. Hayır! Ben ona sadece o cevherler yumurtlayan insanlardan şüphe etmesini, o büyük hakikatlere körü körüne inanmamasını söyledim. "Büyük hakikatler şiir üstüne midir, bil ki çoğu şiirden anlamayan insanlar tarafından söylenmiştir. Sen şairsin. Belki de ömrünün sonuna kadar şiiri düşünecek, en çok onun çilesini çekeceksin. Sahici şiirin hangisi olduğunu anlamak, onu sanat yapan cehdin nasıl bir ceht olduğunu bulup meydana çıkarmak, senin mi daha çok hakkındır, yoksa o laf ebelerinin, o çene kavaflarının mı?" dedim.

Genç dostum kendisine öğretilen kıymetlerden şüphe etmeyi o zamana kadar düşünmemişti. Öyle olduğu halde hayatının büyük bir kısmının kitaplar dışında geçmesinden midir, nedir, şiirinde o zehirleyici edebiyatların tesirini pek az buldum. Hani o, senelerden beri ardı arkası kesilmeyen bir şair kalabalığı vardır; yazılarını okudukça kimimiz onları sahiden şair zanneder, kimimiz de, "İllallah, yeter artık," diye bağırırız. Çoğu "pembe akşamlardan, mavi hülyalardan, elemli ruhun keman sesini andıran hıçkırıklarından" falan bahsederler. Bu şairde bu çeşit sözlere pek rastlamadım.

Nelerden şüphe edebilir, körü körüne inanılan kıymetler nelerdir, bunları anlatıyordum. Nasılsa aklıma vezinle kafiye geldi. Kendim veznin de aleyhindeydim, kafiyenin de. Bununla beraber vezinli kafiyeli birçok güzel şiirler olduğunu biliyorum. Bunu her vakit söylerim.

Ama, yine herhalde, vezinle kafiyeyi kötülemiş olmalıyım ki, şair arkadaşımın bir endişesiyle karşı karşıya kaldım. Vezinsiz kafiyesiz şiirde muvaffak olamamaktan korkuyordu "İyi ama, dedi, ben vezni kafiyesi olmayan şiirlerin nasıl yazıldığını bilmiyorum. Benim yazdıklarım mana itibariyle o kadar güzel olmasa bile vezniyle, kafiyesiyle göz boyuyor. Halbuki vezin, kafiye, ortadan kalktı mı iş yalnız şairliğe kalacak. Güç bir iş." Bu sözü uzun zaman unutmayacak, bir sürü aydınımızın ömürleri boyunca öğrenebildikleri bütün hakikatlerden üstün tutacağım. Güçlüğün nerede olduğunu bu kadar iyi anlayıp, bu kadar iyi anlatabilmek az şey değildir.

Hep umumi şeylerden bahsetmek istiyordum. "Ne yapmak lazımsa onu yapacaksın, şiirse şiir, dedim; yapılacak şey güç olabilir. Eğer gayene ulaşma hususundaki arzun samimi ise güçlüğü de göze alman lazım. Kolaydan daima kaçınacaksın."

Müşkilpesent olmayan, işin sadece kolayına giden sanatkâr, zevkinden her zaman için fedakârlık etmeye mecburdur. Zevkinden fedakârlık ede ede günün birinde öyle bir hale gelir ki, zevk namına hiçbir şeyi kalmaz. Bir sanatkârın zevkinden olması nihayet kendine ait bir hadisedir, ama işin kolayına gitmekte okuyucuyu da alakadar eden bir taraf var. Halkın da bir zevki olduğunu hatırdan çıkarmamak icap eder. Bunu hiç hesaba katmamak halkı hor görmek demektir.

Halkın zevki, bir göreneğin, bir geleneğin eseridir. Halbuki sanatkâr, durmadan daha güzeli aramak kaygısı yüzünden çok kere zevkini geleneğin getirdiği zevkin üstüne çıkarır. O zaman halk ile kendisi arasında bir mesafe peyda olur. Bu mesafe muvakkattir. Birkaç anlayışlı insanın o sanatkârdaki kıymetleri bulup meydana çıkarmasıyla bu mesafe kapanır. Sanatkârın halktan evvel vardığı zevk merhalesi halkın da o merhaleye getirilmesiyle gelenek halini alır. Henüz gelenek halini almamış bir zevkin kendini halka kabul ettirip ettirmeyeceği halkın bileceği şey değildir. Bunu ancak sanatkâr — o da, yaptığı işin

doğruluğuna inanı nispetinde — hissedebilir. Zaten yaptığına inanı oldu mu kendini ergeç kabul ettirecektir. Ettirecektir ama, bu çeşit sanatkârı işin kolayına gitmiş olanlardan, kendini herhangi bir cereyana "moda"dır diye kaptırmış olanlardan, kısaca "kalp taklitçi"lerden kim ayıracak? Aslı ile kalp'ı arasındaki farkı ancak o işin çilekeşleri bilir.

Meşhur bir hikâye imiş, ama ben yeni duydum; Holivut'da Şarlo'yu en iyi taklit eden sanatkârı bulmak için müsabaka açmışlar; müsabakaya gizlice Şarlo da girmiş. Otuz, kırk kişinin içinde ancak dokuzuncu olabilmiş. Ona dokuzunculuğu layık görenler de bu işin bütün bütün yabancısı değil, sinema âleminin ileri gelenleri, mütehassısları. Ama mütehassıs olmak demek Şarlo olmak demek değil ki.

Şiir âleminin de mütehassısları var. Birtakım hükümler veriyor, kehanetlerde bulunuyorlar. Kör değneğini beller gibi, bir "gerçek şiir" anlayışı tutturmuşlar. O anlayışa uymayan bütün anlayışları mahkûm ediyor, bütün hamleleri baltalamaya çalışıyorlar. Anlamadıkları şeyi beğenmemekte haklı olabilirler. Evet, mademki anlamıyorlar, beğenmemeleri lazım; ama onu kıymetlendirmeye kalkışmaları doğru mu? Bu hükümlerini herkesçe kabul ettirmeyi ne hakla isteyebilirler? İşin kötüsü, bunlara inananlar da yok değil. Şimdi kendimi okuyucunun yerine koyuyorum; nasıl inanmayayım. Bir kere patentalı mütehassıs, ondan sonra konuşma tarzı gayetle yüksekten; ayak ayak üstüne atmadan konuşmuyor. Sonra bir yazı yazıyor Allah muhafaza, her satırında beş tane büyük adam ismi. "Baksanıza, diyorsunuz, Lemaître'i, Lalou'yu, Alain'i, Niçe'yi, Şopenhaver'i, hep bu adamdan yana." Acaba haksızlık mı ediyorum? Ben de tek taraflı bir görüşün adamı mıyım; ben de saçma sapan bir fikrin içinde kapanmış kalmışım da onun için mi başkalarını kabul etmek istemiyorum? Zannetmem. Şimdiye kadar en çok kendine hudut tanımayan zevkleri, hudut tanımayan anlayışları sevdim. Hiçbir fikrin ebedi olabileceğine inanmıyorum; zevkin de.

Dünün adamı ile yarının adamı mademki ayrı ayrı cemiyetlerin insanlarıdır, görecekleri iş elbette birbirinden farklı olacak. Onları şartları ile düşünelim. Bizim bugünün adamı olmamız onları beğenmemize mani mi? Bu hudut tanımayan düşünce tarzını kimde görsem hayran oluyorum. Bir aralık halk sanatkâr-

larından bahsetmiş, onu uzun ömürlü yapan sebepler arasında kültürünü kitaplardan ziyade hayatına borçlu olmasını ileri sürmüştüm. Hayata giren her yeni mefhumu şiire sokmaktan çekinmeyen, bu hususta hiçbir taassup tanımayan halk şairi, işte o kafasının genişliğine hayran olduğum insanlardandır. Bu arada, çok sevdiğim bir şair arkadaşımı, Cahit Sıtkı'yı hatırladım. Çocuk denecek kadar gençti; bir şiir kitabı çıkardı *Ömrümde Sükût* adında bir kitap. O kitabı çıkarmış olduğuna sonradan ne kadar üzüldü. Çünkü kitaptan sonra bir hayli değişmiş, bir hayli olgunlaşmıştı. Daha sonra üzülmenin de boşuna olduğunu anladı. Dedi ki "İnsanın fikir hayatında birçok merhaleler var. Ben o şiirleri o zaman yazmıştım." Cahit Sıtkı, bir fikir softası değildir. İçini dünyanın gidişine uydurmuş, kafasının kapıları bütün yeniliklere açık, bir yeni zaman adamıdır. Onun yanında fikre hudut tanımayan gençlerin günden güne çoğaldığını, buna karşılık, biraz evvel birçok okuyucuyu nasıl kandırdıklarını anlattığım patentalı mütehassıslara inananların da günden güne azaldığını gördükçe seviniyorum.

(Doğuş dergisi, 1.6.1945)

Ceht : çaba; *Müşkilpesent* güç beğenir; *Mefhum* kavram; *Taassup* aşırı taraflılık, softalık.

NAZIM, NESİR, ŞİİR

Kadıköy Halkevi'ndeki bir konuşmamda "*Şiirden kimler anlar, kimler anlamaz*?" diye bir sual sormuş, bu suale dilimizin döndüğü kadar cevap vermeye çalışmıştık. "*Şiirden kimler anlamaz*" sözü gazetelere "*Şiirden kimse anlamaz*" şeklinde geçti. Ses çıkarmadık. Çünkü, gazetelerde daha ne büyük facialar cereyan ediyor, biliyoruz. Bununla beraber, bu bahis üzerinde, bir defa da yazı ile düşünelim dedik.

Şiirden kimler anlamaz? Okuyup yazması olup da şiirden anlamamaya razı olacak insan yoktur denilebilir. Son kitaplarım hakkında yazılan yazılar kanaatimi bütün bütün kuvvetlendirdi. Mizah muharrirlerini bir tarafa bırakalım; o iş onların geçim yolu; ama ötekiler, yani işi bir edebiyat meselesi olarak ele alanlar, şiirden anladıklarına inanmamışlar mı? İnanmasaydılar yazmazlardı; demek ki inanıyorlar.

Peki anlıyorlar mı? Anlamaları da kabil, anlamamaları da. Anlamıyorlarsa, anlamadıklarını kim farkedecek? Herhalde kendileri değil. Bu iş kendilerinden daha anlayışsız olanlara da düşmez. Onlar "Anlıyoruz" deyip rahat ededursunlar; ama öteki insanların, bu manzaraya bir türlü dayanamayan insanların hali ne olacak? Onlar da, ellerinin erdiği, güçlerinin yettiği kadar, bir şeyler söylemeye çalışıyorlar.

Bu gayret neye yarıyor, bilmeyiz. Çünkü körolası sanatın ne ölçüsü var, ne de tartısı. "Şu şiir beş okka güzel, öteki yarım derece fena, şu münekkit üç metre anlıyor, öteki iki santim noksan anlıyor," diyemiyorsun.

Bu iş kimin aleyhine acaba? Kim bilir, böyle bir ölçünün olmasını belki de onlar bizden çok isterler. Evet, mutlaka bizden çok isterler. Zaten "Bunda ne vezin, ne kafiye, ne teşbih, ne mecaz, ne de mübalağa var; demek ki şiir değil," diyenler hep o ölçü fikrinin esiri insanlar değiller mi? Bütün kıyamet de o ufacık ölçülerinin elden gittiğini görmelerinden kopmuyor mu? Ama biz,

gerçek şiirin ölçüsünü arıyoruz. "Vezin yok, kafiye yok, teşbih yok, istiare yok; demek ki şiir yok," diyenin değil, "Vezin var, kafiye var, mecaz var, mübalağa var, teşbih var, hepsi var; fakat şiir nerede?" diyecek olanın ölçüsünü.

Elimizde şimdilik böyle bir ölçü bulunmadığına göre, şiir söylediğimiz yahut şiirden bahsettiğimiz için, ihtimal biz de onlar kadar suçluyuz. Zaten onlara sorarsanız, bizimki usta hırsızın ev sahibini bastırması cinsinden bir şeydir. Ben şiirin ne olduğunu onlardan daha iyi biliyorsam kime anlatabilirim ki? Kötü şair sayılmaktan geçtim, çoğuna şair olduğumu bile kabul ettiremem. Hoş, hiçbir şeyden anlamadığını iddia ettiğim insanın beni kabul etmemesi, etmesinden hayırlıdır ya.

Peki, madem ki o insanların beni kabul etmemesi etmesinden hayırlıdır, madem ki kendilerine hiçbir fikrimi kabul ettiremem, bu yazıyı niçin yazıyorum o halde? Kim bilir, biraz içimi dökmek, kendi kendime bir parçacık olsun ferahlamak istiyorum ihtimal.

Şiirin çeşit çeşit meseleleri var. Bir şeyi söyleyebilmiş olmak için bunların hepsine birer parça dokunmak lazım. Gelgelelim buna ne zaman müsait, ne de mekân. Onun için şimdi ben, sadece, şiiri nazımla nesirden ayıran hususiyetler üzerinde durmaya çalışacağım. Daha doğrusu o hususiyetlerin nasıl ele avuca sığmaz şeyler olduğunu söyleyeceğim.

Nazımla nesrin farkı malum; birinde vezinle kafiye var, ötekinde yok. Şiirin, çoğu, nazım diliyle söylenmiş olması, nazımla şiirin birbirine karıştırılmasına sebep olmuş. Uzun zaman, *şiir* deyince, *nazım* yani vezinli kafiyeli söz hatıra gelmiş. Şiir üzerinde ayrıca düşünmemişler; nazım nevileri, nazım şekilleri, nazım sanatları demişler. Zaman zaman şiirin nazımdan farklı bir şey olduğunu söyleyen insanlar da çıkmamış değil. Hatta, nazımla olduğu gibi, nesirle de şiir söylenebileceği iddia edilmiş.

Nesrin diliyle şiir söylenemez. Halbuki, şiirle nesir arasındaki ayrılık, naçiz kanaatimce, nazımla nesir arasındaki ayrılıktan çok daha büyüktür. Bir manzume nesir olabilir; vezinden anlamamak, bir de kafiyeleri duymamak onu nesir saymak için kâfidir. Vezinsiz şiir olamayacağını iddia eden münevverlerimizin çoğu vezinden anlamadıkları için bu tecrübeyi kolayca yapabilirler. Halbuki bir şiir parçası nesir olamaz. Şiiri nesir halinde görebil-

mek için vezin bilmemek, yahut kafiyeyi duymamak kâfi değildir, ayrıca şiirden de anlamamak lazımdır.

Bazı mütefekkirlerimiz şiirin kolayca nesir haline sokulabileceğini zannediyorlar. Mesela diyorlar ki : "Filanca şiirin satırlarını alt alta yazacağınız yerde yan yana yazın, nesir olur"

Bu itirazı yeni duymuyoruz. Senelerdir dinledik. Madem ki dinledik, madem ki içimize böyle bir şüphe sokulmuş, o şiiri yazan *satırlarının yan yana yazılmasıyla nesir olabileceği ihtimalini* hiç mi hatırına getirmedi acaba? Getirdi ise niçin onun bir nesir parçası olduğunu farketmedi; niçin satırları yan yana yazıp, "Bu bir nesirdir," demedi? Niçin bu zahmeti okuyucuya bıraktı? Saygısızlıktan mı dersiniz? Zannetmiyorum.

Vezinle kafiyeden gelen farkın dışında, nesirle nazım arasındaki kolay görünür bir fark da nahiv farkıdır. Ama bu fark da lakırdıyı vezne sokmak, yahut kafiyeli kelimeyi mısraın sonuna almak zaruretlerinden doğmuştur. Vezinle kafiye ortadan kalkınca dili öyle altüst etmenin ne manası kalır ki? Vezne bu nahiv acayipliklerini bertaraf edebilecek kadar hâkim olanların, faraza Fikret'in manzumelerini alınız; mısraları alt alta dizeceğiniz yerde, yan yana diziniz; manzume, manzum olmayan şiirlerden daha kolay nesir olur. Şiirle nesir arasındaki farkın alt alta yahut da üst üste dizilişle alakası yoktur.

Nesir dili bir izah dilidir. Şiirin izaha tahammülü yoktur, okuduklarını, izah edilmedikçe anlayamayacak olanlara; şimdilik, sadece mensur yazıları okumalarını tavsiye ederiz. Şiiri ancak şiirliğin nereden geldiğini anlatılıp kendilerine öğretildikten sonra okusunlar. Şiirliğin nereden geldiğini anlamak da pek o kadar kolay bir iş olmadığına göre, şiir okumak, artık çocuklarına mı nasip olur, torunlarına mı bilmem.

"Biri izah dilidir, öteki değildir," demekle iş bitmiyor. Bizim burada yaptığımız ufak bir misal üzerinde, ufak bir hususiyete işaret etmekten ibaret. Bu hususiyet, şiiri şiir yapan, onu nesirden ayıran bin bir hususiyetten yalnız bir tanesidir.

Ötekiler hangileridir acaba? Pek bilmiyoruz. Bildiğimiz o hususiyetlerin sapa bir yerde hazinesi, o hazinenin de sırlı bir kapısı olduğudur. Uzatmayalım, bir senelerdir o kapıya anahtar uydurmaya çalışıyoruz. Şiirlerimiz hakkında ileri geri söz söyle-

mek isteyenler — şair olmasalar bile — gelip, o kapının önünde nasıl durmadan terlediğimizi görmeli, hatta — kabilse — bir parça da onlar terlemelidir.

(İstanbul, 1.9.1945)

Nahiv sözdizimi; *Mensur* : düzyazılı.

DİL BAHSI

6 Kasım tarihli Ulus gazetesinde Nurullah Ataç, Ali Fuat Başgil'in Cumhuriyet'te çıkmış bir yazısından şu satırları almış :

"Bu topraklar üstünde bir tek millet vardır Muhtelif soy unsurlarının uzun bir tarih vukuatı ve istihaleleri içinde ve birçok ruhi ve sosyal faktörlerin yumruğu altında yuğrulup Türk ekseriyetinin kanı, inanı ve kültürüyle kaynaşmasından hasıl olan ve ülke hudutları Lausanne muahedesiyle çizilen bugünkü Türk Milleti. Bu milletin de bir tek dili vardır : Yerli ve yabancı muhtelif lengistik elemanların tarih kazanında kaynaya kaynaya helmelenip hamur olmasından meydana gelen ve her büyük milletin dili gibi, iç ve dış mantığının icaplarına göre, yavaş fakat devamlı bir tekâmül süzgecinden geçerek süzüle süzüle bugünkü berraklığını bulan memleket dili Türkçemiz. Sayısız fikir ve kalem sahibi nesillerin asırlar içinde göz nuru dökerek karınca sabrıyla işleyip şimdi inceliğine eriştirdiği atalar mirası Türkçemiz. Çatısı ve yapısı itibariyle dünyanın en lojik... Çocuklarımızın evde ana babalarıyla, mektep koridorlarında hocalarıyla; herkesin sokakta, pazarda, iş üzerinde ve ahbaplık ederken birbiriyle konuşup anlaştığı millet malı ve âmme patrımuvanı Türkçemiz."

Nurullah Ataç bu sözler için şöyle diyor

"Görüyorsunuz, ne güzel, ne temiz bir Türkçe ile yazıyor. Yadırgadığımız bir söz, halkın, dilinden alınmamış bir tek söz yok. 'Faktör, lengistik, eleman, sosyal, lojik, patrımuvan' gibi hepimizin yüzyıllardan beri seve seve kullandığımız, eski şairlerimizin divanlarını, cönklerini açınca her sayıda gördüğümüz tatlı tatlı sözler kulağımızı okşuyor. Var olsun Marcellus Başgilus!

"Kimdir o Marcellus, derseniz, söyleyeyim size. Roma ülkesinde Tiberius adında bir kaysar çıkmış, astığı astık, kestiği kestik, dediği de dedikmiş. Bir gün o Tiberius Senato'ya gelip yabancı bir söz kullanmaz mı? Orada Marcellus derler gözü pek bir kişi varmış, kalkmış 'Olamaz, biz dilimize böyle yabancı

sözler sokmayız!' diye direlmiş.

"Fuat Başgil o Marcellus'u düşünde görünce anlamış boynunun borcunu 'Daha durursam içimde yürek karası olacak; ben şimdi çoluğumu çocuğumu kor, ana dilimin yardımına koşarım; demiş."

Dildeki ilerleyişe ayak uyduramayanları Orhan Seyfi bile ayıplıyor. 8 Kasım tarihli Tasvir'de çıkan "Öztürkçeleşme" adlı yazısında şöyle demiş

"Dil davamızı siyasi bir tahrik vasıtası gibi kullananlar, zannediyorlar ki bu öztürkçeleşme meselesi yepyeni bir şeydir ve siyasi şahsiyetlerin otoritesine dayanıyor. Yanılıyorlar!

"Dilin öztürkçeleşmesi hareketi ne dünün, ne bugünün işi değildir. Bu çok eskilere, divanların tâ içine girer ve 16'ncı asra kadar çıkar."

5 Kasım tarihli Akşam'da da Vâlâ Nurettin'in şöyle bir fıkrası çıkmış :

"Eski şeflerimden bir aziz dost mektupla bana şu suali soruyor

"— (Benim için yaptığın masrafları bana bildir) mi demeli, yoksa (benim için ettiğin masrafları) mı demeli? Vakıa (çok masraf ettim) diyoruz; (çok masraf yaptım) sözünü hoş bir Türkçe saymıyoruz; fakat aynı zamanda (yaptığım masrafların haddi hesabı yok) da diyoruz. Ne demeli?

"Kendiliğimden cevap vermek istemediğim için Refik Halit ve Necmettin Sadak'ın da fikirlerini sordum. Aynı düşüncede olduğumuz anlaşıldı.

"— (Benim için ettiğin masraflar) şekli itinalı bir yazı Türkçesidir. (Benim için yaptığın masraflar) da İstanbul ağzında kullanılıyor. Lakin klasiği birincisidir."

Gerçi bu bahiste daha evvel de bazı yazılar yazılmıştı. Ama Vâ-Nû o yazıları okumamış bile olsa işin doğrusunun hangisi olduğunu zekâsıyla çıkarabiliyor. Aferin ona!

Necip Fazıl Kısakürek'in çıkarttığı Büyük Doğu mecmuasında şöyle bir sual varmış

"Dünden arta kalan son köprü ve kılavuz nesli olarak bugün en küçüğü 35, en büyüğü 45 yaşındaki sınıf, halis örnekleriyle iş başına geçirilmiş midir?"

Bu cümleyi Büyük Doğu mecmuasından değil de, Nurullah

Ataç'ın Ulus'ta çıkan bir yazısından aldık. Herhalde aslında da böyledir. Ama Nurullah Ataç galiba iyi seçememiş. Çünkü köprü ve kılavuz neslinden olan Necip Fazıl Kısakürek'in daha dehşet cümleleri vardır.

BİR ŞİİR KİTABI

Edebiyat dünyamızın son günlerindeki hareketlerinden biri de Necati Cumah'nın Marmara Kitabevi tarafından çıkarılan şiir kitabıdır. Kitabın adı *Harbe Gidenin Şarkıları.*

Mevzularını daha çoğu, zamanın büyük hadiselerinden alan bu şiirler umumiyetle güzel şiirlerdir. Necati Cumalı söyleyiş kolaylığının güç elde edilir bir şey olduğuna inandığı vakit daha iyi bir şair olacak. İşte o kitaptan bir şiir

ŞARKILAR

III

Bu gece yıldızlar daha uzak
İyi geçen bu günden sonra
Hep böyle tekrarlasam bu sözleri
Sensin tek aşkı gençliğimin
Yanımda olsan da anlatsam bir bir
Başımdan geçenleri

Bu gece yıldızlar daha uzak
İstediğim neydi senelerce
Şimdiye kadar hep aynı derece neşelendirdi beni
Hararetini duyduğum soğuk ve sıcak

Bu gece yıldızlar daha uzak
Hatırlıyorum da o cehennemi günleri
Ne olabilirdi genç yaşımda
Daha kolay daha tabii
Bir tesadüf benim için artık yaşamak

UFAK BİR NOKTA

Biraz da dedikodu edelim dedik "Yazık Oldu Süleyman Efendiye" sözünün bir duruşma sırasında geçmesi üzerine Sayın İbrahim Alâaddin Gövsa yeni bir "Süleyman Efendi" şiiri yazmış. Nurettin Artam'a göndermiş. O da kendi sütununda neşretmiş. Şiirle alakası az olan bazı kimseler de tasrih edilmediği için, bu şiirin Orhan Veli'nin eski şiirlerinden olduğunu sanmışlar. Orhan Veli'nin canı sıkılmış. "Gerçi bir zamanlar kötü şiirler yazdım, ama İbrahim Alâaddin Beyinkilere benzer şiir yazmadım," diyor.

(Ülkü, 16.11.1945)

DİL, GENE DİL

Nurullah Ataç 19 Kasım tarihli Ulus'ta yine Ali Fuat Başgil'in gene Cumhuriyet'te çıkmış bir yazısı üzerine gene dilden bahsediyor. Nurullah Ataç bu yazısında Ali Fuat Başgil'in dil devrimine karşı koymak isteyen fikirlerine çatıp bir medeniyetin yazı dilinin yabancı (öğe)lerden kurtarılması gerektiğini, Türk dilinin de bugünlük böyle bir durumda olduğunu iddia ediyor. Ondan sonra Başgil'e bir bakımdan hak verir gibi görünen yazar dilde inkılap yapmanın bir akademi işi olmadığını, akademilerin sadece durdurucu, koruyucu teşekküller olduğunu söyleyerek şöyle diyor :

"Académie bir geleneği gösterir; biz ise bugün dil işinde de, imla işinde de bir geleneği sürdürmekten çok yaratıcı olmaya çalışmak zorundayız. Fuat Başgil'in yazısı bilmeyenlere bunu öğretmeye yarasa, suçlarının çoğu bağışlanabilir."

Dil üstüne son günlerde çok yazılar yazıldı. Üstelik, birkaç gün evvel açılan Dil Kurultayı da faaliyette. Bu arada Orhan Seyfi Orhon tarafından yazılmış bir yazıya Besim Atalay 25 Kasım tarihli Tasvir'de bir cevap verdi. Üstat, dil bahsi üzerinde birçok şeyler söyledikten sonra Orhan Seyfi Orhon'un bazı yanlışlarını çıkarıyor. Haydi o yanlışlar ne ise, ama Orhan Seyfi Orhon'un soyadı da yanlışmış meğer. Türkçemizde bir kural varmış ki, tek heceli olmayan kelimelerin son hecelerinde (o) seslisi bulunmazmış. Acaba sayın hece şairi şimdi ne yapacak, Besim Atalay'ın sözünü mü çürütecek, yoksa kendi adını mı değiştirecek? Yoksa yanlış isimle mi dolaşacak?

İKİ TOKAT

Hürses gazetesinin 23 Kasım tarihli sayısında Burhaneddin Tepsi, "Sanat Hatıraları" adı altında, Süleyman Nazif'ten yediği iki tokadı üç sütun üzerine anlatıyor. Sanat tarihimizin karanlık bir tarafını aydınlatan bu önemli yazıyı herkes okumalıdır.

ŞİİR ÜSTÜNE

12 Kasım tarihli Tan'da çıkan imzasız bir yazının başlığından "Yarının Türk şiiri halkımızın saadeti uğrunda savaşacak, halkçı ve insansever bir karakter taşıyacaktır."

Aynı gazetenin 21 Kasım tarihli sayısında çıkan ve aşağı yukarı aynı fikirleri müdafaa eden bir yazıda da bazı gazete ve mecmuaların yazıcılarına fazla para verdiğinden şikâyet ediliyor. Yoksa o fazla para aldıkları söylenen yazarlar, saadetini istediğimiz halktan ayrı bir sınıfa mı bağlı? Onların ne kazandıklarını, nasıl kazandıklarını, nasıl yaşadıklarını biliyor muyuz? Kendilerine çok gördüğümüz paranın kaç para olduğunu biliyor muyuz? Bu hususta 12 Kasım tarihli Hürses'te de Celâleddin Ezine şöyle diyor :

"XX'inci yüzyılın ortasında bir taraftan konfor vasıtalarının artışı, bir taraftan da bunları elde etmeyi güçleştiren pahalılık karşısında; kan ter içinde Babıâli yokuşunu tırmanan Türk muharrirlerinin dileği adam gibi yaşamaktan başka bir şey değildir. Patronun kazancının onda birine de eyvallah!"

BİR YANLIŞ

12 Kasım tarihli Akşam'dan

"Henüz lise sıralarında bulunan genç ve dikkatli bir okuyucum bana gönderdiği bir mektupta, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*'nin yedinci sayısında değerli bilgin İzmirli İsmail Hakkı'nın 1944'de vefat ettiğinin yazılı olduğunu, halbuki kendisinin hayatta olup Şifa'daki evinde oturduğunu bildiriyor.-Şevket Rado."

Türk Meşhurları Ansiklopedisi, Sayın İbrahim Alâaddin Gövsa'nın eseridir. Gerçi geçen sayımızda Sayın İbrahim Alâaddin Gövsa'nın şair olmadığına dair küçük bir işaret vardı. Fakat bu küçük işaret Sayın İbrahim Alâaddin Gövsa'nın tanınmış bir mütefekkir olduğunu inkâr etmek demek değildi. Değildi ama, tanınmış bir mütefekkir olan Sayın İbrahim Alâaddin Gövsa'nın böyle bir gaflete düşeceğini de ummuyorduk. Allah İzmirli İsmail Hakkı'ya uzun ömürler versin, ama yanılan, inşallah çocuktur.

DÜŞÜNDÜRÜCÜ BİRKAÇ CÜMLE

Büyük Doğu'nun 4'üncü sayısından

"Avrupalı demek ister ki, o, insanı maddeye hâkimiyetle mükellef kılan hendesî bir idrâk zevki, bu zevkin imparatorluk teşkilâtı, ve bütün bunların ta derinlerde ruhî nizamını yaşatıcı bir iç duygu âleminden ibaret, üç vahitli bir hüviyet yekûnudur... İmza-İdeolocya Örgüsü."

"(Disiplin), her oluşun, toprak altında pişe pişe elmas olmaya giden kömürden, kalp içinde pişe pişe insan olmaya giden natık hayvana kadar her oluşun, üstün hakikate karşı teslimiyet sırrım gizleyici usul şartıdır... Mide gurutusunun meydana gelmesi için bile asgarî bir (Disiplin) ölçüsüne ihtiyaç vardır.-İmza Necip Fazıl Kısakürek."

ROMANTİZM

25 Kasım tarihli Yeni Sabah'ta Filozof Rıza Tevfik, 19'uncu asır başında yeni bir edebi devrin başladığını, bu devrin adının Romantizm olduğunu, bu cereyanın bilhassa Hugo, Schiller, Goethe, Byron gibi büyük şairler tarafından temsil edildiğini, bunlardan Goethe'nin en büyük eserlerinin *Werther* ile *Faust* olduğunu ilh... uzun uzun anlatıyor. Filozof Rıza Tevfik bu bahisler üzerinde daha başka yazılar da yazacakmış. Edebiyata merakı olup da bu mevzular üzerinde şimdiye kadar yazılmış yazıları okumayanlar, yahut da mektepte okuduklarını unutmuş olanlar varsa muntazaman "Yeni Sabah" gazetesini okusunlar. Herhalde bir faydasını görürler.

(Ülkü, 1.12.1945)

ŞİİR KİTAPLARI

Son günlerde birkaç şiir kitabı çıktı. Bunların bir tanesinden, Necati Cumalı'nın *Harbe Gidenin Şarkıları* adlı kitabından bir ay evvel bahsetmiştik. Bugün de ötekilerden bahsetmek istiyoruz. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Çakır'ın Destanı* adlı kitabını görmedik. Ama şairini tanıyoruz. Tanıdığımız Fazıl Hüsnü'nün şiirleri güzel olmalıdır. Aşağıdaki şiiri Mehmed Kemal'in kitabından aldık. Kitabın adı *Birinci Kilometre*, şiirin adı "Mahalle".

Bu mahalle beni bilir
Babamı adımı işimi
Sabah kalkışımı akşam gelişimi
En güzel kızını bana vermiştir.

Mehmed Kemal'in, mahallenin en güzel kızıyla mesut olmasını dileriz.

Bayan İsmet Kür *Yaşamak* adındaki şiir kitabını "Her şeyini kendisine borçlu olduğu ablası Halide Nusret Zorlutuna"ya ithaf ediyor. Aşağıdaki şiir o kitaptan alındı (işaretler aslında olduğu gibidir).

SEVMEK

Dışarıda kar
Ve
İçimde bahar var..
Yaşıyorum
    Yaşama hazziyle çıldırarak
Yaşıyorum
    Yaşadığımı duyarak
Seviyorum
Sevdiğim için var olduğuma inanarak

Mehmed Deligönül'ün *Yalnız* adlı şiir mecmuası sahiden güzel basılmış. İşte oradan da bir şiir

TESELLİ

Deniz dalgalanmak üzre,
Gönül, bayrağını açmak üzredir.
İçimizde bir şey kopuvermek üzre,
Sen gelmesen de artık
Bahar gelmek üzredir.

Bu şiirin insanları birçok bakımdan avutan bir havası var.

Son bahsedeceğimiz kitap Nejat Köknar'ın *Eh!* adını taşıyan kitabıdır. Ama bu kitaptan parça almayacağız. Olur ya, parçayı beğenenler çıkar da şairin kitabından bir tane edinmeye kalkarlar. Halbuki imkânsız. İmkânsızlığı da kapağın iç tarafındaki şu cümleden anlıyoruz

"Bu kitap İstanbul'da 1.10.1945 tarihinde ve dostların sayısı kadar bastırılmıştır."

Parça almayacağım dedim ya, dayanamıyorum. Son şiirinin olsun adını söyleyeyim. Son şiirin adı : "Tesbih Gibisin Sevgilim"

YENİ ADAM

Tanin gazetesi 6 Aralık nüshasında Yeni Adam mecmuasının yeni çıkan sayısını da okuyucularına şöyle bildiriyor

"Yeni Adam-Haftalık fikir gazetesidir. 571'inci sayısı çıkmıştır."

MÜVAREDAT

4 Aralık tarihinde, yani Dil Kurultayının hemen arifesinde çıkan Vatan gazetesinden bir başlık

"Koyun müvaredatı arttı."

Vatan gazetesi yeni kelimlerin anlaşılmaz şeyler olduğu iddiasıyla o kelimeleri kullanmaktan kaçınır. Acaba anlaşılması

kolay olanlar bu müvaredat kelimesi cinsinden olanlar mı? Öyle ise yukardaki başlık yine tam değil. Arttı yerine tezayüt eyledi demek de vardı.

NAZIM, NESİR

2 Aralık tarihli Akşam'da Vâ-Nû "Nazma ve Nesre Dair" adlı fıkrasını şöyle bitiriyor :

"Nesir kendini nazımdan ayırarak müstakil bir hüviyet aldı. Gazetelerde, kitaplarda, mecmualarda, kürsülerde, mikrofonlarda, ferih fahur yaşıyor. Sonradan çıkma boynuzu kıskanmışçasına nazım da, ona benzemek yolunu tuttu; vezni attı, kafiyeyi attı, taktim ve tehiri attı. 'Tabii' olduğunu iddia ediyor. Hayır sun'i oldu; çünkü tasannu yapıyor. Nesir taslaklığı ediyor. Onun için bu tarz nazım yaşamayacaktır. Ancak vezinli, kafiyeli ve her türlü ananevî kaideleri olan bir nazım, nesirden apayrı, şahsiyetli bir hayat sürebilecektir."

Üstat nazımla şiiri birbirine karıştırıyor. Vezinle kafiyeyi atan şiirdir, nazım değil. Zaten vezinle kafiye nazmın tarifini kuran unsurlar, şartlardır. Vezinle kafiye olmayınca nazım zaten yok demektir.

Le Style c'est l'homme — Geçen sene görevini İstanbul'a aşırtan Nahit Sırrı Örik bir İstanbul gazetesinde fıkralar yazıyor. Üstadın dostları bu fıkralarda onun tadını, tuzunu bulamadıklarını söylüyorlar. Geçen gün Bay Örik Ankara'daki zayif nahif dostlarından birine bir mektup yazmış; bir yerinde şöyle diyor "Ben Boğaziçi'nin havasıyla tombullaştıkça tombullaşıyorum. Hasedinizden çatır çatır çatlayınız, beyefendiciğim!"

Üstadın üslubu gerçekten budur. Bu üslubu fıkralarında da kullansa...

(Ülkü, 16.12.1945)

CARMEN

Refik Halit Karay, 10 Aralık günü çıkan Akşam gazetesinde *Carmen* gibi, *Mai ve Siyah* gibi eserlerin mektep talebelerine okutulduğundan şikâyet ediyor. Sebep olarak da *Carmen*'in klasik eser olmadığını, *Mai ve Siyah*'ın da artık anlaşılmayacak kadar eskidiğini ileri sürüyordu. *Carmen*'in klasik eser olup olmadığını münakaşa etmek pek bize düşmez; o eser, dünyanın malı olmuş. Sayın Refik Halit Karay, talebe velilerinden evvel dünyanın fikrini değiştirmeye çalışmalı. Yerli eser bahsine gelince, talebeye ne okutmak gerektiğini düşünmeden evvel, Zahir Güvemli'nin 15 Aralık tarihli Vakit'te çıkan, "Tercüme Faaliyetinin Romana Açtığı Yeni Ufuklar" adlı yazısından şu satırları okuyalım

"Asıl Türk romanı teknikte Halit Ziya ile başlıyor ve yazık ki, aradan geçen bunca yıla rağmen, hâlâ orada kalıyor."

Bu fikir ne dereceye kadar doğrudur bilinemez. Yakup Kadri'nin bir hiç olduğunu, Sait Faik'le Sabahattin Ali'nin ise onlardan ileriye geçemediğini iddia etmek fazla bir cesaret olur. Bununla beraber, sanmayız ki Halit Ziya'yı eskiliğinden dolayı kabul etmek istemeyen Refik Halit Karay, bu saydığımız isimleri, yeni oldukları için kabul etsin. Peki, ne okusun o halde yeni yetişenler? Hiçbir şey mi okumasınlar yoksa?

TERCÜME ŞİİRLER

Milli Eğitim Bakanlığının çıkardığı Tercüme Mecmuası, işittiğimize göre, bir şiir sayısı hazırlıyormuş. Bu sayıda bol bol da şiir tercümesi bulunacakmış. Bu münasebetle, şiir tercümeleri hakkında sağda solda çıkmış bazı yazılardan bahsetmek istedik.

18 Aralık tarihli Son Telgraf'ta Ali Rauf Akan, "Batı Edebiyatı ve Biz" başlıklı bir yazı yazmış. Edebiyatımızın Batı edebiyatını daima çok geriden takip ettiğini, genç edebiyatçılarımızın Garplı çağdaşlarını tanımadıklarını söylüyor. "Paul Éluard'

ın yeni dünya şiirindeki yerini bilmeyen genç şairin de bütün gayretleri eski'nin tozlu çerçevesi içinde heba olur," dedikten sonra Milli Eğitim Bakanlığı ile fikir adamlarına şöyle bir tavsiyede bulunuyor

"En son Batı sanat ve fikir cereyanlarını, makaleler ve antolojiler halinde, Türk münevverlerine ve edebiyat amatörlerine sunmak artık kaçınılmaz bir zarurettir; Milli Eğitim Bakanlığı, kitabevleri ve sanat ve fikir adamları için de bir memleket kültürü vazifesidir."

Ali Rauf Akan'ın, fikri hem çok doğru, hem de Tercüme Mecmuasının bir şiir sayısı çıkaracağı günlerin arifesinde çok isabetli. Ama bu münasebetle gençlere hücum etmesi haksız. Çünkü, bu bahsettiğimiz şiir sayısındaki yazıların çoğunu tercüme edenler gençlermiş. Belki Ali Rauf Akan hatırlamaz ama, edebiyatla uğraşanlar bilirler, Eluard diye bir şairden Türkiye'de ilk bahsedenler de, bundan senelerce evvel, yine gençlerdi. Ama bu, gençlerin kaderi. Bir aralık da Vâ-Nû, 28 Şubat 1940 tarihli Akşam gazetesinde gençleri aynı suçla töhmetlendirmiş, örnek olarak da yazısının içine kendi tercüme ettiği bir manzumeyi koymuştu

Bütün ömrünce didinmiş ki Kopernik
Anlaşılsın diye; dönmekte olan bu dünya
Aptal, içseydi beş on tane kadehçik,
Bize isbat edemezmiş bunu gûya!

Akla bak! cazibe kanununu bulmak,
Nivton zannediyor, en yüce şeymiş!
Sevebilseydi güzel bir kızı, ahmak,
O da anlardı hemen, cazibe neymiş!

Vezni — 3 failâtun. Doğrusu, aruzu da güzel konuşuyor. Gençler bu kadarını beceremezler. Ama, onların da cesaretlerini kırmayalım. Neşrettikleri tercümeleri, zahmet edip de okusak, herhalde biraz daha insaflı oluruz.

YUNAN SAYILARI

Tercüme Mecmuasının Yunan kültürüne ayırdığı sayılar bu mecmuanın kütüphanemize hediye ettiği güzel bir eserdi. Ama Türk basınının böyle bir hizmetten pek haberi olmadı. Yalnız Şevket Rado 22 Aralık tarihli Akşam'da bu eseri okuyucularına övgü ile bildirdi. Şu satırlar o yazıdan alınmıştır :

"Tutulan yolda büyük bir isabet olduğu bugün meydandadır. Yarın, ekilen tohum yetişip meyvasını verdiği zaman, hizmetin büyüklüğü elle tutulur bir gerçekliğe erişecektir."

BİR MÜNAKAŞA

Yunan sayılarının en küçük bir hizmet olduğunu bile farketmeyenler o sayılardan bahseden Şevket Rado'yu Mithat Cemal Kuntay'ın eserleri karşısında saygıya davet ediyorlar. Bunlardan bir tanesi, 13 Aralık tarihli Tasvir'de biraz fazlaca bir mahalle karısı ağzıyla, Şevket Rado'ya "Öp amcanın elini" diyor. Amcası dediği Mithat Cemal. Meğer daha evvel Şevket Rado, Mithat Cemal'e karşı bir saygısızlıkta bulunmuşmuş. Mithat Cemal'in de bu münasebetle 10 Aralık tarihli Son Posta'da çıkan bir yazısını gördük. Meseleyi taraf gözetmeden aksettirmek için o yazıdan da bir parça almak isterdik. Fakat okuyucularımız inanmayacaklar. "Bay Mithat Cemal bu derece nezaketsiz bir zat değildir," diyecekler. Bizim de zaten o yazıdan parça almayışımız okuyucularımızı yalancı çıkarmamak içindir.

Hadiseyi başka bir aynadan seyredelim. Fikret Adil, Tanin gazetesinin 16 Aralık günü çıkan sayısında, bu münakaşadan şöyle bahsediyor

"Mithat Cemal Kuntay ile Şevket Rado arasında bir kalem münakaşası olmaktadır. Bilmem buna münakaşa demek caiz mi? Çünkü Mithat Cemal Kuntay, Şevket Rado'ya 'Uşak' diyor.

"Yani efendilik ediyor."

O gazeteyi bulsanız da bu münakaşanın dedikodusunu bir okusanız. Ne tatlı anlatmış Fikret Adil!

"BÜYÜK DOĞU" FARE DOĞURMUŞ

Yine Fikret Adil aynı gazetede "Büyük Doğu Fare Doğurdu" başlığı altında Narı Beyza Mucidi'nin neşrettiği vesikalardan bahsediyor. Bu vesikalar son talebe nümayişleri sırasında ele geçirilen vesikalardır.

Fikret Adil şöyle diyor

"Büyük Doğu, işte vesikalar diye, her gazeteci, kitapçı ve kahvede bulunabilir bir Fransızca mecmuanın fotoğrafını baş sayfasına koymuş. Bu gazetenin adı Carrefour'dur. Bu mecmua, Fransa'da çıkar ve garip değil mi, komünist aleyhtarıdır."

Carrefour gazetesinin siyasi meşrebi bizi alakadar etmez, ama başka bir şeye üzülüyoruz. Necip Fazıl, yani "Narı Beyza Mucidi", bir zamanlar iyi kötü bir şairdi. Ne diye yolunu şaşırdı da böyle siyasi davalara kalkıştı? Kırdığı potlara, doğrusu ya, ondan çok biz üzülüyoruz.

(Ülkü, 1.1.1946)

ROMAN

Ulus gazetesinin 4.1.1946 günü çıkan sayısının Güzel Sanatlar sayfasının sanat köşesinde Gide, Mauriac ve J. Green mütercim S.K.Y.'in Türkçesiyle konuşuyorlar. "Roman ve Romancı Hakkında" adını taşıyan bu parçaları okuduğumuz zaman romancı kendini mi, yoksa etrafını mı anlatmalı diye düşünüyoruz. Green'e göre gerçekten canlı şahıslar bir müddet romancıya boyun eğer, sonra isyan ederlermiş. Acaba o *gerçekten canlı* şahıslar romancının büsbütün dışında olan insanlar mı? Acaba onların isyanında romancının parmağı yok mu? Böyle bir isyanı körükleyemeyecek haldeki bir romancı o *gerçekten* canlı şahısların canlılıklarını duyabilir mi? Sanmıyorum. Romancı, naçiz kanaatimce ne yalnız kendi içini, ne de kendi olmadan gördüğü bir dış âlemi anlatan kimsedir. O, ancak, kendi içindekini kalabalıklarda bulduğu, kalabalıkları da kendi içinde duyduğu vakit romancıdır. Bize hep binde bir'den bahseden, kendi gibi marazi insanların bu dünyada büyük bir yeri olduğunu sanan, yahut da onların iç âlemlerini merak etmenin bize ömrümüzün sonuna kadar zevk vereceğine inanan Dostoyevski, bir fantezisten, günlük hayatın biteviyeliğinden usanmış insanlara, kokain falan gibi tesir eden bir çeşniden başka bir şey değildir. Buna karşılık Gogol, insanlığın ortak duygularını, ortak zaaflarını daha kestirme ifadesiyle kıyamete kadar değişmeyecek olan taraflarını bulan, onları kendi içinde duyduktan sonra, yahut da kendi içindeki şeyleri binlerce insanda gördükten sonra anlatan adamdır. Dostoyevski ile benzerlerine nazaran pek çok teknik kusuru olan Gogol, bundan dolayı ebedidir. İnsani tarafları olmayan kahramanlar ancak vaka yaratırlar. Halbuki vaka, romancı için, bir gaye değil bir vasıtadır. Biz, daha çok, insanı istiyoruz.

BUGÜNKÜ TÜRK ŞİİRİ

Saffettin Pınar, Yücel'in son sayısında, bu başlığı taşıyan makalesinin ikinci parçasını neşretti. Saffettin Pınar bu yazının baş taraflarında, yeni şiirde görülen hür ifade havasının en iyimser münekkitlere bile kolay tenkit fırsatı verdiğini söylüyor ve diyor ki

"Bu hali bugünkü şiirimizin Fazıl Hüsnü, Bedri Rahmi, Celâl Sılay, Melih Cevdet, Celâleddin Ezine, Osman Nebi, Yusuf Mardin, Oktay Rifat gibi en kıymetlileri için bile söylemek mümkündür."

Yazar, şiirimizdeki şekil endişesi bahsinde şöyle düşünüyor

"Eserlerine zamanımızın motiflerini tema olarak alan Orhan Veli, Rıfat Ilgaz, Cahit Sıtkı, Cahit Saffet, Faik Baysal gibi şairler teknik yapı ve tahlil kudreti bakımından daha çok ustalık ve titizlik gösterebildikleri ve şiirlerindeki unsurları daha geniş bir terkibe tâbi tutabildikleri nispette büyük olabileceklerdir.

"Diğer taraftan Oktay Rifat, Melih Cevdet, Aldanır, Celâl Sılay, Şükrü Enis Regü, Necati Cumalı gibi kısır bazı genç şairler henüz eserlerini tamamlamamış bulunmakla beraber, daha emin, daha ahenkli, daha orijinal bir öz ve form bütünlüğü içinde tekâmüle doğru gitmektedirler."

Muharrir, yazısının sonlarına doğru 1923'ten sonraki şiirimizin üç büyük şahsiyetini tanıtıyor

Nâzım Hikmet, Yahya Kemal ve Yusuf Mardin. Bunlar için diyor ki

"Her biri kendi şiir anlayışlarına uygun olarak ayrı ayrı birinci safhadaki şairler arasında henüz aşılmamış şiirler bırakmışlardır. Sanat eserleri hiç şüphesiz bütün edebiyat tarihimiz boyunca birer değer olarak kalacaktır."

Ukalalık etmek bize düşmez ama, galiba bu yazıyı yazan muharrir de edebiyat tarihimiz boyunca bir değer olarak kalacaktır.

AHLAT AĞACI

Aynı dergide bir de güzel şiir var "Ahlat Ağacı" Şairin, bu şiirinde, kendini aşmak gayretinde olduğunu görüyoruz.

Dağılır üstündeki yeşil sükût

gibi palavra edebiyatından alınma mısralar müstesna, sahiden güzel bir şiir yazdığını, güzel mısralar söylediğini kabul etmemek haksızlık olur. Hep ahlat ağacına hitabediyor. Şiirin sonu şöyle

Durmuşsun kırların bir ucuna
Ah senin halin köylü hali
Yaşarsın kıraç toprakta
Serv-i sîmîn misali

Şairden bahsettik ama, adını unuttuk. Onu okuyucularımıza sevgilerle bildiriyoruz Başaran.

VARLIK

Varlık dergisinin son sayısında birkaç güzel şiir gördük. (Nesirlerden bahsetmiyoruz. Onlardan bir iki parçayı okuyucularımıza sunmak isteriz. Ama en iyisi, o sayıdan bir tane edinmek, o şiirleri tamam olarak oradan okumak.)

Cahit Külebi'yi şiirle uğraşan herkes tanır. Tanıyanlar da sever. Bu dergide çıkan "Kadınlar" adlı şiirini de sevmemek elden gelmiyor. Ufak bir şiir. Şöyle başlıyor :

Neden kadınlar böyle sıcak?
Neden kadınlar böyle taze?
Yaz gelince basmalar giyerler,
Sade.

Bilhassa son iki satırın ferahlığını, iç açıcılığını, söylenişteki güzelliği duymamak kabil değil. Şiir şöyle bitiyor

Ben yine insanlığı severim
Bütün kadınlardan ziyade.

Bu son iki satır, şiiri pek bozmasa bile, şiirliğini birdenbire unutturuveriyor. Şairin samimiliğinden adeta şüphe edecek oluyoruz. "İnsanlık sevgisini, düşünerek bulmuştur herhalde," diyo-

ruz. Halbuki insanlık sevgisi bir fikir işi değil, bir his işidir. İnsan, insanlara karşı duyduğu sevgiyi, insanlık kelimesini kullanmadan da belli edebilir. Belki o zaman okuyucuyu daha çok inandırır. Şairin zihnî cehdi şiirin içindeki fikri bulmaya değil, şiirin kuruluşu üzerine müteveccih olmalıdır.

Mesela Sabahattin Kudret'in aynı derginin aynı sayısında çıkan "1939 Yazı" adlı şiirinde bu kaygıyı daha su katılmamış bir halde buluyoruz. Baştan aşağı zevkle okunan, sonunda da

Sıcak günler ve buğday kokusu
Sulh günlerinden kalma

diye biten şiir bize dünyayı sevmenin, sulh içinde yaşamayı sevmenin, yani insanların birbirini sevmesinin güzel bir şey olduğunu duyurmuyor mu?

Varlık dergisinin bu sayısını herhalde okuyun. Ahmet Ziyaeddin, Özdemir Asaf, Halim Güzelson imzalı şiirlerde de güzel mısralar bulacaksınız.

VEZİN

Geçen sayımızda okuyucularımıza Vâ-Nû'dan bir şiir tercümesi sunmuştuk. Bir yeri yanlış çıkmış, vezin bozuluyor. Kendi yazılarımızdaki yanlışlara tahammül ediyoruz ama başkalarından aldığımız yazıların yanlış çıkmasını istemeyiz. Olur a, "Yazılarımız tahrif ediliyor," derler. Bu itibarla mütercim şairden özür dilemek istiyorum. Güzel eserine kasdeden ben değilim, yazıyı dalgın okuyan tashihci arkadaşlardır.

(Ülkü, 16.1.1946)

Zihnî cehd zihinsel çaba; *Müteveccih* yönelmiş.

REVIEW

Türkiye'de çıkan "Geçit" yahut "Review" adlı bir mecmuanın son sayısının yazılarından bazıları

"Britanya Kiliseleri. — The Children's Zoo in London. — İngiltere'nin Yeni Endüstrisi. — İngiltere Bakanlarının Hayatından Bir Gün. — Louis Golding. — Sir Walter Raleigh. — Thomas Gainsborough. — Literature During The War. — Britanya'da Koro Musikisi. — Royal Academy. — İngiliz Kültür Heyetinden Haberler. — Londra Tiyatrosu. — British Film Personalities."

Bütün bu yazılar arasında Türkiye'yi de alakadar eden bir yazı var. Nurullah Berk hakkında yazılmış. Türkiye'de çıkan bu mecmuanın vazifesi, propaganda yapmaktır. Kabul! ama Türk halkına hitap eden bir mecmua bize biraz da Türkiye'den bahsetse, Türk halkını pek küçük görmese, Türk milletinin de eski bir medeniyeti, eski bir edebiyatı, eski bir sanatı olduğunu düşünüp o biraz zevksiz kaçan örnekleri vermese, acaba işini daha maharetle yapmış sayılmaz mı?

CYRANO

Cyrano'nun İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynanması üzerine birçok gazetelerde birçok yazılar yazıldı. Bu arada bir başyazar, bir başyazısında *Cyrano de Bergerac* müellifi Edmond Rostand'ın *asrımızın en büyük muharriri* olduğunu söylüyor. Bu eser için son günlerde de Agâh Sırrı Levend bir yazı yazdı. 23.1.1946 tarihli Ulus'ta çıkan bu yazıda Agâh Sırrı Levend eserin Paris'teki temsilini şöyle anlatıyor

"...Aktör eserin güzel parçalarından biri olan burun kasidesini okurken yahut Gaskonya beylerini öven mısraları alkışlar arasında bitirirken, kalpten kalbe akan asil bir heyecanın zevki ile herkes mest ü hayrandı."

Agâh Sırrı Levend üç buçuk sütun süren büyük yazısının sonlarında da şöyle diyor

"Eser ilerleyip de perdeler değiştikçe mısraların, güzellik ve kıvraklıktan doğma bir sanat havası içinde tatlı bir ahenkle akıp gittiğini görüyordum.

"Kitabı ayrıca gözden geçirmek imkânını henüz bulamadığım için dili hakkında kesin bir hükme varmaktan çekinmek isterim."

ŞİİR MÜKÂFATI

CHP'nin sanat mükâfatlarından birinin bu sene şiire tahsis edilmesi üzerine bazı dedikodular olmuştu. Bazı kimseler mimariye ayrılan 4000 liraya karşılık şiire iki bin lira verilmesine itiraz etmişlerdi. Şimdi de yeni söylentiler çıktı. Şiir birincisini seçecek olan jüri üyeleri, aralarında anlaşamamışlar. Mükâfat olarak ayrılan parayı, anlaşamamakta devam ederlerse, en iyi altı şiiri yazan altı kişiye pay edeceklermiş. İyi! Altı kişi birden sevinecek demek. Ama biz daha çok seviniyoruz. Çünkü müsabakaya tanınmış şairlerimizden yalnız iki tanesinin iştirak ettiğini duymuştuk Biri Cahit Sıtkı Tarancı, biri Fazıl Hüsnü Dağlarca. 6 kişinin birbirinden ayırt edilememesi Cahit Sıtkı ile Fazıl Hüsnü ayarında dört yeni şairimizin daha meydana çıktığına delalet eder. Dört yeni şair de bir memleketin şiiri için az kazanç değildir. Dileriz ki bu kararsızlık, jüri üyeleri arasındaki anlayış farkından değil de, o altı şairin eşit değerde oluşlarından ileri gelsin. Bu iki şıktan hangisinin doğru olduğunu sonuç halka bildirildikten sonra anlayacağız. Ne düşündüğümüzü de asıl o vakit yazarız.

BİRAZ DA MİZAH

Bundan birkaç ay evvel Şükrü Enis Regü'nün *Canım Dünya* adlı bir kitabı çıkmıştı. Benim elime yeni geçti. Size o kitabın "Bir Çocuk Soruyor" adını taşıyan kısmındaki şiirlerden bazı mısralar nakledeceğim. Bu mısralar ayrı ayrı şiirlerden alınmıştır.

Hastalık ne kötü şey anneciğim.
Ağaçlar korkmaz mı anneciğim karanlıktan?

Bilmezsin nasıl merak ediyorum anneciğim,
Fakat neden babacığım, neden
Bak, ne hale geldi teyzeciğim
Babamın geçen ay aldığı ayakkabı.

Peki ama, neden eskimiyor teyzeciğim,
Bu güneş, bu yıldızlar, bu gökyüzü?
Her şeyi olduğu gibi bırakıp ablacığım,
Bir sabah çıkıp gidiverirsek evimizden.

Galiba Şükrü Enis Regü'nün halası ile dayısı yok. Olsaydı herhalde onlara da bir şey sorardı.

FİKRET'E DAİR

Ulus gazetesinin değerli yazarı Nurullah Ataç, 28 Ocak günü çıkan "Söyleşi"sinde Fikret'ten açmış. Fikret'in politikacılığı üstüne bazı savunmaları var. Onlarda da haklı ama, biz şimdilik, işin daha çok yazıcıyı ilgilendiren tarafı üzerinde durmak istiyoruz. Fikret'in bazı şiirlerini Coppé'den alması, dedikodu konusu olmuş. Değerli Nurullah Ataç bu şiirlerin çürük tarafının Coppé' den alınması olmadığını, bunların zaten kötü şiirler olduğunu söylüyor. Diyor ki

"O mısralar güzel olsaydı aşırılmış olmaları yine çirkinleştirmezdi. Bir şairin bir sözü ilk olarak söylemesi değil, güzel söylemesi aranır."

Nurullah Ataç'ın tercümeleriyle olsun, söyleşileri ile olsun, fıkraları ile olsun bu memleketin kültürüne ne kadar hizmet ettiğini düşünmeyenler onun hakkında ileri geri söylerler. Onlar, değerli yazıcının bu sözündeki büyük hakikati de küçük göreceklerdir. Ama biraz düşünsünler. Bir şiirin aşırılmış olmasının güzelliğiyle ilgili olmadığını bilecek, üstelik bunu hiç çekinmeden söyleyebilecek kaç yazar var yazınımızda?

DERGİYE AD

Geçen sayılarımızda, yazılarımızın ağırbaşlılığını gidermek, okuyucularımıza biraz da eğlenceli tarafından söz açmış olmak

için Büyük Doğu dergisinden bazı parçalar almıştık. Şimdiden sonra, sevgili okuyucularımızın, bu ihtiyacını karşılamaya çalışırken, yalnız Büyük Doğu'dan değil, öteki eğlenceli dergilerden de faydalanacağız. Ama şimdilik yani bu sayılık, örneğimizi yine Büyük Doğu'dan alalım

"Tarihin ezelî karanlığı içinde, pırıl pırıl ışık helezonları çizerek sadece madde zeminini köpürtücü mücerret bir hayatiyet ve harekiyetle fezada bir seyyarenin teşekkül devresine eş bir hayat süren Türk, gerçek ve billûrlaşmış fikir ve ruh dünyasına İslâmiyetten sonra girdi." — İdeolocya Örgüsü.

(Ülkü, 1.2.1946)

EDEBİYAT-I CEDİDE

Geçenlerde Edebiyat-ı Cedide'nin ellinci yıldönümü idi. Bu münasebetle Ankara'da bir tören yapıldı. Elli sene! Dile kolay. Allah Edebiyat-ı Cedide'ye daha uzun ömürler ihsan etsin. İnşallah torunlarımız, torunlarımızın torunları, gelecek yüzyıllarda bu edebiyatın yüz ellinci, iki yüz ellinci, üç yüz ellinci yıldönümlerini de kutlarlar. Ulus gazetesinin 8 Şubat tarihli sayısında bu tören hakkında bir yazı çıktı. O yazıdan bir parça alıyoruz

"Törene yalnız şair Faik Âli gelebilmiştir. Artık bir hayli yaşlı olan şair dâvet üzerine sürekli alkışlar arasında sahneye çıkmış, 'Heyecanlıyım, bir şey söyleyemeyeceğim, oğlum bir manzumemi okusun,' demiştir. Bugün müfettiş olan oğlu, babasının bu şiirini okumuştur

"ÇÖL

Ayrı düştük.. bende artık zevk-i dünya kalmadı,
Kapkaranlıktır hayalim, şevk-ı hülya kalmadı;
Varlığın mânası yoktur zikr-i ferda kalmadı...
Bivefa dünyada sensiz kaldığım günden beri
Bir çölün seyyahıyım, şaşkın, perişan serseri.
Her ne hissetsem heyabanlarda fecr derbeder,
Kimsesiz çöllerde bilmezsin ne öksüzdür seher,
Ay nasıl payanı yok bir hüzn-ü rikkat neşreder..
Çöl, bütün çöl, gök, deniz çöl, ah asıl çöl şimdi ben
Farkı yoktur kalbimin çöllerde bir viraneden."

10 Şubat tarihli Ulus'ta da Falih Rıfkı Atay bu konuya dokunarak diyor ki

"Yüksek, orta veya aşağı, Tanzimat'tan beri birbirini kovalayan edebiyat nesillerine birçok şeyler borçluyuz Gönül isterdi ki

onları yalnız hizmetleri için anmayalım. Zevk alarak da okuyabilelim. Kitap raflarından bir eski Yunan veya Latin klasiğini, bir on sekizinci asır Fransız şairini çekip okuduğumuz gibi, Fikret'in şiirlerini ve Cenab'ın nesirlerini de tekrarlayabilelim.

"Yakın eskilerde devamlaştırıcı maya, fikir ve sanat cevheri eksiktir. Bugünkü gençliğin en çok dikkat edeceği ve ders alacağı şey budur.

"Eserler, takvim yaprakları gibi, birbiri arkasından kopup düşüyor. Yaşayıcılığı bulabilmek için, Divan Edebiyatı'na kadar gerilemek zorunda kalıyoruz."

İKİ YENİ ŞAİR

Bugün size iki yeni şair tanıtmak istiyorum. Bunlardan biri Adana'da basılmış *İnsan Hali* adlı kitabın şairi Necati Kâhyaoğlu' dur. Duyduğuma göre, bu şair daha on dört on beş yaşlarındaymış. Adana'da bir ortaokulun ikinci sınıfında öğrenci imiş. Bu, çocuk denecek kadar genç olan şairin, insana gerçekten büyük ümitler veren şiirlerini zevkle okudum. Size kitabın kapağında çıkmış olan küçük bir şiiri naklediyorum

Benim şair kardeşim,
Nerelerdesin birkaç gündür?
İnsan hali diyorsun;
Bir olur,
İki olur.
Bir gün yalnız gel de yanıma.
Konuşalım kendimize göre.

Son iki satırı biraz zayıf. Ama yine de kötü değil. Küçük Necati'nin yeni şiirlerini görmek isteriz.

İkinci şairin yaşını bilmiyorum. Ortaokulda mıdır, lisede midir, ondan da haberim yok. Şiirlerini İstanbul'da yeni çıkmaya başlayan Yeni Çağ dergisinin bir yazısı içinde gördüğüm, yazıyı da başından sonuna kadar okuyamadığım için size bu hususta fazla malumat veremeyeceğim. Şimdilik sadece şairin adını söyleyecek, bir de Yeni Çağ dergisinden aldığım ufak bir şiirini takdirlerinize arzedeceğim. Şairin adı Arif Ünlü. Arif Ünlü'nün şiirleri yukarıda

bahsettiğim çocuğunkiler kadar ümit verici değil ama fena da değil. İşte bir tanesi :

1939-1945

Şu barut yığını yamaçlar,
Şu iskelet ağaçlar,
Şu sularını leşler içen nehir,
Şu kemikleri sayılan şehir,
Şu Doğu, şu Batı, şu Güney, şu Kuzey
Heeeey... Hey!
Kör seyircileri altı yılın,
Ayılın.

(Ülkü, 16.2.1946)

YENİ ŞAİRLER

Geçen sayıda iki yeni şairden bahsetmiştim. Bunlarda biri Arif Ünlü idi. Arif Ünlü, meğer Yusuf Ziya Ortaç'mış. Bunu öğrendiğime memnun oldum. Bu sayıda da, Sayın Yusuf Ziya Ortaç gücenmesin ama, bir başka şairi methedeceğim. Kâzım Duru adını taşıyan bu yeni şair, sabık şairlerden Necip Fazıl Kısakürek'in çıkarttığı Büyük Doğu mecmuasına yazıyor. İşte orada okuduğum "Yeşillikler" adlı şiirden birkaç mısra :

Yeşil gözler haindir derler;
Yalan!
Belki de bazan
Çimenlerde bulunur yılan,
Fakat yeşil gözler,
Dualı sözler.

GÜNEŞTEKİ LEKELER

Mevzu bulmakta sıkıntı çeken fıkra muharrirlerine Büyük Doğu mecmuasını tavsiye ederim. Bundan büyük hazine bulamazlar. İşte yine o mecmuanın 17'nci sayısında çıkan "Güneşteki Lekeler" adlı ve Peyami Safa imzalı bir yazıdan alınmış bir cümle :

"Onun aydınlığı ile içimizde ve etrafımızda fırıl fırıl dönen sırlardan yükselen manayı yakalamak ve yalnız güneşin lekeleriyle ihtilaller arasında değil, yedi kat yerin dibinde veya henüz doğmamış bir yıldızın imkân zerrelerinde beliren en karanlık ürperişiyle insanın bahtı ve Allahın şuuruyla iradesi arasında varlığın bütün unsurlarını tek bir münasebet gergefi halinde dokuyan gayet parlak ve açık bir münasebet olduğunu anlamak mümkündür..."

Cümle devam ediyor. Ama okuyucularım anlaşılması müm-

kün olan o parlak ve açık münasebeti elbette anlamışlardır. Onun için, cümlenin üst tarafını almaya lüzum görmüyorum. Fikra muharrirlerine Büyük Doğu mecmuasını tavsiye ettim. Bu mecmuanın son sayfasında bir *Zavallı Türkçe* sütunu var. O sütunun yazarına da kendi mecmualarını tavsiye ederim.

HOP HOP SARAYLI HANIM

Geçenlerde yeni tanıştığım bir şaire, laf arasında, "Beyefendi," dedim. "Ben beyefendi değilim," diye cevap verdi. İnsanlarda böyle acayip tabiatlar oluyor. Vaktiyle de bir İzmir valisi varmış, kendisine *mekremetlû* denmesine kızarmış. Ayrıca çocukluğumda tanıdığım bir Saraylı hanımı dünyada unutamam. Bütün arkadaşlarım kadıncağızın peşine takılır, "Hop hop saraylı hanım," diye bağırışırladı. O da geri dönüp onlara küfürler eder, taşlar atardı. Böyle insanlar oluyor. Ama sayın şairin bir başka "Hop hop saraylı hanım" olduğunu nereden bileyim?

BİRKAÇ CÜMLE

Türkçeyi iyi bilen bir yazarın bir yazısından alınmış birkaç cümle

"Biz yaşa yazanların hepimiz kalmayı dileriz, kalacağımızı kuranız."

"Dost sözünü severim; bizler Farsçadır diye bellemiştik. Ama belki de Türkçe imiş."

ŞİİR TERCÜMELERİ

Elime *Dünya Edebiyatından Şiirler* adlı bir kitabın ikinci fasikülü geçti. Bu kitapta Kosti Palamas, Kamoens, Claude Cezaneva, Paul Benda, Jean Hugle, Halina İzdebsko, Georges de Pilathy, Henri Martin, Armand Braibat, Monise Simon, Robitaille'den seçilmiş şiirler var. Kitabın mütercimi Bay Nurettin Nart bu kadar ünlü şair arasında meşhur İspanyol şairi Dom Salazar'la Macar şairi Bela Kölebek'ten de birer şiircik olsun tercüme etmeyi nasıl olmuş da unutmuş acaba?

MODA SAYFASI

Bakın! Modadan böyle bahsedildiğini hiç duydunuz mu

"Bütün resimlerin ihata ettiği müşterek ve mücerret hicap, vekar, giyinme, örtünme, incelik ve yenilik ölçüsü üzerindeyiz.

"Onların muhassala ruhu etrafında bütün bir kılıç ölçüsü tasarlayınız! Acaba bu şahsiyete varmakla bir (dretnot) inşa edebilmek hüneri arasında fark bulabilecek misiniz?"

Yazı, Büyük Doğu mecmuasının 17'nci sayısında. İmza, Neslihan Kısakürek.

Bu yazıları okuduktan sonra insan şöyle düşünüyor :

Ya bu yazıların yazarları arasında bir akıl benzerliği var. Yahut da bu imzaların hepsi, yani Necip Fazıl Kısakürek, Neslihan Kısakürek vs... hepsi aynı insanın çeşitli imzalarıdır. Yahut da Büyük Doğu mecmuasına girecek bütün yazılar bir tek kişi tarafından tashih edilir.

(Ülkü, 1.3.1946)

ŞİİR MÜKÂFATI

Hadise yavaş yavaş eskimeye bile başladı ama şöyle bir dokunmadan geçemeyeceğiz. Parti'nin şiir müsabakasına 164 şair iştirak etmiş, bunlar arasında da Cahit Sıtkı Tarancı birinciliği, Attilâ İlhan ikinciliği, Fazıl Hüsnü Dağlarca üçüncülüğü kazanmıştı. Bu sonuç üzerine türlü gazetelerde türlü yazılar yazıldı; türlü meclislerde türlü sözler söylendi. Bazı kimseler Cahit Sıtkı'ya verilen birinciliğe itiraz ettiler, bazı kimseler onun yazdığı "Otuz Beş Yaş" şiirine hayran oldular. Bazı yazarlar Cahit Sıtkı gibi, Fazıl Hüsnü gibi sevdiğimiz şairlerin bu müsabakaya katılmalarının müsabakaya daha bir itibar kazandırdığını söylediler; bazı yazarlar birinciliği, daha çok, Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya layık gördüler. Birçokları da — bu iş en ziyade, konuşmalarda oldu — ikinciliği kazanan Attilâ İlhan üzerinde dedikodular yürüttüler. Kimisi dedi ki "Attilâ İlhan diye biri yoktur. Bu bir takma isimdir." Kimi "On para etmez," dedi; kimi de : "Hakkı ikincilik değil, birincilikti."

Bütün dedikoduları bir tarafa bırakalım. Biz bu sonuçtan memnunuz. Fazıl Hüsnü Dağlarca ile Cahit Sıtkı Tarancı gibi iki değerli şairimizin derece almaları bizi gerçekten sevindirdi. İkinciliği kazanan Attilâ İlhan'ın da iyi bir şair olduğunu görüp ayrıca sevindik. Bu üç şairden herhangi biri birinci, bir ötekisi de üçüncü olabilirdi. Fazıl Hüsnü Dağlarca'yı yıllarca tanırız. Birçok kitaplarını okuduk. Üçüncü olması, hiçbir vakit, birinciden pek aşağı bir şair olduğuna delalet etmez. Bu sözümüz birinciliği kazanan Cahit Sıtkı'nın da, hiçbir vakit, birinciliğe layık olmadığı manasına gelmez. 164 tane şiirin içinden bir tanesini, "En güzeli budur, ondan bir derece aşağı olanı da şudur," deyip ayırıvermek öyle her babayiğitin harcı değildir. Bir gün şu şiir hoşumuza gider, ertesi gün bir başkası. Bir şiiri ötekinden daha çok beğeniriz ama bu beğenişimizin kat'i bir hüküm olamayacağını kendimiz de biliriz. Biraz sonra fikrimizi değiştirmemiz olmayacak şeylerden

değildir. Birinciliği kazanan "Otuz Beş Yaş" şiiri için ileri sürülen itirazların başında bu şiirin kötümser, karamsar bir şiir olması geliyor. Bu itirazlara karşılık Ulus gazetesi yazarlarından biri — bu zat ayrıca jüri üyelerindendir — "Otuz Beş Yaş" şiirinin dünyaya karşı duyulan bağlılığın şiiri olduğunu söyledi. Hakkı var. Ama biz bir sanatkârın mutlaka kendisine hak verdirecek şeyler söylemek zorunda olduğuna pek inanmıyoruz. Güç olan, söylemektir; doğru söylemek değil. "Otuz Beş Yaş" şiirinin kolay söylenir bir şiir olduğunu sananlar, kâğıdı kalemi alıp bir yol da kendileri denesinler.

Hepiniz okumuşsunuzdur; ama, mademki böyle bir sahifede bu çeşit yazılar yazıyorum, bu kadar üstünde durduğum şiirin bir kıtasını olsun okuyucularıma sunmam, boynuma borç. Bu kıta çok kimsenin hoşuna gitti. Buyrun

N'eylersin, ölüm herkesin başında;
Uyudun, uyanamadın olacak;
Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında?
Bir namazlık, saltanatın olacak,
Taht misâli o musalla taşında.

İkinciliği kazanan Attilâ İlhan bir gazeteye verdiği beyanat arasında en çok sevdiği şairlerin Tevfik Fikret, Mehmet Akif ve Ahmut Muhip Dıranas olduğunu söylüyor. Ama şiiri daha çok Nâzım Hikmet'e benziyor. Bir parça da ondan alalım

Rivayet şöyledir kim
Dumanlı bir güz akşamı,
Şu mor dağlar, efendim,
Destur demiş de yürümüş;
Silkinip kalkmış ayağa.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'yı biliriz. Onun kimsenin erişemediği yerlere erişen, kimsenin dokunamadığı tellere dokunan bir hassasiyeti vardır. Bu hassasiyeti bize duyuran ve birçok pürüzlerine rağmen çok hoşumuza giden bir de dili vardı. Son zamanlarda bu dili biraz anlamaz olduk. Ama, kim bilir. Belki de bu, yukarıda bahsettiğim jüri üyesinin de dediği gibi, bizim kendi anlayışsızlığı-

mızdır. Dağlarca'nın kitabının başlıkları bile şiir. Derece alan şiirinde "Çakır"ı şöyle anlatır :

"Yaşamayı kabullenmiş cihan arasında, bu hissi, canlı ve cansız ne görse ondan ümit ederdi."

Üç şairi de tebrik ederim.

GENÇ ŞAİRLER

Bu sayfayı yazmaya başladım başlayalı sağdan soldan bir sürü kitaplar alıyorum. Bunlardan bahsetmek her zaman kabil olmuyor. Bu sayfa bazı dergilerde gördüğünüz *genç kalemler, parlak istidatlar* filan gibi bir sayfa değil ki, hepsinden bahsedip, hepsine bazı şeyler söyleyebileyim. Yalnız son günlerde aldığım bir mektubu satırlarını arasına almaktan da vazgeçemeyeceğim :

"Sayın Bay,

"Ülkü'nün geçen sayısında iki genç şairden bahsettiğinizi gördüm. Benden de bahsetmenizi rica ediyor, bu lütfu bekliyorum.

"Ortaokulun son sınıfındayım ve on sekiz yaşındayım. Şimdiye kadar Bucak Mecmuasında 2, Kırşehir gazetesinde 2, Niğde gazetesinde 1, Çocuk Mecmuasında 1, Babacan gazetesinde 1, Karagöz gazetesinde 9 şiirim ve yine Niğde gazetesinde bir nesirim çıktı. Sonsuz saygılarımla."

Ali Baytok-Ortaokul Sınıf 3/A No. 818, KIRŞEHİR.

Bu genç şairden bahsedecek yerim yok. Ama sakın bana gücenmesin. Bu sütunlarda adını geçirdiğim birçok şairden daha istidatlı buldum. Çalışsın, iyi şair olacak. Sahi söylüyorum, iyi şair olacak.

YENİ ŞİİR

Yedi Mart 1946 günü çıkan Ulus'ta Suut Kemal Yetkin yeni şiirin esasının ne olduğunu çok güzel anlatan bir yazı yazmış. O yazının bir yerinde şöyle diyor :

"Hayatında vezinsiz kafiyesiz tek bir şiir yazmamış olan Namık Kemal bile, bundan şu kadar yıl önce (*Mukaddeme-i Celâl,* 1309 üçüncü tabı, s. 88-89) zamanına göre ileri sayılacak bir görüşle şiirde vezinle kafiyenin esas olmadığını söylediği, o

günden bugüne şiir anlayışı büyük değişiklikler geçirdiği halde, vezinle kafiye üzerinde hâlâ direnilmesi, yeni şiirin birçok kimseleri rahatsız etmeye devam etmesi, alışkanlıklarımızdan öyle kolay kolay kurtulamadığımızı apaçık gösterir."

(Ülkü, 16.3.1946)

TERCÜME

Milli Eğitim Bakanlığı'nın çıkarttığı Tercüme Mecmuasının yeni bir sayısı daha çıktı. Bu sayıda, dünya dillerinden şiir tercümeleri, şiir hakkında türlü dillerde yazılmış yazıların tercümeleri, bir de, yurdumuzdaki manzum tercüme hareketleri üzerinde incelemeler var. İlk bakışta bir dünya şiiri antolojisi hissini veren bu mecmua, ilk sayfasına koyduğu küçük bir önsözde bunun memleketteki şiir tercümesi hareketini geliştirme yolunda bir teşebbüs olduğunu, büyük iddialarla ortaya konmuş bir eser sayılmaması gerektiğini, bu işle ilgili okuyucularının yardımıyla ileride daha ele gelir işler görüleceğini söyleyip bütün yurt aydınlarını yardıma çağırıyor. Mecmua hakkındaki hükmü başkalarına bırakıyor ve size orada okuduğumuz güzel bir şiir tercümesini sunuyoruz. Bu şiir bugünkü Amerika'nın tanınmış Zenci şairlerindren Langston Hughes'un eseridir :

BEN DE

Ben de Amerika'yı överim,
Ben en esmer kardeşiniz.
Misafirler geldiği zaman
Mutfağa dehliyorlar yemekte beni.
Bense bunlara gülüyorum,
Karnımı doyuruyorum güzelce,
Büyüyüp kuvvetleniyorum.
Yarın
Masanın başına geçip oturacağım,
Misafirler geldiği zaman
Hiçbiri cesaret edip de
"Hadi sen mutfakta ye."
Diyemiyecek.
Bir hoş görüverecekler yanlarında beni

Utanacaklar da..
Ben de Amerika'yım.

(Tercüme eden Melih Cevdet Anday)

GENE GENÇ ŞAİRLER

Son sayılarda genç şairlerden çok bahsettim. Geçen sayıda da, onlardan aldığım mektupları, kitapları anlattım. Şu son on beş gün içinde elime gene birçok kitapla mektup geçti. Bunlardan biri — Ankara'da bir yüksek okul talebesi — şiirlerinin önsözü yerine geçen mektubunda diyor ki

"Edebiyata karşı temayülüm pek fazla. İki yıldan beri de şiir yazıyorum. Bunlara şiir demekle yaptığım hatayı idrak ediyorum. Deneme mahsulleri, üzerinde iyice işlenmeden, 'olgun' vasfını kazanamazlar.

"Böyle olmakla beraber, okuyanlar, beğendiklerini söylüyorlar ve mecmualarda neşrini arzu ediyorlar. Birkaç tanesini tenkit için Yedigün'e gönderdim. Bir şiirimle de Ankara Halkevi'nin yeni açtığı müsabakaya iştirak ettim. Şimdi de size bazı örnekler sunuyorum. Bakalım, beğenip de, neşrini muvafık bulacak mısınız?"

Neşrini muvafık bulup bulmadığım hakkında belki biraz sonra bir şey söylerim. Yalnız şu kadarını hatırlatıvereyim. Şiir yazmak, yazı neşretmek gibi işler edebiyat meselelerinin dışında olan işlerdir. Bir şairin şiir neşredip edememesi şairliğiyle ilgili değildir; şairliğinin de, şiir neşredip edememesiyle ilgili olmayacağı gibi. Ama ben bu şairde — şiirlerini henüz okuyamadım ama — öyle büsbütün ilgisiz bir şahsiyet göremedim. Kim bilir, böyle olması belki de onun lehinedir. Yalnız yukarıya naklettiğim satırları üzerindeki fikirlerimi söylemeye çalışayım

Bu sayın şair, ilkin, edebiyata temayülünün pek fazla olduğunu söylüyor. Bunu söylemesine lüzum yok. Söze ikinci cümle ile başlaması yeterdi. Madem ki iki senedir şiir yazıyor, edebiyata pek fazla temayülü olduğu meydanda demektir. Ama niçin, tutuyor da, "Bunlara şiir demekle yaptığım hatayı anlıyorum," diyor. Bu arada bir de atasözü kullanıyor; daha doğrusu icat ediyor

"Deneme mahsulleri, üzerinde iyice işlenmeden, 'olgun' vasfını kazanamazlar."

Şair dostumuz devam ediyor :

"Böyle olmakla beraber, okuyanlar, beğendiklerini söylüyorlar ve mecmualarda neşrini arzu ediyorlar."

Beğendiklerini söyleyenler de kendisi gibi zevk sahibi kimselermiş. Onları da tebrik ederiz. Yalnız, madem ki mecmualarda neşrini arzu ediyorlar; bu işi niçin kendileri görmüyorlar da bana bırakıyorlar?

Şair dostumuz devam ediyor :

"Birkaç tanesini tenkit için Yedigün'e gönderdim. Bir şiirimle de Ankara Halkevi'nin yeni açtığı müsabakaya iştirak ettim."

Doğrusu, anlayışlı makamlara müracaat etmiş. Onlardan sonra benim ne diyeceğim kalır ki! Yalnız ufak bir noktayı da işaret etmeden geçemeyeceğim. Şair dostumuz bu makamlardan aldığı cevaplara hiç yanaşmıyor. Herhalde kendisine bir şey söylememiş olacaklar. Kabahati sakın o makamlara bulmasın. Cevap alamayışının sebebi herhalde kendisi. Herhalde adresleri yanlış yazmış olacak. Mesela "Ankara Halkevi'nin yeni açtığı müsabaka" diyor. Bizim böyle bir müsabakadan haberimiz yok. Acaba Parti'nin şiir müsabakasını mı kastediyor? Kim bilir, belki de Yedigün mecmuası için hazırladığı şiirleri Gün mecmuasına göndermiştir; onlar da beğenmemişlerdir. Bu arada en çok, kendime gelen mektuptan şüpheleniyorum. Sakın o da D.K.V. yerine O.V.K.'ya yazılınış bir mektup olmasın.

YAŞAMAK

Son günlerde aldığım kitaplardan biri de *Yaşamak* adlı şiir kitabıdır. Bu kitap ince kâğıt üzerine küçük boyda basılmış 16 sayfadır. Fiyatı kırk kuruş. Kapağını genç ressamlardan A. Arad yapmış. Arad'ı severiz. Bu resmini de sevdik. Yalnız gökyüzündeki bulut oyunları, bize Arad'ın son zamanlarda fazla tekrarladığı bir marifet gibi geldi. Bununla beraber siyahlarla beyazlar gerçekten güzel dağıtılmış. O siyah ağaç gövdesi, o mustatilin içine ne kadar güzel oturmuş. Sağ taraftaki ağaç bizi yaşamanın nasıl rüya dolu bir âlemine, nasıl masal dolu bir âlemine götürüyor. Ama, yaşamayı, en çok, yerde yatan kadının vücudun-

da, elbisesine rağmen bütün çıplaklığıyla görünen kalçalarında hissediyoruz. Ağacın dibinde oturan kadının yerliliğine karşılık, karşısındaki adamın alafrangalığını hoş görmek pek o kadar kolay olmuyor, ama bu resim, her şeye rağmen, insanın bakışını üstüne çeken, insanı üzerinde zevkle durduran bir resim. Okuyucularıma bu kitabı tavsiye ediyor, Arad'ın resmini doya doya seyretmelerini istiyorum.

ANTOLOJİ

Elime son günlerde, bir yeni şiir antolojisi geçti. Siyah üzerine mavi ile basılmış son derece güzel bir kapağı var. İşte size o antolojiden de bir şiir parçası (Şiir Suavi Koçer'indir.)

Renkleri âhenkli
Dünyayı seyrediyorum
Uçuşur uçuşur ruhum
Vahdet-ül vücudum.
Enelhak olan
Hallac-ı Mansurum

(Ülkü, 1.4.1946)

EDEBİYAT DÜNYAMIZ

"Edebiyat Dünyamız" sayfasının vazifesi, Ülkü okuyucularına yurttaki edebi olaylardan haber vermekti. Bu sayfanın böyle bir vazifesi olduğunu son günlerde unutur gibi oldum. Buna sebep bir iki amatör okuyucunun kitabından yahut da mektubundan bahsetmiş olmamdır. Böylelikle hem benden haber bekleyen okuyucularımın hakkını yiyor, hem de öteki genç okuyucularımın kalbini kırıyorum. Yazıları hakkında neler düşündüğümü merak eden genç arkadaşlarım benden bu sütunda cevap beklemezlerse büyük bir üzüntüden kurtulacağım. Kendilerine, isterlerse, mektupla cevap verebilirim. Bilmem, bu iş onların hoşuna gider mi, ama buna razı olurlarsa, görecekleri hayırlı iş sadece beni bir dertten kurtarmış olmaktan ibaret kalmayacaktır. İçindeki parçalardan sorumlu olduğum böyle bir sayfanın, öteki gazetelerle mecmualarda gördüğümüz *Hanım Teyze, Kadın Nine, Akıl Hocası*... falan gibi sütunlara dönmesine de mani olacaklar.

Darılmasınlar, gücenmesinler...

AGANTA BURİNA BURİNATA

Halikarnas Balıkçısı dünyayı ve insanları çok iyi tanıyan, hayatı meşakkatle dolu bir Türk romancısıdır. Onun son zamanlarda piyasaya çıkan *Aganta Burina Burinata* adlı bir kitabından birkaç sayı evvel hayranlıkla bahsetmiştim. Fakat o yazım yetersizlik yüzünden sayfaya giremedi. Şimdi birçok gazetelerde, birçok mecmualarda bu kitabın lafı ediliyor. Size o yazılardan bazı parçalar sunacağım. İlk yazıyı 10 Nisan 1946 tarihli Son Telgraf'da çıkmış Reşat Feyzi Üçüncü imzalı bir fıkradan alıyorum

"Artık sevinebiliriz. Türk romanı doğmuştur. Yakup Kadri'nin *Yaban*'ındaki Türk köylüsü, kendilerine romancı süsü veren kalem kâtiplerinin Ayşeli Fatmalı palavraları, Halit Ziya'nın *Aşk-ı Memnu*'u, o çıtkırıldım *Çalıkuşu*'ları, o Şark hayatına

meclup ve hayran Garplıların hoşuna gitsin diye yazılan ve bilahare tadil edilerek milli kisveye bürünen *Sineklibakkal*'lar, *Aganta! Burina! Burinata!* yanında, hep birer kalem denemesi olarak kalmaya mahkûmdurlar. Yerli eser, milli roman, Türk hayatım söyleyen kitap nedir, hep bunu bekleyen, halis aydın okuyucular, hep bunu tarife çalışan münekkit stajyerleri, Cevat Şakir'in romanını alıp okumalıdırlar."

Aynı roman hakkında Gün dergisinin 10 Nisan 1946 tarihli sayısında da Asım Sarp şöyle diyor

"Memleketimiz üç yandan denizle çevrildiği, göllerle süslendiği halde suların kahrını çeken insanları tanımaktan çok uzağız. Üç dört yıl önce *Göl İnsanları* adlı bir hikâye serisinden acı ve keskin bir realizmle çok şeyler öğrenmiştik. *Medarı Maişet Motoru* da bizi İstanbul'la sarmaş dolaş olan denizlerin açıklarına götürmüştü. Halikarnas Balıkçısı'nın *Aganta! Burina! Burinata!* adlı romanı da bizi Akdeniz'in, Ege'nin, Marmara'nın nimetleriyle geçinmek isteyen denizcilerin fırtınalı ve renkli muhitinde yaşatıyor. Esasen Halikarnas Balıkçısı'nın 'Cep Kitapları' arasında neşredilen hikâyeleri ile denize olan sevgisini anlamış, yumuşak ve ışıklı üslubunun hayranı kalmıştık. *Aganta! Burina! Burinata!* ise Balıkçı'nın çok derin ve çok zengin gönlünden bir parçadır. Öyle bir parçadır ki denizi, deniz insanlarını hatta toprağı ve toprak adamlarını harikulade kuvvetli bir görüşle anlamak ve yüreklerinin çarpıntısını duymak isteyenler için yeter bir dolgunluktadır."

Asım Sarp, Halikarnas Balıkçısı'nı "Merhaba" diye selamladıktan sonra yazısını şu satırlarla bitiriyor

"Bu roman, deniz edebiyatımızın baş köşesinde her zaman artan bir değer taşıyacaktır."

Halikarnas Balıkçısı'nı biz de kendi selamıyla selamlıyoruz : Merhaba!

TERCÜME DERGİSİ

Geçen sayımızda Tercüme dergisinin şiir sayısından bahsetmiştik. Bu sayı her tarafta ilgi ile karşılandı. Yalnız Son Telgraf gazetesinin 8 Nisan tarihli sayısında Ali Rauf Akan bazı menfi düşünceler ileri sürüyor. Bunlardan bir tanesi bu sayıdaki şiirlerin

asıllarından mı, yoksa bir başka dilden mi tercüme edildikleri meselesidir. Bu, yersiz bir vehim. Çünkü Tercüme dergisinin, başından beri kabul ettiği şartlardan biri bütün tercümelerin asıllarından tercüme edilmesi şartıdır. Mısır, Çin, Japon dillerinde bazı imkânsızlıklar yüzünden bu şarta uyulamamış, fakat bu tercümelerin altına da o metinlerin hangi dilden tercüme edildiği yazılmıştır. Ali Rauf Akan'ın ileri sürdüğü bir başka nokta da seçilmiş tercümelerin dünya şiirini mükemmel bir tarzda tanıtmaya yetmediği, bazı büyük şairlerin tanınmış şiirlerinin bu nüshada mevcut olmadığı noktasıdır. Ali Rauf Akan bu işin ne kadar güç bir iş olduğunu herhalde tahmin eder. Yıllardır, yapılamamış bir işi bir solukta tam ve kusursuz bir halde ortaya atıverinek üç beş kişinin gayreti ile olacak işlerden değildir. Zaten bunu Tercüme dergisinin iç kapağındaki yazıdan da anlıyoruz. Dergi o sayısının kusursuz, eksiksiz bir dünya şiiri antolojisi olmadığını, sadece elde bulunan tercümelerle meydana getirilmiş bir eser olduğunu, daha doğrusu bir başlangıç olduğunu söylüyor. Bu kadarının da takdirle karşılanacak bir çalışma mahsulü olduğunu kabul etmek icap etmez mi? Son nokta da, bazı şairlerin hayatları hakkında malumat verildiği halde bazıları hakkında hiçbir şey söylenmemiş, sadece doğum, ölüm tarihiyle iktifa edilmiş olmasıdır. Memleketimizde Ezra Pound, Mac Leish, Langston Hughes, Eluard, Aragon, Malraux, Supervielle gibi yazar ve şairleri tanıyanlar azdır. Ama Shakespeare, Hugo, Baudelaire, Verlaine, Rimbaud gibi şairlerin hayatları hakkında herkes az çok bir şey bilir. Ayrıca Tercüme dergisinin eski sayılarında, zaman zaman bunların hayatlarından bahsedilmiştir. Bu itibarla bazı kimselerin daha geniş tanıtılıp bazı kimseler hakkında hiçbir şey söylenmemiş olması pek o kadar kusur sayılacak bir nokta değildir. Ayrıca, şöyle düşünmek lazım Bu sayının memleket kültürüne hizmet olmak bakımından bir değeri var mıdır?

Varsa, o değer nisbetinde de hüsnüniyet sahibi olmak icap eder.

(Ülkü, 16.4.1946)

BİR SAYFA ÜSTÜNE

Bu sayfadaki fıkraları okuyan dostlarım "Niçin, diyorlar, sayfayı her zaman doldurmuyorsun?" Kendilerine sebebini anlatıyorum. Ama aynı şeyi, belki birçok okuyucum daha merak eder. Kısaca onlara da anlatayım

Herkes bilir ki bizim mecmuada her türlü söz söylenmez. Burada çıkacak yazıların suya sabuna dokunmaması lazımdır. Bunu herkes gibi ben de bilirim. Bildiğim için de yazılarımı tarta tarta yazar elimden geldiği kadar, zülfüyâre dokunmamaya çalışırım. Bu kadar çalıştığım halde, ölçülerim derginin ölçülerine pek mi aykırıdır nedir, yine ipin ucunu kaçırıveririm. İşte o zaman, Dergi İdaresi, yazılarımdan bazı parçaları çıkarır. Sayfa da böylece eksik kalır.

Bunu anlatmak, okuyucularıma, "Bütün kabahati bana bulmayın," demek gibi bir şey oluyor. Ama kim bilir, belki de bütün kabahat yine bende.

DADAL'IN SARHOŞLUĞU

Başaran'ı bundan iki sene evvel tanımıştım. O zamanlar şiiri hep eski kalıplar içinde söylüyor, o kalıpların getirdiği hassasiyetin dışına pek çıkamıyordu. İki seneden beri bu esaretten oldukça kurtuldu. Vezinle kafiyenin dışında iş sadece şaire kaldı. Hazıra konmak istemeyen şair, yeni söyleyişler, yeni hassasiyetler aramak zorundadır. Bu arayış onu daha çok ustalaştıracak, hassasiyetini daha keskin bir hale getirecektir. Başaran'da da böyle oldu. Şiirle baş başa kalmak onun hassasiyetini ne kadar bilemiş, bunu göstermek için, size on yedi Nisanda kendi ağzından dinlediğim bir şiirinden parçalar sunacağım. Bu şiirin adı "Dadal'ın Sarhoşluğu"dur.

Ayın şavkı vurmuş dağ göllerine

diye başlıyor. Vahşi, fakat ne muhteşem bir rüya! Ay ışığı altında dağ gölleri düşünebilmek için insanın ne kadar şairce bir sezişi olmalı!

Şiirin alt tarafı coşkun bir halk şiiri edasıyla devam ediyor. Halkın çocuğu halkın şiirini söylüyor. Karacaoğlan, Başaran, Köroğlu, Dadaloğlu, sarmaş dolaş

Şafak söktü Aladağ boyandı kana
Başım döner sana baksam Binboğa
Göğsü güzel Erciyaş çalım içinde
Köroğlu olsam Bolu dağında
Hey hey yine de hey hey derim

Başaran sevda içinde yaşıyor. Ama bu sevda salon şairlerinin sevdası değil. Gözü sultanlıkta. Ama bu sultanlık Büyük Doğu hanedanının sultanlığı değil. Hürriyeti seviyor, yaşamayı seviyor

Bir ömür sürerim sevda içinde
Sularla yıldızlarla baş başa şimdi
Ben dağlar sultanı Dadaloğlu'yum
Şu güzel dünyaya geldim geleli
Severim hürriyeti yaşamayı severim

Başaran'ın, gönlünce yaşamasını, bize daha güzel şiirler dinletmesini dilerim.

ŞİİR MECLİSTE

İstanbul Milletvekilliğini Yahya Kemal Kazandı. Buna sevinmek mi lazım bilmiyorum. Çünkü Yahya Kemal şimdiye kadar birçok büyük mevkilerde bulundu. Bu mevkilerin en büyüğü de Yahya Kemallik mevkii idi. Bâki'nin bir mısraını,

Derviş kendi başına sultan olup gezer

mısraını ihtimal onun kadar hiç kimse duymamıştır. Ben Yahya Kemal namına değil, daha çok, milletvekilliği namına seviniyorum.

RAHATI KAÇAN AĞAÇ

Ölmez Eserler Yayınevi yeni bir kitap hazırlıyor Melih Cevdet'in şiir kitabı. Adı *Rahatı Kaçan Ağaç*. Bugün yarın çıkar. Şiir kitaplarımız arasında sık sık açıp okuyacağımız bir kitap daha bulunacak demektir. Son zamanlarda Melih Cevdet'i daha çok anlıyorum. Ama o, daha da fazla anlaşılmaya, daha da fazla sevilmeye layık bir şair. Daha doğrusu, bu iş bize düşüyor. Onu anlamaya, onu sevmeye layık olmak lazım. Senelerdir, durmadan yenilikler peşinde koşuyor. Her şiiri bin bir tecrübenin mahsulüdür. Melih Cevdet'e çok az şiir söylüyor diyenler o şiirlerin en ince süzgeçlerden geçirildiğini sezdikleri vakit ne kadar haksız olduklarını anlayacaklardır. Kitabı hakkında söyleyeceklerimi, kitap çıktıktan sonra uzun uzadıya anlatacağım. Ama okuyucularıma bu kadar sevindirici bir haber verirken onun şiirlerinden bazı parçaları hatırlamamazlık da edemiyorum. Ustalığına, kelimeleri tertipleyişindeki maharete, söylenmiş mısraları kendi hisleri arasına yerleştirmekte gösterdiği isabete örnek olarak size "Alaturka" şiirinin ilk üç parçasını nakledeyim

Çık, benim şair tabiatım, çık orta yere;
Fakir güzelinden söyle,
Hasret ateşinden çal,
Çal söyle benim derdimi sevdalı sesinle.

Hep bilinen şarkılar gibi olsun.
Hani dil-i bîçare'den,
Sun da içsin yar elinden...
Yâni bilinen şarkılardan olsun.

Yeni sözler arama, nafile!
Derdim yeni olsa anlarım.
Gel, hazırından söyle bu akşam,
Üzme yetişir, üzme, firakınla harabım.

Bir şiiri var ki beğenilmedi. Halbuki o şiirde samimiyetle ustalığı, yepyeni hayat unsurlarıyla eski söyleyiş tarzlarını ne güzel bağdaştırmış. Karısı için yazdığı bu şiirin adı "36,7"dir.

Madem 36,7'ye düşmüş ateşin,
Demek çıkışın yakın hastaneden;
Benim dal gibi zayıfım, güzelim,
Ne dilersen dile benden.

Esir-i aşkın olmuşum, cânâ :
Kafamın ve kolumun gücü senden;
Ben fakir, şair doğmuşum;
Ne dilersen dile benden.

"Yalan" şüri, bedbaht bir dünyanın halinden haber veriyor. Dünya, gerçekten bedbaht bir dünyadır. "Yalan" şiirinin, yahut ona benzer birkaç şiirin bahsettiği ıstıraplar dışında kalabilmiş insanlar sayılıdır. Onlar müstesna, bütün insanlık bu şiirlerde kendi sesini bulacaktır. İşte "Yalan" şiiri

Ben güzel günlerin şairiyim;
Saadetten alıyorum ilhamımı;
Kızlara çeyizlerinden bahsediyorum,
Mahpuslara affı umumiden;
Çocuklara müjdeler veriyorum,
Babası cephede kalan çocuklara.
Fakat güç oluyor bu işler.
Güç oluyor yalan söylemek.

(Ülkü, 1.5.1946)

SEÇME ESERLER BİBLİYOGRAFYASI

Milli Eğitim Bakanlığı Neşriyat Müdürü Adnan Ötüken'in hazırladığı *Seçme Eserler Bibliyografyası* İstanbul'da "Bir" yayınevi tarafından yayımlandı. Bu kitap Adnan Ötüken'in radyodaki kitap saati konuşmalarının 1942 ile 1945 seneleri arasında okunmuş olanlarından seçilmiştir. Adnan Ötüken, üstüne aldığı iş dolayısıyla, Türk basınını en çok dikkatle takip eden insandır. Görmediği kitap hemen hemen yoktur. Bu yayınların içinden eser seçip kitap meraklılarına takdim edebilmek de şüphesiz o yayınları en iyi takip etmiş olana düşer. 1942 ile 1945 seneleri arasında çıkmış kitaplardan kalbur üstünde kalanları hakkında şöyle bir fikir edinmek isteyen ve kendisine lüzumlu kitapların neler olabileceğini merak eden türlü mesleklere mensup kimseler bu kitaptan kolayca faydalanabileceklerdir. Kitabın baş tarafında, tanıtılan eserlerin, konularına göre sınıflandırılmış sistematik, ayrıca müellif, mütercim ve eser adlarına göre tertiplenmiş alfabetik birer indeks var. Bundan başka, türlü yazarlarımızın türlü gazetelerde kitap saati hakkında yazdıkları yazılar da kitabın baş tarafına konmuş. Bütün bunlara ilave olarak Adnan Ötüken bir önsöz yazmış. O yazıda şöyle diyor :

"Kitap saati gibi seçme eserler bibliyografyasının da fazla bir iddiası yoktur. Tahlil ve tenkitten ziyade kitapları tanıtmak, bunlara karşı ilgi uyandırmak, belli başlı amacımızdır. Esasen dil, edebiyat, felsefe, tarih, coğrafya, tıp, teknik, ziraat gibi çeşitli konularda yayımlanmış eserleri tahlil ve tenkit eden bibliyografyalar hazırlamak bir insanın değil, çeşitli mesleklere mensup uzmanların toplu çalışmasıyla mümkün olabilecek bir hizmettir."

Fıkrayı Adnan Ötüken'in sözleriyle bitireyim.

Herkesin işine yarayacak olan bu kitabın adını tekrar ediyorum, sayın okuyucularım *Seçme Eserler Bibliyografyası.* Yazan Adnan Ötüken. İstanbul'da "Bir" yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Fiyatı 175 kuruş.

Necip Fazıl Kısakürek'e dokunmamaya karar vermiş, bu kararımı kendisine de söylemiştim. Ama dayanamıyorum; bu yazımda da adı geçecek. Yalnız bu sefer büsbütün lehinde söylemek istiyorum. Necip Fazıl'ın; çoğumuza manasız gibi görünen ifadesi meğer ne kadar tesirli bir ifadeymiş. Niçin diyeceksiniz. Anlatayım

Vakit gazetesinden sonra Son Telgraf gazetesi de kalkınmaya karar vermiş. Vakit gazetesi gibi, Son Telgraf gazetesi de ilanlara başlamış. Vakit gazetesinin Peyami Safa'sına karşılık Son Telgraf gazetesi de bir Necip Fazıl Kısakürek bulmuş. Vakit gazetesi gibi, Son Telgraf gazetesi de bu ilanlarından bir sayfayı Necip Fazıl Kısakürek'e ayırmış. İşte o sayfada Necip Fazıl'ı tıpkı Necip Fazıl gibi anlatıyor. Size o sayfadan birkaç cümle alayım

"...Fikrî, siyasî, içtimaî, edebî, her mânada ve her gün fışkıracak şimşeklerin mihrakı Necip Fazıl Kısakürek ve Çerçevedir."

"İçinde renk, çizgi ve ışık yüzen bir üslûp ve dünya görüşü menşuru içinden, günü, her günü, dünden gelen ve yarına sarkan bu günü arz edici kalem olarak Necip Fazıl Kısakürek ile beraber olduğunu söyler; ve bu kalemin göstereceği hârikaları tariften bile müstağni olduğunu kaydederse yeter, değil mi?"

Görüyorsunuz, Son Telgraf gazetesi Necip Fazıl Kısakürek üslubuyla konuşuyor. Böyle bir üsluba müessir denmez de ne denir?

Neslihan Kısakürk de *Pol ve Virjini*'yi tercüme edecekmiş. Ve bu iş "Bernardin de Saint-Pierre'in bizzat eserini bugünün en kıvrak Türkçesiyle yeni baştan kaleme alması demek olacak"mış. Tabi o kıvrak Türkçe yukarıdaki cümlelerin Türkçesi olacak. Bernardin de Saint-Pierre de başka türlü yazamazdı zaten.

Aynı üslubu gazetenin başyazarı olan ve gazetede çıkacak romanının senenin en büyük edebi hadisesi olacağı bildirilen — kendi tabirleriyle — "*Yakılacak Kitap* mübdii ve muharriri" Ethem İzzet Benice'nin yazılarında da görmek isteriz.

AKADEMİ
Fikir Hareketleri

"Akademi Fikir Hareketleri" adıyla bir dergi çıkarılıyor. Bu derginin ilk sayısında yolu şöyle anlatılıyor

"İnsanlık, uzun bir harbin verdiği maddi zorlukları gidermeye uğraşırken, iç hayatımızda bıraktığı tahribat ihmal edilemez.

"İkinci Dünya Harbi bize yepyeni bir âlem yarattı. Henüz tahliline bile kalkmanın yersiz olduğu bu âlem, maddi varlığımızın idamesi için açılan çetin mücadelelerin sona ermesini, sübjektif dünyamızın huzura kavuşmasını acaba temin edebilecek mi? Birinci Dünya Harbi'nde de böyle düşünülmüştü, bugün de aynını düşünüyoruz."

Bütün fikirlerimizi harekete geçirip düşünüyoruz. İç hayatımızdaki tahribatı da harbin getirdiği maddi zorluklarla birlikte yenmeye, onarmaya çalışacağız. Ama maddi zorlukları yenemiyormuşuz, ne çıkar? Hiç olmazsa iç hayatımızdaki tahribatı tamir ederiz ya! Yalnız, bunu nasıl yapacağız? Herhalde dergiyi sonuna kadar okumak lazım. İkinci Dünya Harbi bize yepyeni bir âlem yaratmış. Acaba bu âlem sübjektif dünyamızın huzura kavuşmasını temin edebilecek mi imiş. Pek anlayamıyorum, ama acaba bu âlem maddi ve manevi varlığımızın dışında bir âlem mi? Yahut maddi ve manevi varlığımız mı bu âlemin dışında? Birinci harbin sonunda da böyle düşünülmüş; bugün de aynını düşünüyormuşuz. Düşünelim bakalım.

Yazı devam ediyor

"İnsan biraz huzur arıyor. 'Akademi Fikir Hareketleri', harbin sonsuz ıstıraplarından, politikanın hudutsuz sihirbazlıklarından yorulmuş olanlar için bir dinlenme melcesi olmaya çalışacaktır. 'Akademi Fikir Hareketleri'nde fikir ve sanatın değişmez karakterini bulacaksınız.

"Dergimiz dün ve bugün artık klasikleşmiş fikirlerin yeni dünya nizamında alacağı son şekli ve yeniden doğan fikir ve sanat cereyanlarının memleketimizin iç ve dışındaki gelişmelerini takip ve bu gelişmeler karşısında durumumuzu tahlile uğraşacaktır. Tek gayemiz politikadan uzak bu işi başarabilmektir."

Yani ıstıraplarla, felaketlerle, cemiyetle, insanla, kısacası

dünya ile alakasız bir fikir ve sanat.

Böyle bir fikirle böyle bir sanatı sabırsızlıkla bekliyoruz.

(Ülkü, 16.5.1946)

VARLIK DERGİSİ

Bir zamanlar seve seve okuduğumuz Varlık dergisi, son yıllarda aşağı yukarı ölü bir hale gelmişti. İçinde zaman zaman güzel yazılar da çıkıyordu; çıkıyordu ama, o yazılar Varlık dergisini o durgun havadan kurtaramıyordu. Duyduğumuza göre bu emektar dergi şöyle bir silkinip yeniden canlanmaya niyet etmiş. Bu ayın sonunda çıkaracağı sayıya eski şairlerinden, eski yazarlarından parçalar koyacakmış. Koyacakmış değil de koyacak diyeyim. Çünkü ben bu haberi derginin sahibinden duydum. Üstelik, dergiye girecek yazılardan birçoğunu da okudum. Şiirler arasında Ziya Osman Saba'nın, Ahmet Muhip Dıranas'ın, Cahit Sıtkı Tarancı'nın, Melih Cevdet Anday'ın, Oktay Rifat'ın, Sabahattin Kudret Aksal'ın, Cahit Külebi'nin, Necati Cumalı'nın hepsi ayrı ayrı güzel, birer şiiri var. Şiiri sevenlerin bu dergiyi zevkle okuyacaklarından eminim. Aynı dergide, ilgi uyandıracağından ayrıca emin olduğum bir yazı da Sabahattin Eyuboğlu'nun tiyatro hakkındaki yazısıdır. Üstünde çok durulmuş, çok düşünülmüş bir yazı. Sabahattin Eyuboğlu bu yazının bir yerinde (çıkmamış bir yazıdan parça almaya hakkım yok ama, alacağım) şöyle diyor

"Tiyatro sokakla arasını açtı mı, kolay kolay kendine gelemiyor artık. Salonları, kibarlar çevresini kazanmak isteyen tiyatro ister istemez incelip züppeleşiyor, nükteden öteye geçemez oluyor. Nükte de iyi şeydir; ama, likör misali, hoşa gitmekle kalır. İnsanı ne doyurur, ne coşturur. Sahnede söz rakı gibi sert, su gibi cömert gerek.

"Tiyatro özünden halkın, çokluğun malıdır. Demokrasinin doğduğu yerde doğmuş, onunla beraber gelişmiştir.

"...Bundan ötürü tiyatronun en şaşmaz münekkidi halk olmuştur."

Bu fikirlerin Sabahattin Eyuboğlu'ya ne zaman geldiğini, nasıl geldiğini biliyorum. Geçen yazdı; Muammer Karaca, Cebeci'de bir açık hava tiyatrosunda temsiller veriyordu. Bu temsiller

çok tutundu. Tutunmasına sebep de Muammer Karaca'nın, sahnede halkın diliyle konuşması, halkın hislerine tercüman olarak konuşması idi. Halk, bir tuluat sahnesinde, kendi davasının müdafaasını kendi dili, kendi hicvi, kendi mizahı içinde seyrediyordu. Halkın Fransızca ile karışık mükâlemelere, vurguncuya, karaborsacıya hıncı vardır. Bir halk sanatkârı çıkıp da bunları bütün gülünçlüğü ile ortaya koyduğu vakit halk onu alkışlar. Bir Milli Kalkınma Partisi'nin Musa dininin esaslarına benzeyen programı gerçi aslında da gülünçtür. Ama o program bir Muammer Karaca'nın diline düştüğü vakit daha gülünç olur. Halk kendisinin ifade edemediği şeyleri sanatkârında görmek ister.

MUAMMER KARACA

Muammer Karaca yine şehrimizde. Bu sene de Cebeci Çiçek Bahçesi'nde temsiller veriyor. İlk oynadığı eseri kendi yazmış *Platin Palas*. Tiyatro tarihinde büyük eserler vermiş aktörlere rastlıyoruz. Ama Muammer sadece aktör kalsa daha iyi edecek. Biz onu, daha çok, bütün insanlarda görülen halleri çok güzel belli ettiği vakit, çok kere de, hiç söylemediği nükteleri için seviyoruz. Muammer'in bu seneki kadrosu da geçen senekine nazaran daha kuvvetli. Uzun seneler birçok operetlerde seyrettiğimiz Süruri ailesinden Celâl Süruri ile Ali Süruri var. Bunlara bir de son günlerde Atilâ Revüsü'nde oynayan Lûtfullah Süruri'nin kızı, Gülriz Süruri katıldı. Çok genç olmasına rağmen büyük şeyler vaat eden Gülriz Süruri vücudu, sesi ve danslarıyla bir operet sahnesi için daima bir kazanç olacaktır.

ÜÇ NAL

Melih Cevdet Anday'ın "Fotoğraf" şiiri şöyle başlar

> Dört kişi parkta çektirmişiz
> Ben, Oktay, Orhan, bir de Şinasi.

İşte o Şinasi Ankara'da bir içkili lokanta açtı. Adı Üç Nal. Şinasi hem sanatkâr, hem de okur yazar bir insan olduğu için lokantasını sanatkârlarla okur yazarların sık sık gidecekleri,

gittikleri vakit de zevkle oturacakları bir yer olarak tertipledi. Her giden hoşlanıyor. Ben de onlardanım. Salonun türlü süsleri arasında zaman zaman mısralara yahut da bazı mısraların medlullerine rastlıyorsunuz. Tuvalete koyduğu bir abajurun üstüne de Refik Halit'in *Bir Avuç Saçma* adlı eserinden bir parça yazmış. Güzel bir buluş, değil mi? Gel gelelim Şinasi memnun değil. Diyor ki "Her içeriye giren Refik Halit'in yazısına dalıyor. Dışarıda da bir sürü insan sıra bekliyor." Şinasi'nin ticari bakımdan hoşnutsuzluğuna sebep olan bu hal edebiyat namına beni sevindirdi. Demek ki halkımız edebiyatla da meşgul oluyor.

FOSFORLU CEVRİYE

On iki Haziran 1946 günü çıkan Vatan'da Bedri Rahmi Eyuboğlu "Fosforlu Cevriye" türküsü dolayısıyla bazı sanat meselelerine dokunuyor. Sanatın sanat olabilmesi için halk içinde yayılması gerektiğini, halk içinde yayılabilmek için de her sanatın öteki sanatların yardımına muhtaç olduğunu söylüyor.

Bu yazıdan birkaç parçayı, yazarla aynı fikirde olmadığımızı söyleyerek, sütunlarımıza alalım

"Hiçbir memlekette, hiçbir devirde bir sanat yalnız başına sivrilmemiştir. Kardeş sanatlardan birisiyle yüzde yüz anlaşmadıkça, onlardan birisi içerisinde erimedikçe bir sanat eseri yaşamak hakkından mahrumdur; kısır kalmaya mahkûmdur.

"El ele veren sanatları, birbirleri içerisinde eridikçe hakiki sanat ömrüne kavuşan eserleri birer birer gözden geçirmek! Ne muazzam bir seyahat.

"Müzikle dansı, müzikle şiiri, müzikle mimariyi, evvela ikişer ikişer düşünmek, bunların birbirlerine verdikleri değeri hesaplamak. Daha sonra onların hepsini bir arada bir çatı altında toplanmalarından doğan cümbüşü tasarlamak.

"Resimle şiiri, resimle heykeli, resimle mimariyi, yer yer aynı yapı içinde erimiş görmek. Bu yol bizi daima sanatın en kudretli çağlarına çıkartacak."

Yukarıda söyledik ya, ben bu fikirlere iştirak etmiyorum.

(Ülkü, 16.6.1946)

Mükâleme : konuşma; *Medlul* anlam.

ATİLÂ REVÜSÜ

Geçen sayıda, Sabahattin Eyuboğlu'nun "Tiyatro yazısı" münasebetiyle, aktör Muammer Karaca'nın şehrimizde verdiği temsillerden bahsetmiştim. Bir iki senedir yaz gelmiyor mu, Ankara'da bir tiyatro faaliyetidir başlıyor. Cebeci'deki açık hava tiyatrolarından birinde bu sene de Atilâ Revüsü var. Atilâ Revüsü sekiz on gün kadar Ekrem Reşit'le Cemal Reşit'in yazdıkları *Deli Dolu* adlı opereti oynadı. Bu türlü eserlerin tuluat sahnelerinde zaman zaman enikonu güzelleştiğini birçok defalar gördüğüm için, bu revüye de gittim. Gittim ama, umduğumu bulamadım. Her şeyden evvel, bu teşekkülün bir tiyatro teşekkülü olmadığını söylemeliyim. İçlerinde ne bir aktöre rastlayabildim, ne de bir aktrise. Bayan Toto'nun hüsnüniyeti ile Gülriz Süruri'nin göz dolduran hali bir sahneyi kurtarmak için kâfi gelmiyor. Tiyatro sayesinde geçinen insanlardan her şeyden evvel tiyatroyu ciddiye almaları beklenir. Oysa ki bu revüde bunu bulmak imkânsız. Aktörler birbirleriyle konuşurken ahaliye dönerek konuşuyorlar. Baş erkek oyuncu (adı Tevhit Bilge) yalnız kendi sözünü söyleyeceği zaman mikrofon başına geliyor; sözünü bitirir bitirmez ellerini pantolon ceplerine sokup başlıyor dolaşmaya. Karşısındakinin de ona söyleyecekleri varmış, umurunda değil. Tevhit Bilge karşısındaki aktörü küçümseyebilir; ama halkı küçümsemeye hakkı yok. Yüzlerce kişinin kendisini seyretmek için uzak uzak yerlerden kalkıp oraya kadar geldiklerini unutmamalı.

Yazılı eserlerin kalıplaşmış nüktelerinin tuluat sahnelerinde çoğu zaman inceldiğini, şirinleştiğini gördüm. Bu heyette ise, tersine, nükteler, halk daha iyi anlasın diye midir nedir, olduğundan daha basit, daha bayağı bir hale getiriliyor. Herhalde bu da halkı hiçe saymaktan olacak. Atilâ Revüsü'nü idare edenler halkın da bir zevki olduğunu, hiç olmazsa kendileri kadar bir zevki olduğunu düşünmek zorundadırlar.

SHAKESPEARE GİBİ

Deli Dolu operetinde bir tek söz hoşuma gitti. O sözün de müellife ait olduğunu sanıyorum. Bir delikanlı sevgilisine aşkını anlatırken lugat paralamaya kalkıyor. Rakibi olan erkek bunun üzerine "Şen Şekispir gibi konuşuyorsun be! Bak ben de sana Şekispir gibi bir cevap vereyim de gör" dedikten sonra şu cümleyi söylüyor "Hayasızlığın tomurcuklandığı yerde edepsizlik çiçek açar."

Sahiden de Shakespeare gibi.

GÖNÜLDEN GÖNÜLE

Atilâ Revüsü'nün ikinci oynadığı eser *Gönülden Gönüle* idi. Buna eser demek ne dereceye kadar doğrudur bilmem. Arap filmlerinin kötü bir taklidi. Üstelik kötü de oynanıyor. *Deli Dolu*'da Rum taklidi yapan Bayan Toto o işi bir hayli beceriyordu. Halbuki bu eserde Türk taklidi yapmaya kalkıyor, olmuyor. Tevhit Bilge'nin Ermeni taklidi Ermeniden çok Yahudiye kaçıyor. Bu da, genç aktörün Yahudi rolü oynaya oynaya Yahudileşmiş olmasından ileri geliyor herhalde. Gülriz Süruri'nin söylediği şu şarkı eser hakkında bir fikir verir sanırım

Gece gündüz yat;
Oh, my heart! my heart!
Bu hayat rahat;
Oh, my heart! my heart!

EDEBİYAT GECELERİ

Gene geçen sayıda, gene bir edebiyat hadisesi dolayısıyla, *Üç Nal* lokantasından bahsetmiştim. Birçok sanat adamının sık sık göründükleri bu lokantada bir gün de şair Ahmet Hamdi Tanpınar'a rastladım. Sayın Tanpınar, Şinasi'ye, bu şirin lokantada hususi geceler tertiplemelerini tavsiye ediyordu. Şinasi "Zaten böyle bir fikrimiz vardı," dedi. Birçok edebiyat ve sanat adamının toplu bir halde bulunacakları bu gecelerde masalar evvelden tutulacak, toplanıldıktan sonra da gece tam bir sanat

havası içinde geçirilecekmiş. Bu gecelere gelecek olanlar herhalde İstanbul Üniversitesi'nin Edebiyat Gecelerinde olduğu gibi suratlarına sakal bıyık takıp başlarına sarık sarmayacaklar ama, zannederim gene de güzel bir gece geçirebilecekler.

DERGİLER

Bizim memlekette dergiler zaman zaman çoğalır, zaman zaman da ortadan kayboluverir. Son günler, bu bakımdan bereketli gibi görünüyor. *Akademi* adlı dergiden bir iki sayı evvel bahsetmiştim. Bu seferki yazımda iki yeni dergiden daha haber vereceğim. Biri *Söz,* öteki de yeniden çıkmaya başlayan *Gün.* Bu son iki dergide Akademi'nin acadêmisme'i yok. Akademi dergisinde "Şiirde Sağ ve Sol" adlı bir yazı çıkmıştı. Gün dergisinde de Hasan Tanrıkut aynı konuya dokunmuş. Ben Hasan Tanrıkut'un Yahya Kemal hakkındaki düşüncelerini doğru bulmuyorum. Bir şair her şeyden evvel şairliği ile hükümlendirilir. Her mesleğin erbabından, meslek bahsi konuşulduğu zaman, nasıl ilkin işinin ehli olması istenirse, bir şairden de şiirin erbabı olması istenir..

(Ülkü, 1.7.1946)

MUZAFFER TAYYİP USLU

Bu sayıda okuyucularıma acı bir haber vereceğim. Şair Muzaffer Tayyip Uslu ölmüş. Bu haberin ne kadar acı bir haber olduğunu belki de okuyucularım birdenbire anlamayacaklardır. Çünkü Muzaffer Tayyip pek o kadar tanınmış bir şair değildi. Çok gençti. Kendisini henüz ben de tanımamıştım. Bir tek şiir kitabı vardı, yalnız onu okudum. Kitabın adı *Şimdilik*. Kim bilir daha neler yazacaktı. Yaşı yirmiyi yeni geçmişti. Zonguldaklıydı. Veremden öldü.

Son yıllarda Zonguldak üç büyük istidat yetiştirdi Biri Rüştü Onur, biri Kemal Uluser, biri de Muzaffer Tayyip. Ne biçim kader. Üçü de arka arkaya öldüler.

Size onun "Arkadaşlık" adlı şiirinden bir parça alacağım. Ama bu yetmez. Muzaffer Tayyip'in insan sesini duymak istiyorsanız *Şimdilik* adlı kitabını mutlaka okuyun. Şiirimizin nasıl bir istidat kaybettiğini asıl o zaman anlayacaksınız.

Şiirler söylemek istiyorum size
En tatlı ümitler içinde
İstiyorum ki korkutmasın sizi mezarlık
Göreceksiniz o kadar
O kadar can sıkıcı değildir
Benimle arkadaşlık
Ben
    Rivayete göre
    Allahın talihsiz kulu
Ben
    Üsküdarlı Şükriye Hanımın
        Ortanca oğlu
Ve yirminci yüzyılın
        Eli ayağı bağlı
        Zavallı şairi

Muzaffer Tayyip Uslu
Şiirler söylemek istiyorum size
Siz sevgili insan kardeşlerime.

YENİ VARLIK

Bundan iki sayı evvel Varlık dergisinin yenileşmiş olarak çıkacağını haber vermiştim; çıktı. İçinde birçok tanınmış imza var. Size o imzaların yazılarından bir iki küçük parça sunacağım. Melih Cevdet Anday'ın "Yörük Mezarlığı" adlı şiirinden

Yörük durmaz geçer, davarı nerde orda
Ha ova kırında, ha yukarı illerde
Düşünür eski günleri.. iskândan önce.

Bir gün bırakıverirlerdi bütün işi
Toplanır ateş kenarında konu komşu
Kıl çadırlar sökülürdü sabaha karşı

Geride kalmanın yaman hüznü ruhunda
Biz yeniliğin ve özgürlüğün peşinde

Oktay Rifat'ın "Uludağ Sokak Satıcıları" adlı şiirinden

Girin satıcılar evimin bülbülleri
Girin girin aydınlık bahçemden içeri
Erik satın armut satın nar satın bize
Dağlar görünürken kapıda ardınızdan
İndirin tüy gibi küfeyi sırtınızdan
Bir elmada bir mevsim dolsun evimize

Ey İstanbul ağzıyla mal satan simitçi
Çocukları eşeğine bindiren sütçü
Halil İbrahim bereketi kesenize

EDEBİYATTA TİPLER

Varlık dergisinin son sayısında Sabri Esat Siyavuşgil edebiyattaki tiplerden bahsediyor. Sözüne "Tipler romana ve tiyatroya hayattan girer" diye başlayan Sabri Esat Siyavuşgil birkaç satır sonra hayattan edebiyata girmiş kahramanların o eserde hayattaki silik ve iki buutlu hüviyetlerinden kurtulup renkli ve üç buutlu birer tip olduklarını söylüyor. Yazara göre *Hamlet, Tartarin, Meraki, Adamcıl, Doktor Faust, Falstaff* bunlardandır. Bizim edebiyatımızda da böyle tipler olup olmadığı meselesi üzerinde duran Sabri Esat şöyle diyor

"*Şair Evlenmesi*'nden bugüne kadar geçen zamanın darlığı içinde, hayattan sahneye ve sahneden hayata geçmiş herhangi bir kahramana rastgelebileceğimizi pek ummuyorum. Tiyatro tiplerimiz ya ölü doğmuş çocuklar, yahut rastgele sahneye ayak basmış silik fanilerdir. Ancak Ata yadigârı Karagöz perdesinde tıpkı tasvirleri gibi iki buutlu bazı tiplerin bir zamanlar kuvvetle yaşadığını hatırlıyoruz. Narçin beyler dünün bobstili, Himmet Ağalar dünün hacıağası, Tuzsuz Deli Bekirler dünün bilmem nesiydi."

O tiplerin yaşayan tipler olması, yazarın ilk cümlede de söylediği gibi sanata hayattan girmiş olmalarıdır. Hayatta benzeri olmayan insanın edebiyatta da yaşamasına imkân yoktur. Büyük kalemlerin yarattığı büyük kahramanlar bizim herhangi bir tarafımızı temsil ederler. Ayrıca büyük insanların kafasından çıkmış olmaları — ki bu, o kahramanların bir parça da insanlara benzemesi demektir — onları az çok uzun ömürlü yapar. Fakat en çok yaşayacak kahraman kalabalığa benzeyen, çoğu zaman alelade olan, iyilikleriyle, kötülükleriyle, basitlikleri, aptallıkları ve kurnazlıklarıyla işleri, güçleri ve avarelikleriyle, gündelik dertleri ve alışverişleriyle, hasılı her şeyleriyle dünyadan olan kahramanlardır. Shakespeare'in Hamlet'ine, Goethe'nin Faust'una karşılık Gogol'ü ebedi kılan kahramanlar işte o kahramanlardır.

"Hikâye bize insanların yardımıyla bir vaka, romansa vakaların yardımıyla bir insan anlatır," derler. Buradaki *bir insan* daha geniş anlamıyla *insan*'dır. Yani insanlar. İnsanlar daima hayatlarıyla mevcutturlar. Bize bir hayatı olduğu gibi anlatan eserde

insan da vardır. Hüseyin Rahmi'nin tipleri bunun için beşeridir. Edebiyatımızda bir Hamlet varsın bulunmasın. Bir dosya memuru, bir tüccar, bir işsiz, bir mahalle karısı, bir sarhoş, bir külhanbeyi, bir bilmem ne... bir edebi esere hayatıyla, hayatta olduğu gibi girerse edebiyat var demektir. Sabri Esat Siyavuşgil, yazısının ilk cümlesindeki hakikati, daha beşinci satırda unutmuş gibi görünüyor. Unutmasaydı Hüseyin Rahmi'nin tiplerinin de yaşayan tipler olduğunu kabul ederdi. Sait faik'in bize bu yoldan tanıttığı ne insanlar vardır! Karpuzcu, motorcu, berber, fakülte talebesi, dalgıç, meyhaneci gibi insanlar büyük şahsiyetler, efsanevi kahramanlar değildirler. Ama onlar edebiyata hayattan girmişlerdir. Yaşayacaklardır.

(Ülkü, 16.7.1946)

DİL

Dil üzerindeki titizliğimiz yalnız edebi eserlere inhisar ediyor. Edebi olmayan yazılarda dilin düzgün olmasına lüzum var mı, yok mu çok defa düşünmüyoruz bile. Mesela bir ilim adamı ne demek istediğini bize iyi kötü anlatıyor mu, yetiyor; cümlesinin düzgün, anlatışının rahat olmasına bakmıyoruz. Onun da bir edebiyatçı kadar dil üzerinde düşünmesi, hiç olmazsa yanlışlarla dolu bozuk bir dil kullanmaması gerektiğini aklımıza getirmiyoruz. Bu yazılar fen adamları tarafından yazılırsa sorumsuzluk büsbütün azalıyor.

Dil halkla kurulan bir müessesedir. Onu gerçi halk yapar. Ama yayılma sahası geniş olan vasıtaların da halk üzerinde büyük etkileri vardır. Başkalarının okuyacağı bir yazıyı yazarken o yazının bize ne türlü bir sorum yüklediğini hiçbir vakit hatırdan çıkarmamalıyız. Bu sorumu gerçi herkes duyar; ama en fazla duyması gerekenler seslerini her zaman duyuran, herkese duyuran şahıslar yahut müesseselerdir. Bunların başında, dilciliği yabancı kelimelere karşılık bulmaktan ibaret sanan Türk Dil Kurumu ile, o karşılıkları eskimiş, beylik cümle kalıpları içine dağıtmaktan, hatta çoğu zaman bunu bile doğru dürüst yapamamaktan başka hiçbir *fonction*'u olmayan Anadolu Ajansı geliyor. Bu müesseselerin dil anlayışları üzerinde daha uzun boylu durmak isterim. Ama bugünlük niyetim onların dil anlayışlarından değil, daha küçük şeylerden bahsetmek.

Büyük bir dil devrimi içindeyiz. Dili, her zaman, her yerde, her şeyde düşünmemiz gerekir. Bir takvim yaprağında, bir sokak ilanında, parklara diktiğimiz levhalarda, lokanta listelerinde, basılı her yerde, bir dil davası karşısında bulunduğumuzu unutmamalıyız; binlerce insan tarafından okunacak bozuk bir cümlenin birçok kişinin aklını çelebileceğini unutmamalıyız. Sağlam bir dile ancak böylelikle sahip olabiliriz.

TOZ PEMBE

Gerçek gazetesi bazı siyasi partilerin programlarını yayımladı. Bu arada Sosyal Adalet Partisi'nin de programı var. Programı tamamen okuyamadım. Yalnız bir yeri şöyle bir gözüme ilişti. Politika bakımından değil de sadece edebiyat bakımından ilgilendim. Dilini pek sevmedim ama, şaireneliğine bayıldım doğrusu. Şöyle diyor

"Partimizin rengi toz pembe olup, kırmızı veya kızıl değildir."

Aşk olsun! Nasıl da bulmuşlar bu güzel rengi?

Bir dostum itiraz edecek oldu : "*Gülkurusu* yahut *Yavru ağzı* olsaydı daha yakışıklı olurdu," dedi. Ama ben o fikirde değilim. Toz pembeden vazgeçmemeli. Allah için, çok esaslı renk!

BİR ŞİİR ANTOLOJİSİ

Orhan Burian'ın hazırladığı *Kurtuluştan Sonrakiler* adlı şiir antolojisi Yücel Yayınları arasında çıktı. Oldukça kalın, üzerinde de bir hayli çalışılmış bir antoloji. Bununla beraber bazı kusurları eş dost arasında bazı dedikodulara da yol açmadı değil. Orhan Burian bugünkü Türk şiirini Ceyhun Atuf Kansu'ya kadar getirdikten sonra kitabının sonuna "Nebula" adlı bir kısım ilave ediyor. Asıl antolojide, hüviyetleri bugüne kadar belli olmuş şairler. "Nebula"da ise, henüz ne olacakları kestirilemeyen gençler var. Halide Nusret Zorlutuna, Halûk Nihat Pepeyi, Orhan Şaik Gökyay, İffet Halim Oruz, Salih Zeki Aktay, Yusuf Mardin, İbrahim Zeki Burdurlu esas kısımda; Cahit Külebi, Sabahattin Kudret, O. Murat Arıburnu, Necati Cumalı gibi şairlerse Nebula'da. Bu tasnif pek hakça yapılmamış gibi geliyor insana. Çünkü Nebula'ya alındığını söylediğim bu dört şair, esas kısma giren birkaç şairle aşağı yukarı aynı zamanlarda edebiyat hayatına atılmış kimselerdir. Hiç değilse onlar kadar beğenilmiş şiirleri de pek çoktur. Ayrıca şimdiye kadar yazdıklarıyla bu edebiyatın gerçek kıymetlerinden olacaklarını belli etmişlerdir. Buna karşılık, hüviyetleri belli olmuş diye birinci kısma alınanlardan birçoğunun da daha şimdiden edebiyatımızdan silinip süpürüldüğünü görüyoruz. "Nebula"ya alınan Cahit Külebi'nin şair

olarak kalacağı daha şimdiden ne kadar belli ise, birinci kısma giren Salih Zeki Aktay'ların ve benzerlerinin hiçbir şey olmadıkları da şimdiden o kadar bellidir.

Kıymet hükümleri veren antolojilerin biraz daha dikkatli olması gerekir.

TÜRK MEŞHURLARI ANSİKLOPEDİSİ

Antoloji nihayet bir sanat eseridir. Oradaki kıymet hükümlerinde yanlışlıklara düşülmüş olması — sanat ölçülerinin kolay değişen ölçüler olduğu göz önüne alınarak — daha kolay affedilir. Fakat bir ansiklopedi, ilim eseridir. İlim eserinde indî olmak, bir bilgin olması gereken ansiklopedi yazarına kolay kolay bağışlanamaz İşte İbrahim Alâaddin Gövsa'nın yazdığı, Yedigün dergisinin de yayımladığı *Türk Meşhurları Ansiklopedisi* bu cins eserlerdendir. Bu eserin tertiplenişinde nelerin ölçü olarak alındığı bir türlü anlaşılamıyor. Sahnemizin şöhretleri arasında Kemal Tözem yer alıyor; fakat Kel Hasan yahut Dümbüllü İsmail bu şerefe layık görülmüyor. Yazar olarak Kerime Nadir, Cahit Uçuk, İzzet Ulvi, Sait Ali Kurfal gibi imzalar meşhur sayılıyor; ama Nurullah Ataç meçhul. Tarihçi olarak dostumuz Feridun Fazıl Tülbentçi'ye itibarlı bir yer veriliyor, fakat Mükrimin Halil, yahut memleketin tanınmış edebiyat tarihçisi Mustafa Nihat Özön bu itibardan mahrum bırakılıyor.

Bazı kimseler, bir zamanlar şiirimizi tereddiye götüren yeni cereyanların önüne geçilmesini, genç şairlerin kanun kuvvetiyle susturulmasını istiyorlardı. Sanat, nihayet, endazeye vurulamayan bir cehddir. Bir sanat eserini anlayıp anlamadığımızı kesin olarak bilemeyiz. Gel gelelim ilim öyle değildir. İlmin kıymet hükmüne, indîliğe tahammülü yoktur. Bunu kendileri de bilirler. Kendi metotlarıyla hareket edecek olsak, ilk olarak *Türk Meşhurları Ansiklopedisi* cinsinden kitapları toplatır, İbrahim Alâaddin Gövsa gibi ilim adamlarını mahkûm ederiz. Hiç kimsenin Türk gençliğine yanlış bilgiler öğretmeye hakkı yoktur.

(Ülkü, 1.8.1946)

İndî : kendince; *Tereddi* yozlaşma; *Endaze* ölçü; *Cehd* çaba.

OKTAY RİFAT'IN KİTABI

Oktay Rifat, şiirlerini, bugüne kadar, toplu bir halde neşretmediği için okuyucular, son yılların edebiyat hareketlerinde esaslı bir yeri olan bu şiirleri kolay kolay bulup okuyamıyorlardı. İçinde birkaç küçük denemeden başka bir şey bulunmayan *Güzelleme* de Oktay Rifat'ın şahsiyeti hakkında bir fikir vermiyordu. *Yaşayıp Ölmek, Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler* adlı kitabı bu ihtiyacı oldukça karşılayacak sanıyorum. Oldukça diyorum, çünkü kitabın tertiplenişi Oktay Rifat'ın şiir yolundaki yürüyüşünü pek göstermiyor. Şiirler, konuları arasında yakınlık aranarak tertiplenmiş, *Yaşayıp Ölmek* bir kısım, *Aşk* bir kısım, *Avarelik* de başka bir kısım. Ayrıca, sonda, bu kısımlardan hiçbirine sokulamayan şiirler "Ek" adlı bir bölümde toplanmış.

Oktay Rifat şiir yazdığı seneler içinde, türlü şiir anlayışları üzerinde düşünmüş, zaman zaman, türlü şairleri sevmiştir. Bunun için kitabında birkaç esasa icra edilmiş görünen şiirleri, aslında birbirinden çok farklı, çok çeşitlidir. Ölçülü uyaklı şiirlerin içinde "Resim" gibi, uzak ülkelere hasretin getirdiği zevkle yazılmış olanları, "İthaf" yahut "Tomurcuk" gibi hassas ve aydınlık bir ruhla yazılmış olanları, "Anahtar, Eza, Halka" gibi şuurla ibhama sokulmuş olanları vardır. Eski ile yeni arasında ilk defa sağlam bir yol bulmak gayretine düştüğü zaman "Saksılar"ı yazmış, "Karga, Yıldızlar, Uykusuzluk" şiirlerinde ihtilalci olmuştur. Bu şiirler ayrıca Oktay Rifat'ın *surréaliste* şairlerden bir şeyler çıkabileceğine inandığı zamanlarda yazılmıştır. "Pencere, Kuzu, Şehitlik, Kardeş" gibi şiirleri yazdığı zamanlar o en çok Supervielle'i okumaktadır. "Gelin, Zurna, Kuşdili, Tecelli, Telli Telefon" gibi şiirler yerli zevklerin peşinde, halk hikâyelerinin, halk türkülerinin tadıyla yazılmıştır.

Son yıllarda yeni şairin belirli özelliklerinden birinin de dünyaya bağlılık, hayata bağlılık olduğu söylendi. İşte, "Şükür" ve "Hayranlık" şiirleri bu bağlılığı açık şekilde ortaya koyan

şiirlerdendir. Oktay Rifat'ın pek çok şiirinde hissettiğimiz bu bağlılığı, "Ekmek" ve "Yıldızlar" şiirinde yahut da "İskele" şiirinde daha incelmiş bir halde buluyoruz. "İskele" şiirini bir okuyalım

Denize baksam
Kapının hatırı kalır
Ağaca baksam
Bulutun

Peki ya iskele

"Zurna" şiirinde aynı halet, bir avarelik havası içinde anlatılır. Ama bu şiir avarelik şiiri değildir. Sefil ihtiyaçları karşılama pahasına, sefil işlere mahkûm edilmiş, avareliğe hasret bir halk çocuğunun, halk ağzıyla ve halk içinde, avunmak için söylediği birkaç sözdür :

Hem tespih satarım
Hem kâğıt oynarım
Hem de zurna dinlerim
Çalan olursa
Sıkıntıya gelemem
Avareyim avare

Şair kendini anlamaya çalışıyor. Bu gayret "Tecelli" şiirinde daha açık görünüyor

Hesap bilmem
Muhasebede memurum
En sevdiğim yemek imambayıldı
Dokunur

Kimi zaman da dünyaya ters tarafından bakıyor. Dünyanın güzelliğinin yanı başında, yeni başlayan bir hayatla vakitsiz gelen bir ölümün, şairin içine doldurduğu zehir bir başka şiirinde bir

çığlık halinde boşalıyor

GELİN

Zehra ne oldu
Suya gitti
Sudan geldi
Gelin oldu
Selvi boyuna ne oldu
Öldü
Aksadeler giyindi

Vay benim köse sakalım

"Vay benim köse sakalım" sözü, hiçbir yerde, bu şiirdeki kadar acı, bu şiirdeki kadar manalı olmamıştır.

Oktay Rifat'ın şiirlerinde, her zaman aynı derecede olmamakla beraber, hem his ve hayal zenginliğini, hem de söyleyiş güzelliğini buluyoruz. "Anış" adlı şiirinden aldığım şu kıta, bana hem hassasiyet bakımından, hem de edası bakımından güzel görünüyor:

Ağaçlar çiçekteydi
Türkân'ım sağ beraberimde
Kalbim sevda içindeydi
İstanbul bahar içinde

Oktay Rifat'ın kitabının çıkması kötü zamana rastladı. Bir kere, çoğu kimseler yazlığa gittiler. Üstelik de seçimle politikadan başka hiçbir şeyin lafı edilmez oldu. Ama bu kitap, öyle çabucak modası geçecek kitaplardan değil. Yarın da, öbür gün de, her zaman okunacak, her zaman aranacak.

DİKKAT

Konu bulmakta güçlük çeken mizahçılara Büyük Doğu dergisini salık vermiştim. Sözümü geri alıyorum. "Mes'uliyet" adlı yeni bir dergi gördüm. Büyük Doğu'ya taş çıkarıyor. Bu derginin

sahipleri herhalde Ashab-ı Kehf'ten olmalı. Neden diyeceksiniz. Yazılarındaki kelimelerden anlıyorum. "Müntahabın Mes'uliyeti" adlı yazıda şöyle bir bakışta gözüme ilişiveren bu kelimelerden birkaçını sıralayayım da isterseniz beni haksız bulun

"Rey, mebus, müstahap, mihnet ve şevket (bereket versin mühnet-ü şevket demiyor), esâfil, betülmal, hoşnudî, istitaat."

Size o dergiden bir de şiir :

DİKKAT
İşte demokrasi
Ne tatlıdır latif sesi
Sanki munis bir vait bûsesi
Kalkacaktır zulüm, şiddet perdesi
Muhakkak verilecek halkın meşru hissesi
En sonunda gözükecek hürriyetin parıldayan şulesi
Ergeç çözülecek gözlerdeki bağ, ağızlara vurulan gem
Artık millet istemiyor, reddediyor sadaka kabilinden yem
Bir zamanlar bu zavallı ahali ağlayarak zeytin yağı ihraç etti Ağraya
Acıyın, insaf edin, dokunmayın sakın şu sızlayan yaraya
Gün oldu ki kahvelerle kibritlerimiz hicret etti Ürgüp'e
Bütün bunlar halkımızın kulağında birer küpe
Hep aynı ızdırapla elem veren hatıralar
Hiçbir zaman affedilmez hatalar
Ergeç yola girecektir hepsi
Yükselecek halkın sesi
İşte demokrasi
DİKKAT

Sabih Halim Bayav

Okudunuz mu "Dikkat" şiirini? Olur ki bunu yazanla bir yerde karşılaşıverirsiniz, asıl o zaman dikkat edin. Belki boğazınıza falan sarılır.

(Ülkü, 16.8.1946)

İrca etmek indirgemek; *İbham* kapalılık; *Ashab-ı Kehf* Muhammed Peygamber'in arkadaşları; *Müntahabın Mes'uliyeti* seçilenin sorumluluğu.

YENİLİKLER

Son zamanlarda yeni yeni dergiler, dergilerde de yeni yeni kımıldanmalar göze çarpıyor. Varlık dergisinin kalkınışından sonra, birkaç sayı evveline kadar pek yavan bir şey olan, daha doğrusu hiçbir şey olmayan, Amaç dergisinde de bir canlanma gayreti görüldü. Ayrıca Yenilikler adlı dergiyi de son sayısında bir hayli zenginleşmiş bulduk. Bugün size bu derginin o sayısından bahsetmek istiyoruz. İçinde Sabahattin Eyuboğlu, Sait Faik Abasıyanık, Cahit Külebi, Melih Cevdet Anday, Behçet Necatigil, Sabahattin Kudret, Necati Cumalı, Orhon Murat Arıburnu gibi birçok sevdiğimiz yazarın şiirleri ve yazıları bulunan bu sayı, bu isimlerden de anlaşılacağı gibi genç neslin eseridir. Herhalde bundan olacak derginin her tarafında bir gençlik, bir tazelik havası var. Sabahattin Eyuboğlu'nun yazısı biraz hazin bir yazı. Muzaffer Tayyip Uslu'nun ölümünden, ölümü dolayısıyla şiirlerinden bahsediyor. Sabahattin Eyuboğlu bu yazısında zaman zaman gerçek noktalara dokunuyor. Sait Faik Abasıyanık'ın "Havuz Kenarı" adlı güzel bir hikâyesi, Cahit Külebi'nin de "Akşamlar Hey Akşamlar" adlı güzel bir şüri var. O şiirin bir yerinde Cahit Külebi şöyle diyor

Yüzer gibi olur insan bir nehirde
Nerde o caddeler
Nerde fabrikalar
Nerde eşler dostlar
O büyük şehirde.

Cahit Külebi'den sonra Orhon Murat Arıburnu'nun şiirleri geliyor. Bu şiirlerin adları "Haspam, Ortaoyunu", bir de "Diyet"

İlk şiirinde Oktay Rifat'ın şiirlerine benzer bir hal var. Ama gene de güzel. İkinci şiir de güzel. Bir fikre dayanır gibi

görünmesine rağmen güzel. Şair :

Bir de simit ağacı olaydı

diyor. Kimileri bu türlü sözleri okuyucuyu şaşırtmak için söylenmiş sözler sanıyorlar. Ben onlarla aynı fikirde değilim. Bu, şairin, okuyucuyu manası boşalmış eski kalıptan kurtarmak için, onu biraz da kendi sözü üzerinde düşündürmek için bulduğu yeni bir kalıptır. Şair hem söylemek istediği sözü söylüyor, hem de okuyucuyu, dalıp başka şeyler düşünmesin diye, şöyle bir dürtüyor. Size burada Orhon Murat Arıburnu'nun üçüncü şiirini sunacağım

DİYET

Bir üzerinde çürütürsün
Bir içerinde
Ne biçim dünyasın böyle
Bir yudum suyundan içtikse...

Behçet Necatigil "Nineler" adlı şiirinde ninelerden bahsediyor. Onlara acıyor. Eski günlerini hatırlayarak

Mesut yuvanız vardı
Yiğit kocanız vardı

diyor.

Necati Cumalı'nın "Haziran" adlı uzun şiirinde de güzel mısralara rastlıyoruz. Romantique bir ruh haleti içinde yazılmış olan bu şiirdeki,

Tek, benim halim olsun sana tasa

gibi mısralar, işte o mısralardandır.

Salâh Birsel'in on altı satırı İşte kelimesiyle başlayan "Dünya İşleri" adlı şiirinin de son parçasını alıyorum

İşte dünyanın en meşhur sinema oyuncuları

Michèle Morgan Gary Cooper Linda Darnell, Nan Grey
Charlie Chaplin Mirna Loy Peter Lore
İşte adları gazetelere geçen adamlar
Roosevelt Stalin Chamberlain Çan-Kay-Şek Markoni Stawvisky
İşte şairler
Emil Verhaeren Paul Claudel Mayakovski Charles Péguy Paul
Eluard Salâh Birsel

Dergide ayrıca bugünkü Garp edebiyatının sivrilmiş yazarlarından da tercümeler var. Bunlardan biri Kafka'nın bir hikâyesi, öteki de Aragon'un bir şiiridir. Onlar üzerinde pek duramayacağım. Şimdilik Melih Cevdet Anday'ın bir yazısından, "Niçin Çok Okunuyorlar?" başlıklı yazısından bahsedeceğim. Daha doğrusu, ondan da size bazı parçalar sunacağım. Melih Cevdet Anday, bu yazısında, daha çok, romanları düşünüyor. Diyor ki

"Çok okunmak her zaman sanat adamının başlıca değer ölçülerinden biri olacaktır. Ama sanattan anlamanın güzel bir romanı, güzel bir şiiri beğenebilmenin her kula kolay kolay nasip olamayacağına inanan bazı aydınlar hemen diyeceklerdir ki 'Öyle ise Kerime Nadir'in, Muazzez Tahsin Berkant'ın, Burhan Cahit'in en iyi romancılarımızdan sayılması gerekir.' Halbuki hiç de öyle değil."

Doğru, hiç de öyle değil.

O yazarların edebiyat sınırlarının dışında olduğunu söyledikten sonra, Melih Cevdet Anday onların kahramanlarının da bütün insanlar gibi kitaplarda yer alabileceklerini; fakat romancının, o kahramanları, kahramanların gözüyle değil de romancının gözüyle görmesi gerektiğini söylüyor. Diyor ki

"Onlar tıpkı o yazıları bol bol okuyan çoğunluk gibi düşünüp duruyorlar. Anlattıkları hikâyeler kendileri için de insanoğlunun en önemli konularıdır. Kendi içlerinde de o gibi hasretler taşıyorlar. Çünkü adadaki aşkı, paşazade kızın duygularını anlatıyorlar ama bunu beğenenlerdeki taklit isteğinin zavallılığından haberleri yok. Hayır onlar, çoğunluğun romancıları değil. Çünkü bu konuların, bu uydurma hikâyelerin çoğunluğun gerçeği ile hiçbir ilgisi yoktur."

Yazar birkaç zavallı okuyucunun o romanlarda kendisini bulmasının, bundan ötürü de o kitapları fazla okumasının bir

sanat hadisesi sayılamayacağını, yazısının sonunda, şöyle anlatıyor :

"Okunuyorlar, ne yapalım? Onları okuyanlar içki de içiyorlar, kumar da oynuyorlar. Sanatın bu işlerle alışverişi yok ki."

(Ülkü, 1.9.1946)

GERÇEK YENİLİK

Varlık dergisinin her sayısında zevkle okunacak yazılara rastlıyoruz. Son sayısında da güzel şiirler, kıymetli makaleler var. Bunlardan bir tanesi Sabahattin Eyuboğlu'nun "Gerçek Yenilik" adlı yazısı. Sabahattin Eyuboğlu yazısının meselesini şöyle ortaya koyuyor

"Ölçü, akıl, mantık, sabır, ustalık gibi sözler son yıllarda pek gözden düştü. Yeni sanatçılarımız çeşitli görüşlerle, bunlara boşveriyorlar. İyi ediyorlar, çünkü bu sayede eskilerin ölçü, akıl, mantık... anlayışlarından kurtuluyoruz. Ama aslında bunlar küçümsenecek değerler midir? Yeni sanat bu değerlerin dışında mı kurulacaktır?"

Yazara göre bunlar küçümsenecek değerler değildir. Sanatı halka yaymak isteyen yeni zaman sanatçısı, insanlığın en ortak tarafı olan aklı nasıl olur da inkâr eder? Ölçü, akıl, mantık, sabır, ustalık, yeni sanatçının da kabul ettiği değerlerdir. Hatta daha çok onun kabul ettiği değerlerdir. Yeni ile eski arasındaki fark, bugünkü dünyada yaşayan sanatçının ölçülerde, sabırda, ustalıkla vardığı yeni merhaleleri eski dünyanın insanlarına haber vermek gayretinden doğuyor. Her gerçek sanatçı kendinden evvel gelenlerden bir fazla şey daha duyar. Duyduğunu kimi zaman çok aşırı şekiller içinde anlatır. Bu hal çoğuna aklı inkâr, mantığı inkâr, ölçüyü inkâr şeklinde görünür. Oysa ki sanatçının cehdi akla, mantığa, ölçüye bir parça daha düzen vermek, asırların yükselttiği sanat yapısına bir taş daha ilave etmektir. Bu eskiden ayrılmak demek değil, eskiyi aşmak demektir. Eskiyi aşmak eskiyi öğrendikten sonra olur. Yeni bir şey duyan, yapıya küçük de olsa bir taş ilave etmiş olan bir sanatçıyı, yaptığı işi kolayca taklit edebildikleri zaman, yahut edebileceklerini sandığımız zaman, küçümsememeliyiz. O sanatçının oraya büyük cehitler sonunda geldiğini düşünmeliyiz. Sanatın bütün kaideleri bu türlü cehitlerden doğmuştur. Düzen insan kafasının geliştirdiği, zenginleştirdiği bir değerdir.

Düzen fikrine, ölçü fikrine bağlı olarak, sanatta işçiliğin, maddeye hâkimliğin temel şartlardan biri olduğunu söyleyen Sabahattin Eyuboğlu, yazısının sonunda yeni dünyanın sanatçısını şu sözlerle müdafaa ediyor :

"Ona mistik, romantik, ferdiyetçi gibi edebiyatçı sözleriyle çelme takmak, yeni sanata dostluk olmadığı gibi, bir davaya hizmet etmek de değildir. Çünkü davalara hizmet edecek sanatçı ancak işinin ehli olan sanatçı olacaktır."

FAYDA

Sanatta fayda meselesi ele alınacak oldu mu ilk akla gelen soru, "Sanat sanat için midir, yoksa cemiyet için midir?" sorusu oluyor. Varlık dergisinin son sayısında "Fayda" adlı bir yazısını okuduğumuz Oktay Rifat da yazısına bu soru ile başlamış, ama hemen arkasından diyor ki "Benim sözünü etmek istediğim fayda bu değil." Sanattan, ne olursa olsun, bir fayda beklediğini söylemeye pek niyetli olan yazar, fikirlerini Alain'in fikirleri üzerine kuruyor. Alain'in iddiasınca, "Süsün bile faydası vardır. İlk insanlar, mücevheri, bedenlerini türlü silahlardan korumak için kullanırlardı." İnsan böyle bir iddiaya kolay kolay inanamaz. Süslenme içgüdüsü, insanda korunma içgüdüsünden pek de aşağı kalmayan bir ruh halidir. Ölümü çirkinliğe tercih eden insanların az olmadığını sanıyorum. Ama bu, süsün büsbütün faydasız bir şey olduğunu manasına da gelmez. Etrafındakilere hoş görünmek için süslenen kadın, insan hayatının devamı için gerekli olan bir işi yapmakta, cinsel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Onun için, süsteki faydayı süsün dışında aramamak gerekir. Sanat için de öyledir sanırım. Zaten eskiden sanatla fayda, birbirinden ayrı olarak, yahut birbiriyle ilgili olarak pek münakaşa edilmezdi. İnsan kafasını bu kadar kesin tecride götüren şey, Théophile Gautiér'nin meşhur sözü oldu. Çok adamı yanlış yola sürükleyen bu söz bir bakıma da hayırlı işler görmüş bir söz sayılabilir. Öyle ya, "sanatta fayda" meselesini bu kadar açık bir tarzda meydana çıkaran, bugün bizim bu faydanın nerede olduğunu aramamıza, onun üzerinde düşünmemize yarayan bir söz faydasız bir söz olabilir mi?

Alain'in fikirlerini kendine çıkış noktası yapan Oktay Rifat,

faydalı olan eserin güzel olacağını söylüyor. "Elbisenin olsun, binanın yahut eşyanın olsun güzeli, rahat olanıdır," diyor. Bu neticeye göre sanatçı bir *zanaat adamı* oluyor; bir *dülger* yahut bir *işçi* oluyor. Oktay Rifat'ın vardığı bu neticeyi Sabahattin Eyuboğlu'nun biraz evvel bahsettiğim yazısındaki netice ile birleştirmek pek de güç olmayacak sanıyorum. Madem ki bir sanatçı bir işçiden başka bir şey değil; o halde niçin onun da bir marangoz gibi, bir terzi gibi, bir kunduracı gibi işinin ehli olmasını istemeyelim?

HİKÂYELER

M.Ş.E.'nin küçük hikâyeleri *Hikâyeler* adlı bir kitapta toplandı. Üzerindeki "birinci kitap" ibaresinden arkasının geleceği anlaşılıyor. Bu hikâyelerin çoğu bundan senelerce evvel yazılmış, yani Sait Faik'le Sabahattin Ali'nin henüz hiçbir eser vermedikleri zamanlarda. Demek onlardan evvel de bir hikâyecimiz varmış. Zamanına nazaran çok yeni bir dili olan bu hikâyelerin konuları, daha çok, Anadolu'nun hayatından alınmış. Ekseri köylerde, kasabalarda geçen vakaların kahramanları, kaymakamlar, mümeyyizler, muavinler, o zamanın ondalık kâtipleri, sandık eminleri gibi, hep bir tezgâhtan çıkma insanlardır. Basit hayatları, küçük entrikalarıyla birbirine pek benzeyen bu insanlar bu hikâyelerde en ortak, en gerçek taraflarıyla canlandırılmış. Bu kahramanlar arasında, hayatımızın her devrinde sık sık rastladığımız cıgara otlakçılarını, fakir köylüyü iliklerine kadar sömüren zengin köy ağasını, mesuliyet korkusu yüzünden hiçbir iş göremeyen memur tipini bulabiliyoruz. Bu kahramanlar o kadar kendi hayatlarını yaşıyor, o kadar kendi dilleriyle konuşuyorlar ki, yazarın o ince, dikkatli görüşüne hayran olmamak elimizden gelmiyor. Tek tek bazı insanları, tek tek bazı vakaları anlatan bu hikâyeler, toplu bir halde, acı veya tatlı her tarafıyla, toplumsal hayatımızı aksettiren birer aynadır.

İleride bu hikâyelerden daha uzun bahsetmek isterim. Şimdilik sadece, okuyucularıma, bu güzel kitabı okumalarını tavsiye ediyorum.

(Ülkü, 16.9.1946)

Ceht : çaba; *Tecrit* : ayırma, soyutlama.

OTUŞ BEŞ YAŞ

Bugünkü Türk şiirinin iki önemli Cahit'i vardır Biri Cahit Sıtkı Tarancı, öteki de Cahit Külebi. İkisi de son günlerde birer şiir kitabı çıkardılar. Şimdi size o kitaplardan bahsetmek istiyorum. Evvela Cahit Sıtkı'nın kitabını ele alayım. Kitabın adı, *Otuz Beş Yaş;* yani şairine 1946 senesi şiir mükâfatını kazandıran şiirin adı. Varlık Yayınları arasında yayımlandı. Güzel bir kapağı var. İçindeki yüzden fazla şiir, Cahit Sıtkı'nın *Ömrümde Sükût*'tan sonra yazdığı şiirlerdir. Yıllar geçtikçe Cahit Sıtkı nasıl değişmiş, zaman zaman nelere inanmış, zaman zaman hangi değerlerden şüphe etmiş, bunu kitabın içindeki parçaların çeşitliliğinden anlıyoruz. Bu çeşitlilik, kimi zaman şekle, kimi zaman da ruha ait oluyor. Şairin en az değişen tarafı his tarafıdır; bu hissin en belirli özelliği de, dünyaya bağlılık. Bu bağlılığı Tarancı bize ya doğrudan doğruya yaşamanın güzelliğinden, dünyanın güzelliğinden bahsederek anlatıyor, ya ölüm korkusundan, senelerin geçip gençliğin elden gitmesinden bahsederek. Birincilere örnek vermek, daha doğrusu birçok örnekler vermek güç değil.

Her mihnet kabulüm, yeter ki
Gün eksilmesin penceremden!

diyen,

Yaşadığım iyi kötü günleri
Değişmem hiçbir cennet masalına

diyen,

Koşun çocuklar, koşun komşu kızlar,
Avuçlarıma sığmıyor yıldızlar

diyen,

Bugün yeryüzünde olduğum gün!
Ayaktayım işte;
Asfalta amut,
Akasyaya muvazi,
İnsanlarla omuz omuza

diyen,

Kolumda işleyen saat
Ve esnemen arada bir,
Hey yaşadığıma dair

diyen bir şairin bu dünyayı sevdiğinden şüphe etmeyiz. Cahit Sıtkı'nın kötümser sayılan şiirleri de dünya sevgisinden, yaşama sevgisinden doğmuştur.

Yaş ilerliyor... Artık geçti bizden
Kişi ev bark edinmeli vakitken;
Gün gelince biz değil miyiz ölen?

gibi mısralar,

Yalnızlık nedir göreceksin öldüğün zaman

gibi mısralar ve "Otuz Beş Yaş" gibi, "Gençlik Böyledir İşte" gibi şiirler hep aynı duygunun mahsulü olan şiirlerdir. Aynı duygu, kimi zaman da, şairi üzüntülü hale sokar. Cahit Sıtkı'nın da bu türlü üzüntüleri vardır. İnsanlığın hali onu mütessir eder. Bir şiirinde der ki

Memleket isterim,
Ne başta dert, ne gönülde hasret olsun;
Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.

Memleket isterim,
Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun;
Kış günü herkesin evi barkı olsun.

"Bir Haritam Vardı Benim" adlı şiirinde, harp [savaş] içinde, eski bir dünya haritasına bakıp dertleniyor

Ağla gözüm ağla haritamız kan içinde.

"Ajans Dinlerken" adlı şiirinde de aynı dertle karşılaşıyoruz :

Vaktiyle gölgesinde dinlendiğimiz çınar,
Eski mahalle, vakıf çeşme, bakımsız cami,
.....
Affedin beni daldığım oluyorsa eğer,
Neyleyim gönlümce değil bu olup bitenler.

İnsanoğlunun bir günü bir gününe uymaz. Gün olur sevda yüzünden dertlenir, gün olur bir kadını arzular, gün olur geçmiş zamanı düşünür. Bu olayların hepsi bir şairin hassasiyetini tahrik eder. Şair onlardan da bahsetmek ister. Aşkı o zaman dünyaya değil, sanatadır; aşktan bile bahsetmez. İşte "Sevdalı" adındaki şiirinden bir parça :

Gönül sende, göz yolda kaldı
Ne postacı semtime uğrar,
Ne turnalar selam getirir;
Vefasız çıktın Beşiktaşlım.

"Gün Olur ki" adlı şiirinde Cahit Sıtkı, bu fikrimi daha çok destekliyor. Oradan da iki mısra alıyorum

Gün olur ki ne gökyüzü para eder,
Ne deniz kenarı, ne bağlar bahçeler.
Gün olur ki ne kız, ne rakı, ne şiir,

Gün olur ki çıldırmak işten değildir.

Bu mısralardan bir tanesini olsun söylediği an, şairin o sıkıntı ile alakası kalmaz. Şiir tamamlanıncaya kadar da iş gören adamın huzuru, iş gören adamın sevinci içindedir.

Yazıma başlarken Cahit Sıtkı Tarancı ile Cahit Külebi'nin şiirlerinden bahsedeceğimi söylemiştim. Halbuki iki şairi bir sayfaya sığdıramadım. Cahit Külebi'nin şiirlerinden de biraz uzunca bahsetmek istiyorum. İyisi mi onu da gelecek sayıya bırakayım.

(Ülkü, 1.10.1946)

ADAMIN BİRİ

Cahit Külebi, şiirlerini *Adamın Biri* adlı kitapta topladı. Bu kitaptaki şiirlerin sayısı 40'ı bulmuyor. Bundan, Cahit Külebi'nin az yazan bir şair olduğunu anlıyoruz. Az yazmayı kimileri kusur sayarlar. Ben onlardan değilim. Biliyorum ki, Cahit Külebi'nin sevilen bir şair olması, yazıları üzerindeki titizliğinden geliyor. Aşağı yukarı bütün şiirlerini zevkle okuyoruz; titiz davranmasa, yani bu kadar az yazmasa acaba bize kendini bu kadar sevdirebilir mi? Kendisi, zaman zaman, bu titizliğin iyi bir şey olmadığını sanıyor galiba. O vakit birbirinin eşi şiirler, birbirinin eşi mısralar söylüyor. Çok sevdiğim "Hikâye" adlı şiirinde de böyle bir gaflete düşmüş. Hepsi altı kıta olan bu şiirin ilk üç kıtasını zevkle okuyoruz; ama ondan sonra şairin kendi kendini tekrar etmeye başladığını, eline geçirdiği thème'i istismar etmeye başladığını görüyoruz. Niyetim Cahit Külebi'yi kötülemek değil, onun iyi taraflarını göstermek. Onun için, size o şiirin sadece ilk üç kıtasını okutacağım

Senin dudakların pembe
Ellerin beyaz,
Al tut ellerimi bebek
Tut biraz.

Benim doğduğum köylerde
Ceviz ağaçları yoktu,
Ben bu yüzden serinliğe hasretim
Okşa biraz.

Benim doğduğum köylerde
Buğday tarlaları yoktu,
Dağıt saçlarını bebek
Savur biraz.

Üçüncü kıtanın insanı mest eden güzelliği galiba bir teşbihten ileri geliyor. Şair, muhatabının saçlarını buğday tarlalarına benzetiyor. Ben teşbihten hazzetmem. Niçin öyleyse bu kıtayı seviyorum? Cahit Külebi bu işi ustalıkla idare etmesini biliyor da ondan. Onun başka şiirlerinde de bazı teşbihler gördüm; onları da sevdim. Mesela "Evvel Zaman" adlı şiirinde şöyle diyor

İnsanın sevdası on beşinde
Horoz şekerlerine, güneşlere benzer

Benzer mi benzemez mi diye düşünmeye lüzum yok. Tabii benzemez. Zaten bu iki satırdan aldığımız tat sevdanın horoz şekerine, yahut da güneşe benzetilmiş olmasından ileri gelmiyor. Onun için buradaki teşbihi teşbihten saymamak lazım. Burada teşbih hudutlarının dışına çıkan bir ifade kuvveti var. Bazı hazır teşbihlerin de teşbih hududu içine girmediği gibi. "Bal gibi, mis gibi, gül gibi..." cinsinden bir sürü tâbir sayılabilir; hiçbiri teşbih değildir.

Cahit Külebi, yukarıdaki hükümlerden de çıkarılabilir ya, söyleyişe ehemmiyet veren bir şair. Az yazmasına sebep olan bu endişe onda zaman zaman çok büyüyor galiba. O kadar ki satırları arasında bir mana yakınlığı bulmak imkânı kalmıyor. İşte bu türlü şiirlerinin güzellerinden bir tanesi

TABANCA

Bir nagant tabancam olsa benim
İnce bilekli yâr
Dünyaya eyvallah etmem
Altın yürekli yâr.

Çocuksun gülüp söylersin
Uçan kuşlara benzersin
Ben ölürsem eğer neylersin
Telli duvaklı yâr.

Cahit Külebi, türlü türlü şekiller deniyor. Yukarıda bir halk şiiri edası denemiş. Öteki şiirlerinde de başka başka söyleyişler

görüyoruz. "Evvel Zaman" adlı kısmın açış şiirinde kâmil bir adamın çocukluk hatıraları konuşuyor :

Evvel zaman içinde yazdığım şiirler
Bergüzar olsun
Aç kapıyı bezirgân başı
Bezirgân başı.

Cahit Külebi'nin şiirlerini okumaya doyamıyorum. İstiyorum ki hepsinden bahsedebileyim. Ama bu imkânsız. Yalnız, öteden beri sevdiğim bir şiirin son kıtasını sizin de okumanızı istiyorum. Bu kıta gelecek yıllara Cahit Külebi'nin devrinin bir tarihi olarak kalacak :

Ben bu şiiri yazdım ath talimde
Bulunduğum şehir İstanbul'du,
Ağır ağır kar yağıyordu,
Atımın yelesi bulut renginde.

Ben anlatmakla bitiremeyeceğim. İyisi mi, alın Cahit Külebi'nin kitabını kendiniz okuyun.

BİRKAÇ KİTAP DAHA

Son günlerde genç şair İbrahim Zeki Burdurlu'nun da bir kitabı çıktı. Adı, *Toprağın İçindeki Toprak ve Toprağın Masalı.* Ayrı ayrı iki konu üzerine işlenmiş iki destan denemesi. Bu kitabıyla ikinci eserini yayımlamış olan, yakında da üçüncüsünü çıkaracağım haber veren İbrahim Zeki Burdurlu'yu Ülkü okuyucuları iyi tanırlar. Onun için şair hakkında fazla bir şey söylemeyecek, kitabı salık vermekle yetineceğim.

Yine bugünlerde elime birkaç kitap daha geçti. Bunlardan biri nesirlerle şiirlerden meydana gelmiş bir kitap. Adı, *Üçüncü Mevki.* Yazan, Ç. Altan. Genç yazar, kitabı baba anneciğine armağan etmiş. Celâl Çumrah'nın *Büyü* adlı şiir kitabı ise nişanlısı Bayan Nemide'ye ithaf edilmiş. Bu kitaplardan ileride bahsetmek isterim. Yalnız bugün bahsetmeden geçemeyeceğim başka bir kitap var. Turhan Gürkan'la Nezih Cansel'in birlikte çıkardıkları

bir şiir kitabı. Adı, *Arka Sokak*. İki şair bana yolladıkları nüshayı lütfen imza ettikten sonra, imzalarının altına şöyle bir not koymayı da unutmamışlar:

Fazla matrak geçilmemesi ricasıyla.

Ne yalan söyleyeyim, biraz şaşırdım. Çünkü ben kimse ile alay etmem. Bazı kimseler kendi kendileriyle alay ederler, onlara da mani olamam. Üstelik, bu iki şairden hoşlandım da. *Arka Sokak* adlı kitaplarını alırsanız Nezih Cansel'in "Odacı", Turhan Gürkan'ın da "Her Günkü" adlı şiirlerini okumamazlık etmeyin.

(Ülkü, 16.10.1946)

RAHATI KAÇAN AĞAÇ

İnsan, sevdiği birini tükenmiş görmek istemez. Onda, her zaman, yeni şeyler bulmak, o ana kadar keşfedilmemiş cepheler keşfetmek ister. Ben de, çok sevdiğim Melih Cevdet'te son günlerde böyle yeni taraflar bulup sevindim. Onun aşağı yukarı bütün şiirlerini yazıldıkları günden beri bilir, o günden beri seve seve okurum. Ama, buna rağmen, o şiirlerin benim için meçhul kalmış tarafları varmış. Bunu *Rahatı Kaçan Ağaç* adlı kitabını okuduktan, yani bütün şiirlerini bir kere daha toplu halde gördükten sonra anladım. Melih Cevdet'in en çok üstünde durduğu temalardan biri de meğer saadetmiş. Bir aralık Oktay Rifat'la birlikte "*Saadet Şiirleri*" yazmışlardı. Bir başka şiiri de,

Ben güzel günlerin şairiyim
Saadetten alıyorum ilhamımı

diye başlıyordu. Son şiirlerinde bu temayı, "Saadet" kelimesini kullanmadan işliyor. Bu arada kendine göre, bir de gerçeğe ermiş. "Kendime Göre" demiyor da "Kendine Göre" diyorum. Korkuyorum çünkü; olur da yanılırım. Ama ne yalan söyleyeyim, ben de onun gibi düşünüyorum. Melih Cevdet bütün ıstırapların cemiyet hayatından geldiğine inanıyor.

Geçim kaygıları olmasaydı, insanların birbiriyle olan münasebetleri ve bununla birlikte, birtakım cemiyet müesseseleri olmasaydı insanlar ıstırabı tanımazlardı. O müesseselerden biri dildir. Dil, saadeti bilmeyen milyonlarca insana saadet kelimesini öğretmiştir. Bu kelimeyi öğrenen insan, onu bilmeyene nazaran biraz daha bedbaht, biraz daha mustariptir. La Rochefoucauld da buna benzer bir söz söylemiş. "Öyle insanlar vardır ki," demiş, "aşktan bahsedildiğini duymasalardı âşık olmazlardı." Bir başka kitapta da şöyle bir şey okumuştum

"Saadet ya paradadır, yahut da onun parada olduğunu

bilmemekte. Saadet parada nudır değil midir, bir şey diyemem. Ama herhalde saadet onun nerede olduğunu bilmemektedir."

Melih Cevdet "Rahatı Kaçan Ağaç" adlı şiirinde mesut bir ağaçtan bahsediyor. O ağaç mesuttur; çünkü *saadet* kelimesini bilmiyor. Sadece, tabiat içinde yaşıyor. Tabiatsa güzeldir, sevilir; tabiat içinde ancak mesut olunur. Halbuki insanlar içinde yaşayan, insanlardan gönül çekmeyi, dert çekmeyi öğrenen insan kolay kolay mesut olamaz. Ağacı, kuşu, karıncayı kıskanır. Melih Cevdet de aynı kıskançlığı duyuyor. "Rahatı Kaçan Ağaç" adlı şiirini şöyle bitirmiş

Ona bir kitap vereceğim
Rahatını kaçırmak için
Bir öğrenegörsün aşkı
Ağacı o vakit seyredin.

"Tezgâh" adlı şiirinde de dünya halini, dünyaya yaşamak için gelmiş adamın halini, ne olduğunu bilmediği saadeti arayan adamın halini anlatıyor. Bu adamın perişanlığından toprağın haberi yoktur; o, sadece güzeldir. Ama biz, o kadar saadet peşindeyizdir ki onun güzelliğinin farkına varmayız. Melih Cevdet de şöyle diyor

Şu, saadet yüzünden açmışız aramızı
Bu ağaçtan, bu yıldızdan, bu kuştan

En sonunda da avunmaya çalışıyor. "Saadet, maadet, falan filan bir tarafa, diyor; bizim işimiz başka." Şiir şöyle bitiyor

Biz bir kumaş dokuyoruz
Güle ağlaya,
Ne mesuduz, ne bedbahtız
Başka, bambaşka.

Kimi zaman saadetin erişilmez bir şey olduğuna inanmak istiyor. "Ağaçların Yukardaki Yaprakları" adlı şiiri bu duygunun ifadesidir. Şiirin tamamı şu

Uzanılmaz.
Kuşlara ve güneşe mahsustur.
Hiçbirimizin haberi olmasın
Yukardaki yapraklardan..

Melih Cevdet bazı şiirlerinde de ölümden bahseder. Ama o şiirler de yıllar boyunca saadet peşinde koşmuş, dünyayı sevmiş, hayvanlarla bitkileri kıskanmış bir şairin şiirleri. Onlardan bir tanesini size de sunmak isterim.

ÖLÜ

O şimdi yalnızdır.
Anasız, babasız,
Şapkasız, elbisesiz.
Her şeyi arkada bıraktı.
Ne konuşacak arkadaşı,
Ne okuyacak kitabı var,
Yalnız,
Yapayalnız.

"Mezarlık" şiirinde bu hissi daha açık bir halde buluyoruz. Şair, ölümü hayata benzeterek, ölmüş insanın da, sağlar gibi, dünyadan zevk alacağını düşünerek teselli buluyor

Yalnız, yaşayanlar için midir, diyor mezarlık
Toprak üstündeki her bitki?
Yerin dibine doğru büyüyenler de var
Hep yaşayanlar için mi?

Belki de ağaçlardan yukarıya doğru
Uzayan bir şey vardır mezarlardan
Sonsuz hürriyete benzer bir şey
Öyle sessiz, öyle kocaman.

Bir bu tesellisi kaldı mezarlığın;
Yoksa ölünün hali yaman.

Melih Cevdet'in şiirlerini toplu bir halde görmediniz. Görün, onu daha iyi tanıyacaksınız. Hakkında layık olduğu kadar iyi şeyler düşünmüyorsanız herhalde fikrinizi değiştirirsiniz. Bilhassa "Yalan", "Senden Utanıyorum", "Rüya" adlı şiirlerini pek beğeneceksiniz sanıyorum.

(Ülkü, 1.11.1946)

OKUMA YAZMA DÜŞMANI BİR MİLLİ EĞİTİM BAKANI

Sabahattin Eyuboğlu "Okur Yazarlar ve Köy Enstitüleri" adlı uzun bir yazısında okumuş yazmış devletlilerle cahil halk arasındaki açıklığın tarihimiz boyunca kapatılamadığım söyledikten sonra sözü bugüne getiriyor, diyor ki

"Türk inkılabı, okur yazarlığı, yeni manasıyla, çoğunluğa mal etme gayreti olarak tanımlanabilir. Atatürk ve İnönü, Cumhuriyet' in ilk günlerinde okur yazarlığın büyük kitleye, yani köylüye ulaşmasını, çağdaş bir millet olarak yeniden doğuşumuzun şartı saymışlardı. Yeni devletin bu istikamette gittikçe artan gayretleri nihayet, okur yazarlarla köylüler arasındaki utanılacak ayrılığın yakın bir gelecekte ortadan kalkacağı ümidini uyandırmıştır. Köy enstitüleri bu ümidin ta kendisidir."

Sabahattin Eyuboğlu, okur yazarlığı büyük kitleye ulaştırma gayretinin bugünün mühim davalarından biri olduğuna inanan tek insan değildir. Bugünkü dünyanın bütün ileri fikirli insanları, insanlığı refaha götürecek olan yolun bu yol olduğunu kaç defa söylediler. Geçen sene Londra'da toplanan milletler arası eğitim konferansında, Birleşmiş Milletler delegeleri, yalnız köy enstitüleri davamızla ilgilenmişler, köylüyü okutma, köylüyü kalkındırma yolundaki teşebbüslerimizi takdirle karşılamışlardır. Bu demokratça hareketimizin zaman zaman başka ağızlar tarafından da desteklendiğini duyduk. Hür Fransa'nın en büyük şairlerinden Aragon, Unesco'nun tertiplediği konferanslardan birinde aşağı yukarı bu bahse temas etti, kültürü mümtaz bir sınıfın eline veremeyeceğimizi, onun bütün insanların malı olduğunu söyledi. Bunları duydukça kendimizin de dünyanın gidişine ayak uydurmaya başlamış bir millet olduğunu düşünüp seviniyorduk. Belki de yakın bir zamanda milletimizi muasır medeniyetler seviyesine yükselmiş görecektik. Gel gelelim, 5.2.1947 tarihli Vatan gazetesinde şöyle bir haber okuduk

"Milli Eğitim Bakanlığı Köy Enstitülerinde bundan böyle yalnız mektep kitaplarının okutturulmasına dikkat edilip diğer kitapların talebelere okutturulmasını menetmiştir."

İlkin bir şaştık, inanmak istemedik. Böyle bir rivayet Abdülhamit devrinde çıkmış olsaydı belki inanılabilirdi. Ama bugün, Cumhuriyet devrinde, bütün dünyanın demokratlaşma yolunda dolu dizgin ilerlediği bir zamanda bu habere nasıl inanılır? Milli Eğitim Bakanlığı'nın böyle bir karar vermesine imkân bulunmadığına göre safdilliği Vatan gazetesine verdik. Kabahati, böyle bir haber uydurmanın saçmalığını fark edemeyecek kadar gafil bir muhabirle o haberi ciddiye alıp sütunlarına geçiren gazete idarecilerinde bulduk. Öyle ya, bu okuma yazma yasağını çıkaran bakanlık bir Gümrük Bakanlığı, bir İçişleri yahut bir Dışişleri Bakanlığı olsaydı insan yine bir an düşünürdü. Ama değil, Milli Eğitim Bakanlığı, yani tek vazifesi milleti okutmaktan ibaret olan bakanlık! Tabii inanmadık, inanmadık ama arkası da çıkmadı. Haber, uydurma olsaydı, elbette bir yalanlayan bulunurdu. İster istemez inanmak zorunda kaldık. O sırada başka bir yazı daha okuduk. Bu sütunlarda geçen hafta yayımlanan bu yazı Vietnam murahhas heyeti başkanının Fransa'da verdiği bir konferansın hülasasıydı. Konferansçı La Pensée dergisinin 8'inci sayısında çıkan bu konferansında memleketinin sömürgeci Fransa'nın idaresi altında neler çektiğini, halkın rahat rahat sömürülebilmesi için okuyup yazma ile nasıl cenkleşildiğini anlatıyordu. O yazıyı okuyunca kendi kendimize sormaktan kendimizi alamadık. Yoksa, dedik, Türk milleti de Milli Eğitim Bakanlığı'nın sömürgesi mi oluyor?

(Hür, 15.2.1947)

CİDDİ

Birtakım insanlar dünya işlerini, *ciddi olan işler, ciddi olmayan işler* diye ikiye ayırıyorlar. Böyle bir tuhaflığa, zaman zaman kendim de düşmüş olmalıyım ki bugüne kadar o adamlara "Hangi işler ciddidir, hangisi değildir?" diye yahut da "Ciddiden neyi kasdediyorsunuz?" diye sormadım. Ne cevap verirlerdi, kesin olarak bilemiyorum — herhalde kendileri de bilmezler — ama az çok kestirebiliyorum. Mesela bazılarına göre, *ilim ciddidir, sanat değildir; nesir ciddidir, şiir değildir; tragedya ciddidir, komedya değildir; olgun adamlar ancak ciddi işlerle uğraşır; ciddi olmayan işlerle uğraşan adamları ciddiye almamak lazımdır.*

Hükümlerine esas olan ölçüler nelerdir, bunu da anlayamıyorum. Bakıyorum, bir zat, günün birinde bir hikâye kitabı çıkarıyor. Ama kendisi ciddi olduğu için, ciddi mevkiler elde etmiş olduğu için kitabının üstüne imzasını koymuyor. Öyle ya, politika işleriyle uğraşmış, yüksek mevkilere çıkmış; yakışık alır mı bu kadar önemli bir zatın hikâye gibi gayrı ciddi bir esere imzasını atması. Bu memleketin yüzlerle politika adamı yetiştirip beş tane hikâyeci yetiştirmemesi mühim değildir. Mühim olan ciddiyettir. Yüz sene sonra bugünün ünlü politikacısını kimsenin bilmeyeceği, fakat gerçek bir hikâyecinin asırlarca yaşayacağı meselesi de mühim değil. Tek, bugün ciddiyeti elden bırakmamak lazım.

Hani *mesleğin* yahut *zenaatin iyisi kötü olmaz,* derler. Ben de, işin ciddisi yahut gayrı ciddisi olabileceğine inanmıyorum. Bence ciddiyet, işi benimseyiştedir. Yani bir iş o işi gören tarafından ciddiye alınıyorsa ciddidir, alınmıyorsa değildir.

Bütün ömrünü karikatürcülüğe vermiş bir insanı, bir komedya yazarı olabilmek için kırk sene çile çekmiş bir adamı ciddiye almayacağız da, ilmi bir tartışmaya alay olsun diye karışıvermiş bir insanı mı ciddiye alacağız? Ortaya bir iş koyabilmek için varını

yoğunu feda eden kişi, gördüğü iş ne olursa olsun, ciddidir. O iş bir karikatür olabilir, gülünçlü bir fıkra olabilir, bir tekerleme olabilir, her şey olabilir. Yeter ki onu meydana getiren insan, o işin önemini anlamış, heyecanını duymuş olsun. Sahneye çıkacağı vakit tir tir titreyen bir komedya oyuncusu, çatık kaşlı insanlar karşısında bir konferans irad eden bir bilginden daha az ciddi değildir; en az onun kadar ciddidir.

Demek ki ciddiyet, işte değil, işi görende; daha doğrusu, işi görüş şeklinde. Gel gelelim, ciddiyet meraklıları oraya da burunlarını sokmuşlar. *Ciddi*'yi getire getire, bir *tavır* haline getirmişler. Bu satırları yazarken en çok edebiyatı düşünüyorum. Ciddiyet, edebiyata, galiba lugat paralama hastalığından miras kalmış. Nihayet o hale gelmiş ki bir edebiyat eserinin ciddi sayılabilmesi için anlaşılmaz bir dille yazılması şart olmuş. Bir makalede hiçbir fikir bulunmayabilir; ama mutlaka cafcaflı bir dille yazılmalıdır. İstediğiniz kadar fikir söyleyin, açık bir dille, halkın diliyle konuşuyorsanız beş para etmez. Satamazsınız kendinizi. Mesela bir yazar vardır, son zamanlarda bir siyasi parti tarafından kiralandı, senelerdir aynı fikirleri geveler durur. Söyleyecek hiçbir şeyi kalmamıştır. Ama yine de ciddiye alınır.

Sebebi o cafcaflı dille konuşması, bir Hacivat edasıyla yüksek perdeden konuşmasıdır. Kulağını mı gösterecek? Kestirme yoldan göstermez. Edebiyatın da kendine mahsus adabı vardır. Kolunu ensesinden dolaştırır, öyle gösterir. Hiçbir yazısını okuyamıyorum. Arada sırada bir tek cümlesi gözüme ilişiyor. O ciddiyet yaldızının altında sırıtan fikir boşluğu rikkatime dokunuyor. Bir gün o biçim adamlardan biriyle konuşuyordum. Bana bir aralık, "Vezinsiz kafiyesiz şiirlere ne dersiniz." diye soracak oldu. Ama kitaplara has olan o dil, adamcağızı o kadar zehirlemiş, ciddiyet öyle içine işlemişti ki, soracağını düpedüz soramadı. Aradan yıllar geçti, ilk cümlesini hâlâ unutamıyorum. Şöyle başlamıştı

"Vezinsiz ve kafiyesiz şiir meselesi son zamanlarda efkârı umumiyeyi yakından alakadar etmektedir diyebiliriz."

Bu zat, mesela "teşekkür ederim" diyeceği yerde, herhalde şöyle bir cümle kurmayı daha ciddi, daha doğru bulur

"Sonsuz teşekkürlerimi arzetmekle kesb-i şeref eylediğimi bildirmekten mütevellit memnuniyetlerimi beyanla müftehirim."

Bir gün de Düzce'de bir otelin sahibiyle konuşuyordum. İlkin

benimle herkesin konuştuğu gibi konuşuyordu. Sonradan, şair olduğumu öğrenince, ağzını birdenbire değiştiriverdi. "İki ay mukaddem, mehma imkân, evleviyetle" falan gibi kelimeler kullanmaya başladı. Herhalde "bir şairle konuşmak, halkla konuşmaya benzemez" diye düşünmüş olmalı.

Bu ciddi insanlar karşısında duyduğum üzüntü, bana, şairliğimi düşündüğüm zaman daha ağır geliyor. Kimi zaman da, "Ne olurdu," diyorum. "Ben de onlar gibi ciddi olabilseydim!" O zaman ciddiyeti emeğimde aramayacak, şatafatlı edamla yetinip rahat edecektim. Öyle olabilseydim herhalde *"Rakı şişesinde balık olsam"* demezdim. Ciddiyeti manasında olan sözler söyler, nutuk gibi şiirler yazardım. Varsın şiir olmasın, "Rakı şişesinde balık olsam" diyeceğime, mesela "İnsanlık kan ağlıyor" der, daha çok ciddiye alınırdım.

Ama değil. Ben de biliyorum *ciddi*'nin ne olduğunu. Gördüğüm işin iş olduğuna, güç olduğuna inanmak istiyorum. Göz boyamak istemiyorum. Şiir mi söyleyeceğim, her şeyden evvel şiir söylemeliyim. Romancı mıyım, her şeyden evvel roman. Hiçbir şey olmadan ciddi olmak! Ne yalan söyleyeyim, aklım ermiyor buna.

(Varlık, 1.4.1947)

İrad eden veren; *Adap* kurallar, görgüler, gelenekler; *Rikkat* incelik, acıma.

DİN İNKILABI

Âhır ömründe tövbekâr olmaya niyetlenmiş bir milletvekilinin takriri üzerine Milli Eğitim Bakanlığı ulum-i diniye tedrisatının cevazına dair bir fetva çıkardı. Gerçi bütün inkılaplar Ankara'dan çıkar. Ama İstanbul da bunca yıllık mazisi olan bir şehir, hangi işte Ankara'dan geri kalmak ister. Bunu türlü vesilelerle ispat da etmemiş midir? Mesela 31 Mart inkılabı bu şehrin eseri değil miydi? Atatürk sağ olmasaydı Kubilây hadisesinde Menemen'den geri mi kalırdık? Köse hocaları, demir hafızları, yeşil imamları hangi şehir yetiştirdi? Bu kadar şanlı bir tarihi olan İstanbul'un bu son inkılapta da kendini göstermesi lazımdı. Nitekim gösterdi de. Bir hızda çıkardığımız mecmualardan birkaç tanesinin adını sayayım Hakikat Yolu, Şark Yolu, Hakka Doğru, Küçük Gazete. Sıratımüstakim'lerden, Beyanıhak'lardan, Sebilülreşad'lardan hiç de aşağı olmayan bu gazeteler şimdilik sadece bir başlangıçtır. İleride daha nelerimiz, nelerimiz olacak; göreceksiniz.

AMERİKAN YARDIMI

Amerikan yardımını biliyorsunuz. Bu yardımdan dolayı Amerikan milletine minnettarız. Minnettarlığımızı dünyaya Başbakanımızın ağzıyla ilan ettik. Ayrıca Maliye Bakanımızın da bu mevzuya temas eden bir demecini okuduk. O demece göre Amerikan yardımına 7 Eylül kararlarının tesiri olmuş. Sayın bakan fazla tevazu gösteriyor. Çünkü 7 Eylül kararları öyle Amerikan yardımıyla falan ölçülecek kadar küçük şeylerden değildir. O kararların ehemmiyeti, bize, değil yalnız Amerika'nın, bütün dünyanın merhametini kazandıracak kadar büyüktür.

MİSAFİRPERVERLİĞİMİZ

Milli Eğitim Bakanı Bay Reşat Şemsettin Sirer, bir talebe dergisinde, tahrir vazifesine benzer bir yazı neşretti. "Sovyet Tehditlerinden Niçin Korkmuyoruz" adını taşıyan bu yazıda Bay Sirer dış politika meseleleriyle askerlik bahislerine temas ediyor. Bu arada da milletimizin kahramanlığını, cengâverliğini övüyor. Şüphesiz söyledikleri doğrudur. Fakat Bay Sirer'in bu yazısı bana biraz mevsimsiz göründü. Son günlerin siyasi olayları karşısında Sovyet tehditleri dolayısıyla Türk milletinin kahramanlığını değil, Amerikan yardımı dolayısıyla misafirperverliğini anlatan bir yazı neşreylemeliydi.

BİNDİĞİMİZ DAL

İstanbul'da bir filmin gösterilmesi yasak edildi. Ne filmi gördüm, ne de mahiyetini biliyorum. Onun için filmden bahsedemeyeceğim. Yalnız, Vatan gazetesinde çıkıp bu yasağın konmasına sebep olan yazıyı okudum. O yazıda, adı bilinmeyen bir yazar, bu filmin bir propaganda filmi olduğunu, ilgili makamların bu türlü yayın vasıtalarına karşı biraz daha dikkatli davranması gerektiğini söylüyordu. Bu yazıyı neşreden gazete, sözüm ona, demokrasi müdafii idi. Kanunların sıkılığından bahseder, serbestçe konuşamadığından yanar yakılırdı. O yazıdaki sözleri mesela başbakan söyleseydi kötü kişi olurdu. Başkalarında kabahat saydığı bir hali Vatan gazetesi nasıl oluyor da üstüne alabiliyor? Bu bir gaflet mi yoksa? Yoksa farkında olmadan bindiği dalı mı kesiyor? Herhalde öyle olacak. Öyle olduğunu aynı yazıda kırılan başka potlardan da anlıyoruz. Mesela deniyor ki "Bu film bir Garp memleketinde gösterilebilir. Çünkü orada halkın siyasi terbiyesi yüksektir. Halbuki bizim halkımız henüz o seviyeye yükselmemiştir. Bu itibarla bu film bizde gösterilemez."

İyi ama, aynı gazetenin seçimler sırasında siyasi terbiyesinin yüksek olduğundan bahsettiği halk aynı halk değil miydi?

VEREN KİM, KULLANAN KİM?

Halk Partisi hükümetinin Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer'le Demokrat Parti'nin listesinden milletvekili çıkan Cihat Baban'ın, yani iki ayrı saftan politika adamının, kim bilir nasıl bir zihniyetle birleşip müştereken yazı yazdıkları bir gazetede Hür gazetesinin kapanmasının gençlik arasında memnunluk uyandırdığından bahsediliyordu. O gençlerle konuştum. Dedim ki "Niçin memnun oldunuz? Hür gazetesi vatan haini bir gazete değildi. Memleket meselelerini her şeyin üstünde tutan, tek gayesi milleti aydınlığa, hürriyete ulaştırmak olan bir gazeteydi. Yoksa siz hürriyete mi düşmansınız?" Onlar da dediler ki "Bizim millete hürriyet yaramaz. Başımıza ne geldiyse hürriyet yüzünden geldi. İşte, memleketin halini görüyorsunuz. Hürriyet vermeseydik bu softalar, bu yobazlar türeyip din, din diye bağırabilirler miydi? Milleti irticaa götüren yazılar, mecmualar neşredebilirler miydi?"

Din davasını ortaya çıkaran, hatırımda kaldığına göre, Halk Partisi'ydi. Yoksa hürriyeti biz veriyoruz da ondan yalnız Halk Partisi mi istifade ediyor?

(Zincirli Hürriyet, 5.4.1947)

Ulum-ı diniye din bilimleri; *Tedrisat* öğretim; *Cevaz*

BAŞBAKANIN NUTKU

Başbakan 28 Mart Cuma günü Üniversite talebeleriyle konuştu. Bu konuşmasına devletçilik, milliyetçilik, milli hâkimiyet, demokrasi, hürriyet, sağcılık, solculuk gibi mefhumların ifratsız, mübalağasız ölçülerle anlaşılamadığından, bu itibarla bu mefhumların aydınlatılması gerektiğinden bahsederek başlayan Recep Peker bu konuşmayı bilhassa milliyetçilik anlayışı üzerinde toplamaya çalışacağını söyledi. Din, mezhep ve ırkçılık gayreti gütmeyen bir milliyetçilik istediğimizi, ayrı dinden olan vatandaşlarımızı yalnız hukuki ve resmi hayatımızda değil, özel münasebetlerimizde de sıcak duygularla karşılayacağımızı söyledikten sonra, "İnsanlık tarihi Yahudi düşmanlığını yirminci asır için bir ayıp olarak kaydedecektir," dedi. Milliyetçilik anlayışının sağa doğru feci bir ifratı olan ırkçılığın tamamen anti-demokratik oluşundan bahseden Başbakan milliyetçilikle çatışmayan ve kökü yurt dışında olmayan sol cereyanların da sosyal adalete doğru gidişte faydalı olabileceğini belirtti. Sözlerini insanlık âleminin yeni bir yaklaşma ve anlaşma yoluna girmekte olduğunu söyleyip bitirdikten sonra Türk gençlerini Türk inkılabının bekçileri, Türk istiklalinin yapıcıları olarak selamladı.

Üniversite talebeleri tarafından hareretle alkışlanan bu nutku biz de alkışlıyor, bütün aydınlarımızın bu kadar geniş, bu kadar ileri düşünmelerini istiyoruz. Bu isteğimizi bildirirken hükümet kuvvetlerimizin de bu prensiplere hürmetkâr olmasını beklemek hakkımızdır sanırım.

ESNAFLARLA KONUŞMA

Başbakan Recep Peker yukarıda bahsettiğimiz nutku okuduğunun ertesi günü de esnaflarla görüştü; esnaf teşekkülleri mümessillerinin dertlerini dinledi. O görüşme esnasında yine milliyetçilik bahsine temas eden Başbakan, milliyetçilik duygusunu bilhassa çıraklar üzerinde işlemek lazım geldiğini belirtti.

İZMİR'E HAREKET

Başbakan en sonunda İzmir'e gitti. İzmir'de olanları İzmirliler benden iyi bilirler. Onun için işin o tarafından bahsetmeyeceğim. Yalnız burada çıkan bazı gazetelerde bazı İzmir haberleri gördük. Kısaca onlara dokunmak istiyorum. Güya İzmir Valisi, Başbakanın karşılanma töreninde bütün memurların hazır bulunmaları için resmi dairelere tebliğler göndermiş. Güya o gün mektepler tatil edilmiş. Güya para ile sağdan soldan adamlar tutulmuş. Güya o adamlar o paraları hovardalıkta yemişler. Tabii bunlara inanmıyoruz. Gerçi birtakım gayretkeşler, birtakım dalkavuklar yok değildir. Ama herhalde İzmir valisi bu gibi hareketlerin halk üzerinde kötü tesirler icra edeceğini, saygının içten gelerek gösterileceğini, hiç kimsenin saygı göstermeye mecbur edilemeyeceğini, bu kadar lüzumsuz bir gösteriş uğruna amme hizmetlerinin, değil bir gün, bir saat bile geri bırakılamayacağını bilir.

MİLLİYETÇİLİK

Başbakanın milliyetçilik duygusu üzerinde ne kadar büyük bir ehemmiyetle durduğunu yukarıdaki fıkralarda anlattım. Bu bahiste Başbakanla hemfikir olmayacak bir Türk vatandaşı düşünemiyorum. Gel gelelim, bazı kimselerin bu millete bazı şeyleri yakıştıramadıklarını görüyorum. Mesela, "Hürriyet bizim millete yaramaz," diyorlar. Başka milletlere yarayan hürriyet neden bizim millete yaramıyor? Biz başka milletlerden aşağı mıyız? Milliyetçiliğin mühim bir şartı da milleti sevmek, onu başka milletlerden aşağı görmemek olsa gerek. Milletini birçok şeylere layık görmeyen insanın milliyetçiliğine nasıl inanalım?

IRKÇILAR BERAAT ETTİ

Irkçılar beraat etti. Çünkü ırkçılık kanun nazarında suç değilmiş. Bu beraat kararından iki gün evvel de Başbakan ırkçılığın anti-demokratik bir ideoloji olduğunu söylemişti. Irkçılığı suç saymadığına göre kanunlarımız mı anti-demokratik acaba?

(Zincirli Hürriyet, 12.4.1947)

İfrat aşırı gitme; *İcra etmek* yapmak, uygulamak.

DEMOKRASİ SAYISI

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılan Tercüme dergisi birkaç sayısını birleştirip büyük bir Demokrasi sayısı halinde çıkacaktı. Eski Bakan Hasan Âli Yücel'in isteği üzerine bu sayının hazırlanmasına tâ geçen sene başlanmıştı. O zaman İstanbul'da bulunan fikir âlemine mensup zatlardan da yardımlar istendi. Hiçbirinin, yardımını esirgemiş olduğunu zannetmiyorum. Bütün dünyadaki demokrasi edebiyatının belli başlı eserlerinden parçalar tercüme edildi. Bu parçalardan terekküp eden sayının hazırlanıp basılacak hale geldiğini de bundan aylarca evvel duymuştuk. Fakat nedense her şeyi hazır olan bu sayı bir türlü çıkamadı. Bu arada birtakım rivayetler dolaştı. Dergi yeni bir heyet tarafından incelenip eleniyormuş. Olur a... Belki bu yazıların içine bazı anti-demokratik parçalar karışmıştır? Bu heyet herhalde o parçaları temizlemek için çalışmaktadır diye düşündük. Nihayet dergi çıktı.Tasfiyeye tâbi tutulmuş parçaların neler olduğunu gördük. Bu parçalar daha çok modern demokrasiyi hazırlayan fikirler, yazılardır. Mesela Amerikan demokrasisinin temeli olan fikirler. Recep Peker hükümetinin Amerikan Demokrasisi ile birlik olduğunu söylediği bir sırada aynı hükümetin Eğitim Bakanlığı Amerikan demokrasisinin dayandığı fikirleri memleketimiz için zararlı buluyor. "Nasıl olur?" diyeceksiniz. "Bindiğimiz dalı kesmiş olmaz mıyız?" diyeceksiniz. Hayır. Bindiğimiz dal yoktur ki keselim. Kestiğimiz dal, biner gibi göründüğümüz, fakat hiçbir vakit binmediğimiz, hiçbir vakit binmeyeceğimiz daldır.

MUZIR FİKİRLER

Milli Eğitim Bakanlığı'nın müfettişleri köy enstitülerinde talebeler arasında yayılmış olan kitapları toplattırıyorlar. Sebebi bu kitaplardaki fikirlerin çocuklar için muzır telakki edilmesi. İlk nazarda böyle bir şey makûl görülebilir. Öyle ya, muzır fikirlerin gençlik arasında yayılmasını istemiyoruz demek. Fakat bu kitap-

lardaki muzır fikirler nereden çıkarılmıştır, biliyor musunuz? Mesela devlet arşivlerinden. O fikirleri kimler söylemiştir, biliyor musunuz? Mesela Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Hilmi Uran.

Hükümet adamlarımız niçin böyle tekrar tekrar zahmete girerler. O muzır fikirleri söyleyip, neşredip, halka satın aldırtıp sonradan toplattıracaklarına, hiç söylemeseler daha iyi olmaz mı?

ÖLÇÜ

Yukarıda Tercüme dergisinin Demokrasi sayısından bahsederken zararlı görülen bazı yazıların dergiden çıkartıldığını söyledim. Bunlardan biri de bir bibliyografya imiş. O bibliyografyada okuyuculara yeni harflerin kabulünden bugüne kadar memleketimizde çıkmış olan Demokrasi ile ilgili tercüme eserlerin bir listesi veriliyormuş. Bu listedeki kitaplar muzır görülmüş. Onun için bibliyografyayı dergiye koymamışlar. İyi ama o listedeki kitaplar bu memlekette neşredilmiş olan kitaplar. Ayrıca o liste Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayımladığı Türkiye Bibliyografyası adlı broşürlerden çıkarılmış. Yukarıda bahsettiğim gibi iki defa zahmet. Bu zahmetleri önleyecek çareyi yukarıda söylediğim için, işin o tarafı üzerinde fazla durmayalım. Şimdilik aklımı başka bir mesele kurcalıyor. Muzırın ölçüsü nedir acaba? Daha doğrusu muzır veya faydalı neşriyatta bulunmaya kimler selahiyetli, kimler değil? Bunları düşünürken hatırıma bir başka bibliyografya daha geldi. Vaktiyle, Milli Eğitim Bakanı Sayın Bay Reşat Şemsettin Sirer'in (bu ismi de söylerken adamın dili dolaşıyor) *Almanya Maarifi* adlı bir kitabı çıkmıştı. Orada bir bibliyografya vardı. O bibliyografyada türlü eserler arasında Nasyonal Sosyalist Partisi'nin programı bile yazılıydı. İki ihtimal var Ya ilmi ve demokratik eserler muzır, Nasyonal Sosyalist Partisi'nin programı faydalı; yahut da şunun bunun söyleyeceği sözler muzır, hükümet erkânının söyleyecekleri faydalı.

BİR MEZAR TAŞI

Geçen mektuplarımda İstanbul'daki din kalkınmasından bahsederken birkaç derginin ismini saymış, ama bunun şimdilik

bir başlangıç olduğunu, ileride bu hususta daha büyük zaferlere ereceğimizi söylemiştim. Alametler günden güne çoğalmakta. Hakikat Yollarından, Hakka Doğrulardan sonra İrşadlar, Tanrı Kulları gibi bir sürü dergi daha çıktı. Bu dergilerin aheyhinde bulunacak değilim. Bilakis bunlardan birinin, isminin harfleri mağara şeklinde yazılmış. Tanrı Kulu'nun başyazarı Rıza Çavdarlı'yı öveceğim. Rıza Çavdarlı ile akşamdan akşama meyhanede görüşürüz. Dün akşam yine konuşuyorduk. Bana bir şiir okudu. Daha doğrusu, kimseye zahmet olmasın diye kendi mezar taşını ölümünden evvel kendisi yazmış. Pek hoşuma itti. Bu güzel şiirden okuyucularımın da istifade etmesini isterim

KİTABEİ SENGİ MEZAR

Şu taş altında yatan Çavdar-ı zâr rind-i garip
Bir ömür sürdü ki her saniyesi gamlı acîp
Şu hayat meygedesinden bir iki duble içip
Göçüverdi... Varacak menzil-i rıdvân olsun
Barî Saki-î Ezel lutfuna şayân olsun
Doldurup hâtıra-i meygededen bir şişe mey
Gel ser-i kabrime dur şişeyi çek şapkayı eğ
Cûş edince dil-i mestinde nidâ-yı hey hey
Taşıma vur şişeyi çâk-i giribân olsun
"Dökülen mey kırılan şişe-i rindân olsun"

(Zincirli Hürriyet, 19.4.1947)

Terekküp eden oluşan, birleşen; *Telakki* kabul etme, sayma; *Makûl* akla uygun.

ANLAMAK

Şiirlerim için yazılan kötüleyici tenkidlere çoğu zaman cevap vermedim. Çünkü bunlar ya ciddiye alınmayacak zırvalardır, ya birtakım dar görüşlülerin ifadeleri. Birincilere, bilirim, kimse kulak asmaz. İkincilere gelince; bunlar üzerinde de konuşmak boşunadır. Ne söylersem söyleyeyim, ne o yazarların düşüncelerini değiştirebilirim, ne de onlara inanan, onlar gibi düşünen okuyucuların. Bu sözlerimden, sakın, benim kötü yazılarım yoktur, kim aleyhimde söylerse haksızdır gibi bir mana çıkarılmasın. Hayır, onu demek istemiyorum. Niyetim sadece, işi kötü maksatlarla ele alan tenkidcilerden bahsetmek. Bunlardan bir tanesi, geçen yıldan beri Halk Partisi'ne şakşakçılık eden eski bir muhalif, muhalifliğinde de muvafıklığında da komik bir zat, son günlerde bir iki defa bana çattı. İnan olsun kızmadım. Kızamadım. Ne yapayım, içimden gelmiyor, zorla mı? Ama, bu yakınlarda başka bir yazı okudum. Yazıyı yazan iyi niyetle hareket etmiş gibi görünüyor. Taraf tutmuyormuş gibi görünüyor. Gene hiddetleniyor, büyük büyük laflar ediyor, bu arada anlayışsızlığını da bir hayli ortaya koyuyor ama okuyucuyu safiyetine, samimiyetine inandıran bir tarafı var.Kendini bu işler üzerinde bazı şeyler bilirmiş gibi gösteriyor. Böylelerine, zaman zaman, bir iki lakırdı söylemek istiyorum.

Mesele benim hakkımda yazılmış bir yazıdan doğmuş. Yazar, o yazıdaki hükümleri çürütmeye çalışıyor. Bu münasebetle de şiir üstüne bazı vecizeler döktürüyor. Kendisine yanlış düşündüğünü, lafını ettiği şeyleri pek bilmediğini söylemek istiyorum. Maksadım kendimi savunmak, ona şiirlerimin iyi şiirler olduğunu kabul ettirmek değil. Buna hiçbir vakit ihtiyacım yok. Sayın tenkidçi birtakım büyük meseleler üzerinde gelişigüzel konuşmanın kolay olmayacağını öğrensin yeter.

Yazar, ilkin, yeni şairin şiiri kalıptan kurtarmış olmasının mühim sayılamayacağını söylüyor. Söylüyor ama, kalıbın ne

olduğunu anlamadan. Sanıyor ki kalıp vezinden ibarettir. Mesele o kadar basit olsaydı şiiri kalıptan kurtarmak hakikaten marifet sayılmazdı. Ama değil; kalıp vezinden ibaret değil. O, vezniyle, kafiyesiyle kitaplardan öğrenilmiş çeşitli sanatlarıyla, bütün bir geleneğin, fakat dar görüşlü bir geleneğin getirdiğidir. Hiçbir gerçek şair o kalıbın içinde kapalı kalmamıştır. Bütün güçlüğün o kalıptan ibaret olduğunu sananlar, o yazıyı yazan zat gibi, boş bir kalıp halinde göçüp gitmişlerdir. Asıl iş kalıbın dışında olanı bulabilmektir. Sayın yazar kalıbın dışında olan o şeyin başıboş bir âlem olduğunu da sanmasın. O âlem, o sonsuz kayıtlar âlemi, içine kolay girilir bir âlem değildir. *Şekil* diye adlandırdığımız yığının, gerçek bir şairi nasıl terlettiğini, bay yazar — zahmet olmazsa — gerçek bir şairden soruversin. İnsanın, kalıplaştırılmış bir hassasiyetle şair olup çıkamayacağını belki o zaman anlar...

Kalıbı kıran şair yalnız bugünün şairi değilmiş; onu daha evvel Ahmet Haşim, Haşim'den sonra da Hececiler kırmışmış. Haşim kalıbı kırmıştır ama müstezadlarıyla değil, şiiriyle kırmıştır. Hececilere gelince; ne diye günahlarına girer, o zavallılar hiçbir şey kırmamışlar. Olsa olsa, şiir meselelerine burunlarını sokmakla pot kırmışlardır, o kadar.

Kalıbı kıranlar bizden evvelki nesiller olduğuna göre o işte öncülük etmek şerefi de bize düşmüyormuş. Yukarıdaki izahatımdan sonra sayın yazarın bugünkü nesillere çok gördüğü şerefin hiç de şeref sayılmayacağını ilâve edersem şaşırmazlar sanırım.

Bugünkü Türk şiirini yanlış yola sevk eden fikir, Georges Hugnet'nin *Petite Anthologie Poétique de surréalisme* adlı kitabındaki önsözden geliyormuş. Birbirinden bu kadar uzak iki yolu birbirine bağlayabilmek için ya oradaki fikri anlamamak, yahut da bugünkü Türk şiirini bilmemek lazım. Üstadın ikisinden de habersiz olduğu anlaşılıyor. Çünkü diyor ki "Bu *crise* Avrupa şiirinden geçti, bizde de hâlâ taklidi yaşıyor." Oysaki taklidi bize hiçbir vakit girmemiş olan şiir Avrupa'da en olgun çağlarını yaşamakta. Fransız şiiri bugünkü merhaleye o tecrübelerin açtığı yoldan geldi. Şiir dünyasının en büyük şahsiyetlerinden biri olan Eluard, *surréalisme*'in tecrübelerini geçirmeseydi belki de bugünkü Eluard olamazdı. Türk şiirinin hiçbir devirde bu kadar biçare bir duruma düşmediğini söyleyen yazara son olarak şunu hatırlatmak isterim. — Bunları yazarken kendimi düşünmüyorum; sade-

ce çağdaşı olmakla övündüğüm şairlerimizi düşünüyorum — Türk şiiri bir buçuk asırdan beri bugünkü kadar ümitli bir devir yaşamamıştır.

Yazar bir yerde de benim bir şiirimden, "Galata Köprüsü" adlı şiirimden bahsederek — bunu herkes söyler — diyor. O tarafı hiç karıştırmayacağım. Fakat bu zatın şiir söylemenin güç olduğunu anlamasını gerçekten isterdim. Şiirden bahsetmenin güç olduğunu da belki o zaman anlardı.

(Varlık, 1.6.1947)

ÖLÜ DOĞMUŞ ÇOCUKLAR

Asırlar geçmiş, nesil kavgaları bitip tükenmemiş. Her çağda bir *yeni-eski davası,* her devirde bir *genç-ihtiyar* cedelleşmesi. Yeniler eskileri inkâr etmişler, eskiler yenileri kabul etmemişler. Bu nesil kavgaları, basit bir anlayışla, bir *gençlik-ihtiyarlık* kavgasıdır. Ama meseleyi bir fikir meselesi olarak, bir edebiyat veya sanat meselesi olarak ele alınca, bunu bir *gençlik-ihtiyarlık* diye adlandırmak pek doğru olmaz. Dava, zihniyet farklarının çatışması davasıdır. Zihniyet farkları şüphesiz terbiyeden gelir. İnsanların çoğu, yaratıcı olmayan kimselerdir; yalnız öğrendikleriyle yetinirler. Evvelki nesillerin öğrendikleri çoğunluk tarafından kabul edilmiş, aşağı yukarı bir gelenek halini almıştır. Onun için onları itirazsız benimserler. Onlara değişmez gerçeklermiş gibi bakarlar. O gerçeklerin dışında da gerçeklerin olabileceğine inanmazlar.

Bilinene bilinmeyen bir şey ilave etmek güçtür. Böyle bir iş görecek insanlar da seyrek çıkar. O insanın, yaşça, kendinden evvelki kıymetleri koyanlardan genç olacağı gayet tabiidir. Genç olduğu için eskilerin üzerinde etkisi büyük olmaz. İnsan mizacı böyledir, çünkü; yaşlı adam inandığı değerlerden şüphe etmek durumunda kalınca sanır ki her şey elden gidiyor. Bunda bir de gururu örseleyen bir taraf vardır; genç adama inanmak istemez. Ama herkes böyle değildir. Biraz daha geniş, biraz daha ileri düşünenler kendilerinden sonra da bu dünyaya bazı değerler geleceğini bilirler. Bilirler, çünkü tarih boyunca böyle olmuştur. Bunu inkâra kalkışmak, dünyanın durduğunu iddia etmekten başka bir şey olmaz. Böyle bir iddiaya kim girişebilir?

Dünyaya kendinden sonra gelecek olanların da birtakım değerler getirebileceğine inanmış olan insana ben kolay kolay *eski* diyemiyorum. İsterse o insan, yetmiş yaşında olsun.

Herkes bu dünyaya yeni bir değer getiremeyeceğine göre insanların ne yeniliklerini, ne de eskiliklerini yaratıcılıklarıyla ölçmemize imkân yoktur. *Eskilik* yahut *yenilik,* zihin kapılarının,

yeni ile eskiye açık olup olmayışıyla ölçülür. İnandığından başka inanılacak şey olmadığına inanan insan bir softadır. Bu hale düşmemek lazım. İnandığımız şeyler, nihayet, öğrendiğimiz şeylerdir. Onlara çok kere hiç şüphe etmeden inanmışızdır. Her şeyi bundan ibaret sanmaya nasıl hakkımız olur?

Zihin kapılarının eskiye de, yeniye de açık tutulmasından bahsettim. O arada, kafası, kendinden sonra gelmiş olanlara da açık bir ihtiyarı andım. Bu adam ileri bir adamdır. Yaşça genç olan bir adamın da, aynı şekilde, geniş bir zihniyete sahip olması istenir. Eski şairlerimizden birine ait olan şu beyti her zaman hatırlarım

Kudemânın görüp âsarını biz zevk ettik
Kudemâ görmedi hayfâ bizim âsarımızı

Zevkinin kapıları eskiye de açık olan gencin taassupla bir türlü uzlaşamayacak olan zihniyetini güzel anlatmıyor mu? Bu beytin düşünce itibariyle hep taze kalacağım sanıyorum.

Gençler arasında, zamana bağlılık bakımından, iki türlü softalık görüyorum Birincisi kafalarının kapısını eskiye, ikincisi yeniye kapatmış olan gençler. Birinciler de kötü, ama ikincilerin hali benim daha bir gücüme gidiyor. Benden genç bir insan, diyorum, nasıl olur da benim duyduğum hasretleri duymaz? Hürriyet aşkının, düşünce sınırsızlığının insanlara vaadettiği güzel dünyayı görmez? Çok rastladım bu gençlere. Bir zamanlar kendilerine *ölü doğmuş çocuklar* derdim. Analarından ölü doğmuşlar, yirmi yahut yirmi beş yaşında mı gençleşecekler? Yazılarında, sözlerinde, her şeylerinde, buram buram, softa babalarının, hatta dedelerinin irticaı kokan bu çocukların hususi hayatlarında da fikir âlemindeki görünüşleriyle yaşadıklarını sanıyorum. Herhalde evlerinde takke giyerler, tespih çekerler. Babalarının vardıkları yerden bir adım ileri gitmek şöyle dursun, bu işi başkaları yapmaya kalksa, onları aşırılıkla, haddini bilmezlikle suçlandırırlar. Bereket versin, bu türlü gençlerin günden güne azaldığını görüyoruz. Azalsınlar ki ileriye doğru yürüyecek olanlara, ayaklarına döküntüler takılmayacak bir yol açılsın.

(Varlık, 1.7.1947)

Cedelleşme çekişme; *Terbiye* eğitim.

TOPLUMUN SANATI

Arasıra eş dost sorarlar; "Sen neden," derler, "hep toplumu içine alan edebiyatı savunursun da bireyin, ferdin hayatını anlatan şiirler yazarsın?"

Bu sorunun karşılığını vermeden önce — yani ben gerçekten bireyin hayatını anlatan şiirler mi yazarım, toplum edebiyatını gerçekten savunur muyum, yahut da şiirle edebiyat bir midir, bunları anlatmaya kalkışmadan önce — kendi kendime şöyle bir şey sorayım : Bir insan, bu arada da bir sanat adamı, *ferdî* olabilir mi? Biraz güç. Toplum içinde yaşayan insan ister istemez toplumsal olmak zorundadır. Toplumun dışına çıkmak — istese de, istemese de — elinden gelmez. Ama *ferdî* kelimesini icat eden o değil midir? Yani toplum içinde yaşayan insan, *toplum* içinde yaşadığı için de toplumsal olması gereken insan değil midir? Madem ki, o, bu kelimeyi, toplum içinde yaşarken icat etmiş, bu kelimenin bir değeri olması gerektir; öyleyse demek ki, insanoğlu, toplum içinde, *ferdî* kelimesinden başka hiçbir kelime ile anlatamayacağı bir hal görmüş; bu hali anlatmak zorunda kalmış; anlatabilmek için de tutmuş, böyle bir kelime uydurmuş. Bugün *ferdî* kelimesinden faydalanan bilimler bu kelimeyi kullanırken neyi murat ediyorlar, o tarafı hiç karıştırmayalım; o iş, daha çok, bilginlerin işi. Biz şimdilik bu kelimeyi, ayak üstünde, gezerken, dolaşırken, yemek yerken, su içerken kullandığımız anlamda alalım. *Ferdî* nedir? Öteki insanlara benzemeyen taraflarımız mı? Ama onlar da bize öteki insanlardan, yani toplumdan gelmiyor mu? Mesela yalnızlık duygusu üzerinde duralım. İnsan toplum içinde yaşamasaydı yalnızlık duygusu diye bir duygunun var olduğunu bilebilir miydi? Ona bu duyguyu öğreten, zaman zaman bunu duymasına, duyduğu vakit de söylemesine sebep olan şey, toplum içinde yaşaması değil midir? Bunun gibi, her şey, kin, nefret, muhabbet, bize hep insanlardan, hep toplumdan gelmiyor mu? Böyle olunca da bu duyguların *ferdî* olmaları, toplumsal

olmaları kadar kolay olmuyor. Onları *ferdî* sayabilmemiz için bu duyguların bazı kimselerde öbür insanlarınkinden farklı, öbür insanlarınkine benzemeyen şekillerde var olduğunu görmemiz gerekiyor. İşin doğrusu, hani öyleleri de yok değil. Dostoyevski' nin kahramanları çok kere bizim duymadığımız şeyleri duyarlar. Sanki onların sinirleri başkadır, sanki bizim gibi değil de başka türlü yaratılmışlardır. Zaman zaman böyle duyan şairlere de rastlarız. Bence yalnız onlara *ferdî* demek lazımdır. Çünkü onlar insanı toplum içindeki benzerlerinden ayıran, kahramanlarını toplumdakinden farklı varlıklarmış gibi gören kimselerdir. Okuyucu bir eseri yaşamak yani o eserin içinde kendini, kendine benzeyen insanı bulmak ister. Bulamadı mı o eser ona başka bir dünyadan bahsediyormuş gibi gelir. Onun için sanat adamının işi okuyucusuna, içinde yaşadığı dünyanın adamını vermek, onun duygularını, onun düşüncelerini anlatmaktır. Konu, ferdin hali de olabilir, yeter ki o hal toplumun hali olsun. Bir sanat adamı kahramanını milyonların içinde dolaştırır; ama kahraman, bizim duyduklarımızı, hiçbir vakit bizim gibi duymazsa o esere toplumsal bir eser diyemeyiz. Değil milyonların, milyarların içinde geçsin. Buna karşılık, bir başka eser tek başına yaşayan bir insanın halinden, yani bir ferdin halinden bahsetmektedir. Fakat o fert o kadar bizim gibi duyar, o kadar bizim gibi düşünür ki, onu bir toplumdan ayıramayız. Sanatkârı da toplum sanatkârıdır. Ferdin halini anlatan bir eser olarak *Robinson*'u hatırladım. Her İngilizin içinde bir Robinson yaşamasaydı Daniel de Foe bu kadar büyük olabilir miydi? Bugün toplum edebiyatının en fazla itibar gördüğü yerlerde sık sık toplum meselelerine dokunmuş, insanların türlü dertleriyle uğraşmış olan Dostoyevski'yi geri, buna karşılık hep cinlerden, hep periden, hep olmayacak şeylerden bahsetmiş olan Gogol'u ileri sayıyorlar. Neden acaba? Çünkü Gogol, entrikaları batıl inançlara dayanan eserlerinde, insandan bahsettiği zaman, onu dünya insanları arasından çıkarmasını, onun dünya insanlarıyla ortak olan taraflarını ortaya koymasını öyle bir biliyor ki eserini içinde yaşadığı toplumun eseri saymamak kimsenin elinden gelmiyor.

"Sanat sanat için midir, yoksa toplum için midir?" der dururuz. Elbette toplum içindir. Toplum için olmayan bir şey

yoktur ki, sanat olsun. Ama sanatın toplum için olması ne demek? Yani sanat toplumun meselelerini alsın, bunları halletsin, sonuçlarını da halka bildirsin öyle mi? Bunu pek kabul edemiyorum. Çünkü o işleri yapmak için elimizde başka araçlar var. Mesela edebiyat. Edebiyatla sanatı birbirinden ayırıyor musun? diyeceksiniz. Birdenbire ayıramıyorum; ama ayırmak lazım geldiğine de inanıyorum. Sanat saydığımız şiirin edebiyatla ortak tarafı sadece anlatma aracının dil oluşudur. Bununla beraber, edebiyatta pekâlâ yer alabilen fikir sanatla bir türlü bağdaşamıyor. Burada fikirle mana arasındaki farkı da belirtmek lazım. Çünkü şiirin bir mana sanatı olması hiç de fikir sanatı olmasını gerektirmez. Şiirdeki mana resimdeki renk, musikideki ses gibi bir şeydir. İnsanı şaşırtan nokta mananın da fikir gibi dille anlatılması noktası. Şiirde sadece bir hassasiyet, bir heyecan, bir eda, daha kestirme deyimiyle bir mana zevki aranır. Ama ne mana, ne de zevk ferdin malı değildir; toplumun eseri, toplumun malıdır. Onun için şair, etrafına, insanlara, insanların dünyasına bağlı kalmak zorundadır. Bu insanlar, şüphesiz falan adam yahut filan adam değildir; çoğunluktur. Sanatkâr, insanların ortak taraflarını, ancak çoğunluk içine katılmakla bulur. Sanat adamının anlattığı şey ferdin de hali olsa, hali anlatılan fert o çoğunluğun fertlerinden oldukça, sanatkâr toplumun sanatkârı olarak kalacaktır.

(Varlık, 1.8.1947)

ANLAYAMIYORUM

Sanat meseleleri üzerinde düşünen birtakım aydınlarımız, birtakım da meraklılarımız var. O meraklılar zaman zaman o aydınlara soruyorlar. Mesela, diyorlar ki, "Picasso'yu nasıl buluyorsunuz?" Aydınlar gayet sert bir cevap veriyorlar : "Anlamıyorum!" Bir başka meraklı bir başka aydına başka bir sual soruyor. Diyor ki "Yeni şiirler hakkında fikriniz nedir?" Aydında yine aynı mağrur eda "Vallahi anlamıyorum!" Yahut da söz musikiden açılmış; kitapların kendisine Beethoven, Wagner, Chopin, Lizst, Puccini gibi üç beş isimden fazlasını öğretmediği aydın, mesela, "Strawinsky"den hoşlanıyor musunuz?" gibi bir soruya yine ona benzer bir karşılık veriyor : "Hayır," diyor. "Anlamıyorum."

Gerçi herkesin sanattan anlaması şart değildir. Şu yahut bu sanattan kimi adam anlar, kimi adam anlamaz. Anlamadığı için de hiç kimse ayıplanmaz. Ama bu aydınlar öyle düşünmüyorlar. Onlar her aydının her türlü sanattan anlaması gerektiğine inanıyorlar. Eh, kendileri de aydın ya, tabii anlayacaklar. Onlar için anlamamak ayıp. Evet, "Anlamıyoruz" dedikleri vakit de gerçekten anlamadıklarını söylediklerine inansak ağzımızı bile açmayacağız. Ama değil, kazın ayağı öyle değil. Bu zatların "Anlamıyoruz" deyişinde başka bir eda var. İnsana yüksekten bakan bir eda... Sanki "Anlamıyoruz" demiyorlar da "Anlamıyorsunuz," diyorlar, "anlatsak da anlamayacaksınız.. Ne diye konuşup çenemizi yoralım." Görüşümün ne kadar doğru olduğunu anlamak istiyorsanız şöyle bir deneyiverin. O çeşit aydınlara sık sık rastlamak, olmayacak şeylerden değildir. Rastladığınız vakit sorun. "Anlamıyoruz" mu dediler? "Evet, anlamıyorsunuz" deyin. Bakın nasıl kızacak, nasıl küplere binecekler! Sizi hiçbir şey bilmediğinize, katiyen zevkiniz olmadığına, birtakım şirretler tarafından aldatıldığınıza inandırmak için ne cümleler sıralayacak, ne nutuklar irat edecekler! Nihayet, "Pekâlâ, diyecekler, siz

anlatın o halde de anlayalım." Kırk yılda anlamadıkları şeyi bir anda anlamaları kabilmiş gibi... Sanki anlamadıkları şey şu veya bu sanat eserinin şurası yahut burası imiş gibi. İşi bu kadar basit sananlara gerçekten pek çok rastlamyor. İnsana şöyle sualler soruyorlar : "Rica ederim, şu mısraın manasını lütfen bana izah eder misiniz?" Sanki yeni şiiri kabul etmesi mısraın manasım anlamasına bağlı imiş, sanki bin tane şiir içinde bir tek mısraın bir değeri varmış gibi... O zat, o mısraı görmeseydi yeni şiiri kabul edecek miydi? Birçok şairlerde anlamadığımız mısralar var; bunlar yüzünden ötekileri de mahkûm ediyor muyuz? Her şeyi aynı ölçüye vurınaya kalkarsak ortada pek az şey kalır sanırım. Mesela Bâki'in bir mısraını anlamıyoruz, değil mi; bütün Divan edebiyatı hapı yuttu demektir. Çünkü öbür divan şairleri de, üç aşağı, beş yukarı, onun gibi yazmışlar. Bir tek mısraı anlamadığı için bütün bir şiiri, hatta sırasında bütün bir nesli mahkûm eden adama her şeyden evvel, o mısraın manasını değil, şiirin ne olduğunu anlatmalı. Tabii böyle bir işi başaracak babayiğit de kolay kolay çıkmaz. Daha doğrusu, kolay kolay çıkmayacak olan babayiğit, şiirin ne olduğunu anlatacak olan değil de anlayacak olandır.

Bu zatlar faraza bir yeni resim karşısında da şöyle konuşuyorlar "Kuzum, bu nedir bu? İnsan mı, hayvan mı? Siz tabiatta bu büyüklükte ayak gördünüz mü hiç?"

Resimden, resmin işçiliğinden, ustalığından ben de anlamam. Ama sanat meseleleri üzerinde düşünen bir adam olmak sıfatıyla, bir sanat eseri karşısında bu türlü konuşulmayacağını da bilirim. Bilirim ki sanatkâr her şeyden önce sanata, tabiatın nispetlerinden önce de sanatın nispetlerine sadık kalmak zorundadır. Bir ressam tabiatta o büyüklükte ayak olup olmadığının, o basit görüşlü münekkit kadar farkında değil midir? Şuraya şöyle bir renk, şuraya şöyle bir şekil, şuraya şöyle bir nokta, şuraya şöyle bir çizgi koymuşsa onların o bütünde ancak böylelikle daha güzel duracağını düşündüğü için yapmıştır bu işi. O şekillerden biri göze, biri ağaca, biri de buluta benzeyebilir. Ama hiçbirinin güzelliği, göze, yahut ağaca, yahut buluta benzemesinden gelmez... Resmin kıymeti ressamın içindeki yaratma heyecanının o esere o nispetler ve o renklerle geçmiş olmasındandır. O şekilleri ressama belki yine tabiattaki benzerleri hatırlatmıştır. Ama

bundan ne çıkar Mühim olan, o şekillerin, bir sanat endişesi içinde birleştirilmeleridir.

Bence insan işin içinde olmadıkça, ister aydın olsun, ister kara cahil, kendisine düşen şey anlamak anlamamak değil, hoşlanmak veya hoşlanmamaktır. Maksadın anlaşılmakla hasıl olacağını sananlara her anlaşılan şeyin güzel olmayacağını söylemek yeter sanırım. Bunun gibi, birçok şeyin de anlaşılmadan güzel olduğunu, onlardan haz duyulması için anlaşılmalarına hiç de lüzum olmadığını hatırlatırım. Ben, *anlamak* sevdasından bir türlü vazgeçmeyen o zatlara, bu arzularını daha kolay tatmin edebilmeleri için başka şeyler tavsiye edeyim. Vazgeçsinler sanat eserleri üzerinde düşünmekten. Makaleler, ilmi kitaplar okusunlar. Onlar da hafif gelirse bilmece halletsinler. Hem kendileri rahat ederler, hem de sanatla uğraşanları rahat bırakmış olurlar.

(Varlık, 1.9.1947)

HOŞLANMIYORUM

Bundan evvelki yazımda, bazı aydınlarımızın, ne olduğunu anlayamadıkları bazı sanat davranışları karşısında nasıl hırçınlaştıklarını anlatmış, hırslarını *anlamıyorum, anlayamıyorum!* feryatlarıyla yatıştırmaya çalıştıklarını, bir yandan da anlamaya bir türlü yanaşmadıklarını, bu *anlamıyorum*'larda ise insana yüksekten bakan bir eda, *siz anlamıyorsunuz, ne diye boşuna çenemi yorayım,* der gibi bir eda bulunduğunu söylemiştim. Sonunda da demiştim ki "Ne anlamamak ayıptır, ne de herkes her türlü sanat eserinden anlamak zorundadır. Bir sanatla içli dışlı olmadıkça, bir aydına düşecek şey, o sanattan anlamak yahut anlamamak değil; olsa olsa, hoşlanmak yahut hoşlanmamaktır." Biliyorum, bu sözüm o kimselerden çoğunun ekmeğine tereyağ sürmüştür. Öyle ya, şimdi de ellerinde *anlayamıyorum* demek kadar kolay başka bir söz var : *hoşlanamıyorum* diyecekler; içleri gene o kadar rahat edecek. Size gene tepeden bakacaklar. Sanki şöyle demek isteyecekler "Siz zavallılar hoşlanıyorsunuz; ama ne yapalım, biz hoşlanamıyoruz." Sözüm ona, biz gene kızacağız; o saçma, o aşağılık şeylerden hoşlandığımız için gene küçük düşeceğiz. Hayır, bir insanı küçümsemek o kadar kolay olmamalı. Biz nasıl kendilerini bazı şeyler anlayamadıkları için küçümsemiyorsak, onlar da bizi, anlamadıkları şeylerden hoşlanıyoruz diye, hor görmesinler. Çünkü hoşlanmak da, anlamak gibi, birtakım şartlara bağlı. Bu yazıyı yazmaktan da maksadım o. Hoşlanmanın bir gelenek, bir görenek, bir eğitim işi olduğunu söylemek istiyorum. Tıpkı anlamak gibi... Yalnız, bu şartları incelemeye başlamadan önce, *anlamak* bahsi üzerinde biraz daha durmak niyetindeyim. Geçen yazımda *bazı sanat eserlerini anlamadıklarını söyleyen kimselerin bu eserlerin neyi kasdettiğini, o eser mesala bir resimse o resimdeki şekillerin tabiattaki hangi şeylerin karşılığı olduğunu sorduklarından* bahsetmiş, cevap olarak da demiştim ki "Bir sanat adamının, eserini mutlaka eşyaya benzetmesi

gerekmez. O eser bize, tesadüfen tabiattan bazı şeyleri hatırlatmış olabilir. Ama bu olayın onun bir sanat eseri olup olmayışıyla hiçbir ilgisi yoktur. O eser tabiatın değil, her şeyden önce sanatın nispetlerine sadık kalmak zorundadır. Şahide ihtiyacım yok; şimdilik sadece kendi düşündüklerimi, kendi inandıklarımı söylüyorum. Ama, rastgeldi de, bugünlerde bazı yazılar okudum; o yazıları daha evvel de okumuştum, tekrar görünce sevindim. Bazı yazarlar benim bu münasebetle söylediğim sözleri destekleyecek fikirler ileri sürmüşler. Hem de benden evvel... Mesela şu satırlar André Malraux'un

"İster romancı olarak dilden aldığı kelimeleri kullansın, ister ressam olarak hayattan aldığı şekilleri, canlı modeli ister olsun, ister olmasın, her sanatkâr, musikişinasla mimara, yani bir şekli taklit etmek zorunda olmayan sanatkâra benzer.

"Ressam her şeyden evvel resimleri seven adamdır; manzaraları değil."

Cocteau da lafı şiirden açmış, o arada şunları söylüyor

"Ne masayı anlatacağım diye masa kelimesini kullanacaksınız, ne kuşu anlatacağım diye kuş kelimesini, ne de aşkı anlatacağım diye aşk kelimesini."

Eluard'ın şu sözünü Claude Roy'nın bir yazısında okudum. Eluard, "Şair, ilham alandan çok ilham verendir," demiş. Bu söz şairin, dış âlemin nizamından çok, şiirin nizamına sadık kalması gerektiğine işaret ediyor. Şiirin nizamının ise işçiliğinden ibaret olduğunu bir başka şairin, Aragon'un bir sözünden anlıyoruz. Aragon "Şiirin hikâyesi," diyor, "işçiliğinin hikâyesidir. Buna şairin kendinden çok kim yardım edebilir?"

Aydınların kaygıları ne olursa olsun, ama bu sözlerin, her biri birer sanat adamı olan sahipleri, *baş tasalarının sanat olduğunu, sanatın düzeni, sanatın işçiliği olduğunu* söylüyorlar. Bu sözlerin karşısında aydınlarımızın da inandıkları, gerçek saydıkları şeylerden bir parçacık olsun şüphe etmeleri gerekmez mi? Düzen dediğimiz şey, işçilik dediğimiz şey sanatkârdan sanatkâra değişir. Biz bunlardan bazılarını, daha evvel de görmüş olduğumuz için biliriz. Ama bazılarını da bilmeyiz. Çünkü ne o türlü bir işçilik görmüşüzdür, ne de öyle bir ölçü, öyle bir düzen olabileceğini düşünmüş veya başkalarından işitmişizdir. Düşünmeyelim de, işitmeyelim de zarar yok. Fakat herhalde, sanat adamının, bizim

bilmediğimiz nispetler içinde de eser verebileceğini, hiç değilse vermeye çalışabileceğini aklımızdan çıkarmayalım. Olgunluğun aşağı yukarı ilk basamağı sayılacak olan bu basit mertebeye gelebilmek için, her şeyden evvel, sanatla tabiatın ayrı ayrı düzenlere tâbi olduğuna inanmak lazım.

O beylik bilgileri içinde bunalmış kalmış zavallılara bu küçük kapıyı açtınız mı artık *anlıyorum* yahut *anlamıyorum* sözlerini kolay kolay işitmeyeceksiniz demektir. O zaman hoşlanmak yahut hoşlanmamak da inatla değil, içten geldiği gibi olacak. Daha doğrusu herkes, bir şeyden hoşlanacağı yahut hoşlanmayacağı vakit, şöyle bir duralayacak. "Acaba," diyecek, "benimkinden başka zevk yok mu? Kendi zevkimin öteki zevklerden daha üstün olduğunu nereden biliyorum? Sanat görüşüm pek o kadar yeni bir görüş olmadığına göre, bu eseri meydana getiren sanatkârın da bu görüşten ve bu görüşe bağlı olan zevkten haberi olması gerekirdi. Öyleyse nasıl olmuş da o adam böyle bir şey ortaya çıkarmış? Hele bir gayrete geleyim de şundan nasıl hoşlanılabileceğini bir düşüneyim. Yahut da biraz daha bekleyeyim; buna benzer başka eserleri de görür, göre göre belki alışırım. Belki ileride bir hayır sahibi çıkar, bunda da bir güzellik olduğunu söyler. Kim bilir, belki de pek aklım yatar, artık yalnız böyle eserlerden hoşlanır olurum."

Bundan evvelki yazımı da yazmama, Picasso'nun eserleri karşısında ayak direyen aydınlarımızın hali sebep oldu. O aydınlara şunları söylemek gerekirdi

"Evet, bu şekiller tabiattaki şekillere benzetilerek yapılmıştır. Fakat bunlar onların bir nevi *stylisation*'udur; yani, dış âlemin sanat ölçüleri içine girdiği zaman aldığı haldir. Tıpkı halılardaki, kilimlerdeki, mozaiklerdeki, çinilerdeki şekiller gibi. Niçin o kilimlerdeki, o çinilerdeki şekiller üzerinde durup o şekillerin sanat değerlerini herhangi bir tabiat parçasına benzeyip benzememeleriyle ölçmüyorsunuz? Niçin o şekillere bakıp *tabiatta böyle kuş yahut ağaç olur mu* diye çıkışmıyorsunuz? Onlara bağışladığınız bu hakkı niçin Picasso'ya çok görüyorsunuz? Bu iki sanat tezahürü arasında ne biçim farklar yahut ne biçim benzerlikler

olabileceğini düşünmeye niçin yanaşmıyorsunuz? Yanaşmıyorsunuz, çünkü kolay tarafından, hazır tarafından konuşmak istiyorsunuz. Gelin, o türlü düşünmediğiniz, düşünmeye yanaşmadığınız şeyin ne olduğunu size kısaca biz söyleyelim. Halı ve çini resimleriyle Picasso'nun resimleri arasında fark, birincisinde tabiatın daha eski ikincisinde ise daha yeni, daha bilinmedik bir sanat düzeni içinde ifade edilmiş olmasıdır. Birincisi size babadan kalmış, onu, kabul edilmiş bulduğunuz için kabul etmişsiniz. İkincisine gelince... Kabul edemezsiniz. Hele ona da biraz alışın, onun da bir geleneği kurulsun, ondan sonra. Belki de bu saadet torunlarınıza nasip olur.

(Varlık, 1.11.1947)

KARİKATÜRDEN ŞİİRE

Sanatla uğraşanlardan birçokları, uğraştıkları sanatın kendisiyle yetinmeye bir türlü razı olamıyorlar. Sanatlarını başka sanatların yardımıyla zenginleştirmeye, daha doğrusu kurtarmaya çalışıyorlar. Kimisi bunu bile bile yapıyor; kimisi de uğraştığı sanatın ne olduğunu bilmediğinden. Mesela karikatürcüler. Ben yurdumuzdaki karikatürcülerin bu sanatı anladıklarına inanamıyorum. Karşı karşıya yahut yan yana iki kişi çiziyorlar, altına da iki satırlık bir konuşma. Konuşmanın çizgiyle hiçbir alakası yok. O yazıları kaldırıp yerine başka bir konuşma koysanız karikatür bozulmayacak. Çünkü, bütün nükte sözde. Böylelikle iki iş görülmüş oluyor. Öyle iki iş ki, birbiriyle hiçbir münasebeti yok. Biri karikatürlükle en ufak bir ilgisi bile olmayan bir resim yahut bir çizgi, öteki de o resimle hiçbir ilgisi olmayan bir nükte. Yani birbirinden ayrı iki sanat. Ama hiçbiri karikatür değil. Karikatür olabilmesi için nüktenin yahut mizahın çizgiyle anlatılması lazım. Bundan karikatürün bir nevi tarifi çıkıyor. Bu düşünüşle karikatürün, nüktesi kendinde olan bir çizgi sanatı olduğu sonucuna varıyoruz. Avrupa karikatürlerine bakarsak bunun böyle olduğunu daha iyi anlarız. Şimdi yazımın başındaki söze dönüyorum. Karikatürcülerimizin sanatın içine girmemeleri, girememeleri, bu sanatın ne olduğunu anlayamamış olmalarından ileri geliyor. Anlasalar iş bitecek mi? Elbette bitmeyecek. Bitmek şöyle dursun, iş ancak ondan sonra başlayacak. Sanatı kendi şartları içinde yenmek zoru baş gösterecek. Bu zor büyük bir zor. Ama o zoru duymadıkça yani sanatı kendi şartları, kendi ölçüleri içinde alt etmeye yanaşmadıkça, gerçek sanatkâr olmaya imkân yok.

Bu halin bir başka çeşidini de şairlerimizde görüyorum. Bazı genç şairler şiir yerine hikâye yazıyorlar. Bir şiirde birçok sanatlardan birçok unsurlar bulunabileceği gibi hikâye unsuru da bulunabilir. Ama belkemiğinin şiir olması gerektir. Hikâyeye karışan şiir unsurunun o hikâyenin hikâyeliğini bozmaması

gerektiği gibi. Bunları düşünmeme son günlerde elime geçen bir şiir kitabı sebep oldu. *İkindi Üstü* adını taşıyan bu kitabın şairini tanımıyorum, ama genç bir şair olduğunu sanıyorum. Galiba da ilk kitabı. Genç bir şairin, üstelik insana birçok umutlar veren bir şairin ilk çıkardığı kitap için kötü sözler söylemek istemem. Bununla beraber oldukça önemli bulduğum bir nokta üzerinde durmadan da edemeyeceğim. *İkindi Üstü* şairinin hoşlandığı birtakım hayatlar, birtakım olaylar bulunabilir. Üstelik, bunlar güzel şeyler de olabilir. Ama bunları anlatmakla şiir söylenmiş olmayacağını, bunların şiirden ayrı şeyler olduklarını bu genç şairin düşünmesi lazım. Düşünmezse, hem kendine, hem de şiire kötülük etmiş olur. Şiiri şiir eden, onu öteki sanatlardan ayıran özelliklerin neler olduğunu düşünmezsek, vezinsiz, kafiyesiz şiirleri nesirden farksız sayan münekkitleri haksız bulmamıza imkân kalmaz. Çünkü, nesirle anlatılması gereken hikâye, bu şiirleri çoğu zaman bir nesir parçası haline getiriyor. İşte o kitaptan bir mısra

Hoyrat bir delikanh sarışın bir kızı caddeye doğru çekiyordu.

Sözü uzatmayalım; böyle mısra olmaz. Bu, düpedüz, şiire kıymak demektir. Şiir, hikâyeden çok, nesirden çok, yahut herhangi bir sanattan çok, şiir olmalıdır. Bu da onun öteki sanatlardan farklı olan taraflarını anlamaya çalışmakla olur. Onu öbür sanatlardan ayıran özellikleri anladıktan sonra şair şiirin kendisiyle karşı karşıya demektir. Şiiri, gerçek şiiri meydana getirebilmek için nelerle cedelleşmesi gerektiğini ancak o zaman görür. İşçilik de ondan sonra başlar.

(Varlık, 1.12.1947)

Cedelleşme çekişme.

BİR TENKİD ÜZERİNE

Sinirli dostum Cemil Meriç, Yirminci Asır'ın 1 Aralık 1947 günü çıkan sayısında, Varlık dergisinin yayımladığı *Fransız Şiiri Antolojisi*'ne çatıyor. Daha doğrusu o kitabı bahane edip bana çatıyor. Bu türlü yazıları okumaktan — içlerinde dişe dokunur bir şey olmadığı için midir, nedir — pek hoşlanıyorum. Bunu da keyifli keyifli okudum.

Sayın yazar, ilkin, böyle bir kitabın üzerine imza atmış olmama kızıyor. Çünkü, bu kitap, bir antoloji değilmiş, ancak müstakbel bir antolojinin meydana getirilmesine yarayacak parçalardan müteşekkil bir şeymiş. Ayrıca, buradaki şiirlerin yüzde doksan beşi "Tercüme" dergisinin şiir özel sayısında çıkmışmış. Bir kere Cemil Meriç, hakkında tenkid yazdığı bu kitabı başından sonuna kadar okumamış demek. Çünkü önsözümü okusaydı, orada bu kitabın bir antoloji sayılamayacağını, ilerde yapılacak olanlara bir başlangıç mahiyetinde çıkarıldığını söylediğimi görürdü. Bizim de Cemil Meriç'e ilkin şunu hatırlatmamız gerekiyor : Bir kitabı tenkid edebilmek için ilk şart, o kitabı başından sonuna kadar okumaktır. Anlamak, anlamamak daha sonra gelir.

İkinci nokta : Cemil Meriç, hesap da bilmiyor galiba. Çünkü, bu kitaptaki şiirlerin yüzde doksan beşinin "Tercüme" dergisinin şiir özel sayısında çıkmış olduğunu söylüyor. Bu kitapta 41 şiir vardır. Bu 41 şiirden 24 tanesi o özel sayıda çıkmış, geri kalan 17 tanesi çıkmamıştır. Üstelik bu 17 şiirin 8 tanesi de hiçbir yerde çıkmamıştır. Şimdi şöyle basit bir mesele var 41'in 24'e nispeti 100'ün 95'e nispetine mi eşittir? İşin içinden kendisi çıkamayacaksa, bir ilkokul öğrencisine soruversin. Doğrusunu ona gösterirler.

Ayrıca, bu 24 şiirin o dergiden alınmış olmasının bu işin emeksiz bir iş sayılmasına yaramayacağını, sinirli dostuma hatırlatmak isterim. Çünkü, o dergi de gökten zembille inmiş değildi. O dergiyi de, aylarca çalışarak, ben hazırlamıştım.

Bütün bunlar başlangıç. Şimdi asıl meseleye, dostumu kızdıran meseleye geliyorum. Meğer bu antolojide Hugo'yu

küçük gösterecek hükümler sıralamışım. Dostumun yazısını okuyunca, birdenbire şaşırdım. Acaba, dedim, ben başka şeyler yazdım da kitaba başka şeyler mi koydular? Çünkü Hugo'yu küçük düşürecek hiçbir şey söylediğimi hatırlamıyorum. Aldım bir antoloji, açtım Hugo bahsini, okudum. Okuyunca, büsbütün şaşırdım. Hugo'yu yermek şöyle dursun, büsbütün tersine, hep Hugo'nun büyüklüğünü anlatan satırlar yazmışım. Yalnız sonuna gelince, tarafsız kalmış olmak için, Hugo'yu beğenmeyen yazarlar da vardır, deyip bir Fransız tenkidcisinin bir cümlesini almışım. Ne o sözü söyleyen benim, ne de o yazarla aynı fikirde olduğumu ima edecek bir söz sarfetmişim. Bundan dolayı bana çıkışmak, o sözü sanki ben söylemişim gibi atıp tutmak revayı hak mı?

Üstelik dostum burada pek de hırçınlaşıyor. Benim için diyor ki

"Hugo'yu bir kalem serserisinin adesesinden göstermeye utanmıyor."

Bir kere ben bunda utanacak bir şey görmüyorum. Öyle ya, bir kitaba bir başka yazarın fikrini almakta hicap hislerini ayaklandıracak ne var. Demek Cemil Meriç utanmış. Eh, ne yapalım? Utanır, utanır. Sonra, o hükmü veren adamın, bir kalem serserisi olması meselesine gelince, evvela o adamın ismini vereyim O adam Thierry Maulnier'dir. Diyelim ki, Thierry Maulnier bir kalem serserisi. İyi ama ben bir antolojide ondan nasıl bir kalem serserisi diye bahsedebilirdim? Cemil Meriç'in Hugo'yu sevdiği gibi birtakım zatlar da onun hayranı olabilirler. O hayranlar Thierry Maulnier'ye bir kalem serserisi dediğim için kim bilir bana neler etmezlerdi.

Sinirli dostum, bu kadar utanılacak bir işe girişebildiğim için, benim, büyük Hugo'nun eserlerinden *Les Chatiments*'la *L'Année Terrible*'in isimlerini duyup duymadığımı soruyor. Dedim ya : o sözü söyleyen ben değilim, Thierry Maulnier. Ona sorsun. Böyle bir şey söyleyebildiğine göre, duymamış demek... Bir hayırsahibi çıksa da kendisine haber verse...

Sinirli dost, Hugo'nun büyüklüğünü ispat için sıraladığı sözleri kâfi bulmamış; karşıma bir sürü de tanık çıkarıyor. Bu tanıklar Namık Kemal, Süleyman Nazif, Hâmit, bir de Mehmet Akif. Hepsi de Hugo'nun hayranıymış. Güzel! Bu kadar büyük hayranları olduktan sonra Hugo'nun sırtı yere gelmez. Yalnız,

küçük bir nokta var :

Bu isimleri Cemil Meriç, Hugo'nun büyüklüğüne ben de inanayım diye mi sıralamış? Yani şöyle mi demek istiyor :

"Hugo'yu bu büyük şahsiyetler mi iyi anlar, yoksa, o kalem serserisi mi?"

Bakın burada haklı. Tabii, Hugo'yu Thierry Maulnier adındaki o kalem serserisi mi anlayacak yoksa :

Derdimi ummâna döktüm, âsümâna inledim

şairi Süleyman Nazif mi? İyi ama, bunu da, Thierry Maulnier'ye söylemek lazım. Ona söylemeli ki, Hugo'nun ne büyük bir şair olduğunu görsün. Burada da aklıma başka bir şey geliyor. Ya Thierry Maulnier "Ben bu adamları tanımıyorum," deyiverirse. Sinirli dostuma onun da karşılığını öğreteyim. Böyle bir şey olursa, dostum şöyle desin :

"O kalem serserisi *Makber*'i görmemiş mi, *Safahat*'ı okumamış mı?"

İşte o zaman Thierry Maulnier apışır kalır. Biz de böylece davayı kazanmış oluruz.

Sinirli dostumun yazısı, bu minval üzere devam ediyor. Her cümlesi üzerinde durmaya kalkarsam, yazım uzun sürecek. Onun için kısa keseceğim. Yalnız, ufak bir nokta üzerinde daha bir iki lakırdı etmekten kendimi alamıyorum. Dostum, yazısının bir yerinde benim pek beğenmediğim bir tercümemi överken :

"Geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affettirecek güzellikte," diyor.

Allah ömrüne bereket versin. Demek bütün günahlarımı affediyor. Öyle ya, ya affetmeseydi? Ne olurdu o zaman benim halim? Ömrüm, affetsin diye, Cemil Meriç'in peşinden koşmakla mı geçecekti? Doğrusu, pek hazin bir hayat olurdu. Kim bilir, belki ahrette bile bağışlamazdı. Neyse, merhameti sayesinde o dertten de kurtuldum.

Gelecek günahlarımı da affediyormuş. İlerde ne türlü günahlar işleyeceğimi şimdiden kestiremem. Ama ne olursa olsun, kendisine güvenebilirim. Zaten güvenmeseydim, böyle bir yazı yazabilir miydim? Affedeceğini biliyorum da onun için yazdım.

(Varlık, 1.1.1948)

EDEBİYAT

Birçok yazarımızın bir türlü kurtulamadıkları bir hastalıktan, yüksekten atmak, üst perdeden konuşmak, ağır başlı görünmek, büyük büyük lakırdılar etmek şeklinde kendini gösteren bir hastalıktan sırası düştükçe bahsettim. Bugün de ona benzer bir başka hastalıktan söz açmak istiyorum. Bu hastalık edebiyat hastalığıdır. Edebiyat hastalığı sözüne bakıp da bunu edebiyatla uğraşmak hastalığı manasına almayın. O iyileşmez hastalığa, ne yapalım ki, birçokları gibi biz de tutulmuşuz. Hayır, bu hastalık o hastalık değil. Sözünü etmek istediğim hastalık, *yazıda edebiyat yapmak hastalığı.* Hani halkın dilinde *edebiyatça konuşmak, edebiyatça yazı yazmak* diye anılan şey. Kimlerden bahsettiğimi acaba kendileri anlayabilecekler mi? Sanmıyorum. Onları böyle bir hastalığa tutulmuş olduklarına inandırmak delileri deli olduklarına inandırmak kadar güç görünüyor bana. Öyle ya hasta olduklarını bilseler bu hastalıktan kurtulmaya çalışmazlar mı? Çalıştıktan sonra da neden kurtulamasınlar? Madem ki böyle bir işe girişmiyorlar, meydana getirdikleri eserlerin öyle olması gerektiğine inanıyorlar demek. Yazdıklarını beğenmeseler yazmakta doğrusu bu kadar ayak diremezler.

Bu hastalığın özelliklerinden biri, çapraşıklığı. Kulağı, düz yoldan değil de enseden göstermeye benziyor. İkincisi de, sözü anlaşılmaz hale getirmesi. Bir lakırdıyı düpedüz söylemek dururken, daha şatafatlı görünsün, daha çok beğenilsin diye, dolambaçlı yollardan söylediniz mi, çok kere, manasız manasız şeyler meydana çıkıyor. Bu hastalık yalnız bizim yazarlarımızda değil. Avrupalı yazarlarda da var... İşin kötüsü bu süslü püslü dili — süsüne püsüne rağmen — içinde çok kere hiçbir şey bulunmayan bu dili, bilim yazılarına da, gerçekleri apaçık göstermesi gereken öğretici yazılara da sokuyorlar. Haydi şairane eserlerde falan neyse ama bilim dilinde edebiyat, üstelik zararlı da oluyor. Çünkü o eserin vazifesi başka. Okuyucuya bir şey söylemesi, bir şey

öğretmesi lazım. Oysa ki, işi edebiyata dökünce hiçbir şey söyleyemiyor. Zaman oluyor bir sayfadan bir tek cümle bile çıkaramıyorsunuz.

Son zamanlarda, icap etti de, edebiyat tarihine benzer bazı kitaplar karıştırdım. Aman Allahım! Ne sözler, ne sözler! Mesela bir tanesi, aşağı yukarı şuna benzer bir cümle söylüyor

"Symbolisme'in mübeşşirini manalı bakışlarıyla esrarı sorguya çeken Baudelaire'in şahsında buluruz."

Baudelaire'i tanımıyorsunuz. Symbolisme'i bilmiyorsunuz. Öğrenmek istiyorsunuz. Bu kitabı bulmuşsunuz, okuyacak, öğreneceksiniz, işte cümleyi size verdim. Öğrenin bakalım Baudelaire kimmiş, Symbolisme neymiş?

Doğrusu okuduğum vakit çok düşündüm. Esrarı sorguya çekmek acaba nasıl oluyor diye. Gözüm kör olsun çıkaramadım.

Burada verdiğim örnek, o edebiyatça edebiyatın şöyle bir aklıma geliveren örneklerinden biri. Öyleleri var ki, bu biçim cümlelerle kitaplar dolduruyorlar. "Bu biçim cümlelerle" derken, inan olsun insaflı davranıyorm. Öyleleri de var ki, bunlara taş çıkarıyorlar. İki sayı önce Varlık'ta bu çeşit edebiyata örnek olacak birkaç cümle daha vardı. Ama elbette anlamışsınızdır; bu cümleleri yazan Varlık yazarlarından biri değil. Bunlar Varlık sayfalarında sadece teşhir ediliyordu. Altında da deniliyordu ki "Bu cümleleri gördükten sonra birçok kimsenin edebiyattan nefret etmesinin sebebi anlaşılıyor." Gerçekten edebiyatı küçümseyenlerin çoğu edebiyat denince bu türlü eserlerin kastedildiğini sanıyorlar. "Edebiyat bu ise, diyorlar, çekiver kuyruğunu." Hakları da yok değil. Edebiyatı, o edebiyat düşkünü zavallılar gâvur etmiş. Gerçek edebiyatın kurtulabilmesi için onun, her şeyden önce, bu çeşit yazarların elinden kurtulması lazım. Fransa'daki Existentialisme hareketinin gayelerinden biri de edebiyata son zamanlarda kaybetmiş olduğu haysiyetli yeri yeniden vermekti. O edebiyatçılardan Fransa'nın da canı yanmış demek.

Bir zamanlar şiiri şaireneden kurtarmak gerektiğini söylemiştim. Şimdi de edebiyatı edebiyattan kurtarmak gerektiğini söylüyorum.

(Varlık, 1.3.1948)

ŞAİRİN İŞİ

"Sanat sanat içindir" diyen şair bile eserini toplumun karşısına çıkardığı zaman onun birçok kişi tarafından beğenilmesini ister. Onu herkesten önce kendinin beğenmesi, çalışmasının gerçekten bir sanat çalışması olduğuna herkesten önce kendisinin inanması lazımdır, ama bunun *salt bir avunma, bir kendi kendine yetme* olduğuna inanabilecek şair de yoktur. Sanatla uğraşmanın, bu arada şiir söylemenin, bir şairi enikonu avutan bir iş olduğunu bilmez değilim. Bununla beraber, bu uğraşmaların salt bu avunmaya dayandığını söyleyecek olanlara da kolay kolay inanamam. Her şairin içinde bir okunma, bir yayılma, bir beğenilme hırsı vardır. Bu hırsı ilkin kendi küçük çevresinde yatıştırmak ister. Sonra sonra dünyayı bile küçük görecek olur.

İşin kötüsü, şairin dili, ressamın yahut bestecinin dili gibi, evrensel değildir. Ressam olsun, heykeltıraş olsun, mimar olsun, besteci olun, eserlerini, bütün milletlerin insanlarına gösterebilir, bu eserler karşısında o insanların ne gibi bir vaziyet aldıklarını görebilirler. Hatta bu, hikâyeci ile romancı için de az çok kabildir. Değeri, söylenişinden çok söylenen şeyde olan romanla hikâye, başka bir dile çevrildiği zaman, fazla bir şey kaybetmez, gel gelelim şiir öyle değildir. Şiir, şairin dilinde bile, ancak bir türlü söylenir. Bundan dolayı da şair, eserini, sanatın öbür kollarıyla uğraşanlar gibi, toplumun büyük kısmına gösterebilmek imkânını hiçbir zaman elde edemez. Gerçi, birçok şiirlerin dünyanın birçok dillerine çevrilmiş olduğunu biliyoruz. Asıllarına pek az benzeyen, yani şaire evrensel olmak hakkını ancak bir yere kadar bağışlayan bu tercümelerin de birtakım şartlara bağlı olarak yapıldıklarını unutmamak lazım. Bu şartların başında, eseri başka dillere çevrilen bir şairin, ileri bir medeniyetin insanı olması şartı gelir. Kullandığı dilin büyük bir dil, zengin bir dil, büyüklüğü bütün dünyaca kabul edilmiş bir dil olması gerekir.

Şimdi eseriyle, kabil olduğu kadar çok kimseye hitap etmek isteyen şaire bir iş daha düşüyor demektir. Dilini büyük bir dil,

evrensel bir dil haline getirmeye çalışmak. Dili, büyük bir dil haline getirmek, şüphesiz bir tek kişinin başaracağı bir iş değildir. Onu, bütün bir millet yapar. Öyle ki, dil kadar, bir milletin bütününün eseri olan hiçbir müessese yoktur. Bir millet, varlığını, her şeyden çok, dilinde yaşatır. Şaire gelince, varlığını milletin diline borçlu olan bu insan, ona hizmet etmek, onun daima var olmasına çalışmak zorundadır. Bunu, herkesten çok da o başarır. Büyük bir kalabalığın yüz yıllar boyunca uğraşarak meydana getirdiği bir eseri o, güzel bir şekilde, yazı haline sokar. Böylelikle bir ilerleyişi tespit eder; o ilerleyişin gelecek nesiller elinde kaybolmamasını sağlar. Bu bakımdan, konuşma dilinin şiire sokulmasını, kuru bir şiir endişesi saymamak gerektir. Bu, yazı dilinin sayısız imkânsızlıkları içinde bunalmış kalmış medeniyetin biraz daha ileriye gidebilmesi için, milletin dehasından faydalamp yeni imkânlar aramak demektir. Görülüyor ki varlığı dilinin varlığına, dilinin varlığı da milletinin varlığına bağlı olan şairin milliyetçiliği, onun *evrensel olma hırsı* ile pek yakından ilgilidir. Bu itibarla sonunda büyük bir ödev halinde meydana çıkan bu hırsı şaire çok görmemek, bu hırsından dolayı onu ayıplamamak gerekir.

Şimdi, o evrensel olma hırsını da bir tarafa bırakalım. Diyelim ki şair kendi milletinin insanlarına hitap etmekle yetiniyor. Yine, anlaşılmasını, beğenilmesini isteyecektir. Belki o zaman dil meselesi geride kalır da ortaya sanat meseleleri, toplum meseleleri çıkar. Türlü yönlerden ele alınabilecek olan bu konuda şimdilik pek yayılmak istemiyorum. Yalnız, küçük bir noktaya dokunmadan geçemeyeceğim. Kimi adamlar derler ki halk şiirden anlamaz. Şiir, zevklerini okuyup yazma ile inceltmiş aydınlar içindir. Doğru! Halk şiirden anlamaz. Ama bundan halk mı sorumludur? Halk okutulmuş, şiirden anlayacak, hoşlanacak seviyeye getirilmiş midir? Halkın şiirden anlamayacağını halkı okuttuktan sonra söyleyebilirsek sözümüzün belki bir değeri olur. Ama onu bugün, milyonlarca insan cehalet içinde yüzerken ileri süremeyiz. Bu iş şairin işi midir? Şüphesiz değil. Ama madem ki şair, halka, böyle bir menfaatle bağlıdır, onun okutulması işiyle de ilgilenecektir. Halkın dilini yazı diline sokma yolundaki gayreti de bu ilginin bir delili olsa gerektir. Bu gerçek, şaire fildişi kuleye çekilerek yaşayamayacağını, dünyada başka işleri de olduğunu hatırlatıyor. Halkı kalkındıracak, refaha ulaştıracak olan okutma

işinin aynı zamanda şairin *okunma, yayılma, beğenilme* hırslarını tatmin edecek tek yol oluşu şairin bu demokratça davada nasıl büyük bir payı olduğunu meydana koyuyor. Menfaatleri bir yandan diline, bir yandan da doğrudan doğruya halka bağlı olan şairin bağlı olduğu o büyük kalabalığı unutmaması lazım.

(Varlık, 1.10.1948)

YOLCU NOTLARI

I

Rahatına pek düşkün olmayanlarla memleket görmekten hoşlananların son zamanlarda Ankara ile İstanbul arasında gidip geldikleri bir yol var : Bolu. Rahatına düşkün olmayanlarla memleket görmekten hoşlananlar dedim; bunlar zaten pek birbirinden ayrı şeyler değil. Memleketi görmek ancak rahatına düşkün olmamakla kabil. Yolsuz, taşıtsız, otelsiz, lokantasız, kısacası konforsuz bir memleketiz. Ama ne yapalım ki bu memleketi de görmek istiyoruz. Eksikleriyle, dertleriyle görmek, ileride de bu eksikleri, bu dertleri gidermek istiyoruz. Ben birçok yerleri atlar, arabalar, kamyonlar üzerinde gezdim. Hanlarda, kahvelerde yattım. Gene de yüksünmedim. Gördüğüm güzelliklerin, çektiğim sıkıntılar yanında ne büyük bir değeri olduğunu anladım. Ankara ile İstanbul arasındaki yollarda, hem de yolların bugünkü kadar güzel olmadığı zamanlarda, birkaç defa kamyonla gittim geldim. Şimdi, bu yolda, kamyondan enikonu rahat bir taşıtla yolculuk ediliyor : Otobüs. Onlar da eksiksiz değil; onlarda da otomobilde yahut trende olduğu kadar rahat edilmiyor. Ama, ne de olsa bir şey. Hem sırası gelmişken söyleyeyim, bu otobüsler trene bakılırsa, bir hayli de ucuz. On iki lirayı verdiniz mi, Ankara'dan İstanbul'a geliveriyorsunuz. Son defa Ankara'dan İstanbul'a işte böyle bir otobüsle geldim.

Yola ortalık yeni ağarırken çıkılıyor. Kızılcahamam'a kadar olan yol pek düzgün. Bu güzel kasabaya bir dağın tepesinden döne döne iniliyor. Burada beş on dakika kadar durup bir sabah kahvesi içmek mümkün. Sonra, gene döne döne, bir başka dağa tırmanılıyor. Yolun bundan sonraki kısmı, biraz fazla şairane bir tabirle bir cennet bahçesi içinden geçiyor. Her taraf çam ormanı. Açık pencerelerden reçine kokusuyla karışık temiz bir hava giriyor. Çam koru gibi. Birkaç güzel köy geçtikten sonra

Gerede'ye geliyorsunuz. Hani bir hikâye vardır. Birkaç köre filin türlü yerlerini tutturduktan sonra nasıl bir şey olduğunu sormuşlar. Hepsi, tuttuğu yerden edindiği intibaa göre, fili tarif etmiş. Gerede'yi de bu otobüslerden gören birine sorsanız size herhalde körlerin fili tarif edişine benzer bir cevap verir. Der ki "Gerede, iki tarafında küçük küçük dükkânlar bulunan bir Arnavut kaldırımıdır."

Gerede ile Bolu arasında, bir gölün kenarında kurulmuş bir Reşadiye kasabası vardır. Buradan, Ankara-İstanbul arasındaki bütün kasabalarda olduğu gibi benzin alınır. Biraz dinlenilir, tekrar yola çıkılır. Aşağı yukarı Ankara'dan 210 kilometre sonra Bolu'ya varılır. Bolu, Ankara'dan sonraki ilk vilayet merkezidir. Bu itibarla burada birçok şeyler bulmak kabildir. Üstelik vakit de öğleyi bulduğu için burada uzunca bir mola verip, öğle yemeğini yemek gerekecektir.

Yurdun bütün büyük şehirlerine en iyi ahçıları bu şehir yetiştirir. İstanbul'da Bolulu ahçı dendi mi bir tanedir. Böyle bir şehirde elbette pek güzel yemekler yenecektir.

Bu mantığa pek o kadar kulak asmayın. Bolu'nun en belli başlı lokantasında yedim. Ama bu yemeklerde, ne yalan söyleyeyim, o meşhur ahçıyı bulamadım. Ya o gün ağzımın tadı bir başka türlüydü, yahut da öteki şehirlerin ihtiyacını gidermek gayreti yüzünden, Bolu'da ahçı kalmamıştı.

Bolu dağı, Bolu'daki zevksiz yemeğin kaçırdığı keyfi yeniden yerine getirdi. Bolu dağı, Bolu'dan İstanbul'a doğru yola çıkıldığı vakit üzerinden aşılması gereken bir dağdır. Yılın dört mevsiminde ayrı güzelliği vardır. Bahar aylarıyla yaz aylarında her yanı renk renk çiçeklerle doludur. Öyle ki, çiçek kokusundan geçemezsiniz. Döne döne çıkıp döne döne inen yolun kenarındaki ağaçlar gökyüzüne değiyor gibidir. O koca koca gövdelerin üzerindeki milyonlarca yaprak insanı adeta sarhoş eder. Hiçbir yerde bu kadar çok yeşil görmemişsinizdir. Bu kadar çok, bu kadar çeşitli yeşil Filiz yeşili, fıstık yeşili, gök yeşili, deniz yeşili, cam göbeği, limon küfü, zehir yeşili...

Pınarlar vardır, şırıl şırıl akar. Altlarına içi oyulmuş kavak ağaçları yatırılmıştır. Yazın en sıcak günlerinde bile elinizi bu suyun altında iki dakika tutamazsınız. Hani büyük şehirlerde su satan sucuların bir sözü vardır "Otuz iki dişe trampet çaldırıyor," derler. İşte bu sözün değerini insan Bolu dağındaki

pınarlardan su içerken daha iyi anlıyor.

Dağın öte yamacına geçince gözlerinizin önüne, birdenbire, geniş bir ova açılır. Böyle bir manzarayı ne resimlerde görebilirsiniz, ne filmlerde. İnsana baş dönmeleri gelir. Bağırmak, haykırmak arzuları gelir.

Bu yamacın bir güzelliği de yolun kenarındaki dağ kahvelerinden gelmektedir. Diyelim ki buradan karlı bir kış gecesi geçiyorsunuz. Üşümüşsünüz, acıkmışsınız. İnin bir kahvenin önünde. Girin içeriye. Ocakta gürül gürül bir ateş yanmaktadır. Biraz ısının. Kahveciden sıcak bir çay isteyin. Yahut da size güzel bir yemek getirsin. Bir şişe konyak açsın. Bütün yorgunluğunuzu unutur, yaşamanın güzel bir şey olduğuna inanırsınız.

(Ulus, 6.10.1948)

YOLCU NOTLARI

II

Bolu dağını aştınız mı düz bir ovaya inersiniz. Gayri Düzce yolundasınız. Düzce'ye bu adın verilmiş olması da herhalde bu düz ovada kurulmuş bir kasaba oluşundan. Düzce, bu ovanın en güzel, en bakımlı kasabalarından biri. Öyle ki, insan, birdenbire bir vilayet merkezi filan sanıyor. Hatta hatırlamıyorsanız, buraların üç beş sene evvel geçirdiği o büyük yer sarsıntısının izlerini bile göremezsiniz. O büyük felaketten belki de bir harabe halinde çıkmış olan Düzce'nin bu kadar kısa bir zamanda bu kadar güzel bir kasaba haline geldiğine bakıp burada çalışkan bir belediye ile çalışkan bir halkın bulunduğuna da hükmedebilirsiniz. Düzce'de gördüğüm pek sevimli manzaralardan biri, ekim kasım aylarından bahara kadar sabahları ana caddeye dizilen salepçilerdir.

Ankara'dan yola çıktığım zaman hava pek güzeldi. Düzce ile Hendek arasında bir yağmura tutulduk. Ama nasıl yağmur? Afet. Her tarafı sel götürüyordu. Yolun hemen solunda kabararak, köpürerek akan derenin içinde, kocaman kocaman ağaç gövdeleri sürükleniyordu. Bir aralık, sekiz on köylünün, suların içinde, devrilmek üzere olan bir evi kurtarmaya çalıştıklarını gördük. Bu korkunç su baskınından can kaybı vermeden kurtulmanın bir mucize olacağını düşünerek Hendek kasabasına geldik. Hendek'te her taraf günlük güneşlikti.

Hendek'te her şey güzel. Küçük küçük evler, taşlı yollar, çınarlı kahvesiyle Hükümet Meydanı, biçimli vücutlarıyla kadınlar. Bütün bu güzel şeylerin, insanı, hiç de yabani olmayan bir karşılayışı var.

Yolun Ankara'dan Bolu dağına kadar olan kısmı enikonu düzgün olduğu halde ondan sonrası pek değil. Hele yer yer öyle bozuluyor ki, insan bir yolcu için en büyük nimetin yol olduğuna

inanıyor. Yolculardan biri Bolu'da süt içmiş. "İçtiğim süt İzmit'e varmadan tereyağı olacak," diyordu.

Şoförün yanında oturuyordum. Bu yolların hikâyesini bana biraz da o anlattı. Yollar birtakım müteahhitlere kısım kısım ihale edilirmiş. Bu müteahhitlerden kimisi fakirmiş, kimisi zengin. Zengin olanlar işlerini uydurup yolları baştan savma yaparlarmış. Fakirlerse, buna takatleri olmadığı için, yolu şartnameye uygun bir şekilde yapacağız diye, çalışır dururlarmış. Bu yüzden de fakir müteahhitlerin yaptıkları yollar düzgün olurmuş. Tabii şoför aklı. Ben böyle bir şeyin doğru olamayacağını kendisine anlattım. Ama o hep bildiğini okudu. Düzgün bir yola geldiğimiz zaman, müteahhidi hatırlayarak, "Zavallı fukara!" diyor, sarsılmaya başladığımız zamanda, "Hay senin gibi zenginin!" diye sayıp sövmeye başlıyordu.

Adapazarı'na girerken paket taşlarından yapılmış bir yol var. Ankara-İstanbul yolunun yirmide biri bile değil. Ama yol bahsi açıldığı zaman oradan geçenlerin o yolu hatırlamamasına imkân yok. Şoförün ölçüsüne vurulduğu zaman pek fakir bir müteahhidin yaptığına hükmedilmesi gereken bir yol. Yolu kim yaptırmış olursa olsun, gerçekten, bütün yolcuların hayır duasını ahyor.

Adapazarı'nda bir aşçı dükkânının önünde durduk. İçeriden bir garson çıktı. "Hacı Baba'yı mı arıyorsunuz?" dedi. Şaşırdık. "Hacı Baba da kim?" diye sorduk. Karşıdaki bir lokantayı gösterdi. Meğer Adapazarı'nın en meşhur lokantası Hacı Baba imiş. Gelen yabancılar da yemeklerini orada yerlermiş. İyi, hoş ama, garsonun hareketi mesleğine ihanet değil mi? Bizi kendi dükkânına çağıracağı yerde Hacı Baba'ya gönderdi.

Adapazarı ile İzmit arasındaki yol biraz fazla dolambaçlı. Tepelerin üzerine çıkılıp İzmit'e öyle geliniyor. Ama, yol üstünde gene güzel şeyler görüyor insan. Mesela Sapanca gölünü herkes bilir. Ya trenle geçerken pencereden görmüştür, yahut da bir zamanlar İstanbul'la Sapanca arasında işleyen tenezzüh trenleriyle gelip göl kenarında dolaşmıştır. Ama bu gölü bu tepelerin üstünden görmek onların hiçbirine benzemiyor. Havasına göre kimi zaman masmavi, kimi zaman erimiş kurşun gibi pırıl pırıl, kimi zaman bulutlar içinde.

Bir gün de Arifiye Köy Enstitüsü'nün balıkçı kayığıyla sabahtan akşama kadar bu gölde dolaşmış, balık tutmuştum. Ne

güzel, ne lezzetli yayın balıkları vardı. Hele o karşı kıyıdaki ağaçlıklar! Kendimi, bütün bir gün, hiç bilmediğim uzak bir ülkede sanmıştım. Sessiz, hayal içinde bir ülke.

İzmit'ten sonra uzun süren bir yokuş, yokuştan sonra da bir türlü bitmek bilmeyen bir yol var. Yolculuk insana artık fazla uzun gelmeye başlıyor. Ama bu bıkma hissi hangi yolculukta duyulmaz ki. İzmit'ten Üsküdar'a kadar, üç buçuk saat, hep aynı manzara. Artık hiçbir şeye bakılmaz oluyor. Konuşulmuyor da. Motorun sesi insana ömrünün sonuna kadar devam edecekmiş gibi gelen, bir uğultu halinde devam ediyor.

Bu biteviyeliği İstanbul'a yaklaşıldığının da bir müjdesi olan yeni telsiz istasyonunun gökleri bulan pilonu unutturuveriyor. İnsan, şöyle bir doğruluyor, sağa sola bakınıyor, konuşuyor, geriniyor, kısacası, yolculuğun artık sona erıniş olduğunu anlıyor.

(Ulus, 15.10.1948)

HALKLA GERÇEK

Son yirmi beş yılın sahne sanatkârları içinde devamlı olarak hayran kaldığım birkaç kişi vardır. Bunlardan biri Naşit'tir, biri Hâzım, biri Halide. Son zamanlarda bu üç isme bir de Salih Canar katıldı. Ona duyduğum hayranlığın da devam edeceğini sanıyorum.

Bu dört sanatkârı niçin bu kadar büyük görüyorum diye düşündüm. Nedir onlarda hoşuma giden? Nedir ortak olan özellikleri? Çok iyi biliyorum, onlarda gerçek olan bir şey var. "Nasıl oynarsam güzel olur?" demiyorlar; "Nasıl oynarsam gerçek olur?" diyorlar. Gerçeği de halka bakmak, halkı görmek, halkı duymak suretiyle buluyorlar.

Demek, tasası gerçek olan sanatkâr halkı çiğneyemiyor. Halkla gerçek bir daha kucak kucağa.

(Yaprak, 1.1.1949)

YANLIŞ BİR YOL

Toplumsal hayatımızda iki üç yıldan beri gelişmekte olan bazı olaylarla bu olayları körükleyen bazı kimselerin, istemeye istemeye, memlekete kötülükler ettiklerini görüyoruz. Bu kötülükler günden güne artıyor. Cahil halkı avlamak isteyen fikir madrabazları, onun geri taraflarını alabildiklerine sömürmekten geri kalmıyorlar. İnkılapçı Türk gençlerine, bu gerilik simsarları ile savaşmak, onları alt etmeye çalışmak düşüyor. İçlerine, zaman zaman, birtakım yarı okumuş safdilleri de alan bu simsarların son günlerde yeniden ileriye sürdükleri mesele din öğretimi meselesi oldu. Bu meseleyi yeniden ileriye sürenlerin hepsi, memlekete bu yoldan faydalı olmak istediklerini söylüyorlar. Ama, Atatürk'ün, ileri bir millet olma yolunda başarmaya çalıştığı işleri — daha kendisi mezarına bile girmeden — çürütmeye çalışanlar, ne söylerlerse söylesinler, biz onların yurda gerçekten faydalı olmak istediklerine inanamayız. Çünkü, fertlerin vicdanlarına burunlarını sokmak suretiyle İslam dünyasını medeni dünyadan ayıran Osmanlı devletinin millete bunca yüzyıldan beri, faydalı değil, sadece zararlı olduğunu artık her aklı başında insan biliyor. Yurttaşlarımız arasındaki din ayrılıkları ile mezhep ayrılıklarının doğuracağı güçlükler bir yana — kanun yolu, bilim yolu, ahlak yolu dururken — insanların sadece dinle düzeltilebileceğini söylemek artık safdillik de değildir.

Bunun, cahil halkı avlamak gayretiyle oynanan bir oyun olduğunu anlamamak için aptal olmak gerekir. O zatlara, memleketlerini gerçekten seviyorlarsa, şunu sormak isteriz Halkı kazanmanın başka yolları yok mudur?

Cami yerine okul yaptırarak, mızraklı ilm-i hal yerine hayatbilgisi öğreterek kalkındırılacak bir köylü sınıfı, belki bugün için, bu işlerden hoşnut kalmayabilir. Ama yarın öbür gün, okumuş, müreffeh, şuurlu bir millet meydana geldiği zaman, halkın gönlü, birtakım dolaplar, oyunlarla değil, iş görmüş, memlekete faydalı olmuş insanların alın aklığı ile kazanılacaktır.

Böylelikle demokrasi davasının gerçekleşmesi yolunda da esaslı bir adım atılmış olur.

(Yaprak, 15.1.1949)

POMPEİ'NİN SON GÜNLERİ

Bugün ilkokullarda din derslerine başlanıyor. Beş gün evvel birkaç yerde imam hatip kursları açıldı. Yine son günlerde birkaç meczup Arapça ezan okudu. Birkaç okur yazar dine dönmenin gerekli bir iş olduğunu söylediler. Birkaç yerde cami yaptırıldı.

Bütün bu olaylara bakıp geriye, irticaya doğru gittiğimizi sanmayın. Gerçi bu olayların bütünü, yurt içinde bir irtica hareketi olduğunu gösterir. Kara kuvvet daha henüz ölmemiştir. Ama fazla da telaşlanmaya lüzum yok. Bu kuvvet, bu kara kuvvet artık gençlik arasında iş göremeyecektir.

Bu gönül ferahlığına küçücük bir haberden geliyoruz. Nüfus sayısı bir milyon olan İstanbul'da bir imam hatip kursu açıldı. Gazetelerde okuduk; bu kurstaki öğreci sayısı on yedi imiş. Bu on yedi kişinin altısı sakallı imiş; üçünün ise sakalı bembeyaz. Milyonda on yedi! Binde yarım bile etmez. Liselerimizi, fakültelerimizi dolduran binlerce, on binlerce gence karşılık on yedi ihtiyar. İmam hatip kursunun bir ayağı çukurda demektir.

Bu haber sevinilmeyecek bir haber değil. Demek ki gençlik küflüye, batıla, hurafeye, martavala gayri kulak asmıyor. Dünyanın iyi bir yola, ancak, bilimle, gerçekle, işle gidebileceğini anlamış. Yaşasın gençlik!

(Yaprak, 15.2.1949)

GENÇ ŞAİRDEN BEKLENEN

Yirmi yaşımızı dolduralı bir iki seneden fazla olmamıştı; beylik kalıplar, beylik oyunlar, beylik dünyalar içinde bunalmış kalmış olan şiire yeni imkânlar arayalım dedik. Şiire yeni dünyalar, yeni insanlar sokarak, yeni söyleyişler bularak şiirin sınırlarını biraz daha genişletmek istedik. İlk işimiz, bilinen sanatları bir tarafa bırakıp, şiiri bu sanatlar dışında şiir yapan özellikleri aramak oldu. Böylelikle onu bir reçete, bir tarife matahı olmaktan kurtaracaktık. Bu işi başarabilmek için de şiir tarifelerinin verdiği tertiplere karşı gelmek gerekiyordu. O tertipleri bulmuş olan şiirle o şiire sıkıca bağlı kimselerin bu dikine giden hareketten memnun olmayacakları besbelli idi. Üstelik biz de görmek istediğimiz işin ne olduğunu belirtmek için, birtakım softaların damarına basmaktan hoşlanıyorduk. Şiirlerimizin yadırganışı sadece alışılmış kalıplar dışına çıkışından değil, çıkmak isteyişinden, bunda ayrı bir keyif buluşundandı. Gayretimizin nasıl bir sebebe dayandığı anlaşılınca biz de biraz yumuşar gibi olduk. Gel gelelim, bu arada şiire girmiş olan bazı şeyler, şiirin öz malı imiş gibi, yerleşti kaldı. Bunlardan biri eski şiirin yüksekten konuşmasına karşılık olarak şiire sokulan alelade konuşma; biri de eski şiirin büyük konularının, büyük heyecanlarının yanı başında yer alan küçük, alelade olaylar, küçük, alelade insanlardı. İlk niyet hiçbir şeyin şiir dışı kalmamasını sağlamaktı. Ama, bu yeni şiir yavaş yavaş yayılıp birçok kimse tarafından da tutulunca iş değişti. Genç okur yazarlar, hatta bu işle uğraşanlar, sandılar ki şiir yalnız küçük olayların, yalnız alelade bir dille anlatılmasından meydana gelir. Böyle böyle bu basitlik, bu aleladelik şiirin bir tarifi, bir şartı oldu. Basitlik, aleladelik derken belki de biraz insaflı davranıyorum. *Basitlik, aleladelik* diyeceğime *boşluk, hiçlik* desem daha doğru olur. Şairin, mısraları içinde, okuyucuya hiçbir şey söylememesi bir yana, söyleyişteki basitliğin de gerektiği gibi anlaşıldığını sanmıyorum, kolay okunan mısraın kolay yazılır bir şey olmadığı pek bilinmiyor. Bunu anladığımız an

şiirin güçlüklerini görecek, emeğe saygı göstermesini öğreneceğiz. Yalnız şairin emeğine değil; bütün insanların emeğine. Ondan sonra da kolay kolay boş lakırdı edemeyeceğiz. Genç şairlerimizin çoğunda, ne yazık ki, böyle bir *boş lakırdı ile yetinme* hali görüyoruz. Yazımın baş tarafındaki sözlerden de anlaşılacağı gibi, şiirimizin bu hale gelmesinde de galiba bizim neslin büyük payı var. Ama, şair olacak kimsenin biraz düşünmesi, niyetle görünüşü birbirinden ayırabilmesi gerekir. Zaman zaman alelade şeylere de dokunabilmek başka, durmamacasına alelade olmak başka. Ayrıca, türlü işlerde çalışan milyonlarca insanın, iş görmüş adam olmanın hakkını kazanabilmek için, göbeği çatlarken iki lakırdı çırpıştırıp bir iş yaptım sanmanın kolay kolay hoş görülemeyeceğini bilmek lazım.

Bu küçük yazıyı yazmaktan maksadım, genç şairlerimize sataşmak değil. Onların en kötüsünün bile,

Bir sarışın yaramaz
Aldattı beni bu yaz;
Sevdada karar olmaz;
İşte kumralı geldi.

deyip şair arasına katılıverenlerden kat kat üstün olduklarını biliyorum. Genç şairlerden beklenen, sadece, elbirliğiyle yıktıkları o eski, o sahte, o yaldızdan ibaret şiire karşılık özlü, beşeri bir şiir, bir gerçek şiir yaratmalarıdır. Bunu bugüne kadar biz de gerektiği gibi yapamamışsak çalışalım. Tek, Türk dili de, Türk şiiri de insan içine çıkabilecek, bizi Türk oluşumuzla övündürebilecek bir hale gelsin.

(Yaprak, 1.3.1949)

HACI BABA'NIN KUMRULARI

Bir zamanlar çoğu Varlık sayfalarında şiirlerine rastladığımız genç bir şair vardı Reşat Cemal Emek. Uzun zamandır adını duyamıyorduk. Meslek hayatı onu şiir dünyamızdan uzaklaştırmıştı. Yeni çıkan kitabı, yıllarca sonra ondan tekrar bahsetmemizi sağladı. Şiir anlayışı gerçi bizimkine uymaz. Ama *Hacı Baba'nın Kumruları*, bir insan ömrünün heyecanla dolu birkaç yılını aksettirmesi bakımından dikkate değer.

Bu vesile ile, Reşat Cemal Emek'in, aradan bu kadar yıl geçmiş olmasın rağmen, hâlâ taze kalan mısraları olduğunu da söylemek isteriz. İşte onlardan birkaçı

Belki de bir kavga neticesinde,
İsmim dolaşırken vatanı,
Seni hatırlayarak öleceğim.

Reşat Cemal Emek, içinde bu mısraların da bulunduğu şiiri kitabına almamış. Ama orada başka içli şiirler göreceksiniz. Güney Basımevi'nde temiz bir şekilde basılan *Hacı Baba'nın Kumruları* yüz elli kuruşa satılıyor. Güzel bir kapağı var; içinde, Abidin Dino tarafından yapılmış güzel resimler var.

(Yaprak, 1.3.1949)

ESKİSİ GİBİ, ESKİSİNDEN ÜSTÜN

Devlet Tiyatrosu Tatbikat Sahnesi Sanatkârları evvelki ayın sonundan Martın 27'sine kadar Küçük Tiyatro'da Pirandello'nun *Eskisi Gibi, Eskisinden Üstün* adlı eserini oynadılar. Esere ilanlarda komedya denmişti. Ama sahnede bir melodram gördük. Halk gülüyordu. Oynayanlar belki esere gülündüğünü sanmışlardır. Ama halk, esere değil, oynanışa gülüyordu. Ankara'nın, içlerinde pek kıymetlileri bulunan, genç sanatkârlarını kırmak istemeyiz. Yalnız, yine onların iyilikleri için, şu kadarını olsun söylemeden geçmeyelim. Bu gidişle Devlet Tiyatrosu sanatkârlarının en iyi oynayacakları eserler, bir zamanlar Agopyan'ların, Çobanyan'ların, rejisör Karakaş Efendilerin oynadıkları eserler olacak. *Niçevo'lar, Pére-le-chaise Mezarlığı Cinayetleri* falan...

(Yaprak, 1.4.1949)

PHILIPPE SOUPAULT TÜRKİYE'DE PHILIPPE SOUPAULT YAPRAK'TA

Edebiyatla uğraşan herkes Philippe Soupault'yu tanır. Dada hareketinin şuurlaşıp Surréalisme'i doğurduğu sıralarda o da Eluard gibi, Breton gibi, bu cereyanın belli başlı şairlerindendi. Breton'la birlikte yazdıkları *Les Champs Magnétiques,* bu okulun nazariyelerine temel olmuş kitaplardan biridir. Soupault, sonra Surréalisme'den ayrıldı. Bununla beraber, kafiyeye, ahenge değer veren şiirleriyle de, arkadaşlarına olan bağlılığım büsbütün koparmış değildi. 1937 yılına kadar dünyayı şaşırtmakta devam etti. Ünü, yurdunun sınırlarından çok uzaklara yayılan bu şairin birkaç şiirini, o sıralarda, biz de Türkçeye çevirip yayımlamıştık. Bu şairle günün birinde karşı karşıya geleceğimizi aklımızdan bile geçirmezdik. Onun UNESCO üyesi olarak yurdumuza geldiğini öğrenince hem şaşırdık, hem sevindik. Üstelik, güzel bir tesadüf onu Yaprak idarehanesine kadar getirdi. Kendisiyle altı saat kadar konuştuk. Yersizlikten, okuyucularımıza bu konuşmanın pek az bir kısmını anlatabileceğiz.

Soupault'ya Yaprak şairlerinin şiirlerinden tercümeler okuduk. Bu arada bir söz sanatı olan şiirin tercümede pek fazla şey kaybettiğini ilave etik. Dedi ki

"— Evet, şiir gerçi bir söz sanatıdır. Ama bir muhteva sanatıdır da. Bu bakımdan tercüme edilebilmelidir. Ben şiirin tercüme edilebileceğine inanıyorum. Hatta daha fazlasına, şiir dilinin, musiki gibi, milletlerarası bir dil olduğuna inanıyorum. Dünya milletleri birbirlerini, belki her şeyden çok, şiirle anlayacaklar. Şiirin, insanlar arasında esaslı bir barış sağlamak bakımından büyük payı olacak.

"Şiir tercüme edilir. Yalnız, tercüme edenin, onun bir söz sanatı olduğunu da unutmaması gerekir. Bu gereği yerine getirebilmek için de şiiri herhalde bir şair tercüme etmeli."

Oktay Rifat'ın "Hürriyet" şiirinin tercümesini dinliyordu. Şiirde Ali Bey kelimesi geçince anlayamadı. Bir insan ismi

olduğunu söyledik. O vakit dedi ki

"— Ali Bey adı Fransız okuyucuya pek bir şey anlatmıyor. Aynı şiirde birkaç satır sonra da bir Kara Memiş var. Kara Memiş sefalet çeken köylüyü temsil ediyor. Ama ne bilsin Fransız bunun böyle olduğunu. Bence, bu gibi hallerde, bu isimleri değiştirmeli. Gerçi o zaman ortaya, tercümeden çok, bir adaptation çıkacak. Ama okuyucuyu şiirin havasına daha kolay sokmak için, yani şiire daha sadık kalmak için, bu şart."

Soupault'ya, kendisinden tercüme ettiğimiz birkaç şiirin Türkçesini okuduk. Satır satır anlattık. Şiirin özünü verebilmek için ne gibi endişeler duyduğumuzu söyledik. Hepsine hak verdi. Bu şiirlerden ikisini geçen sayımızda basmıştık. Okuyucularınız da hatırlarlar; biri Oktay Rifat'ın çevirdiği inşallahlı, maşallahlı şiir; öteki de içinde Şakir Efendi gibi, Çerkeş gibi yerli isimler geçen şiir. Bu şiirleri tercüme ederken, daha doğrusu Türk şiirine uydururken Soupault ile aynı şeyleri duymuş, aynı şeyleri düşünmüşüz demek.

"— Tercümenin bir özelliği de, dedi, sanatkârın şahsiyetini ortaya koyması. Mesela bu şiirlerin Türkçeleri okunduğu zaman herhalde ilk göze çarpan, bunların aynı şiir okuluna bağlı olduklarını gösteren taraflarıdır. Oysa ki tercümelerini dinlediğim zaman şairlerin şahsiyetleri arasındaki farkı görüyorum."

Soupault, hem zevkine, hem şiir bilgisine inandığımız bir insan olarak, bize, sevinilecek şeyler söyledi. Yaprak şairleri için söylediği bu sözlerin bir iltifat olmadığını yine kendisi temin etmese ve bunları yazmamızı bizzat kendisi istemeseydi bu sözleri buraya geçirmekten belki utanırdık. Onları Yaprak okuyucularına naklederken, Yaprak şairlerinin nihayet Türk şairleri olduğunu düşünüp milli bir gurur duyuyoruz.

"— Bütün dünyayı dolaştım. Hiçbir yerde gerçek şiiri bulamadım. Meksika'da bulur gibi olmuştum; Türkiye'de buldum. Şiiriniz, Fransa'da da, herhangi bir Avrupa memleketinde de birinci sınıf şiirdir. Bununla övünebilirsiniz. Üstelik, bu şiirin bir özelliği var. O da, Avrupalı olduğu kadar yerli oluşu, milli oluşu; Avrupalı olduğu halde Avrupa şiirinin taklidi olmayışı."

Soupault yurdumuzda gördüğü ileri fikir hareketlerinden bahsederken Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yaptırılan klasiklerin tercümesi işini de unutmadı. Bu hareketi de uzun uzun övdü.

Medeni dünyaya girmek isteyen her milletin dünya klasiklerini tanımak zorunda olduğunu, bu bakımdan Türk milletinin öteki milletlere önderlik ettiğini söyledi.

(Yaprak, 1.5.1949)

Orhan Veli'nin yazdığına inanılan bu yazı dergide "Yaprak" imzasıyla çıkmıştır.

İRTİCA KÖTÜ MÜ?

Bir yazımda, irticaın hortlamasına yardım ettiklerine inandığım birkaç dergi arasında, Selâmet dergisinin de adını saymıştım. Dergi sahibi bunu doğrudan doğruya kendi dergisine yapılmış bir tecavüz gibi almış; reddediyor. Hükümetlerin bile irticaı desteklemekle töhmetlendirildiği bir devirde Selâmet dergisi sahibinin bu isnadı reddetmek suretiyle gösterdiği titizlik doğrusu güzel bir şey. Gerçi onun reddetmesi, irticaı desteklemediğine yahut irticaın dirilmesine yardım etmediğine delalet etmez. Ama ne de olsa, insan bir seviniyor. Demek onlar da, bizim gibi, irticaın kötü bir şey olduğuna inanıyorlar.

SELÂMET'E TECAVÜZ

Selâmet dergisi, kendisine *tecavüz* saydığı o yazıma cevap verirken sahibi Bay Ömer Rıza Doğrul'un *otuz altı yıldır memleket irfanına hizmet ettiğini* ileri sürüyor. Bundan da, Selâmet'in *ilim ve irfan hâdimi* olduğu sonucuna varıyor. Ne benim yazım Selâmet dergisine *tecavüz* amacıyla yazılmıştı, ne de Bay Doğrul'un otuz altı yıllık hizmeti o derginin ilim ve irfan hâdimi olduğuna delalet eder. Ayrıca ben Ömer Rıza Doğrul'un şahsını kastetmemiştim. Üstelik kendilerine hem saygım vardır, hem sevgim. Hatta bir gece Beyoğlu'ndaki bir meyhanede defalarca yanaklarından öpmüştüm. Ama çok sarhoştular, belki hatırlamazlar. 1941 yılının Nisanı idi. Yanımızda Ressam Çallı İbrahim'le Abidin Dino da vardı.

İRTİCA

Türkçe karşılığı *geriye gitme* demek olan *irtica,* her çağda başka mana kazanıyor. Meşrutiyet'ten sonra irtica, Abdülhamit devrinin geri gelmesini istemek demekmiş. Bugün, çok şükür, böyle bir anlamı yok. Ama bugünkü anlamı nedir, bugün nelere

irtica demeli? Onu da bir düşünmek gerek. Bizce, geri olan her şeye.

Geri olan nedir? Bir kez de onu düşünelim Söz temsili dili Türkçeleştirmeye çalıştığımız, bunun için kurumlar meydana getirip yeni yeni sözlükler çıkarttığımız bir sırada, kırk yıllık terimlerle yazı yazmaya kalkışmak, bunda ayak diremek, halkı bunun doğruluğuna inandırmaya çahşmak bir geriliktir. Yani irticadır.

Milyonlarca yurttaşı müspet bilgiye, binlerce köyü okula kavuşturmak gibi ileri bir dava dururken, *memleket irfanına din yoluyla hâdim olmaya çalışmak* bir geriliktir. Yani irticadır.

Bir İslam Birliği hayali peşinde koşmak, dolayısıyla dinin devlet işine karışmasını kaçınılmaz bir hale getirmek, prensiplerinden biri de laiklik olan bir rejimde, bir geriliktir. Yani irticadır.

Fabrikaya karşı el tezgâhı, traktöre karşı karasaban, diş fırçasına karşı misvak, okula karşı medrese, bilgiye ve kanuna karşı mızraklı ilm-i hal birer geriliktir. Yani irticadır.

Biz irticaı nerede görürsek, yenmeye çalışacağız. İleri fikirli Türk gençliği de bizimle beraber.

(Yaprak, 15.6.1949)

NECATİ'YE MEKTUP

Kardeşim Necati,

Fikirler dergisinin son sayısında *Fikirler* imzasıyla yazdığın yazıyı okudum. Bu yazıda Sabahattin Eyuboğlu'nun Yaprak'ta çıkan bir yazısıyla aynı Yaprak'taki "Bedava" şiirini karşılaştırıyorsun. Eyuboğlu'nun yazısından parçalar almışsın. Bu parçalar yazının başka başka yerlerinden alındığı halde bir yerinden alınmış gibi görünüyor. Böyle görünmesi yazarın ana fikrini değiştirmemiş olsaydı, mesele basitti. Parçaları alanın cahilliğine yahut dalgınlığına verilir geçilirdi. Oysa ki öyle değil. "Bu konuştuğumuz yönden yeni şairleri bir gözden geçirin..." diye başlayan cümle şekle ait bir hükmün arkasına getirilmiş. Aslında ise o cümle öze ait bir hükümden sonra geliyor. Böylelikle de yazının manası değişiyor. Bir yazının istediğimiz yerlerinden parçalar alır, bu parçaları istediğimiz gibi birbirine ekler, meydana bambaşka bir yazı çıkarabiliriz. Ama bu doğru bir hareket olur mu? Her şey bir yana, yazara karşı da saygısızlık etmiş olmaz mıyız? Ben seni, okuyucularına karşı haklı çıkmaktan çok, hem kendine, hem de arkadaşlarına karşı dürüst davranan bir kimse olarak görmek isterim. Aman Necati, bir daha başka bir yazarın yazısından parçalar alırsan atladığın yerlere üç nokta koymayı unutma.

Şimdi asıl konuya geliyorum. Şiirin bütünlüğü meselesini pek iyi anlamamışsın. Eyuboğlu Divan şiirinin mısracı, Batı şiirininse bütüne değer veren bir şiir olduğunu söylerken şekilden çok özü düşünüyor. Yoksa şekil bakımından, Divan şiirindeki mısra Batı şiirinden çok daha bütündür. Batı şiirine bütünlüğü sağlayan şey bütün sözlerin aynı tema etrafında toplanmasıdır. Geliştirici olması da, sözleri, değer sırasıyla kullanıp okuyucuyu, yavaş yavaş, şiirin sonundaki vuruşa, yahut yükselişe, yahut da kesişe hazırlamasıyla mümkün olur. Bir şiirde, sırasında, cümle bile bulunmaz; ama bütündür. Buna karşılık bir cümleyi alt alta yaz; hatta istersen içinde şiir unsuru da olsun; mısraların değiştirilmesi-

ne imkân da olmasın; böyle bir cümlenin bütünlüğü konuşulmaz. Çünkü şiirin aradığı bütünlük o değildir. Whitman'ın birçok şiirleri, yan yana gelmiş kelimelerden ibarettir. Ama bütün kelimeler hep aynı fikre, aynı hassasiyete, aynı heyecana hizmet ederler. Bu bakımdan onu, bizim Divan şiirimize nazaran, daha bütün sayarız.

Bunları sana ders vermek için yazmadım. Yalnız hepimizin düşünmesi gereken şeyler bunlar. Kusura bakmayacağını umarım. Hoşça kal, Necati.

Orhan

(Yaprak, 15.6.1949)

GÜZEL YAZILAR

Akşam Gazetesi, yurt aydınlarıyla konuşarak bizde niçin yazar yetişmediğinin sebeplerini araştırdı. Bu arada, nesillerin dil ve edebiyat bakımından terbiyesinde önemli bir yeri olan, edebiyat öğretiminin de sözü edildi. Edebiyat öğretiminin ehemmiyeti üzerinde durmak, bu maksatla da bugün okullarda okutturulan edebiyat kitaplarını ele almak gerektiğine biz de inanıyoruz. Bu kitaplar, Bay Reşat Şemsettin Sirer'in Milli Eğitim Bakanlığı sırasında kabul edilmiş olan *Güzel Yazılar* adlı kitaplardır. Adının *Güzel Yazılar* olmasına rağmen, yazılarının güzellikle hiçbir ilgisi bulunmayan bu kitaplardan, yeni yetişen gençlerin bir edebiyat zevki alabileceklerine inanmak bir hayli güç. Gerçi, ölü dille yazılmış örnekler içinde birkaç güzel şeye rastlamak mümkün; ama yakın çağların yazarları arasından alınmış örnekleri ne zevk bakımından işe yarar şeyler sayıyoruz, ne de bir edebiyatın tarih içindeki oluşunu göstermesi bakımından. Mesela bir Celâl Sahir Erozan'dan edebiyat tarihimize hiçbir şey kalmayacağını, eserlerini tanımanın da bugünün gençlerine hiçbir şey kazandırmayacağını anlamak için pek öyle edebiyatçı olmaya lüzum yok. Bu, biraz okuması, yazması olan her insanın kolayca göreceği bir gerçek. Herkesin gördüğü bir gerçeği okul kitabı yazan bir zat niçin görmez? Herhalde, yazarın gözlerini, Celâl Sahir'in yaşadığı yıllarda bürüyen duman dağılmamış olmalı. Bütün bir neslin zevkini gözleri kırk yıllık dumanla kaplı kimselere bırakanların sorumluluğunu şimdilik fazla kurcalamayalım. Zevk, nihayet ölçüye vurulamayan bir şeydir. Ölçüsü olan şeyler üzerinde durmak daha doğru olur. Onun için, bu kitapları, tertipleri ile, gençlere verdikleri bilgiler bakımından ele alalım.

Güzel Yazılar o bakımlardan da başarılı eserler sayılamaz. Bu kitapları şöyle bir gelişigüzel karıştırmak, bunların hem bozuk

bir şekilde tertiplendiğini, hem de yanlışlarla dolu olduğunu görmeye yeter. Mesela yazar, birinci kitabın 27'nci sayfasında şöyle diyor

"Büyük, ufak iki türlü mısra, küçüklerine 'müstezat' denir."

Muallim Naci *İstilahât-ı Edebiye*'de müstezadı şöyle tarif ediyor

"Mef'ûlü mefâilü mefâîlü faûlün vezninde bulunan mısralara mef'ûlü faûlün cüzülerine müsavi birer parça zammetmek suretiyle meydana getirilen nazımdır. O parçalara ziyade namı verilir."

Muallim Naci'nin kitabına bakmak bizim aklımıza geliyor da okul kitabı yazmaya memur edilmiş bir zatın aklına niçin gelmiyor acaba? Kim bilir, belki de bildiklerinin yanlış olabileceğine ihtimal vermiyor.

Yazar, yine birinci kitabın 93'üncü sayfasında, şöyle diyor :

"Birbirlerine karşılık vererek konuşmaya başladılar ve artık törene karışanlar içinden ileri gelenler, koro, şiir ve musiki... İlk trajedi bu unsurlardı."

Dil yanlışı üzerinde mi duralım, fikir yanlışı üzerinde mi? Haydi şimdilik dili geçelim de yazarın ne demek istediğini anlamaya çalışalım. Koro, şiir ve musiki trajedinin ilk unsurlarıymış. Sayın yazar şaşırmış, yahut da bu bilgiyi yanlış bir kitaptan edinmiş. Aslında bu üç unsur şiir, musiki ve rakstır. Koro ise raksa da katılır, musikiye de.

Yine aynı kitabın 8'inci sayfasında şiir tarif ediliyor. Şu şiirin ne olduğunu bir türlü anlayamamıştık. Meğer ne kolaymış! İşte

"Şiir; sözün, bildiğimiz türkülerden, havalardan ayrı musikisi olan dokunaklı, güzel nazım."

Dil yanlışı üzerinde yine durmayalım. "Sözün" kelimesini "sözlerinin" yaparsak cümle düzelir. Onu geçip yine fikre gelelim. Bu tarife göre, bir parça, nazım olmazsa şiir olmaz, musikisi olmazsa şiir olmaz. Yine bu tarife göre türkü şiir değildir. Tarifi neresinden tutup da kurtarmalı bilmem. Bunu ezberlemeyen öğrenci belki de sınıfta kalıyor; hayattan bir sene, iki sene kaybediyor. Yazık mı değil mi, düşünmeden söylüyorum *Güzel Yazılar* kitabının yazarı öğrenci olsa, bu tarifle, sınıf geçemez sanırım.

Kitabın 21'inci sayfasında da tiyatronun tarifi var. Şöyle

"Tiyatro bir eğlencedir."

Pes! Okumuş yazmış bir insandan bu kadarı beklenmez doğrusu. Bir öğretmenden, okul kitabı yazmış bir zattan demeye dilim varmıyor artık. Hoş, bu tarif, sanata ancak o kadar değer veren, sahneden paldır küldür eserler kaldıran bir bakanın zamanında yazılmış bir kitaba pek uyuyor ya! Neyse, geçelim.

Yine birinci kitabın 62'nci sayfasındaki bir şiirde şöyle bir beyit var

Yedi yerden kurşun yemiş,
Kuluncunun arasına.

Yazar, şiirde geçen bilinmesi güç kelimeleri anlatırken, kulunca sızı manası veriyor. Hani, doğrusunu bilen de şaşıracak. Sızıyı bir madde sanacak, yahut kuluncu bacağında arayacak öğrencilerin çıkmayacağını da Allah bilir.

Saymakla bitmeyecek olan bu çeşit bilgi yanlışlarını bırakıp başka bahse geçelim. İlk vazifesi genç nesle Türkçeyi öğretmek olan bu kitaplar — işte burası çok acı — Türkçe yanlışlarıyla dolu. Mesela şu cümleye bakın

"Tervih-ül Ervah, hekimlik ve sıhhat koruma esaslarını eski dört unsura, ateşe, havaya, toprağa, suya göre gıda maddelerine, mizaç ve tabiata ait mısralarla anlatır."

Nasıl? Anladınız mı bir şey? Biz anlamadık. Bozukluğun nerede olduğunu bilsek düzelteceğiz. Ama onu da anlayamıyoruz ki! Bununla beraber bize çıkışmaları da mümkün. Mesela derler ki "Siz anlamayabilirsiniz. Ama çocuklar, bunu anlamaya mecburdur." Doğru!

Başka bir sayfada bir nefesin vezni yazılı

"*Yedi heceli olmak.*"

Cümle bitti. "Yedi heceli olmak neymiş? Böyle cümle olur muymuş?" falan demeyin. Olurmuş ki olmuş.

Sayın okuyucular, biliyorsunuz, Yaprak sayfaları pek dar. O sayfaları abur cuburla doldurmamak için adeta üstüne titriyoruz. Onun için, bağışlayın, bu bahsi burada keselim.

Bu kitaplardaki başka bozuklukları, usul ve tertip aksaklıklarını başka bir yazıda anlatırız.

(Yaprak, 1.11.1949)

Zammetmek eklemek.

KÜÇÜK BİR ANTOLOJİ

Geçen sayıdaki yazımda *Güzel Yazılar* adlı okul kitaplarından söz açmış, meseleye de, Akşam gazetesinin anketinde dokunulan bir konuyu ele alarak girişmiştim. Bilgi yanlışlarıyla dil yanlışlarından birkaç örnek gösterdiğim bu kitapların düzensizliklerine, söz verdiğim gibi, ileride yazılarımdan birinde tekrar döneceğim. Şimdilik, bu yazımda, Akşam gazetesinin anketine cevap veren yaşlıların üstat saydıkları sanatkârlardan birkaç örnek vermek istiyorum. Bu örnekler, adı geçen yaşlılarla *Güzel Yazılar* kitabını tertipleyen zat arasındaki zevk beraberliğini göstermesi bakımından, *Güzel Yazılar* kitabı ile de büsbütün ilgisiz sayılmaz. Ama ne yazık ki, hem Yaprak sayfalarının darlığı yüzünden, hem de Yaprak okuyucularının kafalarını bu türlü şaheserlerle doldurmaya hakkımız olmadığı için, örnekleri fazla geniş tutamayacağım. Sözü uzatmadan örneklere geçeyim

Eşber'den

> Sevdim seni cân ü dilden işte
> Olsan ne var Eşber'e enişte?
>
> (Hâmit)

Bu beytin komikliğini bir yana bırakalım da, şöyle bir dili üzerinde durahm. Şair, kahramanını, "Eşber'e enişte olsan ne var?" diye konuşturuyor. Türkçede "Eşber'e enişte olsan ne olur?" yahut "ne çıkar?" denebilir; ama "ne var?" denmez. Bu yanlışı şâir niçin yapmış? Belki, büyük bir iyi kalplilikle, "Vezin güçlüğünden," diyeceksiniz. Kabul edelim; edelim ya, Türkçeyi seven, onu doğru kullanmayı kimseye bağışlayamayan nesillerin, dili vezne feda etmelerini de biz hoş görmeyiz. Kaldı ki bu zatların şiirlerinde vezin bozuklukları da az değildir.

Neyse, geçelim. Dili bilmeyen gene gençler olsun. Başka bir örnek alalım

Makber'den :

Ya Rab, bu gece yılan mı yuttum?
Şeytan mı yedim, peri mi tuttum?

Vahşi gibi eylerim tebelbül,
Yıldızlara karşı tıpkı bülbül.
.....
Ya kahve ya çay içerdik erken,
Kalkıp piyano çalardı derken;

(Hâmit)

Okuyucularımızın dudaklarında beliren tebessümün dağılmaması için fazla izaha kalkışmayalım. Dil yanlışları ya vezin güçlüğünden gelmektedir, ya kafiye. ama şairlikleri kendi cevherlerinden geliyor.

Geçelim başka şairlere

"Don Juan" adlı şiirden

Ey benim münhezim fütâdelerim,
Sevdiniz hep sevilmeden beni siz;
Yanmak isterdi göğsünüzde serim;
Ateşimden kül oldu âteşiniz.

"Ağlasam" adlı şiirden

Çöksem diz üstü karşına hürmetle ağlasam
Öpsem dü pây-ı sâfını lezzetle ağlasam

(Cenap Şehabettin)

"Biz Nasıl Şiir İsteriz?"den (*Türk Sazı*)

Bir kitap ki ya bir yetim bekçisini çaldırtır;
Ya bir çiftçi çocuğunu ıssız dağa kaldırtır;

"Hakkaniyet"ten (*Türk Sazı*)

Demişler ki "Kahramanlık diker, fakat hakkaniyet yaşartır."
Hakkaniyet, evet, buna yüreklerde her şeyden çok aşk vardır;
İnsanoğlu istiyor ki, kendisinin bu öz hakkı verilsin;
Doğduğu gün hayatına adanılan saadete erilsin.

(Mehmet Emin)

"Rica" adlı şiirden (*Gönülden Sesler*)

— Sevgili "M.F."ye —

Hâlâ sihirliyim o ayrılıştan,
Hâlimi düşünüp acı biraz da!
Nasibim dert oldu bütün bir kıştan,
Vefasız, böyle mi geçsin bu yaz da?

"Gönlümle Kesem"den (*Gönülden Sesler*)

Gönlüm diyor Şampanya iç,
Daha süreklidir keyfi.
Kesem diyor Müskirat hiç
Sana yaramıyor, Seyfi!

(Orhan Seyfi)

Biraz da nesirlerine göz atalım. Bakın ne cici, ne alafranga!

"Tefekkür"den

— Babacığım işte ben yine geldim...
— Vay yavrucuğum, geldin mi? Bana ne getirdin bakayım?
— Mandarin getirdim size... Soyunuz da yiyiniz.
— Peki oğulcuğum... Teşekkür ederim... Bakayım ellerine... Ne kadar üşümüş!
— Karla oynadım da ondan... Bilir misin sen... O!.. Kuşlara bak baba!.. Nasıl oynuyorlar!.. Niçin oynarlar bunlar?..

— Nejat!..
— Ay korktum... Pek hızlı çağırdınız da... Ne var babacığım?
— Şimdiki vaktinin kıymetini bil!.. Anladın mı oğlum?

— Nasıl bileyim... Ben daha çocuğum...

— Evet... Hakkın var oğlum Sen anı bilsen böyle mesut olur muydun?.. Sen bu saadetin kadrini o zaman idrak edeceksin ki o senin elinden çıkmış olacak... Bu mevsim-i saadetin ne mübarek bir mevsim olduğunu o geçip gittikten sonra fevtine şu suretle mersiyehân olduğun vakit düşüneceksin.

Keşfedersen kırda bir nazik çiçek,
Havz içinde yâ ki bir yavru semek,

— Senin de resimli kitabın yok mu ya?.. Sen de onu okursun...

— Okurum ama şimdi o kitap burada değil ki...

— Sonra oku...

— Öyle ise bari bir parça piyano çalayım...

— Baba!.. Sen bu (Chanson) u bilmez misin? Benim küçük müzikamın şansonu... Ben öğrendim de piyanoda çalıyorum.

— Öyle mi yavrum?.. Çal eğlen iki gözüm!.."

(Recaizade Ekrem)

Örnekleri çoğaltmak isterdim. Ama yukarda da söylediğim gibi, yerimizin darlığı buna imkân bırakmıyor. Burada, ancak, birkaç şairden birkaç parça alabildim. Oysa ki daha başka ne sanatkârlarımız var! Celâl Sahir'lerimiz, Tahsin Nahit'lerimiz, Süleyman Nesip'lerimiz, Faik Âli'lerimiz, Hüseyin Siret'lerimiz ilh...

Her biri de yukarda okuduğunuz parçalar gibi yazılarla ne ciltler doldurmuşlar! Onlardan, zaman zaman, gene bahsederiz. Yalnız, şimdilik, kendilerinden sonrakilerin yazılarını görmediklerini böbürlenerek söyleyen yaşlılara — bir başka deyimle, dünyaya otuz yıl önce gözlerini kapamış zavallılara — pek eski bir şaire ait olan şu beyti okuyarak, yazımıza son verelim :

Kudemânın görüp âsârını biz zevk ettik
Kudemâ görmedi hayfa bizim âsârımızı.

(Yaprak, 15.11.1949)

GÜZEL YAZILAR II

Okullara, Bay Reşat Şemsettin Sirer'in Eğitim Bakanlığı sırasında kabul edilmiş olan *Güzel Yazılar* adlı kitaplardan geçen sayılarımızda söz açmış, bu kitaplardaki bilgi yanlışlarıyla dil yanlışlarından sekiz on örnek vermiştik. Bu yazıda da, kısaca, bu kitaplardaki tertip bozukluklarından bahsedeceğiz. Bununla beraber, bu yazıları yazmaktan fazla bir şey kazanmayacağımızı sizin kadar biz de biliyoruz. Bu yazılar ne kendilerinden sonra hiçbir değer yetişmediğine inanmış emekli yazarlara kendilerinin ne mal olduğunu göstermeye yarar, ne de bu kitapları okullarda okutarak binlerce gence yanlış şeyler öğreten, üstelik o yanlış şeyleri öğrenmedikleri için çoğunu sınıfta bırakıp memleket hizmetinden birkaç yıl daha geri kalmalarına sebep olan Milli Eğitim Bakanlığı'nın gözünü açmaya.

Biliriz, Bakanlıkta bu işle ilgili memurlar vardır. Basında çıkan yazılardan ucu Bakanlığa dokunanları ayırırlar.Biri işaret eder, biri çizer, biri keser, biri yapıştırır. Yapıştırılan parçalar zarif dosyalar içinde, Bakanlığın ilgili makamlarına sunulur. Gel gelelim bu memurların, bütün yazıları uzun uzadıya okumaya vakitleri olmadığından, gözlerine öyle her yazı ilişmez. "*Bakanın bir akşam evvelki ekspresle İstanbul'dan şehrimize geldiğine dair*" olan haber görülür, binlerce gencin geleceğiyle ilgili uzun bir yazı göze çarpmayıverir. Olur olur, insan halidir.

Ama biz gene de, günahı neslimizin üzerinden atmak için, payımıza düşeni söyleyelim.

Açalım ilk kitabın ilk sayfalarını :

İlk sayfalar değil, aşağı yukarı ilk 70 sayfa vezne, o 70 sayfanın 30 sayfası da aruza ayrılmış. Bu, müfredat programlarına göre, hem çoktur, hem de lüzumsuz. Bugünün diliyle konuşan, bugünün diliyle okuyup yazan çocuk bin bir aruz kalıbını öğrenemez. Ona, aruzu hece vezninden ayıran özellikleri genel olarak öğretmek, bir de, eski şairlerimizin bu vezni kullanmış olduklarını söylemek yeter de artar bile. Ayrıca bu gençlerden,

imalelerle dolu bir mısraı vezne uygun okuyabilmek için, dili berbat etmelerini istemeye de hakkımız olmamalı.*

Edebiyat öğretiminin en verimli şekli metinler üzerinde yapılanıdır. Bunu, yazar da az çok anlamış. Gel gelelim kitabın sonuna eklediği 16 sayfalık "*Edebi Sanatlar*" bahsi bu anlayışla bağdaştırılamıyor. Bu sanatları, kitabın ta başından başlayarak, metinler üzerinde ve sindire sindire öğretmek pek mi imkânsızdı ki böyle bir ilaveye lüzum görüldü. Ayrıca, bu sanatlar anlatılırken, Prof. Ali Nihat Tarlan'ın, bu alanda en bellibaşlı eserlerden biri olan, *Edebi Sanatlara Dair Bir Kalem Denemesi* adlı kitabı gözden geçirilseydi de tarifler biraz daha anlaşılır bir hal alsaydı kötü mü olurdu? Bütün bunlardan başka, *kef*'le *kaf*'ın farkını bilmeyen, *med* denilen şeye aklı ermeyen, *muvaffakiyet* kelimesini *muaffakiyet* yazan yeni nesil çocuğuna *müstearünleh, müstearünminh* gibi terimleri öğretmek pek mi elzemdi?

Geçelim başka düzensizliklere Her kitapta her edebi nevi için bir bölüm ayrılmış. Üçüncü kitapta da neviler bu bölümlere göre sıralanmış ama, 321'inci sayfada başlayan "Söylev" bahsine, 326'ıncı sayfada, Refik Halit Karay'ın "Yatır" adlı hikâyesi konmuş.

Birinci kitabın 167'inci sayfasında, "Hitabet" bahsine örnek olarak, Namık Kemal'in *Vatan yahut Silistre*'sinden bir parça alınmış. Memlekette hitabet nevine örnek olacak başka parça yok mu imiş ki bir tiyatro eserine başvurmak zorunda kalınmış? Üstelik, bu nev'in adı üçüncü sınıf kitabında "Söylev" iken neden birinci sınıf kitabında "Hitabet"olmuş? Birinci sınıf öğrencilerinin eski dili daha mı iyi bilecekleri düşünülmüş acaba?

Zaten bu kitaplarda kullanılan kelimeler ve terimler meselesi de başlıbaşına bir rezalet sayılabilir. Dil devriminin getirdiği birçok kelime vardır ki bunlar üzerinde artık konuşulmaz. Bunların dile girmiş olması bir yana, birçoğu resmileşmiştir bile. "Dergi" yerine "mecmua", "üçgen" yerine "müselles", "söylev"

(*) Bu kitaplardaki yanlışlardan geçen yazımda bahsetmiştim. Ama öğrencilere vezni öğreten sayfaları karıştırırken gözüme bir cümle ilişti. Yazar, on birer hecelik mısralarla yazılmış bir şiiri, bu mısralarda durak olmadığı için, nesir gibi yazılmış bir şiir sayıyor. Dolayısıyla nazmı nesirden ayıran özellik mısralardaki durak oluyor. Bu durak olmayınca da parça nesir sayılıyor. Mesela yedili bir manzumenin, bu tarife göre, nesir sayılması gerekiyor. Vezinle kafiyeye gelince; o hiç hesaba katılmıyor.

yerine "hitabet" demek herhangi bir gazete makalesinde göze batmaz. Ama bir Bakanlık tarafından kabul edilmiş bir okul kitabında okula "mektep", öğretmene "muallim", öğrenciye de "talebe" dendi ini bu, kolay kolay hoş görülemez. *Güzel Yazılar* adlı okul kitaplarının, ne yazık ki, bu bakımdan da tutar tarafları yok.

Son olarak küçük bir noktaya daha dokunalım. Kitaplardaki parçalardan bazılarının altına imza konmuş, bazılarının altına konmamış. Ne düşünülmüş de konmamış? Öyle bir eser meydana getirmek pek o kadar mühim sayılmamış da ondan mı? Ne diye öyleyse Bay Süleyman Şevket Tanlı bu kitapların üstüne kendi imzasını koymayı unutmamış? Herhalde, yanlışlarıyla tertip bozukluklarını sayfalara sığdıramadığımız bu kitapları, bir sürü sanat eserinin üstünde görmüş olacak.

Sözü uzatmayalım *Güzel Yazılar*'ın, Bay Süleyman Şevket'e de, öğrencilere da, Milli Eğitim Bakanlığı'na da hayırlı olmasını dileyip yazımıza son verelim.

(Yaprak, 1.12.1949)

NELER DEMİŞLER?

Bir zamanlar Tercüme dergisinin bir Demokrasi Özel Sayısı hazırlanmıştı. O sayıya girecek yazılar seçilmiş, Milli Eğitim Basımevi'nde dizilmiş, sayfaları bağlanmış, telif hakları ödenmiş, dergi çıkacak hale gelmişti. Tam o sırada Bay Reşat Şemsettin Sirer Milli Eğitim Bakanı oldu. Dergiyi yeniden incelemek için bir kurul tertipledi. O kurul da bu sayıdaki yazılardan çoğunu zararlı bulup yayımlanmasına engel oldu. Edilen masrafların hesabını — bu paralar milletin sırtından çıktığı halde — kimse kimseden sormadı. Biz de bu konu üzerinde duracak değiliz. Zaten Milli Eğitim Basımevi'nde çıkarılmış provaları elimizde olduğu için, o zararlı yazıları parça parça Yaprak'da yayımlıyoruz. Geçen sayılarımızda gördüğünüz Lincoln, Jefferson, Whitman imzalı yazılar onlardandı. Geçenlerde de Bay Reşat Şemsettin Sirer'in partisinin organı olan Ulus gazetesinde bir yazı gördük. Yazı, Hasan Cemil Çambel tarafından Türkçeye çevrilmiş özdeyişlerden ibaretti. İşte onların da çoğu, o zararlı görülerek dergiden çıkarılmış yazılardandır. Onlardan bazılarını sütunlarımıza geçirirken bu parçaları Bay Reşat Şemsettin Sirer'e ithaf etmeyi borç biliyor, bundan büyük bir keyif duyuyoruz.

(Yaprak, 1.1.1950)

ANTİGONE İLE SCAPİN'İN DOLAPLARI

Ankara'da Küçük Tiyatro'da, çağdaş Fransız yazarlarından Anouilh'in *Antigone* adlı eseri ile Molière'den *Scapin'in Dolapları* oynanıyor. Şimdilik, ne eserler üzerinde duracağız, ne de oynanışlar üzerinde. Başka bir noktaya dokunmak istiyoruz.

Her iki eserden de parçalar çıkarılmış. *Antigone*'den çıkarılan parçalar açık saçık görüldüğü için çıkarılmış olacak; Molière'in eserinden çıkarılanlarsa, eserde adliyeye karşı hırpalayıcı bir dil kullanılmasından. İyi ama hangi adliyeye? Fransız adliyesine. Ne zamanki Fransız adliyesine? 17'nci yüzyıldaki Fransız adliyesine. 17'nci yüzyıldaki Fransız adliyesinin haysiyetini korumak bize mi düşmüş diyeceksiniz. Herhalde öyle olmalı. Çünkü böyle bir vazifeyi kabullenmek bugüne kadar ne bir Fransızın aklına gelmiş, ne de bu eseri yüzyıllardır kendi sahnelerinde oynatan milletlerin. Hatta bu eser XIV. Louis zamanında bile, yani çağının ve memleketinin mahkemelerine hücum ettiği sırada bile kimseyi incitmemiş. 1935 yılına kadar yalnız Comédie-Française sahnesinde 1024 defa oynanmış da kimse ağzını açıp bir şey dememiş. İyi ama, bundan bize ne? O milyonlarca, o milyarlarca insan 17'nci yüzyıldaki Fransız adliyesinin şerefini korumayı düşünmemişse biz de mi düşünmeyelim? Biz dostları da mı düşünmeyelim?

Şaka bir yana, gülünecek bir hal gibi anlattığım bu hal, aslına bakarsanız ağlanacak hal. İşin daha acı tarafı da şu Bu eseri bir zamanlar Vefik Paşa ile Ali Bey de Türkçeye çevirmişler. Çevirmişler değil, daha fazlası, Türk hayatına uydurmuşlar. Orada tenkid edilen adliye de Türk adliyesi olmuş. Ama gene de o parçalar çıkarılmamış. Abdülhamit devrinde bile çıkarılmamış. "Neden?" dersiniz. Sebep meydanda. O gün bir tek Abdülhamit varmış. Bugün bir sürü Abdülhamit var.

İş, olanı belirtmekle bitmiyor. Derde deva aramak gerek. Bu dolu dizgin ilerleyen softalığı önlemedikçe memlekette ne bir

sanat hayatının gelişmesini bekleyebiliriz, ne de bilim alanında ilerlemek mümkün olur. Bırakın bir tiyatromuz, bir şiirimiz, bir resim sanatımız olmasını; bırakın hürriyetten, haktan, eşitlikten söz açmanın suç sayılmasını; işi ölçüsüzlük adına, mantıksızlık adına alabildiğine ileriye götürmek o kadar kolay ki!

Sahnede bir evin sefaletini anlatmak Türk ailesine hakarettir; böyle eser istemezük. "Mehmet Âkif kötü şairdir" demek mukaddesatımıza tecavüzdür; böyle adam istemezük. Dil devriminden yana olmak kominform uşağı olmak demektir; böyle dil istemezük. Yunan klasikleri komünist propagandası yapmaktadır; böyle kitap istemezük. Nedir istediğimiz acaba? Eser yasak etmek, kitap toplatmak, gazete kapatmak, rektör dövdürmek, tek güvenimiz olan kanunu hiçe saymak mı?

Üstelik bu işleri memleket yararına yaptığımızı söylüyoruz. İstediğimiz kadar söyleyelim, kim inanır?

(Yaprak, 15.1.1950)

SAİT FAİK İÇİN

Yaşı kırkı geçti. Geçti ya, on beş yıldan fazla bir zamandan beri adı genç hikâyeci diye anılır. Bizim de, hâlâ, genç şair diye anıldığımız gibi. Geçelim...

Bu yazımda neyi anlatmaya çalışacağım. Sait Faik'i mi? Buna pek lüzum yok sanıyorum. Öyle ya, adı sanı duyulmadık bir yazar değil ki. Onu, Yaprak okuyucularının hepsi tanır. Bu yazım, olsa olsa, onun yeni çıkmış bir kitabından haber vermeye yarayacak. "Eh! işte söyledin söyleyeceğini; bir de kitabın adını ver, yeter" diyeceksiniz. Bir bakıma doğru. Bu kitaptaki hikâyelerin özellikleri de eski hikâyelerdeki özelliklerden pek farklı değil. Ama ne yapalım ki âdet olmuş; bir kitaptan bahsederken birkaç da söz söylemek gerek. Yalnız, bu iş, Sait Faik'ten bahsedildiği zaman tehlikeli bir iş olabilir. Güçtür çünkü Sait hakkında konuşmak; hoşlanmayabilir. Kendisi de bir hikâyesinde yazmış ya, "Hikâyelerimi beğenmezler, üzülürüm; beğenirler kızarım," diye. Öyledir, gerçekten.

Ama bırakalım biz onun hırçınlıklarını bir yana da bildiğimizi okuyalım. Gerçi Sait'i sevenler, beğenenler çoktur; bununla beraber sevmeyenler, beğenmeyenler de yok değildir. Mesela derler ki "Çok savruk. Yazdığını okumuyor. Bir yazar, okuyucunun karşısına çıkarken, kendisine biraz çekidüzen verir. Okuyucuya biraz saygı gösterir. Mecburdur buna." Sait Faik için söylenen sözlerin, daha doğrusu kötülemek için söylenen sözlerin, galiba en haklısı bu. O savrukluğu Sait'de zaman zaman ben de görüyorum. Bir cümlesini anlayabilmek için uzun uzun düşündüğüm oluyor; "Şu cümleyi şöyle kursaydı daha iyi ederdi," dediğim oluyor. Oluyor ya, bir yandan da biliyorum onun ileri bir dil anlayışına vardığını. Bir sanatkâra fesli redingotlu Babıâli dilinin yakışmayacağını anlamış bir yazar, bir sanatkârın halkın dilinden, konuşma dilinden faydalanması gerektiğine inanmış bir yazar olduğunu biliyorum. Onun dili, tadı tuzu kalmamış beylik kalıplardan kurtulmaya çalışıyor. Kelimelerle değil de halk

dilindeki cümle oyunlarıyla, türlü evirip çevirmelerle zenginleşmeye çalışıyor. Ama bunu her zaman beceremiyormuş, ne yapalım. Biz beceriyor muyuz sanki? O da bana kaç defa çıkışmıştır. "Böyle kelime kullanılır mı? Böyle Türkçe yazılır mı?" diye. Çoğu zaman hakkı da vardır.

Bir de onun avare, başıboş bir hayat sürüşüne, kahramanlarını da hep o hayatın içinden seçişine tutuluyorlar. İyi ama, ya aradığı insanı o hayatın içinde buluyorsa? Üstelik en iyi tanıdığı, en iyi anladığı insan onlar arasında ise? Hem, Sait Faik'i sırf bu bakımdan beğenenler de az mı?

Kahramanlarından söz açtım da aklıma bir şey geldi. Bir aralık da bir yazar ona, gene bu konuda, büsbütün tersine isnatlarla çatmıştı. Üniversitede edebiyat okutan, ünlü gazetelerimizden birinde de makaleler döktüren, saçı biraz uzun, aklı biraz kısa bir bayandı. Kibar bir bayandı ama!.. Sait Faik'in kahramanlarını, aşağı tabaka dedikleri, ayaktakımı dedikleri halkın içinden seçmesini hoş görmüyordu. Bayağı buluyordu o işi. O bayan, üşenmese de şu son kitaptaki "Baba-Oğul" adlı hikâyeyi bir okusa. Belki Sait Faik'in, insanı onlar arasında aramasının sebebini bir parçacık anlar. O hikâyenin konusunu okuyucularıma kısaca anlatayım

Bir gazete müvezziinin iki çocuğu varmış. Biri mahalle çocuğu imiş, bir türlü okumuyormuş; öbürü kibar olmak sevdasındaymış, uslu uslu mektebine gidiyormuş, derslerine çalışıyormuş. Müvezziin ümidi de o kibar çocuktaymış. Mahalle çocuğu okuyamadığı için gazete müvezzii olmuş; kibar çocuk okumuş, Tıbbiye'yi bitirmiş, Avrupa'ya gidip gelmiş, yurda da büyük bir doktor olarak dönmüş. Dönmüş ama, ne fayda? Külüstür bir gazete müvezzii olan babasını tanımamış bile. Babasına, gene, kendisi gibi gazete müvezzii olan çocuk, o okumayan mahalle çocuğu bakmış.

Babası, öbür oğlan için, "Doktor oldu ama, adam olamadı," diyor, hakkı yok mu?

Sait Faik'in anlattığı kibar çocuğu da sevemiyoruz. O da sevmiyor zaten. Sevmiyor, sınıfını inkâr eden, ona bağlanamayan çocuğu. Bu, kolay kolay küçümsenecek bir şey değil. Muhakkak ki sınıfını inkâr eden kişi, babasını inkâr edenden daha kötü kişi. Az mı var böyleleri aramızda?

"Peki," diyeceksiniz, "Sait Faik o doktor çocukları sevmiyor da kimi seviyor?" Açın aynı kitabın elli dördüncü sayfasını. O sayfada "Kınalıada'da Bir Ev" adlı bir hikâye başlıyor. O hikâyede, yazar, uzaktan uzaktan tanıyıp da hoşlanıverdiği bir kızdan bahsediyor. Bilmiyor kızın neyin nesi olduğunu; ama, kendi kendine, şöyle tahminler yürütüyor; diyor ki

"Küçük, kaplamaları simsiyah kesilmiş bir ahşap evde oturduğunu sanıyorum. Evin alt katında kendileri oturur, üst katını yazın kiraya verirler... Arkadaşım dediğim kızın kendi başına bir odası yoktur.

"Onu vapurda, ikinci mevkiin tahtaları üzerinde Rumca konuşurken dinlerim..."

Demek Sait Faik, sevdiği insanı, ihtiyar müvezziin doktor olmuş oğluna benzeyen kimseler arasından seçmiyor. Fakir fukara arasından, kara ahşap evlerde oturan, geçinebilmek için evlerinin iki odasını kiraya veren, bir saatlik vapur yolculuğunu ikinci mevkiin tahtaları üzerinde geçiren kimseler arasından seçiyor.

Şimdi, meseleyi daha bir kendimize göre kapatayım. Daha doğrusu Sait Faik için kendime göre bir hüküm vereyim. Hani bir fil hikâyesi vardı; körlere filin türlü yerlerini tutturmuşlar da sonra, "Anlatın bakalım, nasıl hayvanmış şu fil?" demişler. Bacağını tutan, "Fil bir direktir," demiş; kulağını tutan, "Fil bir kumaştır," demiş; dişini tutan, "Fil bir kemiktir," demiş; benimki de biraz ona benzeyecek. Yazıma başlarken Sait Faik'in gençliğinden, ihtiyarlığından bahsettim. Sonra da muhabbetle anlattığı kahramanlardan birinin bir mahalle çocuğu olduğunu söyledim. Mahalle çocuğu, Sait'in hikâyelerinde bir iki tane değildir; birçoktur. Bunu, onun bu yaşa kadar değişmemiş mizacına veriyorum. Bence Sait Faik ne genç hikâyecidir, ne ihtiyar. Bence o, kırkını aşmış bir mahalle çocuğudur.

Ama sakın bu hükmü onu kötülemek için söylenmiş bir söz sanmayın. Çocuk deyişim ona gençlikten daha genç bir yaş biçişimden, mahalle çocuğu deyişim de onu, ekseri mahalleden yetişenler gibi, halktan bir insan, halka bağlı bir insan sayışımdan ileri geliyor.

(Yaprak, 1.2.1950)

DİLİMİZİN GENÇ SOFTALARI

Dil Kurultayı geldi geçti. Şunun şurasında üç günlük ömrü kalanların zoruyla, dili Türkçeleştirme yolunda çalışanların gayretlerinin dizginlenmesine karar verildi. O üç günlük ömrü kalmışları şöyle bir kalem geçelim; üzüldüğümüz nokta başka. Yaşlılar gibi düşünmekten hoşlanan, onda akıllarınca bir büyüklük bulan gençler de yaşlılara katıldılar. Yaşlılara benzeme arzusunun softalıktan başka hiçbir sebebi olamaz. Biz, Yaprak'ta, sırası geldikçe, her türlü softalıkla savaşmaya çalışıyoruz. Bugün de dil softalığı üzerinde duracağız. Daha doğrusu, genç softalarımıza dil üzerinde bir iki şey soracağız

Dilimizin ancak Türkçe köklere gitmekle düzelebileceğine inanmıyorsunuz. Arapça köklerden gelmiş Osmanlı kelimelerinden vazgeçemiyorsunuz. Eski harfleri de bilmediğinize göre, söyleyin bakalım, *rakib* ile *râkib* arasındaki farkı anlayabilir misiniz? Hı ile yazılan ***hâmil***'in ha ile yazılan ***hâmil***'den bambaşka bir kelime olduğunu bilir misiniz? Kökünün orta harfi *kef* olan bir kelimeyi aynı harfi *kaf* olan bir kelimeden ayırt edebilir misiniz? Konuşurken *vaz'etmek*'le *va'zetmek* arasındaki ayrılığı belirtebilir misiniz? Bunları ve bunlar gibi daha bir sürü şeyi bilmeden Osmanhcayı ne doğru dürüst okumanın, ne doğru dürüst yazmanın, ne de doğru dürüst konuşmanın mümkün olamayacağını biliyor musunuz? Gazetelerimizi, dergilerimizi kaplayan o bozuk düzen yazıların hep bu bilgisizlikten ileri geldiğinin farkında mısınız?

Bu sorduklarımıza cevap veremedikçe softalığa devam etmeye hakkınız olmayacağını da anlamanız gerek.

(Yaprak, 1.2.1950)

GREV Mİ, GREV HAKKI MI?

Son günlerde Çalışma Bakanı ile sendikalar arasında bir çekişmedir gidiyor. Mesele aslında bir dil meselesidir. Türkçeyi ayrı manalarda kullandıkları için birbirlerinin dediklerini bir türlü anlayamıyorlar. İşçiler, "Grev hakkı istiyoruz," diyorlar. Bay Reşat Şemsettin Sirer bu sözleri Meclis'e, "Türk işçisi grev istemiyor," diye naklediyor. İşçiler tekrar, "İstiyoruz," diyorlar. Fakat Bay Sirer, "İstemiyorlar," dediği için işçiye grev hakkı tanınmıyor. Karışıklık Bay Sirer'in *grev* kelimesiyle *grev hakkı* tabirini aynı anlamda kullanmasından ileri geliyor. Halbuki grev başka şey, grev hakkı başka şey. Hak verilir de kullanılmaz. Hele Bay Sirer'in dediği gibi Türk işçisi grevi sahiden istemiyorsa böyle bir hakkı bağışlamak için bundan daha iyi de fırsat olmaz. Mademki kullanmayacak, ne korkuyorsun, ver de kurtul.

(Yaprak, 1.2.1950)

NASRETTİN HOCA VE YENİ ADAM

Bilgin değilim. Onun için, yazılarımda da, bilgince tavırlar takınmaktan çekinirim. Geçenlerde çıkan *Nasrettin Hoca* adlı manzum kitabımın önsözünde de öyle yaptım. Bu önsözde Hoca üstüne birkaç söz söylemek gerekiyordu. Söyleyeceklerimi kendim uyduramazdım elbet. Sağa sola başvurdum; birkaç kitap, birkaç yazı okudum. Hoca'nın hayatı hakkında fazla bir şey bilinmediğini, üstelik bilinenlerin de pek birbirini tutmadığını gördüm. Bütün bunlardan başka Hoca'nın dilden dile dolaşan hikâyelerini o bilgince yazılarda anlatılan Hoca'ya mal etmenin imkânsız olduğunu anladım. Hikâyelerine bağlanamayan hayatın hiçbir değeri olmayacağını düşündüm. "Falanca vesikaya göre, falanca yılda, falanca yerde doğmuş; filanca vesikaya göre, filanca yılda, filanca yerde ölmüş," demedim de, "Hikâyelerine göre şöyle bir adam olması gerekir," dedim. Hoca'nın hayatıyla hikâyelerini inceleyenlerden bir Fransız folklorcusu da benim gibi düşünmüş; benim yaptığımı yapmış. Tuttum, onun sözlerinden de birkaç cümle aldım. Gördüğüm işin doğru bir iş olduğunu sanıyordum. Değilmiş meğer. Yeni Adam gazetesinin 2 Şubat günü çıkan sayısındaki bir yazıda öyle diyorlar. Yazıyı yazan Enver Naci Gökşen adında bir genç. Genç dedim ama, tanımıyorum; belki de değildir. Aşağı yukarı diyor ki : "Orhan Veli bir Frengin fikirlerine takılıp kalacağına İsmail Hami Danişmend'in yazısını okusaydı, Yeni Adam'ın eski sayılarını karıştırsaydı daha iyi ederdi." Bir kere, Yeni Adam yazarı benim o yazıları okumadığımı nereden biliyor? Her okuduğum yazıyı kendi okuyucularıma bildirmeye mecbur muyum. Üstelik o yazıda işime yarar bir şey bulamamışsam...

İsmail Hami Danişmend'in yazısı üstünde durmadan, Bay Gökşen'e şunu hatırlatayım Yeni Adam çoğu zaman ileri fikirleri savunmuş bir gazetedir. Öyle bir gazetenin yazarına da biraz daha makul, biraz daha dürüst, biraz daha geniş düşünceli olmak yaraşır. Bir bilim meselesini bir milliyet meselesi haline

getirmek için daha haklı sebepler bulmak gerek. Bay Gökşen yazısını aceleye getirmeseydi bunu kendiliğinden anlardı sanıyorum. Çünkü benim iki tek cümlesini aldığım Fransız folklorcusu Edmond Saussey, İsmail Hami Danişmend'in yanında, çok daha yerli, çok daha bize yakın. Kaldı ki İsmail Hami Danişmend'in yazısında ileri sürülen fikirler de Paris'te Bibliothèque National' de bulunan Fransızca bir *Selçuknâme*'den alınmış. Danişmend'in yüzyıllardır içimizde yaşayan Nasrettin Hoca'yı Selçuk medeniyetinin Çobanoğulları hanedanına mal eden yazısına başvurmak milli bir iş oluyor da, onu tıpkı bizim gibi anlayan Fransız folklorcusunun yazısından bahsetmek neden gayri milli oluyor? Nasrettin Hoca ve halk edebiyatı meseleleri üzerinde Bay Gökşen'e de, Bay Danişmend'e de söyleyeceğim çok şey olabilir; ama bir türlü o meseleler üzerinde duramıyorum ki. Bu yanlış milliyetçilik gayreti beni daha çok üzüyor, daha çok düşündürüyor. "Kökü dışarda" sözünü icat etmekle memlekete en büyük kötülüklerden birini eden Türkçülük softalarının bu türlü hükümleri nasıl ele alıp kullandıklarını çok iyi biliyorum. Mühim saydığım nokta, bu türlü silahların bana karşı kullanılması değil; yurdun fikir hayatına, sanat hayatına karşı kullanılması. Bunun, payıma düşen kısmını, inan olsun, umursamıyorum.

Sanat üstüne, fikir üstüne olsun, başka şeyler üstüne olsun, Batıya karşı kapalı kalmayı niçin bu kadar istiyoruz? Aspirinin, penisilinin de kökü dışarda; telefonun, elektriğin, radyonun, televizyonun da kökü dışarda; Arşimed kanununun, Lavoisier kanununun da kökü dışarda; almayacak, bilmeyecek miyiz?

(Yaprak, 15.2.1950)

YENİ ŞİİRLER 1950

Yahya Kemal bir gün bana, "Siz," dedi, "Dempsey'in karşısına browning tabancasıyla çıkıyorsunuz." Yüzyıllardır süregelmiş kuralları inkâr ediyoruz diye. Bu konuda neler düşündüğümü ben de kendisine söyledim. Söylemekle kalmadım; sonra da düşündüm. Yıllarca düşündüm. Browning tabancasını kullanan aslında biz değiliz. Büsbütün tersine, kurallardan vazgeçmeyenlerin çifte tabancalarla geldiklerini gördüğümüz halde, işe, elimizdeki tabancayı bir kenara bırakmakla başlıyoruz. Vezinle kafiyeden vazgeçmenin, bütün özellikleri keşfedilmiş sanatlardan vazgeçmenin şiir işçiliği adına, ne büyük bir fedakârlık olduğunu erbabı bilir. Şüphesiz Yahya Kemal de o bilenlerdendir. Ama bildiğini söylemesi için okuduğu şiirde kurallar dışında da bir işçilik olduğunu görmesi gerek. Ne yalan söyleyeyim, bu işi dört başı mamur bir şekilde beceremiyoruz. Zaman zaman işin kolayına kaçmaktan, Yahya Kemal'in bağ saydığı kurallara sığınmaktan kurtulamıyoruz. Kimi genç arkadaşlarımız bu yanlışlığa farkına varmadan düşüyorlar. Kimileri de bile bile, salt yutturmak kaygısıyla, yapıyorlar bu işi. "Farkına varmadan insan nasıl faydalanır kurallardan?" diyeceksiniz. Oluyor. Ben kaç defa kendimde farketmişimdir; şiiri kendi özellikleri içinde kıvıramadığım zamanlar kafiyenin, ses benzerliklerinin yardımına sığınmışımdır. O zamanlar düşünürüm, "Vazgeçsem şu ses benzerliklerinden, ne olur?" diye. Bakarım ki, olmayacak, bırakırım. Bırakırım ya, gördüğüm işin, şairlik bakımından, namusluca bir iş olmadığını da bilirim. Kolaydan kaçınmak gerek.

Sırasında browning tabancası da kullanılır. Ama, dediğim gibi, sırasında. Mesela insanın işçiliği de feda edeceği anlar yok mu, işte o zaman.

Bu yazıyı Varlık Yayınları arasında çıkan *Yeni Şiirler 1950* adlı kitabı okuyarak yazıyorum. Kitabın içinde sevdiğimiz şairlerden pek güzel şiirler de var. Ama çoğu, bana, bu yazıda söylediğim şeyleri düşündürüyor. Bunda dostumuz Yaşar Nabi'

nin de suçu olsa gerek. Kitabına 103 şairden şiirler almış. 103 şair de olur mu?

(Yaprak, 15.2.1950)

SEBİLÜRREŞAD'IN MESELELERİ

Şu dünyadaki insanların da türlü meseleleri var. Kiminin meselesi geçim, kiminin seçim, kiminin post, kiminin grev hakkı. Bir de son yıllarda türeyen din dergileri var. Onların okuyucularının da meselesi başka. Sebilürreşad adlı derginin 66'ıncı sayısında Eyub Müftüsü, "İnsan oruçlu oruçlu karısını öperse oruç bozulur; kefaret ister," demiş. Vay sen misin bunu söyleyen? Bütün okuyucular ayaklanmış. Hanl hanl mektuplar döşeniyorlar Sebilürreşad dergisine. Dergi de bu mektupları birer birer yayımlıyor. İşte o mektuplardan bir parça :

"Oruçlu öpmekle inzal vuku bulursa orucu bozar, kazasından başka altmış gün kefaret ister, diyor. Kefaret cenabet-i kübra ister ki duhuldür. Duhul olmadıkça kefaret lazım gelmez. Hatta yalnız öpmekle değil, harici temaslarla inzal vukubulsa yine kefaret istemez, bir gün kaza icap eder."

Eyub Müftüsü'nün kırdığı potlardan biri de şırınga üstüneymiş. Ona da pek tutuluyorlar. Biri şöyle diyor :

"Şırınganın orucu bozup bozmayacağı meselesi de kökleri ana kaynaklara ve tâ İmam-ı Azam, Ebu Yusuf ve İmam-ı Muhammed Hazeratının içtihatlarına dayanan bir mevzudur. Bu kadar köklü bir meseleyi imamlarımızın nokta-i nazarlarını ve delillerini belirtmeden sadece, 'İğne ile şırınga yaptırmak orucu bozar,' demek ve bunu ihtikana benzetmek büyük bir hatadır."

Sebilürreşad, bir de "Kutuplarda vakitsiz kılınan namaz eda mıdır, kaza mıdır?" meselesi üzerinde duruyor. Bu mesele bize *Zor Nikâh*'daki Üstad-ı Sani'nin meselesi gibi göründü. Hani şu "Külâhın heyeti mi demeli, sureti mi?" meselesi. Üstelik, Üstad-ı Sani'nin meselesi bir mantıkçı için gerçekten bir mesele olabilir. Ama "Kutupta vakitsiz kılınacak namaz eda mıdır, kaza mıdır?" sorusu kimin için mesele olur? Sebilürreşad okuyucularından kaç kişi kutuplara gidip vakitsiz namaz kılacaktır ki böyle bir mesele üzerinde tartışmaya girişiliyor?

BAŞBAKANIN HATA VE DELALETİ

Sebilürreşad'ın tarihsiz 69'uncu sayısında bu başlıkla bir yazı çıkmış. Merak ettik; "Neymiş acaba başbakanın dalaleti? dedik. Aldık, okuduk. Bu yazı, Sebilürreşad sahibine yazılmış bir mektup. Dergide iki buçuk sütunluk bir yer almış. Şöyle başlıyor

"Kâmil ve mükemmel üstadım;

"Size üstadım diye hitap ederken gönlümün tâ içine mişkât-ı nübüvetten bir huzme-i feyz ve imanın aktığını duyuyor gibi oluyorum. Yarım asırlık neşriyatınız bu ümmet-i merhumeye hep o ufkun hayat-ı maneviye bahşeden ziyası gibi parladı, parladı... Ve seyyal bir nur gibi sizi her okuyan mü'minin kalbine aktı. Oradaki imanı kaynattı, coşturdu."

Gülmemek elden gelmiyor. Neyse, güle güle okuduk. Asıl merakımız başbakanın delaletini öğrenmek olduğu için vazgeçemedik de. Gel gelelim, iki buçuk sütunluk yazı bitti; başbakanın hatası anlaşılmadı. Ne yapmış, ne demiş, meçhul.

Yalnız, yazının sonunda, yazar başbakana bir sual sorup karşılığını istiyor. Sorduğu da şu "Şu dünyada hiçbir devlet, hiçbir rejim, on dört asır yaşayabildi mi?"

Bunun ne maksatla sorulduğu da anlaşılmıyor ama, 14 yüzyıllık tarih İslamlığın tarihi olduğuna, dergi de İslamcı bir dergi olduğuna göre bu on dört yüzyıl yaşamış devletin bir İslam devleti olması gerekiyor. Yaşayışının sebebi İslam oluşundan mı diye sormak gelmiyor insanın aklına. İlkin 14 yüzyıl yaşamış devletin hangisi olduğunu bulmalı. 8'inci yüzyılın ortasında yıkılan Emevi devleti mi? Yoksa, Abbasilere rağmen 2,5 yüzyıl yaşayabilen Endülüs devleti mi? Yoksa Abbasi saltanatı mı? Peki, ya onların toprakları üzerinde kurulan Tolonlular devleti, ya tâ Yemen'e kadar uzayan Akşitler devleti, ya Fatımiler'in hâkimiyeti, ya Salâhaddin-i Eyyubi, ya koskoca Osmanlı İmparatorluğu? Bunların hepsi bir devlet mi sayılacak? Ayrıca, 14 yüzyıl devam eden rejim nedir? Emevilerde mutlakiyet, Abbasilerde mutlakiyet, Osmanlılarda mutlakiyet. Onlar mutlakiyetle idare edilmiş diye bugün de başımıza öyle bir rejimin mi gelmesini isteyeceğiz? Sebilürreşad dergisi gibi onun çığırtkanlığını mı yapacağız?

(Yaprak, 15.2.1950)

Orhan Veli'nin yazdığına inanılan bu yazı dergide "Yaprak" imzasıyla çıkmıştır.

AJANSIN DİLİ

Yurdumuzda şu dil meselesini bir türlü anlayamayan iki müessese var : Biri Dil Kurumu, öbürü Anadolu Ajansı. Birincisi düşünüyor, anlamıyor; ikincisi düşünmüyor bile. Birincisinin günahı şüphesiz daha büyük. O işin hesabını böyle üç beş satıra sığdırmaya gönlümüz razı olmaz elbet. Onun için, büyük suçlunun işini sonraya bırakalım da, gelelim küçük suçluya.

Bu küçük suçlunun yaydığı Türkçe haberleri her gün bir iki yüz bin kişi gazetelerde okur, bir iki milyon kişi de radyoda dinler. Bu bakımdan Anadolu Ajansı'nın halkın dili üzerinde enikonu bir etkisi olacağını kabul etmek gerek.

Bu Anadolu Ajansı sanıyor ki dil işi bir kelime işidir. Maksat dilin Türkçeleşmesi mi, kolay; yabancı kelimelerden birkaçının yerine Türkçe kelimeler koyarsın, olur biter. Mesela "münakaşa" mı diyeceksiniz; vazgeç "münakaşa"dan, "tartışma" de. Yahut bilmem ne mi diyeceksin; vazgeç ondan da bilmem ne de.

Ama bunun sonunda ne çıkıyor ortaya biliyor musunuz? Öyle bir dil ki, bir cümlesinin içinde "karamsarlık"la "nihai karar" yan yana. Bir cümle ki, içinde, "güvenliği korumak"la "derpiş etmek" yan yana. İnsanın aklı, "derpiş etme"yi onun karşılığı olan bir kelimeyle anlatmak zorunda olmadığına yatarsa böyle gülünç durumlara düşülmez. Türk dili — türlü kelimeleri yan yana getirmenin, türlü halk deyimlerini kullanmanın yolu bilinirse — öyle zengin bir dil ki, bunu anlayan için kelime derdine düşmek boşuna bir gayretten başka bir şey değil. Üstelik, faydasız bir gayret.

Anadolu Ajansı, dili Türkçeleştirmek için kelimelerden önce kafaları Türkçeleştirmek gerektiğini anlasa ne iyi olur!

(Yaprak, 15.2.1950)

Orhan Veli'nin yazdığına inanılan bu yazı dergide imzasız çıkmıştır.

ŞİİR YOLU İLE TANITMA

Biliyorsunuz, UNESCO adında bir teşekkül var. İlkelerinden biri de milletleri kültür yoluyla birbirine yaklaştırıp barışı sağlamak. Bu teşekkül böyle bir işi başarabilir mi, başaramaz mı, ayrı mesele. Ama bu düşünüşün, üstünde durmaya değer bir tarafı var. O da şu Dünyada bir sürü okumuş yazmış, aklı başında insan barışın kültür yoluyla sağlanabileceğine inanıyor demek. Kültürün insanlığa barış sağlayacak bir araç sayılışından — sanat işleriyle, fikir işleriyle uğraşan kişiler olduğumuz için — gurur duyuyoruz. Gel gelelim bu gururla iş bitmiyor. Bu savaşta payımıza düşeni yapabiliyor muyuz? Üstelik, kültürümüzü dünyaya tanıtmakla yalnız dünya barışına hizmet etmiş olmayacağız; milletimizin öbür milletler içinde, öbür milletler safında şereflî bir yeri olduğunu bütün dünyaya kabul ettireceğiz. Bu yeri almaya hakkımız, hem dünya barışına hizmet ettiğimizden, hem de tanınmaya değer ileri bir kültüre sahip oluşumuzdan dolayı olacak. Ama, dünya karşısına çıkacak bir kültürümüz var mı diyeceksiniz. Bilimle sanatın bütün kollarında ileri bir millet olduğumuzu söyleyemeyiz. Bununla beraber yüz akı ile dünya karşısına çıkarabileceğimiz işlerimiz de yok değil. Mesela şiirimizin, hiç de Batı milletlerinin şiirlerinden geri olmadığını sanıyorum. Bu yazıya da şiirden söz açmak için başlamıştım. Geçen yıl yurdumuza gelen ünlü Fransız şairi Philippe Soupault, şiirlerimizin derme çatma üç beş tercümesini gördüğü zaman, yeryüzünde Fransa'dan sonra tek şiir memleketinin Türkiye olduğunu söylemişti. Bunun bir iltifat olmadığını da birkaç defa tekrarladı. Hem sevindik, hem üzüldük. Öyle ya, şiirimiz hakkında bir yabancının iyi kötü bir fikre varabilmesi için kalkıp yurdumuza kadar mı gelmesi gerekecekti?

Yeni kurulan Pakistan Devletinin Ankara elçisi memleketinin fikir alanındaki, sanat alanındaki başarılarını anlatmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyor. Konferanslardan faydalanıyor, toplantılardan faydalanıyor, dergilerden, gazetelerden faydalanıyor. Bu-

gün artık çoğumuz Pakistan'ın İkbal adında bir şairi olduğunu biliyoruz. Tâzi adındaki genç bir şairlerinin de adını duyduk. Oysaki bizim sanatçılarımız, kendilerini Batı ülkelerinde tanıtabilme imkânını ele geçirdikleri zaman bile, ne büyük güçlüklerle karşılaşıyorlar! Paris'te açılan milletlerarası sergiye ressamlarınızın eserlerinin nasıl zorla gönderildiğini hatırlıyoruz. Adnan Saygun'un bir eserini çaldırmak üzere gittiği bir Avrupa şehrinde, elçimiz tarafından ne kadar ilgisiz karşılandığını, düştüğü güç durumda kendisine yardım edecek bir tek yurttaşımızın çıkmadığını gazetelerimiz yana yakıla anlatmışlardı. Ayrıca, resim olsun, musiki olsun, yeni yeni gelişmeye başlamış sanatlardır. Şiirimizinse, eski, büyük bir geçmişi var. Onun için de şiirimiz, resmimizle musikimizin yanında, elbet daha ileri. Hal böyle iken, yani birçok Batı milletinin şiirinden daha ileri bir şiirimiz varken, hangi şairimizin adını bir Batı ülkesinde duyurabiliyoruz? Bunun sorumluluğunda, *relevé şapka ile şemsiyeye muvazi* bir hayattan başka hiçbir endişeleri olmayan hariciyecilerimizin milletlerarası kültür faaliyetlerinde iş görsünler diye gönderdiğimiz temsilcilerimizin hiç payı yok mu dersiniz?

Bugün, Avrupa'da tanınan bir tek şairimiz var Nâzım Hikmet. O da bize rağmen tanınıyor. Biz, "Aman kimse duymasın!" diyoruz. Ama faydası yok; duymuşlar. Nâzım Hikmet'i bize, onlar kabul ettirmeye çalışıyorlar. Adını, lehimize değil, aleyhimize kullanıyorlar. Bizi, büyük şairler yetiştiren bir millet olarak değil, büyük şairleri hapislerde süründüren bir millet olarak tanıtıyorlar.

Bu satırları, kültür propagandasının önemini belirtmek için yazıyorum; Nâzım Hikmet'i övmek için değil. Nâzım Hikmet için söylenmesi gereken sözlerin şu üç beş satıra sığmayacağım bilirim. Ayrıca bu kadarcık bile söylemenin suç sayılacağını da bilirim. Bugüne kadar, değil yazı yazmak, iki üç dostumuzla konuşurken dahi onun adını ağzımıza alamazdık. Kaç defa duymuşsunuzdur "Fikirleri bir yana, iyi şairdir," dediklerini. Niçin bu korku. Niçin, insanı fikrinden ayırmak arzusu? İnsan, fikriyle bir bütündür. İnsan, insanlar içinde yaşadıkça fikrinden dolayı mahkûm olmaz.

Neyse, bırakalım bunları da, asıl konumuza dönelim. Bize, dünya barışına hizmet ederken milli bir gurur sağlayacak sanatçılarımız, dünya milletleri karşısına alın akıyla çıkacak şairlerimiz var. Unutmayalım onları. "Unutmayalım onları" demek, milli menfaatlerimizi unutmayalım, demektir. Unutmayalım.

(Yaprak, 1.3.1950)

GENE SEBİLÜRREŞAD

Geçen sayımızda Sebilürreşad'ın başbakana çatan bir yazısından bahsetmiş, iki buçuk sütunluk yazıyı okuduğumuz halde çatma sebebini anlayamadığımızı söylemiştik. Sebilürreşad'ın *hata ve delalet* dediği şeyin ne olduğunu sonradan öğrendik. Meğer başbakan demiş ki

"Muhammet'in ahlak alanında koyduğu kurallardan bugün de faydalanılabilir. Ama devlet için koyduğu kurallar artık eskimiştir. Bugünkü devlet onlarla idare edilemez."

Bu, yanlış olduğuna göre; doğrusu ne olur? Bugünkü devletin o kurallarla idare edileceği. Yani Sebilürreşad istiyor ki devleti din idare etsin. E hani devletle din birbirine karışmayacaktı? Bu ne içim laiklik?

Bu, laiklik falan değil. Bu, düpedüz, laikliğe saldırmak demek. Hem de laiklikten faydalanarak. Ama yeni mi görüyoruz bu hali? Birtakım nimetleri o nimetler aleyhine kullandığımız hiç olmuyor mu? Mesela hürriyetlerini hürriyet aleyhine kullananlarımız yok mu? Hatta onlara uyan gençlerimiz bile?

(Yaprak, 1.3.1950)

"VE" ÜSTÜNE

21 Şubat günü çıkan Yeni İstanbul'da Refik Halit Karay'ın "Lisanımızda 'Ne' ile 'Ve' " başlıklı yazısını okuduk. Yazısının ikinci parçasında "ve" edatının dilimiz için gerekli olduğunu söyleyen yazar "ile"nin bu edatın yerini tutamayacağından dem vurarak "*Mavi ile Siyah*" başka, "*Mavi ve Siyah*" başkadır diyor. Bir kere bu, edebiyattır. *Mavi ile Siyah*'ın *Mavi ve Siyah*'tan hiçbir farkı yoktur, bizce. Ama gene de "ile"nin "ve" yerine her zaman kullanılamayacağına inanırız. İnanırız da değil; biliriz böyle olduğunu. Geçen sayımızdaki Dil Köşesi'nde de bu konuya dokunmak istemiştik. Bay Refik Halit Karay'ın, bu yazımızla birlikte, onu da okumasını dileriz. Sayın yazar, bu yazıları okursa anlar ki *dil işi, kelimeyi kelimeyle, eki ekle karşılama işi değildir.* Kendimizi böyle düşünmekten kurtaramadıkça o bir türlü sevemediğimiz kitabilikten de kurtaramayız. Zaten bizim "ve"ye olsun, "ve" cinsinden kelimelerle deyimlere olsun, düşmanlığımız hep o kitabilikten gelmektedir. Halk dilinin, konuşma dilinin türlü cilveleri dururken o manası kalmamış beylik kalıplara karşılık aramak, dili zenginleştirmez; olsa olsa fakirleştirir.

Refik Halit Karay "ve"nin bu kadar tu kaka olmasının sebebini son zamanlarda pek yerli yersiz kullanılmaya başlamasında buluyor. Suçlu olarak gösterdiği de, zamane şairleri. Şöyle diyor

"Vezinsiz, kafiyesiz, kimi uzun, kimi kısa satırlı zamane manzumelerinden hangisini okursanız içinde 've' bulunmayan mısraa rastlamamanız nadir bir talih eseridir."

Biz de, vezinsiz kafiyesiz, kimi uzun, kimi kısa satırlarla şiir yazan zamane şairlerinden olduğumuz için, alınmamak elimizden gelmiyor. Onun için de Bay Refik Halit Karay'a teklif ediyoruz : Her mısramızda değil, bütün Yaprak şairlerinin bütün şiirlerinde, kendisinin bir tek makalesindeki kadar "ve" bulsun, pes diyelim.

UYAMAMAK

Refik Halit bir zamanlar İttihat ve Terakki Fırkası'na muhalif olduğu için Anadolu'ya sürülmüş. Ziya Gökalp de o sırada Yeni Mecmua'yı çıkarıyormuş. Hükümete müessir olmuş : "İyi Türkçe yazar," diye, Refik Halit'i İstanbul'a getirtmiş. O zamanki yazarlar içinde Refik Halit'in ne kadar temiz Türkçe yazdığım biz de biliriz. Bütün değeri çağının ilerisinde bir dil kullanmasından gelir.

Ama bugün de öyle mi acaba? İşte yukarda sözünü ettiğimiz yazısının hemen başlarından aldığımız birkaç kelime *Lisan, maarif, mebus, nüsha, ezeli, muharrir.* Bu örnekleri çoğaltmak güç değil.

Şimdi kendi kendimize düşünüyoruz Yeni gelişmelere niçin ayak uyduramıyor bu yazarlar? Çağın ilerlediğini, onunla birlikte dilin de değiştiğini göremiyorlar mı? Belki de görüyorlar. Niçin uymuyorlar öyle ise bu ilerleyişe? Öyle sanıyorum ki kendilerine fazla güvendikleri, kendilerini fazla beğendikleri için. Kırk yıl önceki kafaları ile yetinebiliyorlar. Okumuyorlar kendilerinden sonra gelenleri. Bir defa adları çıkmış ya "iyi Türkçe yazar" diye; hep öyle gidecek sanıyorlar. Zevkteki, anlayıştaki gerilikleri de bundan gelmiyor mu?

(Yaprak, 1.3.1950)

KİTAPLAR DERGİSİ

Şubattan beri İstanbul'da "Kitaplar" adında bir dergi yayımlanıyor. Aylık olan bu derginin amacı, okuyucularına yeni çıkan kitaplardan haber vermek, o kitaplardan birkaçı üstüne de birkaç söz söylemek, içlerinde nelerden bahsedildiğini bildirmek. Değil uzak kasabalarımızda, büyük şehirlerimizde yaşayanların bile çıkan kitaplardan haber almakta ne kadar güçlük çektiğini bilenler bu derginin ne büyük bir boşluğu kapamaya çalışacağını anlarlar. Dergi belki ilk ağızda bu işi dört başı mamur bir şekilde başaramayacaktır. Bununla beraber, onu çıkaranların içindeki iyi niyet, eninde sonunda bu işi en iyi yola getireceklerine inandırıyor bizi.

Bugüne kadar bu yokluğu, Derleme Müdürlüğü'nün çıkardığı *Türkiye Bibliyografyası* ile karşılardık. Gerçi en doğru, en tam bilgiyi yine oradan çıkaracağız. Ama *Türkiye Bibliyografyası*'nın hem çok geç çıkması, hem de pek az kişinin görebildiği bir yayın olması, faydasının pek dar çevrelere münhasır kalmasına sebep oluyor. Herkesin, her yerde kolayca bulabileceği bir bibliyografya dergisi gerçekten bir eksiklik. Bu eksikliği gidermeye çalışan "Kitaplar" dergisine başarı dilememek, doğrusu, elden gelmiyor.

Bununla beraber bir iki küçük düşüncemizi de burada belirtmek istiyoruz. Dergi bize biraz tasnifsiz göründü. Nerede makale, nerede haber, nerede tenkid, nerede örnek, nerede ilan; kolay kolay anlaşılmıyor. Bu yazıları daha açık, daha anlaşılır bir sıra ile basmak güç değil.

İkinci bir nokta da, yabancı dillerdeki yayınlara ayrılan bölüm. Bizce bu bölüm, dergide, boşuna bir yer kaplıyor. Çünkü iki küçük sayfa içinde okuyucuya türlü dillerdeki yayınlar hakkında bilgi vermek pek o kadar kolay değil. Bu iki sayfaya sığdırılan yazılar, yabancı ülkelerdeki yayın faaliyetinin, suyunun suyu oluyor. Oysaki, bu sevdadan vazgeçilse, okuyucuya yurt içinde çıkan kitapları daha geniş ölçüde tanıtmak mümkün olacak. Üstelik, iş bu kadar büyük tutulunca da, üç beş kişi ile

bunun altından kalkılmaz. İster istemez baştan savma, yarım yamalak bir iş çıkar meydana.

Ama gene de, bu faydalı dergiyi okuyucularımıza sağlık vermeden edemiyoruz.

(Yaprak, 15.3.1950)

Orhan Veli'nin yazdığına inanılan bu yazı dergide imzasız çıkmıştır.

BİR ŞİİR KİTABININ SÖYLETTİKLERİ

Geçen sayımızdaki *Batıdan Sesler* köşesinde Aragon'un karısı Elsa Triolet'nin bir yazısının özeti vardı. Genç şairlere birtakım öğütler veren bir yazının bizim için de faydalı olacağını söylemiştik. Son günlerde çıkmış birkaç şiir kitabını okurken hep o yazıyı hatırladım. Zaten, genç şairlerimizin şiirlerini okurken, çoğu zaman, o yazıdakilere benzer şeyler düşünürüm. Kaç defa da yazmışımdır bunu. Gene o konuya dokunmak istiyorum.

Dokunmak istediğim, söylemek istediğim şey, kısaca şu Kolaya kaçmamak, işi kolay sanmamak gerek. Bunun için de, *formule*'lerden, reçetelerden, foyası meydana çıkmış oyunlardan kaçınmak gerek. Edebiyatça söylenmiş sözün, sıfatların, apaçık teşbihlerin şiir için ne kadar zararlı olduğunu artık bugün şiirle uğraşan her aklı başında insan biliyor. Böyle iken bu kolaylıklardan faydalanmaya kalkışmak, bunda ayak diremek, ya anlayışsızlıktır, ya dalavere.

İşte, elimde, yeni çıkmış kitaplardan biri. Adı *Umut veya Ahval Üzre*. Yazanlar da iki genç şair. Biri, Cevdet Atmaca; öbürü Mevlût Koca. İkisinin de şiirlerini umutla okuyorum. Böyle olmasa zaten, kusurlarını bile söylemeye lüzum görmem. Ama, ne yapıyor bu şairler? Ne yapmak istiyorlar? Şiirlerinde, günümüzün insanına, o insanın meselelerine dokunabiliyorlar mı? Hayır! Yok böyle bir belirti şiirlerinde. Günün birinde o yola gelmeyeceklerini iddia edemem; ama, bugün için de, gördükleri işte bir değer bulmak isterim. İnsanı ilgilendiren meselelere dokunmadıklarına göre, geriye ne kalır? Olsa olsa, bir söyleyiş güzelliği. Bugünkü şiirde söyleyiş güzelliği ne ile sağlanır? Öyle sanıyorum ki *edebiyatsız* bir deyiş, sağlam bir dille.

Ama, bakın o şairlerden birkaç satır alayım. İlkin Mevlût Koca'dan

Mevsim mesafe biter,
Ve sükût eder zaman

Çocukluğumun kavga tarlasında unutmuşum...

(Bu "kavga tarlası" sözü de "champ de bataille"dan tercüme olacak zahir.)

Gönlüm her tasanın bittiği yerde

Beni zamandan alan biri var

Sana kara gözlerimin içli bakışlarını
Doldurur doldurur da zarflara yollarım..

Sonra da Cevdet Atmaca'dan

Hafızam aldatmıyor beni
Seneler sonra da ihtimal
Düşünceye sebep şimdi sükût

Portakal kokulu rüzgâr

Benim yârim iki elma yanak

Bu örnekler, bütün meselesi deyişte olan şairin deyişi de nasıl kötü anladığını gösteriyor. Üstelik, bu genç şairler, söyleyiş güzelliği ile dil arasındaki yakınlığı da anlamamış görünüyorlar. Bunu, dilin çağımızdaki ilerleyişine *uyamadıklarını görerek söylüyorum.* Bakın, şu kelimeleri o birkaç şiirden çıkardım

"Tasavvur, ihtiraslarım, hicranım, kutsi, ilahi, mesele, diğer, mühim, bazan, nasibin" vs.

Gerçi bu kelimelerden herhangi biri, pek sıkışınca, kullanılır. Mesela, benim bu yazımda da böyle kelimeler var. Ama insan, şiir yazarken, sıkışmaz; elinden geldiği kadar titiz davranır; kendini bu türlü çürük işlere düşmekten kurtarır.

Bu kitapta Batı dillerinin kelimelerine de pek sık rastlıyoruz "Adres, asfalt, elektrik, üniforma, taksi, moda" vs... gibi.

Ya öz, ya söyleyiş; yahut ikisi birden; ama en iyi şekilde...

Genç şair arkadaşlarımın bana gücenmemelerini dilerken daha olgun, daha kusursuz, daha çağımıza göre eserlerini beklediğimi de söylemek isterim.

(Yaprak, 15.3.1950)

NELER DEMİŞLER?

Suat Taşer, Ankara'da çıkan Zafer gazetesinde, pek eğlenceli yazılar yazıyor, konuşmalar yapıyor. Bunlardan biri Devlet Operası'nın sanatkârları ile sanat üzerine bir konuşma idi. Daha doğrusu, Suat Taşer bu sanatkârlara sanatın ne olduğunu soruyor, onlardan aldığı karşılıkları da gazetede yayımlıyordu. Suat Taşer' in böyle bir işe girişmesi herhalde sanatın ne olduğunu anlamak için değildir. Çünkü Suat Taşer, hem sanatın ne olduğunu kendisine cevap verenlerden iyi bilir, hem de bu soru kendisine sorulsa söyleyecek söz bulamaz. Böyle bir hüküm vermekle Suat Taşer'i yermek istediğimi sanmayın. Kolay değildir sanatı bir cümlede anlatmak. Bana da sorsalar, ben de şaşırırım. Şaşırırım ya, hiç olmazsa cevap vermem. Suat Taşer'in hoşluğu da, konuştuğu insanları cevap vermeye zorlamasından geliyor. O da biliyor bu zatların söyleyecekleri sözlerden bir şey çıkmayacağını. Ama gene de soruyor işte. Niyeti ünlü sanatkâr diye tanınmış bir sürü insanın sanat meseleleri üzerinde bile ne kadar az düşündüklerini göstermek olsa gerek.

Böyle düşünmekte o kadar da haksız olmadığımızı, yayımlanan cevapları görünce daha iyi anlıyoruz. En akıllıları bu soruya "Sanat nedir?" sorusuna — "Allaha ısmarladık!" diye cevap vermiş. En yetkilileri de — operanın ünlü rejisörü — on dakika müsaade istedikten sonra, sanatı, yazılı olarak, şöyle tarif etmiş

"Sanat Tanrının nefesidir."

Bizim *Özdeyişler* sütununa geçecek çapta, Reşat Şemsettin'lere taş çıkaracak çapta bir söz.

(Yaprak, 1.4.1950)

CÜMBÜŞLÜ BİR KİTAP

Okuyucularına hoşça vakit geçirtmek isteyen yazarların sık sık başvurabilecekleri kaynaklar vardır. Milli Kalkınma Partisi'nin yayınları ile Necip Fazıl'ın, Peyami Safa'nın yazıları onlar arasındadır. Ben, son günlerde yeni bir kaynak daha buldum Din dergileri.

Bu dergilerden, geçen sayılarımızda da söz açmış, Sebilürreşad'ın meseleleri üzerinde kısaca durmuştum. Elime bu sefer, başka bir hazine geçti. Bu hazine, Hakka Doğru dergisinin yayımladığı *Rüya Tabirnamesi* adlı kitaptır. Eser, aslında, Muhyiddin-i Arabi hazretlerininmiş : Muharrem Zeki adında bir zat yeniden yazmış. Bir bilim eseri gibi başlıyor. Rüyalar birkaç bölüme ayrılırmış. Gerçek rüyalar, yalan, yalancı, aldatıcı rüyalar, efdal rüyalar gibi. Gerçek rüyalar da üçe ayrılırmış : Tebşir, tahrir, ilham rüyaları... İnsan şaşırıyor birdenbire. Doğru dürüst, ağır başlı bir kitap okuyacağını sanıyor. Gel gelelim, ikinci sayfada iş değişiyor. Sapıtıveriyor yazar. Diyor ki

"Fakir adamın rüyasına itibar olunmaz. Çünkü, o daima günlük nafakasını düşünür."

Bütün dinler, insanlara, oldukça eşit bir yaşayış sağlamaya çalışmışlar. Bunun için de, herkesten önce, fakir fukarayı korumak gerektiğine inanmışlar. Böyle iken, nasıl oluyor da, bir din dergisinin çıkardığı bir kitap fakir fukarayı adam yerine koymuyor? Doğrusu, pek akıl erdiremedim.

Yazar, gene o sayfada, deminki cümleden birkaç satır aşağıda şöyle diyor :

"Rüya gören kimse, bunu düşmana, cahile, kadına ve maskaraya söylememelidir."

Demek ki kadın kısmı, düşmanla, cahille, maskarayla bir tutuluyor.

Ne insanlık, ne insanlık!..

Aynı kitabın başka bir yerinde şöyle bir söz var

"Vücudunda mevcut uzuvlarından fazla şey gören kişi zengin

olur."

İnsanın içinden, cümlemize, üçer kulak, dörder burun, beşer bacak vermesi için Tanrıya yalvarmak geliyor.

Başka bir cümle

"Kabak ağacı gören kişi doktorluğu öğrenir ve hasta olmaz."

Kabak ağacı olur mu olmaz mı diye düşünmüyoruz bile. Demek ki, diyoruz, tıp fakültelerinin de pabucu dama atıldı. Öyle ya, bir kabak ağacı gör rüyada; tamam. Ne lüzum var okullarda çürümeye? Hemen as kapına levhayı,

Birinci sınıf operatör diye.

Kitapta bu biçim örnekler tümen tümen. Ama ne lüzum var hepsini sıralamaya? Merak eden alır, okur.

Okur ya, kitabın sonundaki bir "Seğirname"ye de ilişmeden edemeyeceğim. Bu bölümde, yazar, türlü uzuvların seğirmelerine türlü manalar vermiş. Mesela bir yerde şöyle demiş

"Tenasül aleti seğriyen kimse, izzet ve hürmet bulur; sevdiği adamla buluşur.

"Hayanın iki tarafının seğirmesi darlığa düşmeye alamettir. Hayasının sağ yanı seğriyen insan sevinir. Hayasının sol yanı seğriyen insan da sevinir amma daha evvel biraz mihnet çeker.

"...Dübürünün sağ yanı seğriyen aziz olur; sol yanı seğriyen rahat bulur."

Bu kadar rahat konuştuklarına göre, bu zatların sol yanı seğriyor demektir.

Namusla edep arasında pek de fark gözetmeyen, bu arada da, hepimizi edepli olmaya davet eden bu din sözcülerinin bu türlü işlerini — ne yazık ki — pek ciddiye alamıyoruz. Bunun böyle olacağını kendileri de sezmişler herhalde; bir açık kapı bırakmış olmak için, kitaplarını *Şaka* Basımevi'nde bastırmışlar.

(Yaprak, 1.4.1950)

GELECEK GÜNLERİN YAKIN TARİHİ

Ankara'nın biricik akşam gazetesinin bir fıkra yazarı var. Cingöz Recai hikâyelerinden kalma alışkanlıkla, birtakım iç gıcıklayıcı fıkralar yazar. Yenişehir bayanlarını eğlendirmeye çalışır. Geçen gün daha ciddi bir konuda yazdığı bir fıkra şu cümle ile sona eriyordu "Bunu bize gelecek günlerin yakın tarihi gösterecek." Bizim bildiğimize göre tarih, geçmiş olayların, olup bitenin hikâyesidir. Gelecek günlerin şimdiden tarihi olmaz. Frenkçede buna *nonsens* denir. Yakın tarih sözü ancak arkamızda kalmış günler için kullanılır. Cümlenin manasızlığını daha iyi anlamak için bir de tersine çevirelim, bakın ne oluyor "Bunu bize geçmiş günlerin uzak istikbali gösterdi." Nasıl, iyi mi?

Büyük laf etmek için yazıldığı pek belli olan bir cümlenin üstünde durmak istemezdik ama bunu yazanın Dil Kurumu'nda üye olduğunu düşününce dayanamadık. Aynı yazar Ulus'ta çıkan başka bir fıkrasında, yazılarını başından sonuna kadar okumayıp şöyle bir göz gezdiren okuyuculardan şikâyet ediyordu. Dua etsin ki yazıları okunmuyor. Okunsaydı kim bilir daha ne yanlışları bulunurdu.

BARIŞI BİR TÜRLÜ SEVEMEDİ

Ulus gazetesinin ünlü bir yazarı daha var. Hem de başyazar. Bu zat geçenlerde Dil Kurultayı başkanlığına resmi aday gösterildiği zaman bazıları kızdılar, dil davasına hiçbir emeği geçmemiş bir kimsenin Kurultay'a başkanlık edemeyeceğini söylediler. Biz burada bu konuyu uzun boylu ele alacak değiliz. Okuyucularımıza bu zatın hâlâ ne biçim bir dil kullandığını göstermek için bir örnek vermekle yetineceğiz. Sayın başyazarın birkaç gün önce Ulus'ta çıkan yazısının başlığı "Sulh Muahedelerine Hürmetsizlik" idi.

Bu üç Arapça kelimenin her birisinin dilimize artık yerleşmiş karşılığı var. Bugün "Sulh muahedelerine hürmetsizlik" yerine, kolayca "Barış andlaşmalarına saygısızlık" diyoruz. Ama üstat diyemiyor işte. Kendisinin "Barış"a düşman olduğunu bilirdik ama düşmanlığı bu kadar ilerlettiğini doğrusu bilmiyorduk. Anlaşılan her gün ağzı sulana sulana savaştan söz açmak, kendisine "barış" kelimesini büsbütün unutturmuş.

(Yaprak, 1.4.1950)

Orhan Veli'nin olduğuna inanılan bu yazı dergide imzasız çıkmıştır.

MAHMUT MAKAL'IN YURT SEVGİSİ

Mahmut Makal tevkif edilmiş diye duyduk. Sorduk, soruşturduk. Yetkili kimseler de bu haberi yalanlamadılar. Yalnız başbakan yardımcısı Nihat Erim, bu tevkifin *Bizim Köy* adlı kitabından dolayı olamayacağını söyledi. Ayrıca, merkez teşkilatının böyle bir tevkiften haberi olmadığı için de, işin, mahallin mülkiye amiri tarafından çevrilmiş bir iş olduğu tahmin edildi. Mahmut Makal hırsızlık gibi, adam öldürme yahut adam yaralama gibi adi bir polis vakasından dolayı tevkif edilmişse, söyleyecek söz bulamayız. Ama, bu sebep siyasi bir sebepse söyleyecek bir iki sözümüz bulunur. Daha doğrusu, asıl o zaman, ne diyeceğimizi şaşırırız.

Çünkü *Bizim Köy*'ü yazan bir insandan bu memlekete kötülük geleceğine inanamayız. Onun, bu yurdu, en az Niğde valisi kadar sevdiğini biliriz.

Bu inançta olunca da böyle bir tevkife sebep olan hadiseyi öğrenmek, bunun ne olabileceğini sormak hakkımız değil mi?

KÖYLÜLERİN ÇORAPLARI

Bize, Niğde valisinin Mahmut Makal'ı bir hınçla tevkif ettiğini düşündüren bir haber duyduk. Şu

Mahmut Makal *Bizim Köy*'de, köylülerin çorapsız olduklarını söylemiş. Kitabın uyandırdığı yankılar üzerine de vali, Makal'ın köyüne gitmiş. Karşısına birkaç köylü çıkarmışlar. O sırada Makal da oralardaymış. Vali köylülere ayaklarını uzattırmış. Sonra, Makal'a dönüp

— Bak, Mâmidefendi, demiş, köylülerin çorapları var.

Köylünün refahını çorapla ispat etmenin gülünçlüğü bir yana, acaba bu sayın vali amirlere bu gibi hallerde gösterilen manzaranın nasıl yaldızdan ibaret olduğunu bilmiyor mu? Kendisi, bulunduğu şehre büyük bir devlet adamı geldiği zaman, o zata vilayetinin en bozuk en sefil taraflarını mı gösteriyor?

Mahmut Makal'a söylediği sözden de belli; en küçük bir sızıltıya meydan verilmesine gönlü razı değil.

BİZİM KÖY'LE KÜÇÜK PAŞA

Niğde valisi herhalde okumamıştır; Ebubekir Hâzım Beyin Meşrutiyet yıllarında çıkmış *Küçük Paşa* adlı bir kitabı vardır. Niğde bölgesindeki köylerin halini anlatır. Anlatılan hal de *Bizim Köy*'de anlatılandan farklı değildir. Yani Mahmut Makal'ın gördüğü iş, böylece, o köylerin yüzyıllardır değişmeyen kaderini, bir de bugünkü nesillere göstermek olmuş. Sonunda da tevkif edilmiş.

Gerçi, Shakespeare'in de dediği gibi, "Yapmak, yapılması gereken şeyleri bilmek kadar kolay değildir." Ama yapabilmek için de, bilmek gerektir. Bu ise birtakım gerçekleri görmekle, göstermekle mümkün olur, adam tevkif etmekle değil.

(Yaprak, 15.4.1950)

İLGİLİLER OKUSUN

Din dergilerinin yayınlarından zaman zaman söz açar, yazdıklarından parçalar alırız. Bu parçalar ya manasız, ya gülünç, ya müstehcen, ya rejim aleyhtarı parçalardır. Son sayılarınızdan birinde de o müstehcen yayından örnekler vermiştik. 16 Mart tarihli *Hakka Doğru*'da gene rüyalardan bahseden parçalar gördük. Ne yazık ki o yazıyı sütunlarımıza alamıyoruz. Hem edebimiz bırakmıyor, hem korkuyoruz. Açık saçık yazılar bastığımızı ileri sürüp mahkemeye verirler diye korkuyoruz.

Bir yandan da düşünüyoruz Bizim yazılarımızı çifte pertavsızlarla okuyan devlet makamları bu dergileri görmüyorlar mı? Görüyorlarsa niçin susuyorlar?

KIYAMET

Bu yazıyı Nisanın 4'ünde yazıyorum. Bugün çıkan gündelik gazetelerden birinin ilk sayfasında bir haber var. Bursa'daki camilerden birinde vaaz eden bir diyanet işleri müfettişi 6 Nisanda kıyamet kopmayacağını söylemiş. Hay ömrüne bereket! Ya bir de "kopacak" deyiverseydi, ne olurdu bizim halimiz? Şu iki günlük ömrümüzü nasıl geçireceğimizi bilemezdik hani. Bereket versin delilleri kuvvetli de böyle bir tehlikenin olmadığına hemen inanabiliyoruz. Neymiş o deliller diyeceksiniz. Kısaca anlatayım

Kıyametin kopacağına yakın iki türlü alamet belirecekmiş. Birincisi *sugrâ* alametleriymiş. Zinanın, içkinin, kumarın artması gibi... İkincisi *kübrâ* alametleri. Yecüç mecüç gibi, İsa'nın gökten inmesi gibi...

İmam hatip kurslarını açanlar, bu işi, batıl olanla savaşmak için yaptıklarını söylerler. Derler ki "İmam hatip kurslarını işte bu türlü olayları önlemek için, o yanlış işleyen kafaları değiştirmek için açıyoruz."

İyi ama Bursa'daki vaazı veren zat kim? Diyanet işleri müfettişi. Yani o imam hatip kurslarını teftiş edecek, o kursların

çalışmalarına istikamet verecek olan yetkili kişilerden biri.

Varın hayır bekleyin artık siz o kurslardan.

MARSHALL PLANI

Yeşil hoca da vaaz etmiş. Kendi çıkardığı "İslamiyet" dergisinde okuduk. Meğer Marshall planı da *Kur'an*'da yazılıymış. Mukaddes sayılan hiçbir şeye dil uzatmak istemem. Ama bu kadarına pes! Atom bombasından sonra bir de Marshall planı! Bu gidişle İngiliz seçimlerini, İtalyanlarla imzaladığımız ticaret anlaşmasını, Endonezya hadiselerini falan da hep *Kur'an*'dan takip edeceğiz demektir.

(Yaprak, 15.4.1950)

NÂZIM HİKMET MESELESİ

Dergimiz, çıktığı günden beri, sanatkârın sorumluluğu üzerinde durmakta, bu görüşü savunmaktadır. Son haftalarda, ortaya bu sorumluluğu daha iyi şekilde duymamızı gerektiren sebepler çıktı. Şair — yani meslektaşımız — Nâzım Hikmet, kendisine kanunsuz olarak verilen bir cezanın kanun yoluyla düzeltilememesi karşısında, açlık grevine karar verdi. Ölürse, bu ölümden sorumlu olacak birkaç yetkili kişi bulunacaktır. Ama dünya karşısında olsun, tarih karşısında olsun, bu sorumluluğa bütün Türk milleti ortaktır. Milletini seven, Türk adının lekelenmesini istemeyen yurttaş böyle bir tehlikeyi önlemek zorundadır. Hiç kimse kanuna karşı gelmez; gelmek de istemez. Ama kanunsuzluğa karşı gelmek, bir hak değil, vazifedir. Üstelik, o kanunsuzluk, milletin adım dünya karşısına lekeli bir ad olarak çıkaracaksa, bu iş bir yurtseverlik olur.

Bunu düşünen, bir yandan da Nâzım Hikmet'in bu memleketin diliyle edebiyatına ettiği hizmetleri pek iyi bilen bizler, Nâzım Hikmet'i öldürmenin sorumluluğuna ortak olmak istemediğimizi belirtmek için, onun açlık grevine başladığının onuncu gününde, iki gün aç kalmayı kararlaştırdık. Bu arada da basma aşağıdaki demeci verdik

"Büyük Türk şairi Nâzım Hikmet'in on üç yıl, bir adli hata yüzünden hapiste tutulduğu hakkında, yetkili hukukçular tarafından açıklanan hakikat yurdumuzda ve dünyada büyük akisler doğurmuştur. Durumun bir an önce düzeltilmesi için elân harekete geçilmemesi, yetkili makamlar nezdinde yapılan, memleket içi ve memleket dışı, türlü müracaatların bir netice vermemesi cemiyetimizi ağır bir sorumluluk altında bulundurmaktadır. Başladığı ikinci açlık grevi ile Nâzım Hikmet'in her saat ölüme yaklaşmakta bulunması karşısında Türk vatandaşı olarak, insan olarak, meslektaş olarak, yüklenilen soruma katılmadığımızı önemle belirtir ve bu maksatla 12 Mayıs tarihinden başlamak üzere iki gün aç durmaya karar verdiğimizi umumi efkâra bildiririz."

İki günlük açlığı bir gün dahi aç kalmamış olanlar arasında bile, küçümseyenler çıkacaktır. Ama bunun bir kahramanlık olmadığını, sadece temsili bir hareket olduğunu, bu açhğa karar vermiş olan şairler de bilir. Çünkü bizim memlekette şairin günlerce aç kaldığı az görülen hallerden değildir.

Belirtmek istediğimiz ikinci bir nokta da bu hareketin siyasi bir hareket olmadığı, meslek kaygısıyla girişilmiş bir hareket olduğudur. Aynı haksızlığa bir başka büyük şair de uğramış olsaydı aynı işi yapardık.

Melih Cevdet
Oktay Rifat
Orhan Veli

(Yaprak, 15.5.1950)

RÜYADA....GÖRMEK

Din dergilerine fazla takıldığımız için olsa gerek, bir okuyucum bana boyuna din dergileriyle onların yayımladıkları kitaplardan gönderiyor. Eksik olmasın çok hoşuma gidiyor bu iş ama, şüphelenmiyor da değilim. "Sakın o kitapları gönderen; dergi ile ilgili kişilerden olmasın," diyorum. Öyle ya, olur olur. Yazdığım yazılar sayesinde dergisinin adını üç beş kişi daha duyabilir. Son olarak elime geçen Hakka Doğru dergisinde rüya tabirleri devam ediyor. Sayfaların dizilişinden anlaşılıyor ki, tefrika bitince bu değerli eser kitap halinde basılacak. Tertibi de lugat tertibi. Rüyada görülen şeyler harf sırasıyla gidiyor. Son sayıda F harfine gelinmiş. Rüyada Fatiha-i şerife okumanın, Fazlat, Furkan, Fetih, Fecir, Felak gibi sûreleri okumanın nelere delalet ettiğini anlattıktan sonra sıra ferç görmeye geliyor. Bu madde bir hayli uzun; buraya hepsini alamayacağım. Yalnız bir iki cümlesi üzerinde kısaca durayım.

Bu maddenin bir yerinde şöyle deniyor

"Zevcesinin fercini büyümüş görmek nesil ve evlat çokluğuna, müreffeh yaşamaya delildir. Bir kadının, fercinin çarpık olduğunu görmesi harama meyledeceğine, fercin beyaz ve semiz olması iffet ve ismete delildir."

Yine o maddeden öğrendiğimize göre, "bir kadının, fercinden ateş çıktığını görmesi, hükümette büyük bir mevki ihraz edecek evladı olacağına delalet eder"miş.

Seçimlerin en civcivli zamanı olan şu günlerde eski rüyaları merak edecekler az olmasa gerektir.

(Yaprak, 15.5.1950)

MAHMUT MAKAL SERBEST BIRAKILMIŞ

Makal, bir ay kadar hapiste yattıktan sonra serbest bırakılmış, suçsuzmuş meğer.

Bu konuya Vatan gazetesinin yazarlarından Sadun Galip Savcı da dokunmuş, aşağı yukarı benim diyeceklerimi diyormuş, benim diyeceklerim şunlar

Bir insan, suçu belli olduktan sonra hapse girer, kabul. Ama suçsuz bir insanı hapse atıp aylarca, hatta sırasında yıllarca inim inim inlettikten sonra, "Kusura bakma, senin suçun yokmuş, haydi güle güle!" demek hangi adalet düzenine sığar? Ne olur o adamın hapiste yattığı müddetçe çektiği çile? Kimse sorumlu olmaz mı, böyle bir işten?

BİR BİNA YAPTIRILIYORMUŞ

Yukarıda okuduğunuz fıkrayı yazıyordum, bir arkadaşımın 11 Mayıs tarihli Cumhuriyet'te bir ilanı yüksek sesle okuduğunu duydum. Merak ettim, alıp gazeteyi kendim de baktım. İlan, Niğde Valiliği tarafından verilmiş. Niğde'nin Aksaray kazasına bir cezaevi yaptırılacakmış; bu yapı kapalı zarf usulü ile eksiltmeye konmuş. Keşif bedeli 75.000 lira imiş.

Bu haberi, daha doğrusu ilanı, okuduğum zaman, Niğde Valiliğinin parayı nerelere harcamaktan hoşlandığını falan düşünmedim de başka şey düşündüm. Kendi kendime "E! Mahmut Makal, dedim. *Bizim Köy*'de, zaman zaman yersiz yurtsuz kaldığın için yanıp yakılıyordun. Artık, mekânsız sayılmazsın. Bak, Niğde Valisi sana ne mükellef konaklar hazırlatıyor."

BİR YARGICIN SÖYLEDİKLERİ

Doğruluğu ve hak severliği ile tanınmış merhum Temyiz Başsavcısı Fahrettin Karaoğlan'ın kızı Yargıç Rebia Şeref şunları söylüyor

"— Büyük Türk şairi Nâzım Hikmet'in adım adım ölüme yaklaştığı bu anda, babam Cumhuriyet Başsavcısı merhum Fahreddin Karaoğlan'ın bana Nâzım Hikmet hakkında söyledikleri bugün gibi hatırımda.

"Fahrettin Karaoğlan 'Bir hâkim olarak memleketimizde bana en büyük ıstırabı vermiş olan hâdise, Nâzım Hikmet'in hiçbir delile, hiçbir kanun hükmüne dayanılmaksızın 28 yıl hapse mahkûm edilmesidir... Adalet tarihimizi bu günahtan kurtarmak en büyük emelimdir. Ama ne yazık ki buna gücüm yetmiyor...' diyordu.

"Fahrettin Karaoğlan bu duygu ve düşüncelerini yalnız yakınlarına söylemekle kalmadı. Yanılmıyorsam 1945 yılında Büyük Millet Meclisi Adalet Komisyonu'nda açıkça belirtti. Ve bir gün Hipodrom'da Sayın Cumhurbaşkanına da açtı.

"Bu hatıraları delaletinizle Türk halkına nakletmek imkânını bulursam, yalnız, bir insan, bir Türk olarak Nâzım Hikmet'e karşı değil, bir evlat olarak hak ve adalet âşığı babama ve asıl, bir yargıç olarak şerefini şerefim saydığım Türk adaletine karşı olan vazifemi de yapmış olacağım."

İŞİN KOLAYI

Birinci sayfada yazdığımız gibi bir şairin öldürülmesine şair gönlümüz razı olmadığı için, sırf onu kurtarmayı istediğimizi belirtmek için, iki gün aç durduk. Niyetimiz kimseyi tehdit değildi; sadece şairlik borcumuzu ödemekti. Bununla beraber birkaç fırsat düşkünü yazar bu hareketimize siyasi bir mana vermeye kalkıştı. Bizi, yabancı ülkelerde memleketimiz aleyhinde yapılan menfi propagandalara alet olmakla suçlandıranlar çıktı. Onlara uzun boylu söz söyleyecek değiliz. Yalnız, işin kolay bir tarafı olduğunu hatırlatmak istiyoruz. O da şu

Nâzım Hikmet, yabancı ülkelerde, aleyhimizde neşriyat yapılmasına mı sebep oluyor? Ne lüzum var sağa sola çirkef atmaya? Seviyorsanız memleketinizi, o aleyhteki neşriyatın durdurulmasını istiyorsanız, çıkarın Nâzım Hikmet'i hapisten de önleyin bütün menfi propagandaları.

ÜÇ SOSYALİST ŞAİR

Birinci sayfada sözünü ettiğimiz aç durma işini 11 Mayıs günü Ankara'da çıkan Kudret gazetesi şöyle bir başlıkla haber verdi

"Üç sosyalist şair açlık grevi yapacakmış!"

Yurdumuzda sosyalist kelimesiyle komünist kelimesi arasındaki fark pek iyi anlaşılamadığı, komünist kelimesi de çok kere vatan haini anlamına geldiği için bu başlığı ilkin bir curnalcılık saydık. Ama sonra, biraz düşündük; ilk korkumuzun boşuna olduğunu anladık. Çünkü bundan beş on gün evvel eski Devlet Başkam Cemil Sait Barlas Halk Partisi'nin bir Sosyalist Partisi olduğunu söylemişti. Söylemişti de, Demokratlar buna şiddetle karşılık vermişler, "Siz sosyalist değilsiniz, asıl sosyalist biziz," demişlerdi.

Partilerimiz arasında bile kolay kolay paylaşılamayan bu sıfatı bize layık gördüğü için Kudret gazetesine teşekkür etmek istiyorum.

MOSKOVA UŞAKLARI

Nâzım Hikmet dolayısıyla yabancı ülkelerde memleketimizi kötü duruma düşürmek isteyenler hep kızıllarmış. Bu işi körükleyenler de onlarla işbirliği etmiş sayılırlarmış.

Nâzım Hikmet'i hapiste tutanlar, o propagandalara hiç alet olmuyorlar mı? Büsbütün tersine, asıl onlar sebep oluyor bu neşriyata. Nereden anlayacağız onların da Moskova ile işbirliği etmediklerini? Evet, madem ki bu kötü neşriyatın yapılmasına en çok onlar sebep oluyor, muhakkak bunlar vatan haini ve Moskova uşağıdırlar. Ellerinden geliyorsa temizlesinler bu lekeyi.

SEÇİMLER BİTTİ

Seçimler bitti. Demokrat Parti, Halk Partisi'ni korkunç bir bozguna uğrattı. Oysaki Halk Partisi, halkı kazanacağını umarak, fikirleriyle, prensiplerinden son zamanlarda ne fedakârlıklar etmişti. Bütün yayınlarına göz yumulan din dergileri, okullara konan din dersleri, yeniden açılan İlahiyat Fakülteleri, İmam Hatip kursları, türbeler, şahsi sermayeye sağlanan imtiyazlar, her

türlü irticaa tanınan haklar... Hiçbiri, hiçbiri kâr etmedi.

Zavallı Halk Partisi!

TAHRİKLER

Sayın İnönü, seçimlerden önce verdiği bir nutukta, üniversiteli gençlerin siyasi tahriklere alet olmamaları gerektiğini söyledi. Yerden göğe kadar hakkı var. Var ya, niçin bugüne değin bir Halk Parti'li ağzından böyle bir ikaz duymadık. Bu inanca varabilmeleri için bir Fevzi Çakmak hadisesinin mi olması lazımdı? Aynı öğrenciler matbaalar yıktıkları, rektör dövdükleri, tiyatrolardan zorla eser kaldırdıkları zaman şimdikinden daha mı fazla haklıydılar? Yahut bugün daha mı haksızlar?

Hayır, mesele orada değil. Mesele, bir zamanlar Halk Partisi erkânı tarafından kullanılan bir silahın, sonunda, kendilerine çevrilmiş olmasında. Kendilerine zararı dokunmadıkça adı *millî heyecan, asîl heyecan* olan o silah, kendilerine çevrilince kötü oldu.

Bizce, hiçbir hadisede gençler sorumlu değil. Sorumluluk onları kışkırtanlarla o kışkırtıcılara göz yumanlarda. Ne çare ki, sorumlu olması gereken o kişilerden de kimsecikler kalmadı. Ne Reşat Şemsettin'ler var orta yerde, ne Fahri Kurtuluş'lar.

(Yaprak, 15.5.1950)

BAZI ÜNİVERSİTELİ GENÇLERE

Bazı üniversiteli gençler İstanbul'daki gazetecileri dolaşıp, gazetemizi satmamalarını söylemiş, adamları tehdit etmişler. Üzüldük. Üzüldüğümüz nokta, gazetemizin satılıp satılmaması değil. (Kaldı ki en fazla satılan sayılarımızdan biri son sayımız, yani satılmaması istenen sayı oldu.) Üzüldüğümüz nokta başka. O noktanın ne olduğunu anlatabilmek için, o gençlerden birkaç şey sormak isteriz

Yaprak, çıkmaya başlayalı bir buçuk yıl oldu. Bu bir buçuk yıl içinde, onda, memleketin kötülüğünü isteyen bir tek satır gördünüz mü? Orada çıkan yazıların baş kaygısının memleket kaygısından, memleketi daha iyi, daha hür, daha aydın, daha mutlu bir hale getirmek kaygısından başka bir şey olduğunu söyleyebilir misiniz?

Söyleyemezsiniz. Çünkü Yaprak bütün meselelerin başında, memleket meselelerini almış, her şeyden çok onlara sarılmış, her sayısında, o davanın gerçekleşmesine yarayacak fikirleri savunmuştur. Fikirleriyle de, sanatlarıyla da bu yolun yolcusudur. Memlekete bu kadar bağlı bir gazetenin kötü sayılması, memleket meselelerinin hiçe sayılması demek değil midir? O meselelere bu kadar karşı gelmeyi üniversiteliliğe yakıştırır mısınız? "Yakıştırırız," derseniz, bizim de, "Öyleyse siz bu memleketi sevmiyorsunuz," demeye hakkımız olmaz mı? Olur. Olur ama, ne siz öyle deyin, ne de biz, sizin bu memleketi sevmediğinizi düşünelim. Yaptığınız iş, öyle sanıyoruz ki, salt bir yanlış anlamadan ileri gelmektedir.

Niçin yanlış anlıyorsunuz, neyi yanlış anlıyorsunuz; bir de onun üstünde duralım Bizi sol mu sanıyorsunuz? Evet soluz. Ama sol ne demektir? Memleketin kötülüğünü isteyen insan mı demektir? Hayır! Olsa olsa, memleketin de bütün insanlıkla beraber, daha ileriye gitmesini isteyen insan demektir. Memleket olsun, insanlık olsun, ileriye, ileri fikirlere inanmak, o fikirleri savunmakla gider. Her memleketini seven kişi, her memleketini

seven kurum bu işe karışmak, bu yolda savaşmak zorundadır. Savaşılacak şeylerin başında, söz temsili yobazlıklar gelir. Yobazlık da türlü türlü. Dindeki yobazlık var, dildeki yobazlık var, toplum anlayışındaki, millet anlayışındaki yobazlık var. İleri olmak için, sol olmak için, bu yobazlıkların topuyla savaşmak gerek. Yaprak da ne yapıyor zaten? Gördüğü işlerin başında bu iş, bu savaş gelmiyor mu? Bunun da, memleketi daha ileriye götürmek kaygısından başka bir dayanağı var mı?

Soluz dedim ama solluğu bir başka yönden kabullendim; siz acaba ne düşündünüz de solluğu bize layık gördünüz? Haksızlığa uğramış insanların haklı çıkmalarını istediğimiz için mi? Sıkıntı içinde yaşayan köylümüzün kalkındırılmasını, aydınlığa ulaştırılmasını istediğimiz için mi? Sanatımızla, halka olsun, millete olsun, biraz daha faydalı olmaya çalıştığımız için mi? Sanmıyorum bunlardan dolayı bizi suçlu göreceğinizi.

Düşünüyorum, düşünüyorum; aklıma bir şey gelmiyor. Gele gele şu geliyor yalnız Son günlerde, Nâzım Hikmet'in serbest bırakılması için çalıştık; bu çalışmalarımızı gazetemize de aksettirdik; Nâzım Hikmet sol bir şair olduğu için bu hareketimizi sol bir hareket sanmış olabilirsiniz. Ama Nâzım Hikmet meselesi diye yazdığımız yazının manasını anladınız nu? Daha doğrusu, o yazıyı okudunuz mu? Okudunuzsa görmüşsünüzdür ki, Nâzım Hikmet meselesi, bizim için, bir sağlık solluk meselesi değil, bir insanlık meselesidir. Hürriyeti haksız yere elinden alınmış bir insana, haklarını geri verme meselesidir. Yarın öbür gün böyle bir haksızlık apayrı zihniyetteki bir insanın da başına gelir; inanın, biz o gün de seferberiz. Hatta o haksızlık sizin başınıza dahi gelmiş olsa...

Aziz kardeşlerim, sizlere son söz olarak şunları söylemek isterim Kimsenin memleket sevgisinden şüphe etmeyin. Yanlış işler görenler bile o işleri memleket sevgisiyle gördüklerine inanırlar.

Onlara karşı yapılacak iş, fikir yoluyla savaştır. Fikir savaşma girebilmek için de her şeyden önce makul olmak gerekir. Salt hisle, salt heyecanla girişilen savaş insanı haksızlığa da götürür, zorbalığa da.

Gazetemizde çıkan yazıları mı beğenmediniz? Sizin de organlarınız var; orada aksini yazın. Bize, yanıldığımız noktaların

neler olduğunu gösterin, inandırabilirseniz biz de sizin yolunuzda yürürüz. Ama siz de bizim yazdıklarımızı dikkatli okuyun. O yazıların memleket kaygısıyla yazılmış olduğunu, haklı şeyler olduğunu anlamaya çalışın. İnanıyorsanız siz de bizimle birlik olun. Memlekete, devrime, Atatürk'e gerçekten sadık kalmak istiyorsanız başka çıkar yolunuz da yoktur.

(Yaprak, 1.6.1950)

NEFAİS-İ EDEBİYE

Eski sayılarımızdan birinde "Küçük Bir Antoloji" tertiplemiştim. Eski şairlerimizle eski yazarlarımızın şiirleriyle yazılarından parçalar sunuyordum okuyuculara. O parçaları türlü türlü karşılayanlar çıktı. Kimileri dedi ki "Hem kendi emeğine yazık, hem okuyucuların vaktine. Hepimiz biliyoruz artık onların değerlerini." Kimileri de, "Doğrusu çok güldük," dediler. "Yaprak'ta her zaman yapsanıza böyle bir mizah köşesi."

Bu ikincilerin sayısı biraz daha ağır bastı. Başladığım işe devam etmeyi kendim de istedim. İstedim ya, bir türlü kısmet olmadı. Hem kitaplarını toplu olarak ele geçirmek güç, hem de ele geçen kitapları okuyup tarayacak zaman yok. Zamandan başka bir de sabırla tahammül lazım. Bereket versin son günlerde elime *Nefais-i Edebiye* diye bir kitap geçti. 1329 (1913) yılında çıkmış bir kitap. Geçti de aradığım parçaları orada bol bol, rahatça bulabildim. Üstelik, o parçaları böyle bir kitaptan almanın bir de iyiliği oldu. Artık bana, "Aramış aramış da en kötülerini seçmiş," diyemezler. Öyle ya, *Nefais-i Edebiye*'den, alıyorum. Alacağım parçalar, onları yazanların en seçme eserlerinden olmasaydı böyle bir kitaba girebilir miydi? Neyse, sözü uzatmayalım da parçaları sunmaya başlayalım. İlk parça Abdülhak Hâmit Beyin Sami Paşazade Sezai Beye gönderdiği bir mektuptan. Hâmit Bey bir aralık pek üzüntülüymüş. O sırada Sami Paşazade Sezai Beyden bir mektup almış; pek sevinmiş. Sevincini şöyle anlatıyor

"Bulunduğum maskat-ı hicri-i sefalette hemhâl-i esâfil olduğuma kemâl-i ye's ile hükmedip dururken sandım ki bir sada-yı ulvi bana 'yok, yok, senin bu hükmün nâbecadır ben sana gezdiğim lâtenahiyetserayı meâlide yer hazırlıyorum' hitabını serdetti."

Aynı mektubun biraz daha aşağılarından aldığım başka bir parça :

"Çamlıca yalnız vatanımız değil efkâr-ı şairânemizin mâderidir.

"Bülbül yavrusu yalnız vatandaşımız değil hem de birader-i hissimiz, birader-i âh ü zârımızdır."

Biraz da şiirlerinden okuyalım. *Sahra*'dan

Nazar-ı yâri celb için mutlak
Muteber bir kulüpten olmalıdır.
Anı Kaskad'da etmeli mülhak,
Ya yarış mevkiinde bulmalıdır.
O gece var ise Grand Opera
Loca takdimini kılıp îma
Bir taamgâha etmeli dâvet!
Ki bahası sorulmamak âdet.
Ne içip yerse uymalı zira
Böyledir mahremiyyet-i ülfet.

(Abdülhak Hâmid)

Şimdi okuyacağınız parçalar da başka bir şairin şiirinden. Şiirin üstünde "sahibelerine" diye bir ithaf var. Şiirin adı "Kuşlar ve Şapkalar"

Süslen, giyin, ne varsa yüzük, iğne, gül... takın
Hakkın senin bu incilerin ey güzel kadın!

Yık, yak yolunda varsa gönül, sîne, kalb, ruh
Saç hande hande gülleri... Kaç pembe pembe, şuh...

Lâkin çıkar o kuşlu, büyük, süslü şapkanı
Üstünde bir yıkık yuvanın kalmasın kanı.

(Hüseyin Suat)

Geçen seferki antolojide de söylediğim gibi, keyfinizi yarıda bırakmamak için dil yanlışlarına dokunmuyorum. Ne demek istediklerini anlıyorsunuz ya, yeter.

"Gece Yarılarında" adlı şiirden

Kuzum, ey bestekâr-ı nâle güzin,
Yazayım ben acıklı bir güfte,
Sen de elhân-ı kâinat-ı hazin
Toplayıp da yapar mısın beste?

(Hüseyin Siret)

Tarafsız olamayan bazı okuyucular belki de *Nefais-i Edebiye* adlı bu antolojinin iyi tertiplenmediğini sanırlar diye düşündüm. Başka bir antoloji buldum. 1947 yılında çıkmış *Türk Yenilik Şiiri Antolojisi.* Birkaç parça da oradan alıyorum.

"Leyâl-i Sâhiriyyet"ten

IV

— Sahir, benimle gel, gecenin hâli pek güzel.
Çamlıkta nefti gölgelerin raksı pek şiir;
Bak kollarım nasıl mütehâlik küşâdedir;
Gel aşkımızla meczedelim şiiri, haydi gel!

— Geldim, seninle, kol kola...
— Yok...
— Lepbelep...
— Hayır...
Âguşuna gömülse vücudum pür iştiyak.

(Celâl Sâhir)

Gene o şairin "Buhran" adlı başka bir şiirinden

Bir yığın toz olmuş ruhumun kederi
Dünyanın buruşuk yüzüne yağıyor.
Yok, hayır, bahtımın görünmez elleri
Göklerin göğsünden geceler sağıyor.

"Yakazat-ı Leyliye"den

Ta uzaklarda işte bir piyano
Onu bişüphe bir kadın çalıyor;
Musikiden cevâb-ı yes alıyor.
Dinle, ey ruhum, işte ağlayan o...

(Cenap Şahabettin)

"Bir Kuş" şiirinden

Nerden uçmuş? zavallıcık... bir kuş!
Bana bak, hiş! Sakın kaçıp gitme!
O kedernâk, o sâkitane duruş,
— Böyleyim ben — dokundu rikkatime.

(Recaizade Ekrem)

Şimdi biraz daha yakın zamanlara geliyoruz. Bu parçayı Hececilerin ünlülerinden, bir zamanlar Akbaba'da icra-ı lubiyat etmiş, sonra da dört sene kadar milletvekilliğinde bulunmuş bir zatın "Kış Geceleri" adlı şiirinden alıyorum

Artık dinse başımdaki şu zehirli sam,
Şu saatte gözlerimi biraz kapasam.
Düşünecek değil miyim seni yarın da;
Söyle kimi görüyorsun rüyalarında?

(Orhan Seyfi)

Herhalde hitap ettiği şahsın, rüyalarında, kendisini görmesini istiyor. Talibi varsa, karışmayız ama, Allah bize öyle rüya göstermesin. Muhyiddin-i Arabi Hazretlerinin tabirnamesiyle bile işin içinden çıkamayız sanırım.

(Yaprak, 1.6.1950)

EZAN

İlk Demokrat Parti hükümetinin ilk ele aldığı meselelerden biri de bu ezan meselesi oldu. Sebebi meydanda En mühim iş buydu çünkü. Bir hafta daha Türkçe ezan dinlemeye tahammülümüz kalmamıştı. Ezan hemen Arapçaya çevrilmese hep birden ölecektik.

Ne hayat pahalılığının bir önemi vardı, ne elimizi kolumuzu bağlayan kanunların. Ne köylünün kalkındırılmasını düşünmek gerekiyordu, ne okulları arttırmak, ne yurdu onarmak. İlk üstünde durulacak iş şu, memleketi felakete götürmek üzere olan, ezan işiydi. Demokrat Parti'yi de hemen bu işi halletmesi için iktidara getirmiştik zaten.

Şaka bir yana, bu olay basınımızda türlü yankılar, türlü tepkiler uyandırdı. Bizim söyleyeceklerimiz söylenenlere pek bir şey eklemeyecek. Bununla beraber, biz de düşündüklerimizi gelecek nesillere bir vesika halinde bırakmak istiyoruz. Onun için birkaç cümle de biz söyleyeceğiz :

Ezanın Türkçe okunması Atatürk'ün sağlığında, Atatürk'ün isteği ile kanunlaşmış olmasaydı da hâlâ ezan Arapça okunsaydı bugün ezan meselesi diye bir meselemiz belki de olmayacaktı. Bu konuda belki bugün düşündüklerimizi düşünmeyecektik. Ama ileriye doğru olduğundan şüphe etmediğimiz bir karardan geriye dönülünce iş değişiyor. Salt bir ezan meselesi olmaktan çıkıyor iş. Daha bir sürü geriliğin başlangıcı, daha bir sürü geriliğe göz yummanın bir işareti oluyor. Bu düşüncemizin doğru olup olmadığını anlamak için belki biraz beklemek gerekecekti. Ama ona da hacet kalmadı. Başbakanın demecini duyar duymaz sarıklar cüppelerle sokaklara uğrayan softalar düşüncemizin doğruluğunu çarçabuk ortaya koydu. Sarıkla cüppeyi de mühim saymayalım. Ama işin bu kadarla kalmayacağına da kalıbımızı basabiliriz. Daha neler olabilir diye düşünüyoruz da aklımıza şunlar geliyor

İşte Ramazana giriyoruz. Oruç yemenin kâfirlik olduğunu düşünen kimseler tarafından pekâlâ taşa tutulabiliriz. O kimseler çoğalabilir. Kâfirlik sayacakları işler oruç yemeden de ibaret kalmaz. Memleket yararına görmek istediğimiz işler bugün nasıl komünistlik oluyorsa, o gün kolayca kâfirlik olur. Hep birden ayaklanırlar. *Milli heyecan*'ın yerini *dini heyecan* alır. Hükümet o heyecanı yatıştırmaktan âcizdir. Dini heyecan her istediğini yaptırmaya başlar. Sonu nereye varır bu işlerin? Görmek istemeyiz ama, herhalde çok kötüye.

Ezan meselesi tek başına bir şey değil. Mühim olan, sonu. Şaşıp üzüldüğümüz nokta da sayın başbakanın böyle bir tehlikeyi görememiş, düşünememiş olması.

(Yaprak, 15.6.1950)

EZAN ÜSTÜNE

EZAN HÜRRİYETİ

Ezan konusu üzerinde başbakanın görüşünü savunanlar dediler ki "Gerçekten laik, gerçekten demokrat bir memlekette ibadet kanunla bağlanmaz." Bir bakıma doğru, ama kazın ayağı büsbütün de öyle değil. Gerçekten demokrat bir memlekette kanunla bağlanamayacak daha birçok şey vardır. Bunların başında fikir hürriyeti, söz hürriyeti, vicdan hürriyeti gelir. Memleketimizde bunların hepsi kanunlarla, hatta kanunsuzluklarla bağlı dururken işe ezan hürriyetindem başlamak bize biraz da leğen örtüsünden başlamak gibi göründü.

MADEMKİ DEMOKRATIZ

Gerçekten demokrat bir memlekette ibadet kanunla bağlanmaz. Ama biz düpedüz demokrat bir memleket değiliz. Biz devrim içinde olan bir memleketiz. Bu yüzden de birçok şeyi kanuna bağlamışız. Başka memleketlerde bir tarih ve bir akademi işi olan yazıyı bizim memlekette kanun tespit etmiş. Başka memleketlerde sadece bir örf işi, bir gelenek işi olan kıyafeti bizim memleketimizde kanun tespit etmiş. Başka memleketlerin kanları ile kurdukları demokrasiyi bile biz kanunla yaratmışız. Bu kanunlardan, devrimimize zarar verecek olanlar bir yana, birçoğuna dokunmasak herhalde iyi ederiz.

Çünkü ezan hakkındaki kanunu kaldırdıktan sonra kıyafet kanununu, yazı kanununu falan da kaldırmamak için sebep yok. Öyle ya, mademki demokrat bir memleketteyiz, isteyen fes giyer, isteyen sarık sarar, isteyen tahsilini Arap harfleriyle yapar, isteyen tekke açar, isteyen büyücüye gider, isteyen muska yazar.

ANLAYIŞ

Her anlayışla birlikte suç anlayışı da çağdan çağa ne kadar değişiyor! Daha dün Arapça ezan okudular diye kaç yurttaş yakalandı, mahkemelere gönderildi, hapislere sokuldu. Bugün bir hükümet reisi Meclis kürsüsünde Arapça ezanın müdafaasına girişiyor. Sesi güzel olsa kalkıp kendisi okuyacak.

Orası mühim değil, ne olursa arada yananlara oluyor. Çağın bu kadar çabuk değişeceğini bilseydi Kubilay kafasını verir miydi? Günün birinde işlerin bu hali alacağını bilseydi Şeyh Sait o kadar acele eder miydi?

BİR BİLSEK

Ezanın Türkçe okunması milliyetçi bir görüşün ifadesiydi. Milliyetçiliğin baş tacı edildiği o günlerde ezanın Arapça okunmasını istemek gibi *antinationaliste* bir düşünceye sahip olmak suç sayılırdı. Bugün tersi oldu.

Yarın ne olacağını bilmiyoruz. Ama bugün kötü sayılan fikirlerden hangilerinin baş tacı edileceğini bir bilsek de onlara dil uzatmasak bari.

ASIL SEBEP

İlgililer, ezanın tekrar Arapçalaştırılmasına sebep olarak şunu gösteriyorlar : Cami içinde ibadet Türkçe olmadığı için dışında da Türkçe olmamalıymış. İnandınız mı bu sebebe? İnanın, inanmayın; ama bir düşünün; bütün din edebiyatımız Türkçe; naatlar, münacatlar, ilahiler, nefesler Türkçe. Mevlut Türkçe. Gelelim ibadet faslına; ezan Türkçe, dualar Türkçe, vaaz Türkçe. Ne kaldı geri yanda; bir namaz sureleri mi? Niyet, ibadette gerçekten bir dil birliği kurmak olsaydı herhalde sayısı üçü beşi geçmeyen o sureleri Türkçeleştirmek daha kolay olurdu. Böylelikle de ileriye doğru bir adım atılırdı. Ama biliyoruz, maksat ileri bir iş görmek değil. Maksat, seçimlerden önce bir avuç geri kafalı insanı avlamak için verilmiş bir sözü yerine getirmek.

(Yaprak, 15.6.1950)

CUMHURİYET DEVRİNDE ŞİİR

Her yıldönümü, bu konu üzerinde birçok kişi yazı yazar. Konu hep o konu olduğuna, yıldan yıla da büyük değişiklikler olamayacağına göre, söylenenlerin birbirini tutması, birbirine benzemesi gerekir. Gel gelelim, böyle olmaz; görüşler birbirinden o kadar ayrıdır ki bu yazarların, çoğu zaman, bambaşka konuları ele aldıkları, bambaşka olaylardan söz açtıkları sanılır. Ben bunca yıldır şiirle uğraşmış bir adam olduğum için, benim de kendime göre bir görüşüm vardır elbet. Böyle bir yazı yazmaya kalkınca da, ister istemez manzarayı o görüşle görmek zorunda kalırım. Oysaki çoğu kimseler bu türlü yazıların tarafsız bir dille yazılmasını isterler. Şiirimizin değerleri üzerinde konuşmaya kalkacak olsam büsbütün tarafsız olabilir miyim bilmem; ama o tarafa hiç dokunmadan, Cumhuriyet'ten sonraki şiirimizin özelliklerini belirtmeye, ayrı ayrı yönlerde gelişmiş olanlarının da ortak taraflarını meydana çıkarmaya çalışırsam suya sabuna dokunmadan söylenecek birkaç şey bulabilirim sanıyorum. Bu işi yaparken belki birkaç şair adı da anacağım. Ama, dediğim gibi, değerliyi değersizden ayırmak gayretiyle değil; salt, anlatmak istediklerimi daha gözle görünür bir hale getirmek için.

Cumhuriyet'e daha önceki çağlardan miras kalan iki ünlü şairin, Yahya Kemal'le Ahmet Haşim'in, şiirlerini inceleyince, aralarındaki belli başlı ayrılıklardan birinin dil olduğunu görüyoruz.

O dem ki refref-i hestiye samt olur kaim

gibi bir mısra yazabilen Haşim'e karşılık Yahya Kemal,

Geçsin hayırlısıyla şu beyhude sonbahar

diyor. Birincininkine karşılık ikincinin ne kadar sade, ne kadar rahat, ne kadar halkın dili olduğu meydanda. Gerçi Yahya Kemal bu dilin ne yaratıcısıdır, ne de bu dilin özelliği Yahya Kemal'i Cumhuriyet'ten sonraki şairlere bağlayıp kendinden önceki şair-

lerden ayıran bir özellik sayılır. Ama Tanzimat'tan sonra dili şiirle bağdaştıran ilk adam oluşu, onu, dille şiiri birbirinden ayrılmaz kurumlar halinde gören Cumhuriyet devri şairlerinin başında saymama sebep olur. Yahya Kemal'i son yüzyıl içinde dilin şiirdeki önemini ilk sezen şair diye adlandırırken bir dil meselesinden değil de bir şiir meselesinden bahsediyorum. İşi bir dil olarak ele alsam şüphesiz daha gerilere giderim. Tanzimat yıllarında girişilmiş tek tük hareket bir yana, bu alanda en başarılı, en bilerek yapılmış savaş, *Genç Kalemler*'de yapılanıdır. Sözü *Genç Kalemler*'e getirişim, kökü oraya bağlı edebiyatın ortaya gerçek bir şiir çıkaramadığını söylemek için. Ne "Türkçe" diyen Ziya Gökalp'i şair sayabiliriz, ne "milli vezin" diyen Mehmet Emin'i, ne de onların fikirleriyle beslenen Hececileri. Ziya Gökalp'le Mehmet Emin — ayrı ayrı yollardan da olsa — fikir adamıdırlar. Onları şairlikle vasıflandırmaya kalkışmak hem kendilerine karşı haksızlık, hem de görmek istedikleri işe karşı saygısızlık olur. Ama onlardan sonra gelip de şiir adı altında yazılar yazmış olanlar için de öyle düşünemeyiz. Başarısızlıkları belki de salt istidatsızlıklarından gelmiyordur; yurtta şiirin uzun zamandan beri unutulmuş olmasının da payı vardır bu işde; ama bu da işi kökünden halletmez. Ortada olan, gerçek şiir dilini yeni bir yola götürmek isteyen bir şair var, o da Yahya Kemal. Gerçi, yukarıda da söylediğim gibi, o sırada iki şair var; ikincisinin dili de kendinden önceki şairlerin diline benzemiyor. Onun dilinde de yeni hayallerden gelme bir zenginlik görülüyor. Ama o kadar sahte, o kadar uydurma ki yaşamasına imkân yok. Şiirin tadına kapılıp o dilin de peşinden gidenler çıkmadı değil. Ne oldu sonunda? Ne dilde, ne şiirde, hiçbir gerçeğe dayanmadıkları için, havalarda kalıp teker teker döküldüler. O şairler için belki de dil meselesi diye bir şey yoktu. Dillerini, Haşim'de olduğu gibi, şiirleri telkin ediyordu. Şiirleri ise halktan uzaklaşmak istiyordu; dilleri de aynı şeyi isteyecekti. Oysaki aklı eren aydının isteği halka yönelmekti. Bir halk hükümeti kurulduktan sonra, okuma yazmanın yalnız aydınların, yalnız seçkinlerin değil, halkın malı olduğu anlaşıldıktan sonra, halk da, şiirinin kendi diliyle yazılmasını isterdi elbet. Üstelik de tabirlerle dolu, zengin, durmuş oturmuş bir dili vardı. Ne yapacaktı kendinden uzaklaşmak isteyen aydının uyduracağı üç beş kelimeyi? İşte böylece, Cumhuriyet'in ilk yıllarında şiirle

halkın dili anlaşmaya başladı.

Yahya Kemal'den sonra gelen bir Nâzım Hikmet ortalığı büsbütün karıştırdı. Vezin gibi, kafiye gibi kösteklerin yanı sıra "Şiir dili böyle olmalıdır. Şiirde şu kelimeler kullanılır, bu kelimeler kullanılmaz" falan gibi bağları da söküp attığı için halkın dilini daha rahat kullandı. Şiire, her türlü kelime ile birlikte, küfürü, narayı bile soktu. İzinden yürüyenler oldu. Böylelikle Türk şiiri daha geniş nefes almaya başladı. Yahya Kemal, Nâzım Hikmet ve onlardan sonrakilerin çabalamaları gösterdi ki, şiirdeki dil işi, kimi adamların sandığı gibi, bir kelime işi değildir; dil eski kelimenin yerine yeni kelime koymakla Türkçeleşmez; Türkçeleşse bile dil olmaz; işi daha temelden almak, bunun için de halkın diline, halkın konuşmasına kulak kabartmak gerekir. Ayrıca, sonucunun bir şiir konuşmasında yer alması için de, yapılan işin şairce olması gerekir.

Yüz yıl boyunca nazım yoluyla birtakım fikirler söylemiş olan şairlerimizden sonra Cumhuriyet devri şairlerinin gerçekten şiir söylediklerini rahat rahat ileri sürebiliriz. Bugün Türk şiirinde bir dil, Türk dilinde de bir şiir varsa bu, herhalde, Cumhuriyetten sonra olmuştur. Kimileri son aylarda hükümet zoruyla yeni bir dil yaratmanın imkânsız olduğunu söylediler. Bu amaçla, okul kitaplarındaki kelimeleri değiştirdiler; yeni kelimeleri atıp yerine eskilerini koydular. Ama, boşuna uğraşıyorlar. Bilmiyorlar ki halk, halkın diliyle konuşan sanatkârla birliktir. Kim ne derse desin, kim ne yaparsa yapsın, sanatkârı yürüdüğü yoldan döndüremez. Hatta hükümet zoru bile olsa. Hele, Cumhuriyet'ten sonra doğmuş olanlara Arap harflerini öğretmek imkânı da olmadıktan sonra...

Buraya kadar dil meselesini incelemeye çalıştım. Bir de öz meselesi var. Ayrı ayrı çağlarda türlü anlamlarda kullanılan, kimi zaman mevzu, kimi zaman fikir diye adlandırılan öz, gerçekten de şiirimizde — zaman zaman — ya fikir oldu, ya mevzu. Divan şiirimiz, deyişten ibaret olduğu için, onu bir yana bırakıyorum. Tanzimat yıllarının şiirleri, Divan şiirinin devamı yahut taklidi olmadığı zamanlar, sadece fikre dayandı. Bunlar, çoğu zaman, o kadar fikirden ve kuru bir nazımdan ibaret şeylerdi ki çoğunda şiirle en küçük bir ilişik bile göremiyoruz. Tanzimat'tan sonraki yılların şiirlerinde az, bayağı, gözü yaşlı bir hassasiyet oldu. Sonra

sonra, bazılarının muhteva adını verdikleri bu şey bir aralık da şekille birleştirilmek istendi. Burada, *şekil* denince, dilden ayrı bir şey kasdediliyordu. Eskilerin vezin ve kafiye ile, lafız ve mana sanatları ile farkına varabildikleri şekil, Cumhuriyet'ten sonraki şairlerin kafasında yeni bir değer kazandı. Pek yeni bir kavram olduğu için bunu açık ve seçik bir halde ortaya koymak pek o kadar kolay değildi. Böyle olunca da şeklin muhtevadan büsbütün ayrılamayacağını ileri sürenlere bir parçacık hak vermek gerekiyordu. Hiç değilse, yani bunlara hak verilmese bile, bu fikrin tersini söylemek güçtü. Gel gelelim, zamanla şekilden ne kasdedildiği anlaşılmaya başlandı. İçinde dille deyişin de payı olmakla beraber, şekil *bir yapı, bütün olan bir yapı* anlamına gelmeliydi. Üstelik, bu anlayış vezinle kafiyeyi de, lafız ve mana sanatlarını da bir yana bırakıyordu. Daha çok nazım sanatının malı olan bu unsurlar bir yana bırakılınca şair şiirle karşı karşıya kaldı. Kaldı ya, salt bu kaygı ile ortaya koyacağı şiir de, üst tarafı şairce bir şekilden başka bir şey olmayacaktı. Dünyadaki işi şiir söylemekle, şiir dinlemekten ibaret olamayacağı için şairce bir şekille yetinemedi. Yemek, içmek, yatmak, kalkmak, hür olmak gibi daha bir sürü derdi vardı. Üstelik bu dert yalnız kendi derdi değildi.

Eşit olmak için başkalarının da eşit olması gerekiyordu. Başkalarının eşit olması başkalarının da hür olmasına bağlıydı. Kendisiyle eşit olan insan da kendisi gibi yiyecek, içecekti. Kendi hakkını koruyabilmesi için, başkalarının da haklarının ne olduğunu bilmeleri lazımdı. Ancak o zaman kuvvetli olunabilirdi. Bunun için o insanları uyandırmak, okutmak, yazdırmak gerekiyordu. Zaten bu da eşitliğin şartlarından biri değil mi idi? Bu işi başarabilmek için, elbette, elindeki araçların en kuvvetlisini kullanacaktı. O araç da şiir olduğu için toprağına bağlı Cumhuriyet devri şairi şiirini kendinin, yurdunun ve insanlığın yararına kullanmaya başladı. Böylece, şiirdeki *öz* yeni bir anlam kazandı. Her hakkın arkasında saklanan ödev burada da kendini gösterdi. Şiirin özü, şiirin ödevi oldu.

Uzun sözün kısası Bugünkü Türk şairi meselesi olan insan, halkı halka anlatıyor. Kendisi de halktan. Kendi refahının çoğunluğun refahına bağlı olduğunu, çoğunluğun da halktan başka bir şey olmadığını biliyor.

Bütün dünya şairleri gibi.

(Yeni İstanbul, 29.10.1950)

ÖLÜMÜNDEN SONRA YAYIMLANAN YAZILARI

RADYODA ALATURKA

Radyolarımızın yayınlarında alaturka musiki çoğaltıldı. Bu işe karar verenler, bu kararlarını halkın isteğine dayanarak verdiklerini söylediler. Halkın çoğunun alaturka musikiyi daha çok sevdiği doğrudur. Ama radyo, üstelik devlet radyosu, salt halkı eğlendirmek amacıyla kurulmuş bir kurum mudur? Pek sanmıyoruz. Radyo, üstelik bizim gibi kendini dünyaya tanıtmak zorunda olan bir devletin radyosu, bu bakımdan eşi bulunmaz bir araçtır. Böyle bir araçtan herkes gibi bizim de faydalanmamız gerekir. Bu imkândan bütün dünyaya alaturka musikiyi dinleterek mi faydalanırız? Alaturka musikiyi sevenler buna herhalde "Evet" diye cevap verirler. Ama siz işi biraz da Frenklerden sorun. Sorun da öğrenin; alaturka musikiyi bir dakika dinlemeye tahammül edebiliyorlar mı? Ben kaç kişi tanıdımsa — hem de musiki ile uğraşan, hayatlarını bu işe vermiş kimseler — kaç kişi tanıdımsa hep aynı şeyi söylediler. Dinlemiyorlar, kötü alaturka musiki başlar başlamaz kötü bir koku duymuş gibi yüzlerini buruşturuyorlar; ya radyoyu kapatmak, ya oldukları yerden kaçıp gitmek istiyorlar. Demek musikimiz kulakları, Batı musikisinin olgun örnekleriyle terbiye edilmiş medeni insanı rahatsız ediyor. Böyle olunca Batı dünyasına karşı bu geri musikiyi kullanarak yurdumuzun propagandasını nasıl yapabiliriz? Yapamıyoruz elbet. Yapamayınca da radyonun milletleri dünyaya tanıtma gibi bir imkânını bir kalem geçiyoruz demektir. Radyonun amacı yalnız propaganda değildir, diyecekler bulunabilir. Hakları da var. Evet radyonun amacı yalnız propaganda değildir. Bir başka amacı da, halkın eğitimi olabilir. Bütün radyo konuşmaları bu sözümüzün doğruluğunu göstermeye yeter sanırım. Ama halkın eğitimi işi de bu konuşmalarla olup bitmez. Halkın bir de musiki alanındaki eğitimi vardır. Konuşmaları yayınlarına koymakla radyonun bir eğitim aracı olduğunu kabul eden radyo idareleri musiki bakımından da böyle bir ödevleri olduğunu niçin kabul etmezler? "Kabul etmediklerini nerden biliyorsun?" demeyin. Meydanda. O insan-

lar böyle bir işin gerektiğine inansalar, halkın musiki alanındaki gelişmesinin o aşağılık piyasa şarkılarıyla sağlanamayacağını da bilirler. Bilirler ki, bilimde, fende, her şeyde olduğu gibi sanatta da tek çıkar yol Batıya yönelmektir. Batıya yönelmekse anadan doğma olmaz, eğitimle olur. Doğduğu günden kırk yaşına gelinceye kadar her yanda piyasa şarkıları dinleyen bir adamın, gerçek musikiyi tanıyıp sevmesine imkân olur mu? Olmadığını, bizim kadar, radyolarımızın başında olanlar da bilirler. Bilirler de bu ödevlerini niçin gerektiği gibi yerine getirmezler. Belki de bu işin içinde küçük politika hesapları vardır. Belki yeni bir hükümetin kurduğu yeni bir idare, halkı o hükümet tarafına kazanmak için bu yoldan şirin görünmeye çalışmaktadır. Gerçi, bir halk hükümetinin halkı hiçe sayması olmaz. Ama halkın, zayıf tarafını tutmak da halkın yararına görülmüş bir iş sayılmaz. Bir halk hükümeti, halkın hizmetinde olduğu kadar, memleketin de, yurdun da hizmetindedir.

Biz, bu radyo idaresinin halka daha yıllarca geri bir musiki dinletmesini, o halkı daha yıllarca medeni dünyanın musikisinin tadına varmaktan alıkoymasını hoş göremiyoruz. Ayrıca bu işi, salt bir radyo işi, bir eğlence, bir musiki işi de saymıyoruz. Bütün işler birbirine bağlı. Söz temsili son günlerde gazeteler şehrin asayişi diye bir konuyu ele aldılar. Yazılanlara göre, büyük şehirlerimizde dirlik düzenlik kalmamış. İnsan karısıyla, kızkardeşiyle sokağa çıkamıyormuş. Ahlak sukut etmişmiş. Bu işe nasıl karşı gelmeliymiş? Kanunları mı sertleştirmeliymiş, polisi mi kuvvetlendirmeliymiş, yoksa başka çareler mi aramalıymış? Bizce bu işin tek çaresi halkın medenileşmesini sağlamaktır. O da ne polis kuvvetiyle olur, ne bilmem neyle; düpedüz eğitimle olur. Gerçi, eğitim işi de başka işlere bağlı. Ama hepsini bir yazıda incelemeye imkân yok. Belki o konuya da başka zaman dokunuruz.

(Yeni Dergi, 1.2.1951)

RESİM ÜZERİNE

"Efendim, böyle resim olmaz. Bu züppe gençler sanatı günden güne soysuzlaştırıyorlar. Adam dediğin ağzı burnu yerinde olur. Deniz denize benzemeli, çiçek çiçeğe. Zaten bu türlü denemelerden hiçbir şey çıkmayacağı Avrupa'da çoktan anlaşıldı. Bugün, Picasso'ların, Mattise'lerin birer şarlatandan başka bir şey olmadığını dünya âlem biliyor. Biz de ergeç *classique* sanata, *académique* sanata dönmek mecburiyetindeyiz," diyenler ayak diremekte inat ededursunlar, yeni sanat günden güne gelişiyor, yayılıyor, yerleşiyor. Buna *yeni sanat* demek de doğru değil. *Sanat,* sadece sanat. *Yeni sanat* sözü sanatı sanatlıktan çıkaranların, sanat dışı bir çalışmaya sanat adını takanların icat ettikleri bir tabir, ama ne çare ki bu tabiri, anlayışımızın ötekilerin anlayışlarından farklı olduğunu belirtmek için, biz de kullanıyoruz. İşin en doğrusu bu *yeni sanat* dediğimiz şeye sadece sanat demek. O zaman, "Peki, ya ötekilere ne isim vereceğiz?" diyeceksiniz. Hiçbir şey. Onlar, bizim meselelerimiz dışında. Alacakları isimle de alakadar değiliz.

Bunları Taksim'de, Fransız Konsolosluğu binasında açılan resim sergisinde düşündüm. Daha doğrusu yıllardır, her sergide, her sanat toplantısında, her sanat hareketinde, her sanat münakaşasında düşünürüm. Gerçi ayrı ayrı sanatların ayrı ayrı meseleleri var. Ama, bir de ortak olanları, birbirine pekâlâ tatbik edilebilecek olanları yok mu? Ben şairim; resmin işçiliğinden anlamam. Bir ressamın da musikinin işçiliğinden anlamayacağı gibi. Bununla beraber bütün sanatların ortak meseleleri üzerinde düşünmüş olmam, bana şiirin dışındaki sanatlardan da bahsetmek hakkını, hatta eli kalem tutan bir adam olduğum için, onlardan da bahsetmek vazifesini veriyor. Bu meseleler üzerinde düşüne düşüne, onlar üzerinde konuşa konuşa vardığımı sandığım gerçeklerden biri de, her sanatın kendi şartlarına, kendi nispetlerine sadık kalması noktasıdır. Bu nokta resim sergilerinde resimlerin eşyaya benzeyip benzememesi şeklinde meydana çıkıyor. Diyor-

lar ki : "Bu ne biçim armut? Nesi armuda benziyor bunun?" Sanki ressam armut yapmak istemiş. Armut yapmak isteseydi, belki gider bahçesine armut ağacının tohumunu ekerdi. Ne lüzum vardı resim yapmasına. "Armuda benziyor mu, benzemiyor mu?" diye düşünmek akıllarına geliyor da, "Resme benziyor mu, benzemiyor mu?" diye düşünmek akıllarına gelmiyor. Ressamın işinin, armut yapmaktan çok resim yapmak olduğunu hatırlamak istemiyorlar. Bunu hatırlamadıkları için de "Anlamıyoruz" deyip işin içinden çıkıveriyorlar. Sanki bir şeyden hoşlanmaları için anlamaları şartmış. O adamlara şöyle bir sual sorsak, ne derler acaba? "Mesela neden hoşlanırsınız?" Diyelim ki leylak kokusundan hoşlandığım söyledi. Peki, leylak kokusundan ne anlıyormuş ki hoşlanıyormuş? Mademki hoşlanmak için anlamak şart değil, resmi de anlamadan seviversin. Bu bahsettiğim sergide Ferruh Başağa'nın *Pembe Karanfiller*'i var. Bunlar belki sahici karanfile benzemiyor. Ama, ne çıkar. Ben yine onları seviyorum. Çünkü o resme bakarken o karanfillerin karanfile değil, resme benzemesi gerektiğini düşünüyorum. Yani kısacası karanfile değil, resme bakıyorum.

Anlamak bahsi üzerinde küçük bir şey daha söyleyeyim. Bu boyuna anlamaktan dem vuran insanlar *anlamak*'la neyi kasdediyorlar acaba? Her gördükleri şeyi anlıyorlar mı? Mesela bir manzara seyrediyorlar, anlıyorlar mı o manzarayı? Yahut bir kuş görüyorlar; anlıyorlar mı o kuşu? Anlıyorlarsa ne anlıyorlar? Bunu kendilerine sorsak herhalde bir cevap veremezler. Hiçbir zaman akıllarına getirmedikleri bu anlamak şartını yalnız sanat eseri karşısında mı ileri sürüyorlar? Nedir maksatları? Sanat adamına güçlük çıkarmak mı? Belki de.

Ama, bereket versin bu türlü güçlükler çıkaran insanlar günden güne azalıyor. Sanatkâr yavaş yavaş, o insanları şöyle bir kenara itip kendi gerçek muhatabıyla, halkla karşı karşıya kalıyor. O dar görüşlü okur yazarların ardı arkası kesilmeyen zehirlemelerine rağmen halk, sadece kendi sağduyusu ile, sanata hak ettiği kadar kıymet vermesini biliyor. Onu sevmesini, alkışlamasını biliyor.

(Varlık, 1.6.1951)

PALME ACADÉMIQUE

İktisat alanında Amerikalılar, kültür alanında da Fransızlar, bize, ellerinden geldiği kadar yardım etmekten kaçınmıyorlar. İktisat alanında topla tüfekle, kültür alanında da nişanlarla kalkınıyoruz. Sabri Esat Siyavuşgil'den sonra, değerli fikir adamımız İ. Galip Arcan da Fransızların Palme Académique nişanıyla nişanlandırıldı. Veren de sağ olsun, alan da.

Gazetelerimizin yazdığına göre İ. Galip Arcan'ın bu nişanı alması, bugüne kadar elliden fazla Fransız piyesini dilimize çevirip sahneye koymuş olması yüzündenmiş. Elliden fazla Fransız piyesini bir başka dile çevirmiş yazar belki de dünyada yoktur. Ama ne çıkar; Türkiye'de varmış ya, yeter. Üstelik, çevrilen piyeslerin kimlere ait olduğu da mühim değil. Fransızlar kendilerini dünyaya Louis Verneuilles'lerle tanıtmak istiyorlarsa bize ne.

Bununla beraber, son çevrilip de İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynanan eser üzerinde bir saniye durmak istiyoruz Diyelim ki, Türk seyircisine Molière'in *Don Juan*'ını göstermek gerekti. Ama, bunun için, eseri yani baştan tercüme etmeye ne lüzum vardı? Melih Cevdet'le Erol Güney'in tercümeleri, hatta Vefik Paşa'nın adaptation'u bundan daha mı kötü idi? Maksat nişan almaya bir vesile hazırlamaksa ve önceki tercümelerden daha iyisini yapmak mümkün değilse, — onlara baka baka — hiç olmazsa onlar kadarını olsun, yapmak mümkün değil miydi?

(Yeryüzü, 15.9.1951)

ATATÜRK'ÜN ADI

Geçen günlerde, Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla, Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'ü andık. Bu ayın onunda da ölümünün yıl dönümü dolayısıyla anacağız. Büyük büyük nutuklar çekeceğiz. "Sen ölmedin, Atatürk," diyeceğiz; "Kalbimizdesin," diyeceğiz; "Yolunda yürüyoruz," diyeceğiz.

Herhalde Atatürk'ten bugüne ne kaldığını düşünmeyeceğiz. Orada düşünmeyeceğiz ya, iki satır olsun düşünelim

Atatürk sadece bu yurdun kurtarıcısı, Cumhuriyet'in kurucusu değildi. Milleti, çağdaş medeniyetler, Batılı medeniyetler seviyesine ulaştırmak isteyen bir devrimci idi. En belli başlı işlerinden olan dil devrimi ile din devrimi de bu amaçla girişilmiş hareketlerdendi. Onun başladığı işi biz tamamlayacaktık. İşte, tamamlıyoruz

İlk iş olarak Arapça ezan, ondan sonra radyoda *Kur'an,* okullarda din dersi, yeni yapılan camiler, imam hatip kursları, ilahiyat fakülteleri, hac seferleri, din dergileri bolluğu, okul kitaplarından çıkarılan Türkçe terimler yerine Arapça... En sonunda da bütün bunlar yetmiyormuş gibi Atatürk'ün ve devrimlerinin aleyhinde bir sürü yazı yazmış olanları yeniden öğretmenliklere tayinler.

Hâlâ nasıl anıyoruz Atatürk'ün adını. Utanmıyor muyuz?

(Yeryüzü, 1.11.1951)

TANIDIĞIM MEŞHURLAR

Recep Peker'i nasıl öptüm / 120 derecelik kolonya / Sabahattin Ali, Nihal Atsız'ın arkadaşı.

[RECEP PEKER]

Okuyucularıma, bu yazıda, hepsinin tanıdığı bazı meşhur simaları ilk olarak nerede gördüğümü, nasıl gördüğümü yahut da çoğu uzaktan olan bu tanışmalara ait bazı unutulmaz hatıraları anlatacağım. Bu hatıraların birincisini son yıllarda kendinden pek çok bahsedilmiş olan Recep Peker'e ait olanı teşkil etsin. Atatürk henüz sağdı. Ya 1936 sonlarıydı, ya 1937 başları. Ankara'da Carmen adında biraz fazla mütevazi bir meyhane vardı. Akşamdan akşama eşle dostla o meyhaneye gider, Allah ne verdiyse idare etmeye çalışırdık. Recep Peker o sıralarda ya bir vekillikten düşmüştü yahut da başka bir mühimce mevkiden. Her ne ise, bir akşam yine bu meyhanede, şair Melih Cevdet ve Oktay Rifat'la birlikte bir hayli içtik. Vakit geç olmuştu galiba. Kalkmak üzereydik. Bir de baktık, şöyle ileriki masalardan birinde tek başına Recep Peker oturuyor. Önce pek ihtimal vermedik. Öyle ya, koskoca Recep Peker müşteri olarak bu alelade meyhaneye gelir de oturur mu? Ya sarhoşluktan öyle görüyoruz dedik, ya meyhanenin dumanlı havası gözlerimizi bulandırıyor. Yahut da bu zat Recep Peker'e pek benzeyen bir başka zattır. Ama merakımızı da bir türlü yenemiyorduk. Zaten kalkmak üzere olduğumuzu söylemiştim. Kalkarken onun masasının önünde bir parça durur, daha dikkatlice bakar, kim olduğunu görürüz dedik. Kalktık. Masasının önünden geçince baktık, sahiden Recep Peker. O zaman içimizden biri kendini tutamadı.

— Eğer, dedi, sen Recep Peker'sen böyle bir meyhaneye gelmekle büyük bir tevazu göstermişsin. Bunu hiçbir zaman unutmayacağız. Yaşa! Varol!

Bu *yaşa*'larla *varol*'ların ardından içinde *vatan, millet* lafları geçen, büyük büyük nutuklar gelecekti. İşi yine Recep Peker

önledi.

— Aman, çocuklar! dedi, nümayiş olmasın.

Biz

— Hayır, dedik, biz bu demokrat adanı birer defa öpeceğiz.

O ise, durmadan

— Aman, çocuklar diyordu, nümayiş olmasın.

— Hay hay! Emredersiniz! Nümayiş olmasın. Ama birer defa öpeceğiz.

Recep Peker'in çok sıkıldığı belliydi. Düşündü, sağa sola baktı, bütün masalar dolu. Adeta renkten renge giriyordu. Biraz daha sustuktan sonra bize döndü

— Peki, dedi, bir defa öpün. Ama ondan sonra hemen gidin.

— Hay hay! Gideriz. Ama bir defa öpeceğiz.

Bunun üzerine, sanki kendisi öpecekmiş gibi ağzını peçetesiyle sildi. Sonra elinin beş parmağının uçlarını birbirine bitiştirip sol yanağının en tombul yerine değdirdi.

— Şuradan! dedi.

Son derece memnunduk. Hepimiz şevk içinde gösterilen yerden birer defa öptük. Sonra da, tek sıra halinde meyhanenin kapısını tuttuk.

[SENİHİ YÜRÜTEN]

Bir gün Taksim'de bir berberde saçımı kestiriyordum. Birdenbire dükkânın içi bir karıştı. Berberler sağa sola koşuşmaya başladılar. "Buyrun efendim, buyrun efendim!" sesleri arasında iskemleler çekiliyor, itişip kakışılıyordu. Ne oluyor! Dedim. Baktım, içeri kelli felli bir zat girmiş. Bu telaşlı karşılama töreninden sonra o kelli felli zat geldi, benim yanımdaki koltuğa oturdu. Sakal tıraşı olacaktı. Boynuna peşkirini taktılar. Sabunlamaya başladılar. Titiz bir müşteriydi herhalde. Ama bu dükkânda pek sevildiği, pek itibar gördüğü de belliydi. Hem tıraş oluyor, hem de kendisini tıraş eden berberle yarenlik ediyordu. Konuştukları şeylere ister istemez kulak misafiri oldum. Galiba tıraş faslı bitmişti de sıra yüz yıkama işine gelmişti. Bahis kolonya meselesine atlamıştı. Kelli felli zat diyordu ki

— Benim sakalım çok sert. Bu kolonyalar tatmin etmiyor. Daha sert bir kolonya arıyorum. Aksi gibi de bütün kolonyalar 70-80 derece. Daha yüksek bir dereceyi nerede bulabilirim acaba?

Berber düşündü

— Vallahi, dedi, bizdekiler de 80 derece. Siz kaç derecelik bir şey istiyordunuz?

— Düşünmedim ama, hiç olmazsa 120 derece falan olmalı.

— Maalesef bizde yok. Ama aklımda bulunsun, sağa sola bir soruşturayım. Rastlarsam zatıâlinize haber veririm.

Tıraş bitmişti. Kelli felli zat kalktı. Girişinde olduğu gibi çıkışında da, hürmetle, eteklenmelerle uğurlandı.

İçime merak oldu. Bu kadar itibar gören bu zat kimdi acaba? Saçımı kesen berbere sordum.

— Kimdir bu bey?

— Efendim, dedi, meşhur demokrat milletvekili Senihi Yürüten.

Büyük seçimlerin şamatalı günlerinde adı bütün gazetelerin diline dolanan Senihi Yürüten'i de böyle tanıdım.

[SABAHATTİN ALİ]

1945 yılının sonunda Ankara'da bir basın toplantısı olmuştu. İstanbul'dan Ankara'ya giden gazetecilerin çoğu Ankara Palas'ta kalıyorlardı. Eş dost otelin büyük salonunda kabul edilir, orada oturulur, konuşulurdu. Bir gün yine o salonda Sedat Simavi, Sabahattin Ali, bir de ben oturmuş konuşuyorduk. Bir aralık masamıza İstanbul Valisi Lütfi Kırdar geldi. İçimizden yalnız Sedat Simavi'yi tanıyordu. Birkaç laf ettiler. Ondan sonra Sedat Simavi kalktı, gitti. İşin kötüsü, bizi valiye tanıtmamıştı. Valiyle biz bir masada başbaşa kalınca ne yapacağımızı, ne konuşacağımızı şaşırdık. İşi, bereket versin, Lütfi Kırdar halletti. Sabahattin Ali'ye sordu

— Siz de gazeteci misiniz?

Sabahattin Ali o sırada gazeteci değildi. İstanbul'daki gazetesi taşlanmış, Konservatuvar'daki hocalıktan da vekâlet emrine alınmıştı. Gel gelelim, vekâlet emrine alındığını pek söylemek istemiyordu. Bir sual daha sordu. Sağlı sollu suallerle Sabahattin Ali'yi enikonu sıkıştırmıştı. Kurtuluş yolu olmadığını görünce söylemek zorunda kaldı.

— Efendim, dedi, ben Konservatuvar'da hocaydım. Vekâlet emrine alındım.

Vali şaşırdı

— Ya! dedi, isminiz nedir?

— Sabahattin Ali.

Lütfi Kırdar, biraz durup düşündükten sonra, manalı manalı başını salladı

— Anladım, dedi. Sizin bir de Nihal Atsız adında bir arkadaşınız olacak.

II

Fahrettin Kerim mi, Cevdettin Kerim mi? / Boynunda peşkirle beş dakika ayakta duran umum müdür / Hatiften gelen bir gök gürültüsü Ben Nizamettin Nazif!

[CEVDET KERİM]

Galiba 1941 yılıydı. Bir gece Ankara Palas'ın pavyonunda oturuyordum. Yanımdaki masada birkaç arkadaşla birlikte Cevdet Kerim İncedayı vardı. İçiyorlardı. Cevdet Kerim o sırada vekildi. Yanındakilerden bir Behçet Kemal'i tanıyordum. O da henüz mebus olmamıştı. Yeni bir şiiri vardı galiba, tekrar tekrar okutuyorlar, pek beğeniliyordu. Gecenin geç saatinde fitil gibi bir halde şair Oktay Rifat'la bir başka zat geldiler. Yanımızdaki masaya yaklaştılar. O zat Oktay Rifat'ı Cevdet Kerim İncedayı'ya takdim etti. Zarif bakan, yeni tanıdığı bu genç adamın şair olduğunu öğrenince yine Behçet Kemal'in şiirini hatırladı.

— Bakın, dedi, şairimizin güzel bir şiiri var. Size de okusun.

Behçet Kemal, bu pek beğenilen şiiri bilmem kaçıncı defa tekrar okudu. Şiir bittiği zaman herkesin dudaklarında bir hayranlık tebessümü belirdi. Cevdet Kerim, Oktay Rifat'a şiiri nasıl bulduğunu sordu. O, Behçet Kemal'e dönerek dedi ki

— Kardeşim, sen bu şiir sevdasından vazgeç. Başka bir iş tut.

İncedayı, ince bir hareketle konuşmayı derhal başka bir yola döktü. Şimdi İncedayı ile Oktay Rifat konuşuyordu. Genç şair çok sarhoştu. Konuşması sırasında İncedayı'ya hep "Fahrettin Kerim Bey" diye hitap ediyordu. Bir aralık İncedayı'nın sabrı tükendi

— Benim adım Fahrettin Kerim değil.

Oktay Rifat'ın aklı başına gelmişti ama işi de tatlı tarafından almak lazımdı. Elini kalenderce bir hareketle sallayarak

— Canım! dedi, Fahrettin Kerim, Cevdettin Kerim, hepsi bir.

[VİLDAN AŞİR]

Saraçoğlu kabinesi düşmüş, yerine Recep Peker kabinesi geçmişti. Bu kabine değişikliğinin hemen ilk günlerinde Ankara'daki bir berberde tıraş oluyordum. Berberin bütün koltukları doluydu. Yanımdaki koltukta da Beden Terbiyesi Umum Müdürü Vildan Aşir Savaşır saç kestiriyordu. Birdenbire içeriye Recep Peker girdi. Herhalde o da tıraş olacaktı. Yalnız, dediğim gibi, bütün koltuklar dolu olduğu için bir an beklemesi lazımdı. Bu hal müessese sahibini üzecekti ama, ne yapsınlar? Ellerinden bir şey gelmezdi ki. Bu müşkül durumu yanımdaki koltukta oturan Beden Terbiyesi Umum Müdürü Vildan Aşir Savaşır halletti. Hemen kalktı, yerini yeni Başbakan Recep Peker'e terketti. Herkes Başbakanın etrafını almış, onunla meşgul olmaya başlamıştı. Bu arada da nazik umum müdür bir kenarda unutuldu, kaldı. Boynunda asılı duran beyaz önlük ta dizlerine kadar sarkıyordu. Beş dakika, bu kıyafetle esas vaziyetinde bekledi.

[NİZAMETTİN NAZİF]

Bir zamanlar Ankara'da bir apartmanın bodrum katında oturuyordum. Karanlık, izbe gibi bir yerdi. Çok sıkıntılı bir günden sonra gecenin geç saatlerine kadar şurada burada dolaşmış, nihayet saat iki sularında evime, yatmaya dönmüştüm. Soyundum, ışığı söndürdüm, yattım.

Günlük hayatla uykular arasındaki yakın münasebetin neticesi olacak korkulu rüyalar görüyordum. Evime eşkiyalar, haydutlar giriyor, boğazımı sıkıyorlar, beni öldürmeye çalışıyorlardı. Ter içinde uyandım.

Gördüğüm rüya, rüya değildi. Karanlıkta hiçbir şey göremiyordum ama, kapının dışında olduğunu tahmin ettiğim korkunç gürültüler duyuyordum. Ne gürültüsüydü bunlar? İnsan sesi mi, ayak sesi mi, silah sesi mi? Yoksa hepsi birden mi? Yavaş yavaş kendime gelmeye, bu seslerin ne sesi olduğunu anlamaya başla-

dım. İnsan oldukları muhakkaktı. Ama kaç kişiydiler acaba? Gürültü, öyle pek bir iki kişinin gürültüsüne benzemiyordu. Bağırıyorlardı.

— Ulan! Ne biçim yer burası be? Neredir bunun ışığı? Nerde oturur bu namussuz?

Gürültü gittikçe yaklaştı, nihayet kapıma kadar geldi. Bağrışmalardan başka, kapıya bir de yumruklar, tekmelerle vuruluyordu

Tamam dedim, hapı yuttuk.

— Hey! Namussuz! Aç kapıyı!

Kapıyı kilitlememişim herhalde, tekmelerin zoruyla ardına kadar açıldı. İçeriye serin bir rüzgâr girdi. Karanlık olduğu için hiçbir şey göremiyordum. Dik bir ses

— Kalk ulan! dedi.

Sordum

— Kimsin sen?

Yine karanlıkta gök gürültüsünü andıran bir ses cevap verdi

— Ben, Nizamettin Nazif.

Birdenbire içim rahat etti.

— Kalk! dedi.

Kalktım. Işığı yaktım. Bütün bu gürültü, demek, bir kişiden geliyordu.

Söze bu sefer ben başladım

— Tanıdığıma memnun oldum. Bu saatte geldiğinize göre herhalde mühim bir işiniz olmalı.

— Evet, dedi, Nurullah Ataç'a gideceğim. Evini de yalnız sen bilirmişsin. Beni hemen oraya götür.

— İyi ama, Nurullah Ataç hasta.

— İyi ya işte, ben de hasta ziyaretine gideceğim zaten.

Sabaha karşı saat dört! Hasta ziyaretine gideceğiz! Sarhoş olduğu muhakkak ama, yine pek akıl alacak şey değil.

Ne olursa olsun, kurtulmaya imkân yoktu; giyinmeye başladım.

(Papirüs, Ocak 1967)

SAPIK TEMAYÜLLER

Bazı aydınlarımız sanat alanında bazı hükümler veriyorlar. Söyledikleri şeyleri kendilerini mi keşfediyorlar, yoksa başkalarından mı duyup öğreniyorlar, pek bilemiyorum. Yalnız, bildiğim bir şey varsa, söylediklerine inanmış gibi görünüyorlar. Hatta bu sayede kimi zaman sözle, kimi zaman yazıyla birçok adamı daha inandırıyorlar. Bu aydınlardan bazılarının son zamanlarda dillerine doladıkları bir hikmet var. Birinci Dünya Harbi'nden sonra Garp sanatında görülen keşmekeş duruluyormuş. Tutulan yolların yanlış olduğu anlaşılmış. Birtakım sapık temayüllü sanatkâr zaman tarafından tasfiyeye uğramış. Meydan sahici değerlere kalıyormuş. Sahici değerler hangileridir? Académie Française azaları mı? Yoksa Romantisme'in, Symbolisme'in dökünüleri mi? Orası da malum değil. Zaten bu zevata sorsanız modern şairlerden hangisi hakkında doğru dürüst bir fikriniz var diye, kim bilir ne cevap verirler? O zevat ki içlerinden bir tanesi bundan üç sene evvel

"Yazık Oldu Süleyman Efendiye"

sözünün Verlaine'in "Priez pour le pauvre Gaspard" mısraından mülhem olduğunu büyük bir müdekkik edasıyla meydana çıkarmış, birkaç yazıcı da, "Gördünüz mü, işin içyüzü ne imiş?" diye bu büyük keşfi gazete sütunlarına geçirmişlerdi. Ama o yazıcılar Verlaine'in şiirini okumadıkları için "Kitabe-i Seng-i Mezar" şiiriyle o şiir arasında hiçbir benzerlik olmadığının; hatta bir kısmı Verlaine'in mısraını sütunlarına yanlış geçirdiklerinin farkına varmamışlardı.*

Benim ve arkadaşlarım Oktay Rifat ve Melih Cevdet'in şiirlerine surréaliste şiir adını takanlar da bu türlü okuryazarlardır. Fırsat düştükçe ilan ettik. "Biz surréaliste değiliz. Gerçi birkaç defa surréaliste şairlerden bahsettik. Ama bu bizim de onlardan olmamızı icap ettirmez. Surréaliste olmamız için bizim

de onlar gibi yazmamız lazımdır. Halbuki bizim şiirlerimiz modern Avrupa şairlerinden hiçbirine benzemez. Biz Garp şairlerinden ziyade kendi halk sanatkârlarımızdan, onların şiirlerinden, onların edalarından istifade ediyoruz," dedik. Ama kim kime, dum duma. Aydınlarımızın hali "benim oğlum bina okur" hikâyesi. Şair, hikâyeci, tiyatrocu, fıkracı, dindar, aristokrat, münekkit, mütefekkir ve siyasi muharrir olan bir başka münevverimiz de ırkçılık hadiselerinden beri istirahate çekilmiş olan mecmuasında bizim Supervielle'in bir takliti olduğumuzu, Supervielle'in ise bir hiç olduğunu, işin hakikatinin artık, Avrupa efkârı umumiyesi tarafından da anlaşılmış bulunduğunu *bir nefis muhasebesi çerçevesi*'nden geçirerek söylemişti. Bu türlü konuşmaları, her zaman, her yerde işitiyorum. Niçin şimdiye kadar sustum da bugün böyle bir şey yazmaya kalktım? Buna Garp şairlerinin Türkiye'ye son zamanlarda gelen kitapları yahut yazıları sebep oldu zannediyorum. Ama ben bu eserleri bir duruluşun, bir dönüşün değil, büsbütün tersine; hep ileriye gidişin mahsulü sayıyorum. Yalnız, bu anlayışımı, ileri ile geri arasındaki hudut taşını istedikleri yere koymakta muhtar olan münevverlere nasıl anlatayım. Anlamayacaklarını bildiğim için geçiyorum.

Bu arada aklıma başka bir şey daha geldi. Bir vakitler 1940'da Fransa yıkıldığı zaman, birtakım "Vatan millet" şairleri Fransa'yı yıkan sebebin, o müstereddi sanat, o mütefessih zevk, o "modern" adlı sapık adam olduğunu söylemişlerdi. Fransa'yı yıkan sebebin ne olduğunu münakaşaya şimdilik hakkımız yok. Onu tarihe bırakalım. Fakat bir memleketi yıkmakla yakmak sadece sanatkârlara kaldıysa, düşünmekten de kendimizi alamayız ya; acaba Fransa'yı hangi sanatkârlar kurtaracak? Müttefik propagandacıları, mecmualarda, Fransa edebiyatçılarından Bayan Durry'nin orta şarkta yaptığı seyahetten uzun uzun bahsediyorlar. Bayan Durry bir ihtilal bayrağı çekmiş, Cezayir'de, Mısır'da, Suriye'de Fransız vatanseverlerini "Fransız milli birliği" fikri etrafında toplanmaya çağırıyor, nutuklar söylüyor, şiirler okuyor. Hürriyetten, kurtuluştan, Fransızlık şuurundan bahseden bu şiirler kimlerin eserleri biliyor musunuz? Paul Eluard'ın, Jean Emmanuel'in, Supervielle'in, Aragon'un vs... Bu şiirleri, aynı şairlerin yurdumuza gelen kitaplarında da okuyabiliriz. Ben birçoğunu okudum. Superveille'in "Les Poemes de la France

Malheureuse" adlı kitabını okurken heyecandan tüylerim diken diken oldu. Halbuki ben bir Türk'üm. Aynı şeyleri bir de Fransızların okuduğunu düşünün. Kim bilir neler duyacaklar.

Zavallı Fransa! Nedir senin halin? Kurtuluşun kala kala bu üç beş sapık şaire, bu müteredddi temayüllerin ortaya çıkaracakları üç beş zavallı şiire mi kaldı? Nerede eski vatansever şairlerin?

(Yeni Gerçek, Ekim 1967)

(*) Matbuatımızda bu türlü cehalet eserlerine pek sık rastlanır. Bir başka gazeteci şöyle diyordu "Elime eski bir şiir geçti. 'Yazık oldu Süleyman Efendiye' satırının o şiirdeki bir mısradan aşırılmış olduğunu gördüm 'Berbâd kıldı Taht-ı Süleymanı rüzgâr.'" Bu yazı bir adamın iki foyasını birden meydana çıkarıyordu. Birincisi, yazı sahibinin o zamana kadar "Kanunî Mersiyesi"nden haberdar olmaması. (Ki bunu bilmeyen lise talebesi yoktur. Halbuki o zat edebiyat kitaplarına geçmiştir. Lise talebelerine Bâki gibi o adamın da hayatını öğretirler.) İkincisi de "rûzigâr" kelimesinin "rüzgâr" şeklinde dizilmiş olması idi. Böyle bir tertibe razı olmak vezin bilmemek demektir. Vezin bilmemek herhangi bir adamın hakkı olabilir. Ama vezin bilmeyen adamın şiirden, hele Divan şiirinden bahsetmeye hakkı olamaz.

KONUŞMALAR

Edebi anketimiz

ŞİİR ÖLÜYOR MU?

Orhan Veli, Melih Cevdet ve Oktay Rifat söylüyor

Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet, şiirimizde en yeni cereyan olan sürrealizmin müdafaasını üzerlerine almış üç genç şairimizdir. Bütün sanat hareketlerinde müştereken hareket eden ve bir ekol bağlılığıyla çalışan bu üç gencin fikirlerini toplu olarak öğrenmek istedik. Aşağıda okuyacağınız cevaplar, her üçü namına verilmiştir.

— Dünya ölçüsünde bir şiir buhranı olduğundan bahsediliyor. Şaire ve şiire Garpta verilen kıymet ve itibarın günden güne azaldığı inkâr edilemez. Şu halde şiirin ölüme doğru gittiğinden bahsedenler haklı mıdırlar?

— Bazılarının inandıkları gibi köklerini iptidadan alan ve bir tek yol üzerinde istikamet değiştirmeden tekâmül eden bir güzel ve bu değişmez güzelliği muhteva olarak kabul eden bir "şiir" mevcut değildir. Bize göre, şiir, hayatı cemiyetlerin yeniden kuruluşuyla başlayan ve seyri cemiyetin bünyevi tebeddüllerine muvazi olan bir müessesedir. Bir insan topluluğunda hukuki ve siyasi fikirlerin olduğu gibi, felsefi ve bedii inanışların da nelere bağlı olduğunu, hangi esasların dalgalanışıyla inkişaf ettiğini ve hangi tekâmül safhalarından geçip gittiğini burada tafsil edecek değiliz. Biz sadece tarihin birçok defalar şair ve şiir buhranı kaydettiğine inanıyoruz.

Fakat bu buhranın, her defasında, yeni ve daha büyük bir doğuşa yer vermek için vukua geldiği unutulmamalıdır. Dünya

ölçüsünde bir şiir buhranından bahsedildiği zaman gene aynı mikyasta yeni bir estetik kımıldanışı da kabul etmek lazımdır. Nitekim zamanımız için de aynı şekilde mülahazada bulunmak icap eder. Yani bugün ölmekte olan şiir ve doğmakta olan bir şiir vardır. Geri bir zevki temsil eden; büyük üstatlarını yetiştirmiş, şaheserlerini vermiş, müthiş bir tecerrüt içinde, korkunç bir iphamı şayanı hayret bir incelik ve hendesi bir mükemmeliyetle işlemiş olan şiir; artık samimiyetini, heyecanını, tazeliğini ve bunlarla beraber kariini de kaybetmiş bulunuyor. Kısaca, su götürmez bir dekadans halindedir... Fakat bunu hakiki şiirin inhitatı şeklinde kabul etmek ve bunun hemen yanı başında doğmakta olan yeni şiirin fırtınasından haberdar olmamak, gafletlerin en büyüğü olur. Hakikaten öyle kimseler var ki, tarihin hiçbir devirde yetiştiremediği kadar büyük ve istikbali olan bir şiir ve bu şiirin mümessilleri karşısında, yirminci asrı "şairsiz asır" diye tavsif edebiliyorlar.

Mamafih biz bunu, bugün için, hiç de hayretle karşılamıyoruz. Mesela Fransa'da doğan bir sürrealizm hareketini dada, fanteizm vesaire cinsinden tek taraflı izahların ortaya çıkardığı bir sanat ekolü zannedenler o zevke esasen intibak edemeyecek ve yeni şiirin beşeri âlemşumul kıymetlerine nüfuzdan daima uzak kalacak olan kimselerdir. "Bütün hususiyetleriyle ayrı hakiki harp sonrası edebiyatı"nın karii bu değildir. Yeni şiir, eski sanatın kaybettiği veya kendisine kari yapmaya muvaffak olamadığı geniş kitlenin zevki üzerinde kurulacaktır. Bu iş belki uzun sürer ve mevzuubahs ölü zevkin insanları, posalaşmış edebiyatların karileri (ki bugünün entellektüel piyasasını bunlar teşkil etmekte ve iyi ile kötüyü birbirinden yalnız bunlar ayırmaktadır) bunu bir adem-i muvaffakiyet sanabilirler. Biz sabrımızı bu şekilde suistimal edenler ortadan silinip süpürülünceye ve yeni şiir, yeni kariiyle birlikte bütün dünyaya hâkim oluncaya kadar çalışacağız.

— *Türkiye'de şiirin istikbali hakkında ne düşünüyorsunuz?*

— Şiir Türkiye'de de doğuş halindedir. Şu farkla ki, Avrupa' da yanmaya başlayalı yirmi sene olan alev, memleketimize yeni yeni sirayet ediyor. Bugüne kadar hiçbir şekilde şiir yoktu. Müteferrik olmak şartıyla ve ufak mikyasta şiir unsuruna tesadüf etmek mümkündür. Fakat bu bile eskimiş sanat telakkisine göredir. Kıymetlerimizi hep o sakat çerçeve içerisinde derecelen-

dirmeliyiz. Yıkılmış felsefelerin diliyle konuşan kadim Garp sanatkârlarını taklitten başka hiçbir şey yapmamış olan şiirimiz bu yolda dahi büyük çapta eserler verebilmekten uzak kalmıştır. Yeni diye tanıdığımız nesil hâlâ Baudelaire'in ve muasırlarının bacakları arasında dolaşıyor. Bir sanat edebiyatı yapmaya çalışmış şairlerimiz de Şarktaki ve Avrupa'daki ustaları gibi işi yanlış tarafından yakalamak fakat öyle olduğu halde bunu doğru yol zannetmek gafletine düşüyorlar. Sanat hiçbir zaman itikadların tellallığını yapmak işiyle tavzif edilemez. Yahut yeni de olsa birtakım ideolojilerin söylediklerini bilinen kalıplar arasına sıkıştırmak yeni bir şey yapmış olmak demek değildir. Yapıyı temelinden değiştirmek lazımdır. Biz, senelerden beri zevkimize, seviyemize, irademize hükmetmiş; onları tayin etmiş, onlara şekil vermiş olan edebiyatların sıkıcı, bunaltıcı tesirinden kurtulabilmek için o edebiyatların bize öğretmiş olduğu her şeyi atmak mecburiyetindeyiz. O ruhu atmak, o seviyeyi kaybetmek, o zevki unutmak mecburiyetindeyiz. Sade güzel telakkimiz değil, bütün telakkilerimiz değişmeli. Yeni unsurlar, yeni malzemeler, yeni söyleyiş tarzları bulmalıyız. Mümkün olsa da, "Şiir yazarken bu kelimelerle düşünmek lazımdır," diye yaratıcı faaliyetimizi tahdit eden lisanı bile atsak. Ancak bu suretledir ki kendimizi, alışkanlıkların sürüklediği gayrı tabii inhiraftan kurtarmış, safiyetimize ve hakikatimize irca etmiş oluruz. Yeniliğimizi inkâr eden insanın hatası senelerden beri tevali eden deviation'larla gelinmiş bir şiir anlayışını kendine çıkış noktası yapmasından ileri gelmektedir. Sanat nasıl cemiyetin hayat şartlarıyla değişen zevke uymak mecburiyetinde ise kari de sebeb-i hikmeti kendisinde olan yeni sanatı kabul etmek mecburiyetindedir. Biz bu büyük zarurete inandığımız için, dünyada olduğu gibi Türkiye'de de şiirin istakbalinden ümidvarız.

(Ulus, 30.12.1937)

İptida : başlangıç, en önce; *Tekâmül* : olgunlaşma; *Seyr* : yürüyüş, yolculuk; *Bünyevi* : yapısal; *Tebeddül* : değişme, başkalaşma; *İnkişaf* : açılma, ortaya çıkma, gelişme; *Tafsil* : açıklama; *Mülahaza* : iyice düşünme; *Tecerrüt* : soyunma, arınma; *İpham* : kapalılık; *Dekadans* : alçalma, bozulma; *İnhitat* : çöküş; *Tavsif* : niteleme; *İntibak* : uyma; *Beşeri* : insancıl; *Âlemşumul* : evrensel; *Nüfuz* : içe geçme; *Adem-i muvaffakiyet* : başarısızlık; *Sirayet* : bulaşma; *Müteferrik* : dağınık; *Kadim* : eski; *İtikat* : inanç; *Tavzif* : görevlendirme; *Telakki* : anlayış; *Tahdit* : sınırlama; *İnhiraf* : sapma, yoldan çıkma; *İrca* : indirgeme; *Tevali* : arası kesilmeden sürüp gelme; *Deviation* : sapma; *Sebeb-i hikmet* : gizli neden.

TÜRK EDEBİYATINI İNKÂR EDEN GENÇ

Şair Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet hakkında söylenilen sözleri duymuş veya gazete sütunlarında okumuşsunuzdur. Bu söylenilen sözler daha çok onların aleyhinde bir cereyan takip etti diyebilirim. En son Nurullah Ata'nın bu gençler hakkında yazdığı bir iki yazı ile hararetli bir safhaya intikal eden dedikodular "İyidir, değildir," veya "Beğeniyorum, beğenmiyorum," yollu münakaşalara yol açtı.

Haklarında bu kadar mütecaviz dil kullananlara karşı onların neler düşündüğünü merak ettim; geçen gün bu Orhan, Oktay, Melih müsellesinin re'sini teşkil eden Orhan Veli'yi yakalayarak konuşmaya başladım. Bu konuşmayı neşredeceğimi de ilave edince Orhan birdenbire ciddi bir tavırla ve ne soracağımı merak ederek

— Buyrun, sorun sualinizi, dedi. İlk sualimi sordum

— *Şiirlerinizin birçok kimseler tarafından garip telakki edildiğini biliyorsunuz Bu hususiaki fikriniz nedir?*

— Şiirlerimizin okuyanlar tarafından yadırganması onlar hakkında alışılmış şiir telakkilerine göre hükümler verilmesinden ileri geliyor. Şiirin, yani söz söyleme sanatının uzun asırlardan beri muhtelif tekâmül safhaları geçirdiği ve böylelikle doğru dürüst konuşmadan bir hayli uzaklaştığı aşikârdır. Lafız ve mana sıfatlarıyla vezin ve kafiyenin şiiri birtakım gayritabii inhiraflar neticesinde alelacayip bir noktaya getirdiğini kabul etmek icap eder. Kendini doğrudan doğruya bu noktada idrak eden ve şiirin hakiki hüviyetini kendisine öğretilen şartlar içerisinde arayan kari aslını ve hakikatini arayan şiire karşı izafi bir garabet besleyecektir.

Bugüne kadar burjuvazinin malı olmaktan ve yüksek sanayi devrinin başlamasından evvel de dinin ve federal sınıfların köleliğini yapmaktan başka hiçbir işe yaramamış olan şiirin değişmeyen tarafı daima müreffeh sınıfların zevkine hitap etmiş olmasıdır. Bu zevk üzerinde vukua gelen değişiklik ve yenilikler

nihayet teferrüata ait şeyler olduğu için küçük garipsemelerden sonra kabul edilmiş bulunmaktadır.

Geçmiş devirlerin hâkim sınıfını temsil etmiş olan o şiir layık olduğundan daha büyük bir mükemmeliyete erişmiştir. Fakat bugünkü şiirin istinat edeceği zevk artık ekalliyeti teşkil eden o sınıfın zevki değildir. Bugünkü cemiyet içerisinde hayat hakkına sahip olan geniş kitlenin aradığı sanatı vermek zamanı artık gelmiştir. Bu, mevzuu bahis kitlenin istediklerini burjuva edebiyatının aletleriyle anlatmaya çalışmak demek de değildir. Her şeyi kökünden değiştirmek ve yeni bir temel üzerinde yeni bir yapı kurmak lazımdır.

— *"Eski şiirin değişmeyen tarafı daima müreffeh sınıfların zevkine hitap etmiş olmasıdır," dediniz. Siz kendi şiirlerinizle bundan farklı bir şey yaptığınıza inanıyor musunuz?*

— İnanıyorum. İnandığımı yukarki sözlerimde de mündemiç buluyorum. Mademki eski edebiyatların yaptıkları bütün yeniliklere rağmen değişmeyen tarafları istinat ettikleri zevktir ve mademki bu zevk her zaman ve her şeye rağmen müreffeh sınıfların zevki olmuştur. Bizim şiirimizin eski şiirden farklı olduğunu kabul ettiğiniz takdirde bu zevk değişikliğini de kabul etmelisiniz. Ama dersiniz ki faraza bir proleter karii sizin şiirinizi okuduğu zaman onu anlayacak ve sevecek midir? Bugün belki sevmeyecektir. Yahut anlamayacaktır. Fakat, bu, gene biraz evvel söylediğim gibi o kariin kendisine bugünün münevverleri tarafından öğretilmiş bir şiir ve edebiyat telakkisine sahip bulunmasından ve hükümlerini bu kabil kanaatlere göre vermesinden ileri gelmektedir. İkinci bir sebep de bu kariin bugün için cahil olmasıdır. Bütün bu mahzurlar ortadan kalktığı zaman sizin sualiniz de mevcut olmayacaktır.

— *Esas fikir ve esas zevk olarak neyi almak istediğiniz anlaşılıyor. Bunun üzerinde kurmaya çalıştığınız yeni yapının sanat bakımından ne gibi şeyleri ihtiva ettiğini söyler misiniz?*

— Şiire getirmek istediğimiz yeni havanın bünyesine uygun sanat motiflerini teker teker saymaya şimdilik lüzum görmüyorum. Bu, belki de boşuna bir ceht olur. Size daha evvel inkıraz halinde olan şiirin hususiyetini teşkil eden kıymetlerin neler olduğunu söyleyeyim. Hoş, bunu siz de biliyorsunuz. Nihayet sembolizme kadar olan sanat cereyanlarının ya müştereken veya

münferiden getirdikleri kıymetler. Müşterek olanlardan lafza ve manaya ait sıfatlarla kusursuz şekilde kullanıldığı zaman şiirin mükemmeliyetini temin ettiği zannedilen nazım tekniğini alıyorum. Nazım tekniği, yani vezin ve kafiye, ve bunun arkasından "müzik ve ritim diye hiçbir şeyden haberi olmayanların" bile gayri şuuri olarak kabul ettikleri ahenk...

Şimdi size bütün bunların saçmalıklarını tebarüz ettirmeye çalışacağım. Hoş, buna çalışmaya hacet de yok ya. Üzerlerine dikkat nazarlarınızı tevcih etmem — eğer hüsnü niyet ve samimiyetle mülahaza edecek olursanız — maksadı temine kifayet eder. Saf ve temiz tabiatı, zenginliği, kompleksleri olmasına rağmen hilesiz olan insan ruhunu — hiç de fevkalade olmayan güzellikler teminine hadim olmak maksadıyla — tagyir eden teşbih, onun daha koyusu olan istiare, zevklerimizi tagdiye bakımından ne kadarcık bir kapasiteye malik bulunduğu aşikâr olan mübalağa, asırlarca bize yutturulmuş bir edebiyatın yegâne servet menbalarıdır.Bunların tecemmuu ile meydana gelecek bir hayal zenginliğinin sanatı ve beşeriyeti nihayet kaç sene tatmin edebileceğini zannedersiniz? Unutmayın ki 1938 senesindeyiz.

O vezin ve kafiyenin temin edeceği müzikten zevk duyabilmek, lakırdıyı bu ölçüler ve kaideler içerisinde söylemeyi bir maharet telakki edebilmek için, tasavvur edemiyorum, insan ne kadar basit bir mahluk olmalıdır. Hele bunu hakiki müziğin azamet ve zenginliği ile mukayese ettiğim zaman bütün bütün çileden çıkıyorum. Engizisyon mezalimi arasında mahkûmun alnına muntazam fasılalarla su damlatmak gibi bir garip öldürme şekli var. Bunu yapan insanla kariin kafasına ve sinirlerine vezinle kafiyenin ıttıradını vermekte ısrar eden sanatkâr arasında bir orijinalite ve muaşeret farkından başka hiçbir şey göremiyorum. Tabii bu farkın kimin lehine olduğunu anlıyorsunuz. Hem size bir şey sorayım; biraz daha insaflı olarak ve daha herkes gibi düşünerek... Şiirde doğrudan doğruya insan ruhiyatına — havası hamsesine değil — hitap eden mücerret şiir unsurunun, müzik vesaire gibi tali hokkabazlıklar yüzünden dikkatimizden kaçacağını kabul etmiyor musunuz? Tiyatro için çok daha lüzumlu olan dekora itiraz ediyorlar da şiirdeki müziğe itiraz etmiyorlar. "Ahenk taklidi" denilen şeyden nefret duymaktayım. Hele ahengi vezin ve kafiye ile temin imkânına inanmak safiyet ve besateti

karşısında bütün bütün hayret ediyorum.

Apollinaire'in *Calligrammes*'daki şiirlerini görmüşsünüzdür. Faraza bir yağmur şiirinin mısralarını sayfanın yukarı köşesinden aşağı köşesine doğru diziyor. Keza bir seyahat şiiri var, harflerin ve kelimelerin dizilişi gözümün önüne vagonlar, telgraf direkleri, gökyüzü, ay ve yıldızlardan ibaret bir tablo çiziyor. İtiraf etmek lazım gelirse, bütün bunların bize yağmur ve bir seyahat havası verdiğini yani Apollinaire'in birtakım plastik dalaverelerle bizi şiirin atmosferine soktuğunu kabul etmek icap eder. Müzikten istifadeyi kabul eden şiir neden resimden, hatta daha ileri gidilirse heykelden ve mimariden de istifadeyi düşünmesin.

Birçok noktalarda hemfikir olduğum Paul Eluard insan sesinin şiire esas olabileceğini asla kabul etmiyor. Diyor ki : "Şiirin yalnız kafa ile okunduğu gün edebiyat yeni bir hayata kavuşmuş olacaktır."

Genç şair, bu uzun nutkundan sonra biraz durur gibi oldu. Fırsattan istifade ederek sordum

— Vezin ve kafiyeyi inkâr edince nazmın nesirden farkı kalmıyor. Sizin şiirlerinize yapılan en mühim itirazlardan birisi de budur, onların nesre benzeyişidir. Bu hususta ne düşünüyorsunuz?

— Nazım ve nesir arasındaki farkın vezin ve kafiyeden geldiğini kabul edenler, vezin ve kafiyenin ortadan kalkmasıyla nazmın da ortadan kalkacağını kabul etmelidirler. Halbuki etmiyorlar ve diyorlar ki : Nazımla nesir arasında bir syntaxe farkı vardır. Bu farkın vezin ve kafiye zaruretlerinden doğduğunu ve bu zaruretin ortadan kalkmasıyla nahiv acayipliklerinin de yok olacağını düşünmüyorlar mı? Mamafih benim bu şekildeki düşünüşüm ancak mantıken doğru olması icap eden bir noktai nazardır. Hissi selimimin beni şiir lisanının nesir lisanından farklı bir kuruluşa sahip olması lazım geldiğine inandırdığını itiraf etmeliyim. Mamafih gene tenakuz halinde değilim. Sizin anlayacağınız benim için iki ifade tarzı var Nesir ve şiir. Böylelikle nazmı, eski çürük tasnifi, inkâr edebileceğimden dolayı çok memnunum. Oktay'ın, Melih'in ve Orhan'ın şiirlerinde nesirden fark yok diyenler inşallah bunları okurlar.

— Şekil bakımından nesirle şiir arasındaki farkı anlattınız. Acaba diğer hususiyetleri bakımından nesirden ve her türlü edebi nevilerden farklı bir şiir mevcut mu? Mevcutsa karakteri ve

unsurları nelerdir? Böylelikle şiirinizle inkâr ettiğiniz kıymetler haricindeki vasıflarını da anlatmış olacaksınız.

Konuşma burada bitmişti. Telakkilerini anlatırken bütün dünya edebiyatını toptan inkâr eden bu gencin bizim edebiyatımız hakkında ne düşündüğünü sordum. O cidden ehemmiyete şayan bulduğu bu sualin mevzuyla münasebetinin azlığından bahsederek bu hususdaki fikirlerini de başka bir konuşmada söyleyeceğini bildirdi.

— *İki kelime ile dedim. Türk edebiyatını beğenmiyor musunuz?*

— Bir kelime ile hayır!

— *Hiç mi? Şahıs olarak da beğendikleriniz yok mu? Mesela Haşim, Necip Fazıl, Ahmet Hamdi, Cahit Sıtkı veyahut proleter şairi olan Nâzım?*

O sualime cevap vermek istemiyordu. Kapıya kadar yürüdü, geri döndü

— Şahıslar üzerinde düşünmüyorum. Behçet Kemal olmuş, Necip Fazıl olmuş yahut Necdet Rüştü olmuş benim için fark yok. Hükmümü hepsi hakkında verdim, dedi. Sonra dışarıya çıktı ve oradan seslendi

— Yalnız Nâzım Hikmet'i o isimlerle bir arada saymayın!

Konuşan Emin Karakuş

(Resimli Hafta, 29.10.1938)

Mütecavis : saldırgan; *Re's* baş, uç, tepe; *Telakki* anlayış; *Tekâmül* : olgunlaşma; *Lafız* : söz; *İnhiraf* : sapma, yoldan çıkma; *İzafi* : görece; *Mündemiç* : bir şeyin içine sokulmuş ya da sarılmış; *Ceht* çaba; *İnkıraz* çöküş; *Gayri şuuri* bilinçsiz; *Tebarüz* : belirtme; *Mülahaza* : iyice düşünme; *Temin* : sağlama; *Hadim* yardımcı; *Tagyir* : başkalaştırma, değiştirme; *Teşbih* benzetme; *İstiare* : eğretileme; *Tagdiye*: besleme; *Menba* kaynak; *Tecemmu* toplanma, birikme; *Beşeriyet* insanlık; *Mezalim* zulümler; *İmrad* tekdüzelik; *Havası hamse* beş duyu; *Tali* ikincil; *Besatet* basitlik; *Syntaxe* sözdizim; *Nahiv* sözdizim; *Noktai nazar* görüş; *Hissi selim* sağduyu; *Tenakuz* çelişme.

ORHAN VELİ İLE ŞİİRE DAİR BİR KONUŞMA

Kaleme aldığı "Yazık Oldu Süleyman Efendiye" manzumesi edebiyat âleminde birçok dedikodulara sebep olan ve hemen her şiiri nazarı dikkati celbeden tamamen yeni şairlerden Orhan Veli'ye

— "Şiir nedir?" diye sordum. Orhan Veli diyor ki

— "Şiir nedir?" sualine galiba Arif Dino "ifrazattır" cevabını vermiş. Bütün mizah muharrirlerini birbirine katan bu cevap fazla orijinal bir cevap değil. Okur yazarların pekâlâ malumudur. Ruhi hayatı bir maddeci gözüyle izah etmek isteyen Cabanis "Nasıl karaciğer safra, tükrük guddeleri pityalin ifraz ederse dimağ da fikir ifraz eder," der. Cabanis'in tarifi ile Arif Dino'nunki arasında bilmem ki büyük bir fark var mı?

"Şiirde mana ve mantık" meselesine gelince... Anlamıyorum, bu meseleyi neden bu kadar fazla kurcalıyorsunuz? "Şiirin güzelliği manada değildir," sözü dedikodu mevzuu yapılmış olabilir. Ama bu, "Şiir manalı mı olmalıdır, manasız mı?" tarzında bir meselenin mevcut olduğuna delalet etmez ki.

Şiir bir söz sanatıdır. Söz ne hubulü savtiyeden çıkan ses demektir, ne de yazının kâğıt üzerindeki görünüşü. Sözün hikmet-i vücudu manalı oluşuna bağlıdır. Bu itibarla şiir ve mana arasında münasebetlerin azamisi bulunacaktır. Yeter ki bu münasebeti; mana hokkabazlığı, mantık hokkabazlığı derecesine çıkarmayalım.

Edebi bir yazımda sanatlarda tedahüle taraftar olmadığımı söylemiş; resmin sadece renk, musikinin sadece ses, şiirinse sadece manadan ibaret olması lazım geldiğini beyan etmiş, şiirde diğer sanatlara ait unsurları, ahenkle tasviri kullanmanın bir hile, acizden doğma bir hile olduğunu ilave eylemiştim. Orada Paul Eluard'ın aynı fikri daha güzel anlatan şu cümlesini kullanıyordum

"Bir gün gelecek, şiir sadece kafa ile okunacak ve edebiyat

yeni bir hayata kavuşmuş olacaktır."

Demek ki bu yazdıklarımı okumamışlar, bilmiyorlar. Bilmemek kabahat değil. Fakat öğretiyoruz, gene de öğrenmiyorlar. Bu, kabahat.

— *Şiirde vezin ve kafiye olmalı mıdır?*

— Vezin ve kafiye şiirde bir ahenk unsuru olarak mevcutsa kalkması lazımdır. Çünkü ahenk gibi tatsız ve şiir için gayri meşru olan bir hususiyeti vezin ve kafiye gibi çocukça usullerle elde etmeye kalkışmak, şair denilen mahluku son derece basit ve son derece bayağı bir insan haline koyar. Canı isteyen bu mertebeye vusul için çalışsın. Aynı unsurlar şiirde, bir de şekil endişesi yüzünden mevcut olabilir. Öyle zannediyorum ki, buna o vakit de lüzum yoktur. Şiir yazanlar (şiircik değil) pek iyi bilirler; her şeye hâkim bir şekil endişesi, her şeyden üstün bir müşkilpesentlik vardır. Onun yanında vezin ve kafiyeden gelme güçlüğün lafı mı olur?

Mamafih böyle bir güçlüğü büsbütün de lüzumsuz saymayalım. Öyle ya! Daha büyük güçlükleri duyamayacak insanlar vardır; vezin ve kafiyeyi doğru dürüst kullandılar mıydı, şiir yazdıklarını, şiirdeki şekil mükemmeliyetini elde ettiklerini zannederler. Vezin ve kafiyeyi inkâra kalkıp ne diye bu adamcağızları şairlik vehimlerinden mahrum edelim. Varsın onlar da bahtiyar olsun.

İşte size genç şair Orhan Veli'nin şiire dair mütalaaları!

Konuşan Ş. R.

(Akşam, 1.10.1940)

İfrazat : salgılar; *İfraz* : salgı; *Delalet* : yol gösterme, delil olma; *Hubulü savtiye* : ses telleri; *Hikmet-i vücut* : varoluş nedeni; *Tedahül* : birbirine karışma; *Vusul* : varma, erişme; *Mütalaa* iyice düşünme, bir konu üzerine oluşmuş düşünce.

YENİ NESLİN TANINMIŞ ŞAİRİ ORHAN VELİ'YE ALTI SUAL

Yeni neslin tanınmış şairlerinden Orhan Veli, yaşlı ve genç edebiyatçıların en fazla değerlendirdiği şairlerdendir. Yirmi senedir şiir yazdığını söylüyor. Kendisi şimdi 33 yaşındaymış. Sorduğum suallere aşağıki cevapları verdi

— *Yahya Kemal'e kadar devam eden ananenin zürriyetsiz olarak sizin nesilde kopmasına nasıl razı olursunuz?*

— Ben ananenin Yahya Kemal'e kadar devam etmiş olduğunu zannetmiyorum. Anane Tanzimat'ta kopmuştur. Son büyük mümessili de Şeyh Galip'tir. O günden Yahya Kemal'e kadar devam eden şey, sadece bir nazım ananesidir. Halbuki Yahya Kemal'le bizim aramızda, herhangi bir nazım benzerliği olmamasına rağmen, şiir bakımından olan akrabalık mesela Yahya Kemal'le Mehmet Akif arasındaki yakınlıktan daha büyüktür. Bu itibarla Yahya Kemal'in zürriyetsiz olduğuna hükmetmemek lazım gelir. Bence Şeyh Galip'ten beri bir asır zürriyetsiz kalmış olan Türk şiiri ancak Yahya Kemal'le yeniden devama başladı.

— *Demek Şeyh Galip, Yahya Kemal, sonra sizin nesil? Aradaki bir asrı dolduranlar?*

— Şeyh Galip'le Yahya Kemal arasındaki asrı şiir bakımından ölü bir asır sayıyorum. Yalnızca son zamanlara doğru bazı pırıltılar var. Mesela Tevfik Fikret'le, Ahmet Haşim. Onların şairliğini bir kalemde geçivermek pek olmuyor.

— *Evvelce nesir nazmın tesirindeydi. Mesela seciler yapılırdı. Son asırlarda nesir istiklaline ve şahsiyetine kavuştu. Şimdiki nazım, nesrin tesirinde kalarak vezin ve kafiyeyi terketmiş olmuyor mu?*

— İster nazım nesrin, ister nesir nazmın tesiri altında kalsın. Bir şair olarak bu beni alakadar etmiyor. Nazım nesre, nesir nazma tesir edebileceği gibi, ikisi birbirine benzeyebilirler de. Nahiv bakımından düzgün olan bir nazmı nesirden ayıran şey

sadece vezni, bir de kafiyeleridir. Mesela Fikret'in manzumelerinde kafiyeleri duymayın, vezin de bilmiyorsanız — bizim şiirlerimizde vezin arayan muharrirlerden birçoğu vezin bilmezler — onu pekâlâ nesir sayabilirsiniz. Halbuki nesirle şiir arasındaki fark sadece vezin-kafiye farkı değildir; ifade farkıdır. Nesirin dili izah dilidir. Sözleri kendilerine izah edilmedikçe, anlamayanlara ben şimdilik şiir okumamalarını tavsiye ederim.

— Yeni şairlerin hüviyetleri vazıh değil. Birinin yazdığı eser öbürününmüş hissini veriyor.

— Yeniler arasında bu kadar büyük bir benzerlik olduğunu da sanmıyorum. Bir kere birçoğu birbirlerinden mevzularıyla ayrılıyorlar. Bazıları cemiyet meselelerinden bahsediyor, bazıları küçük burjuvanın hassasiyetini ele alıyor, bazıları da halk sanatından faydalanıyor. Bu ayrı ayrı zümrelerin temsilcilerinin kendileri arasındaki benzeşmeden bahsediliyorsa onu da pek kabul edemeyeceğim. Şiirle çok yakından ilgili kimselerin, bugünkü şairleri hiç kaçırmadan okuyan kimselerin o şairler arasındaki eda farklarını kolayca kavrayabileceklerine inanıyorum.

— Nâzım Hikmet'ten sonra zuhur edenleri gruplamak mümkün müdür? Mümkünse nasıl?

— Bu bir şairden ziyade bir edebiyat tarihçisine sorulması gereken bir sual. Ama ben yine, gücümün yettiği kadar, bu suali de cevaplandırmaya çalışayım. Bir kere doğrudan doğruya Nâzım Hikmet'in yolundan yürüyenler var Nail V., Hasan İzzettin Dinamo gibi. Sonra esas bakımından Nâzım Hikmet'in aynı olup, şekil bakımından ufak tefek farklar gösterenler Rıfat Ilgaz, Suat Taşer, Ömer Faruk Toprak gibi. Yine halkın çocuğu, halkın şairi olmakla beraber, fikri şiirin üstüne çıkarmayanlar Oktay Rifat, Melih Cevdet, Cahit Külebi, Sabahattin Kudret, Necati Cumalı, Rüştü Onur, Muzaffer Tayyip Uslu gibi. Hassasiyetle şekli meczetmeye çalışanlar Ahmet Hamdi, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı gibi. Büyük hassasiyetler peşinden koşanlar, daha doğrusu koşan Fazıl Hüsnü Dağlarca. Şiiri resme benzeten, aynı zamanda halk dilinden geniş ölçüde faydalanan Bedri Rahmi Eyuboğlu.

Ama yukarda da söylediğim gibi bu iş ya münekkit işi, yahut da edebiyat tarihçisi işi. Ben bu cevabımı kendim de beğenmedim.

— *Yeni şiirin sanki ciddi külliyatı kaybolmuş da latifeler ve hususi mektuplaşmalar kabilinden iki numaralı küçük eseri mahfuz kalmış gibi... Ciddi eserlerinizi ne zaman lutfedip asıl külliyatınızı tamamlayacaksınız?*

— Ben, şahsen, gördüğüm işin ciddi olduğuna kaniim. Yeni şairin şiiri bana latife imiş gibi gelmiyor. Zaten ciddiyetin pek belirli bir ölçüsü de yok. Kimi adamlara göre şiir esasen ciddi olmayan bir şeydir. Ciddiyetten maksat acaba daha büyük sözleri daha kitabi bir şekilde ifade etmek demek mi? Belki günün birinde şiiri bırakır makaleler, hatta ilmi makaleler, ilmi kitaplar yazarım. İnşallah o zaman, gördüğüm işin ciddi olduğuna inanılır.

Orhan Veli, Türkçe devam ettikçe lisanımızda kalacak olan bir mirasını müstakbel bir atalar sözü olarak bize yadigâr bırakmıştır "Yazık Oldu Süleyman Efendiye!" onun mısraıdır.

Sordum

— *Biz bunun halk tarafından kullanıldığına sık sık rastlıyoruz. Siz de rastlıyor musunuz?*

— Evet, çok, dedi.

— *Mesela?.. En garip tesadüf ne oldu?*

— Bir ecnebi kadın, bunu bana söyledi. Sonradan mısraım olduğunu öğrenip pek şaşmış. "Ben bunu eski bir atalar sözü sanırdım!" dedi.

Konuşan Yürük Çelebi

(Akşam, 15.1.1947)

Nahiv sözdizimi; *Vazıh* açık, belirgin; *Meczetmek* kaynaştırmak; *Mahfuz* saklanmış, korunmuş.

ORHAN VELİ

— 1914 doğumluyum. Doğum yerim İstanbul. Tahsilimi tamamlamadım.

— *Hiç memuriyette bulundunuz mu?*

— Bazı memuriyetlerde bulundum. Şimdilik hiçbir resmi sıfatım yok.

Odanın sobası gürül gürül yanıyor. Orhan Veli de suallerimi bermutad cevaplandırıyordu.

— *Sizce yeni şiirin doğma ve gelişme amilleri nelerdir?*

— Yeni şiir diye bir şey düşünmüyorum. Her devrin şiiri devrinin eseridir.

— *Niçin vezin ve kafiyeye taraftar değilsiniz?*

— Vezinle kafiyeye bilhassa düşman değilim, yalnız onu marifet sayanlara kızıyorum. Bu mesele fazla mühim değil bence!

— *Şiirde Makyavelizm olur mu?*

— Bu suali anlayamıyorum.

Bu sırada oda kapısının açılmasıyla konuşmamız kesiliyor ve içeriye, yanında film operatörü İlhan Arakon olduğu halde ev sahibi giriyor, beklettiğinden dolayı özür dileyerek oturuyorlar.

Onların yorgunluklarını gidermeye çalışmalarından bilistifade Orhan Veli'ye soruyorum

— *Sanat sanat için mi? Yoksa, sanat cemiyet için mi tezini tutuyorsunuz.*

— Her şey cemiyet içindir, dolayısıyla sanat da. Ama sanat olması da şart.

— *Kendinizi hangi école'e mensup addediyorsunuz?*

— Hiçbir yere mensup saymıyorum.

— *Şiirin, bahusus "pure" bir şiirin başka bir lisana aynen tercümesi kabil midir?*

— Değildir. Tercüme eden adam şair olur, o şiirin havasına da girebilirse biraz kabil olabilir.

— *Bugünkü, şiir, hikâye, roman branşlarında sizce, ilerisi*

için en ümitvar olanı hangisidir?

— Tahmin edemem. Şimdilik en kuvvetlisi şiir.

— *En çok beğendiğiniz şair?*

— Zaman zaman değişir.

— *En çok hoşunuza giden şiiriniz?*

— Onu da bilemiyorum. Gününe göre o da değişir.

— *O halde şu anda?*

— Şu anda "Keşan" şürimi beğeniyorum.

— *İçki içer misiniz?*

Orhan Veli öteki suallerimle hiç alakası olmayan bu soru karşısında bir an duraklıyorsa da yaptığım emrivaki semeresini gösteriyor. Muhatabım gayri ihtiyari

— Oldukça içerim, diyor.

Bu sırada, Orhon M. Arıburnu atılıyor :

— Oldukça da ne demek! Bir gün Ankara'da sabahın dokuzunda beraber rakı içtiğimizi hatırlıyorum.

— *İlk şiirinizi okuduğunuz zaman etrafınızdakiler ne yaptılar?*

— Amuda kalktılar!

— *Ciddi mi söylüyorsunuz?*

— Evet ciddi.

Söyleyen de dahil olmak üzere hepimiz gülüyoruz. İlhan Arakon konuşma havasına mizah karışmasından bilistifade ortaya yeni bir soru atıyor

— *Ahmet Haşim'in Pandelli'de vefatı cidden romantik bir hadise, bu hususdaki fikriniz?*

Süleyman Efendi şairi cevap veriyor :

— Bendeniz de Pandelli'de vefat edeceğim o halde.

Ben soruyorum

— *Şiirden başka güzel sanatla meşgul olur musunuz?*

— Eğlence olsun diye, arada sırada resim yaparım. Arada da şarkılar mırıldanırım, bu şarkıların bestekârı yoktur!

— *Balık sizi şiirlerinizde dahi alakalandıran bir şey olduğuna göre...*

Orhan Veli lafımı kesiyor

— Durun, diyor. Onun size bir tarifini yapayım Balık, rakı şişesinde yaşayan bir mahluktur.

Bu söz üzerine hep beraber gülüşüyoruz.

Vakit ilerlediği için modern şairimizden ve diğerlerinden rahatsız ettiğimden dolayı özür dileyerek ayrılıyorum.

Sokaklarda bir sessizlik hüküm sürüyor. İnsanlar evlerine, ay da bulutlara hapsolunmuş...

Konuşan Kemal Dayan

(Son Saat, 23.1.1947)

RAKI ŞİŞESİNDE BALIK OLMAK İSTEYEN ŞAİR

Üzerinde en çok durulmuş, zaman zaman alaya alınmış, zaman zaman kendini kabul ettirmiş, tekrar inkâr, tekrar kabul edilmiş; zamanında hem iyi, hem kötü şöhrete ermiş bir şair vardır.

İki incecik bacak, kısaca bir trençkot, kanarya sarısı bir kaşkol, müselles bir yüz, şişirilmiş bir göğüse benzeyen bir sırt — denebilirse — ergenlik bozuğu bir yüz işte görünüşte Orhan Veli.

Şiirlerinin münakaşası bana düşmez. Seven mi haklı, sevmeyen mi? Orası bize ait değil. Nurullah Ataç onu yeter derecede tanıtmıştır. Ama kendisi Orhan Veli'yi tanımazmış. Geçenlerde bir mülakatta :

— Orhan Veli mi? Tanımıyorum! demiş.

Ben de Orhan Veli'ye sordum. O da onu tanımıyor.

Bari birisi lütfetse de şairle münekkidi birbirine tanıştırıverse. Daha doğrusu barıştırıverse... Ama Nurullah Ataç dargınlığa pek dayanamıyor olmalı ki bıyık altından gülümsüyor ve "Hakkını inkâr etmeyelim. İyi şairdir," diyor. Orhan Veli bıyık altından gülmüyordu. Gülmüyordu ama o da, "Hakkını inkâr etmeyelim, şiirden anlayan adamdır," dedi.

İstanbul şehrini zaman zaman bir moda sarar. Bazen bir şarkı bazen bir tek "Voyvo!" kelimesi, bazı defa "Bilmem kime maşallah!" gibi. Orhan Veli'nin *"Yazık Oldu Süleyman Efendiye"*si de böyle meşhur olmuştu. Biz okuyucular, acaba şair bu mısraın meşhur olacağını bilerek mi bunu yazdı, diye kendi kendimize bir sual sormuştuk. Ben de şaire onu sordum.

O — Ben hayatı sadelik içinde geçmiş basit bir adamın hayatından bahsetmek istedim. Acayiplik olsun diye yazmadım. Şiiri neşretmeden evvel de bu kadar yadırganacağını tahmin etmiyordum.

Ben — Yadırganmamıştır. Meşhur olmuştur, dedim. Bir şey daha sevgili şair, ben sormak istemezdim ama sizden bahseden her adam bana bile şunu soruyor : Nasırı edebiyata sokmakla yani ne demek istiyor? Nasır pek mi mühim sanki? Anlıyorsunuz ya, bazı genç kızlar bunu pek merak ediyor da...

Orhan Veli mustarip bir hal aldı. Yârinden ayrılmış turnalar gibi uçtu.

— Hayatında büyük manevi ıstırapları olmayan bir insan için nasırın mühim olduğunu telakki ediyorum, dedi.

İnsan bir şairle konuşurken şu suali sormak ayıp kaçar ama soracağım, dedim, kendi kendime

— Sizde nasır var mıydı o zaman?

— "Süleyman Efendi" şiirinden sonra ahı tuttu. Bende de nasır çıktı.

— Peki, gelelim rakı şişesinde balık olmaya...

— Yine mahsus yazmadım. O sırada yoksulluklar içinde yaşayan bir adamın hayatını anlatır o şiir. Böyle bir insan birçok şeyler ister. Esvap ister, yemek içmek ister. Bu arada rakı içmek de ister. Bu istek mübalağalı bir şekilde anlatılmıştır.

— Nasır kadar sükse yapacağını umuyor muydunuz?

— Onu belki düşünmüşümdür. Bazı kelimelerin, bazı cümlelerin kullanıla kullanıla manaları kalmıyor. Okuyucuya birçok sözler tesir etmez oluyor. İşte o zaman şair okuyucuyu dürtmek, basmakalıp sözlerin içine attığı gaflet uykusundan uyandırmak istiyor. Rakı şişesinde balık olsam mısraı — mısraı değil satırı — da bu maksatla söylenilmiş olabilir.

Şaire söylemedim ama düşündüm Şair okuyucuyu dürteceğine, gaflet uykusundan uyandıracağına basmakalıp sözleri söylemeyiverse daha iyi olmaz mı sanki?

— Rakıyı sever misiniz?

— Bayılırım.

— Bendeniz de... Ucuzlamasına ne dersiniz?

— Bir türlü inanamıyorum.

— Ya Fahrettin Kerim Bey'e?

— Allah, derim.

— Neşredilmemiş yeni şiirlerinizden bir tane lütfeder misiniz?

Tatlı tatlı okudu.

CIMBIZLI ŞİİR

Ne atom bombası,
Ne Londra konferansı;
Bir elinde cımbız,
Bir elinde ayna;
Umurunda mı dünya!

Okur yazar hanımları küplere bindirecek bir şiir. Orhan Veli kızacak belki. Şiirin geçen akşamki Fikret Adil'in yaptığı bir azizlikte bir hanıma okudum. Fena içerledi. Elindeki votkayı masaya bıraktı. O da irticalen

Ne elinde nasır
Ne başında çoluk çocuk
Bir elinde yirmi dokuzluk
İki ayağında nasır
Umurunda mı Orhan Veli?

deyivermez mi?

Tam bu sırada yanımıza, şimdiye kadar yazdığı mısraların adedi bir milyonu bulan, tepetaklak olmayı göze alacak bir tabi aramakla meşgul genç şair Suavi Koçer geldi. İki şair musafaha ettiler.

— Suavi Koçer'i nasıl bulursunuz? dedim.

İki şair birbirine bakıştılar.

Orhan Veli

— Bir harikadır! dedi.

— En çok hangi şairleri seversiniz?

— En çok isimsiz şairleri severim. Daha ziyade adı bilinmeyen halk şairlerini. Mesela türküleri çıkaranları.

— Bir tane söyler misiniz?

Aldı şair bakalım ne dedi

Akşam olur hapishane kitlenir
Kimi kâğıt oynar, kimi bitlenir
Kiminin temyizden evrakı gelir
Düştüm bir ormana yol belli değil
Yatarım yatarım gün belli değil.

Kimin olursa olsun güzel şiir!

Güzel bir şiir okunduktan sonra insan bir zaman susuyor, konuşamıyor. Neden sonra

— Şiire ne zaman başladınız?

— Bu hastalık bende 11-12 yaşlarında başlar. O zamanki yazdığım şiirler alışılmış tarzda şeylerdi. Daha doğrusu kötü şiirlerdi. Şairlerden kötülerinin bile tesiri altında yazardım. Bir gün geldi. Eski şiirlerden bıktık. İstedik ki biraz daha farklı olsun.

"Ama da biraz daha ha!" demedim.

Devam etti

— O sıralarda gâvur şairlerini okuyorduk.

— 12 yaşında mı?

— Hayır. Daha çok sonraları. Bu arada Baudelaire'den sonraki nesillerin. Daha çok modern şairlerin kitaplarını. Bir de sürrealistleri. İşte herkesin acayiplik telakki ettiği şiirleri o zaman yazdık.

— Şimdi o şiirlerinizi beğenir misiniz?

— Şimdi onları beğenmiyorum. Şekil bakımından zayıf buluyorum. Şiirin bir de ustalık denen şeye dayandığını o zaman bilmiyormuşuz demek. Bugün bu şairlerden ayrıldık. Halk edebiyatından istifade ediyoruz. Ama bir hamle yapabilmek için, eskilikten silkinebilmek için o şiirleri de yazmak lazımdı.

— En çok sevdiğiniz bir şiiri okur musunuz?

Hangisini okuyacağını bir müddet kestiremedi. Sonra şu şiiri okudu

SERE SERPE

Uzanıp yatıvermiş, sere serpe;
Entarisi sıyrılmış, hafiften;
Kolunu kaldırmış, koltuğu görünüyor,
Bir eliyle de göğsünü tutmuş.
İçinde kötülüğü yok, biliyorum;
Yok, benim de yok ama...
Olmaz ki!
Böyle de yatılmaz ki!

Bu pek sevimli şiiri de dinledikten sonra şaire kafiyeye dönüp

dönmemeye niyetli olup olmadığını sordum.

— Şimdilik vezne, kafiyeye bağlanmamak lazım. Sonra faydalanılabilir.

— Niçin?

— Vezinsiz, kafiyesiz şiir, şairi güçlüğü doğrudan doğruya şiirde aramak imkânıyla, daha doğrusu zaruretiyle karşılaştırıyor. Bu zaruret de şiirin çevresini genişletiyor. Günün birinde vezinli kafiyeli şiire dönülecek olursa o zamanın şairleri bugünkü nesillerin tecrübesinden istifade etmiş olacaklar.

Orhan Veli elindeki şişeye mahzun bir tebessümle baktı. Şişe bitmek üzere idi. Kadehlere birer tane daha koyduk. Şişe boşaldı. Boş şişeyi pencereden dışarı attık. Sanki Orhan Veli'nin okuyucuyu gaflet uykusundan uyandırmak için yazdığı mısra rakı şişesinin içinde imiş gibi, şişe büyük bir şangırtı ile kırıldı. İçindeki mevhum sarhoş istavrit ayıldı. Kuş olup uçtu. O, kanarya sarısı kaşkolunu boynuna sardı. Ben harap şapkamı kafama geçirerek sokağa fırladık. Genç şair işte o zaman kendisinin en güzel mısralarını mırıldandı

İstanbul'un mermer taşları;
Başıma da konuyor, konuyor aman, martı kuşları;
Gözlerimden boşanır hicran yaşları;
Edalı'm,
Senin yüzünden bu hâlim.

Artık ne okuyucuyu gaflet uykusundan uyandırmak var, ne rakı şişesinde balık olmak meselesi

İstanbul'un orta yeri sinama;
Garipliğim, mahzunluğum duyurmayın anama;
El konuşur, sevişirmiş; bana ne?
Sevdalı'm
Boynuna vebâlim!

Ne "Sere Serpe", ne "Cımbızlı Şiir" beni sarmamıştı. Ne yapalım anlayamıyoruz işte. Ama böylesini anlıyoruz. İçimize bir garipliktir çöküyor. Anadolu çocuğuyuz nidelim. Yapamıyoruz biz Breton, Tzara ve Michaux ile.

— Üstat, sen bana o adı bilinmez halk şairinden bir türkü daha söylesene.

— Peki!

Hapishane içinde üç ağaç incir
Kollarım kelepçe anam boynumda zincir
Zincir sallandıkça her yanım sancır
Düştüm bir ormana yol belli değil
Yatarım yatarım gün belli değil.

Orhan Veli'yi pek sevdiği Anadoluhisarı'na gitmek üzere vapura bindirip dönerken yirmi sene evvel başka bir şairin yazdığı şu mısraları hatırladım

Göllerde bu dem bir kamış olsam

Şu şair istekleri bir çeyrek asırda aynı imkânsızlığı devam ettirmek şartıyla ne kadar değişiyor.

Şair değilim bereket! Göllerde kamış, rakı şişesinde balık olmayı bir şişe siyah şarap karşısında alelade beniâdem olmaya da değişemem doğrusu.

Yazan Sait Faik

(Yedigün, 2.2.1947)

Musafaha el sıkışma; *Telakki* anlayış, sayma.

ORHAN VELİ İLE BİR KONUŞMA

Bir prensip şairi olan Orhan Veli kendisinden bahsettirmesini bilmekte devam etmektedir. Sanat hakkındaki umumi telakkileri ve fikirleriyle, eserleri arasındaki uygunluk yıllardır değişmemiştir. "Şiir bütün hususiyeti edasında olan bir söz sanatıdır. Yani tamamiyle manadan ibarettir.Mana insanın beş duygusuna değil, kafasına hitap eder," diyen şair yazdığı şiirlerin hemen yarısında bu söylediğinin zıddı bir karakterle görünmüştür. Acayip, manasız ve sanatla ilgisi olmayan bu türlü sözler, olsa olsa bir kasd-ı mahsusla söylenmişlerdir. Nitekim maksat nasıl olmuş, Orhan Veli hakkında yazılan yazılarda, çizilen karikatürlerde, şiir olmayan bu eserler sık sık mevzuubahis edilmişlerdir.

Şairin teşbih ve istiareden kurtulmuş, vezinsiz ve kafiyesiz olan diğer ikinci kategori şiirlerinde ise insanı yadırgatacak tuhaflıklara rastlanamaz. "Arabanın araba, camın cam, elbisenin elbise olduğu gibi" bunlar da gerçek ve orijinal şiirlerdir. "Söz, İstanbul Türküsü, Yolculuk, Giderayak, Anlatamıyorum" vesaire şiirleri gibi...

"Garip" adlı makalesinde "Adem-i muvaffakiyetin sebeplerinden biri de yapmanın yapılması lazım geleni bilmekten farklı oluşudur. Bir insan kurduğunu mükemmelleştirmeyebilir. Fakat kendisini hemen takip edecek olanlara kıymetli bir temel tevdi eder," diyen Orhan Veli'nin kendisini fedai olarak harcamakta devam etmesine şaşmamak imkânsızdır. Hem artık buna ihtiyaç var mı ki?

Biz değerli Orhan Veli'yi şiirimizin mükemmelleşmesi yolunda hiç olmazsa tercümelerindeki kadar ciddi ve müspet görmek istiyoruz.

S — *"Yeni şiir" önceleri bir komediden öteye gidemeyecek sanılıyordu. Bugün ise gerçekliği ve ciddiliği aşikârdır. Yeni şiirin memleketimizde yer etmesindeki rolünüz nelerdir? Karşılaştığınız zorluklar?*

C — Yeni şiirin gerçekliğinin herkes tarafından kabul edilmiş olduğunu pek sanmıyorum. Üstelik bunda benim ne kadar hizmetim olmuştur bilemem. Yalnız birçok zorluklarla karşılaştığım muhakkak.

S — *Eski ve yeni şiirin dayandığı temeller nelerdir? Birbirlerine temas noktaları var mıdır? Birbirlerine faikiyetleri hangi bakımdan?*

C — Bence şiir hep aynı şiirdir. Hususiyetleri öğrenildikçe gerçek şiir olur. Bugünkü şiirimizin eski şiirimize faik tarafı dildir. Bir de bugünkü şiir hayata daha yakın.

S — *Biraz geniş görüşle şiirin eskisi ve yenisi olacağını kabul ediyor musunuz? Şiirin öleni yerine, ölmeyecek olanından söz açmak daha doğru olmaz mı?*

C — Doğru söylüyorsunuz.

S — *Divan, Servetifünun, Fecri Ati devirlerinin günümüze yatkın şairleri kimlerdir?*

C — Bugünün türlü şairleri geçmiş zamanların türlü şairlerine benzeyebilirler. Bunların isimlerini saymanın ve hangi şairin hangisine benzediğini söylemenin bir faydası olmaz sanırım.

S — *Gerçi dönüp dolaşıp aynı meselelerle uğraşıyoruz ama şiirin objektif bir tarifini yapmak kabil mi?*

C — Benim için mümkün değil, ama sayın Profesör Ali Nihat Tarlan yapmış. Şiir, Abdülhak Hâmit'in yazdıklarına benzeyen yazıların adıymış.

S — *Bugün Türk şiirinin bünyesinde prensip bakımından taşıdığı gelişme istidatları var mı? Bu konuda yeni planlarınız mevcut mu?*

C — Herhalde "Şiirimiz gelişecek mi?" demek istiyorsunuz, İnşallah!

S — *Şiir bakımından, bugün kaidesi kaidesizlik olan hür bir devrede miyiz? Bu kadar hürriyetin zararları olamaz mı?*

C — Kaidesi kaidesizlik olan bir şiir olamaz. Ama şiiri mutlaka bir "İsme = İzm'e" bağlamak da lazım mı?

S — *Bazı kimseler, bilhassa sizin bazı şiirlerinize karşı, "Bunun böylesinin elli tanesini bir günde yazarım," gibi sözler sarfediyorlar. Şiirlerinizin bu gibi kimseleri aldatan hususiyeti nedir? Siz şiirlerinizi zannedildiği kadar kolay mı yazıyorsunuz?*

C — Ben pek o kadar kolay yazamıyorum. Senede üç dört

şiirden fazla çıkmıyor. Bir oturuşta bunlar gibi elli tane yazacak olanlara da mani olamam. Buyursunlar, yazsınlar.

S — *Yeni şiir, zevklerimizde ve dünya görüşümüzde ne gibi değişiklikler husule getirmiştir?*

C — Yeni şiir zaten zevkimizdeki, dünya görüşümüzdeki değişikliğin eseridir.

S — *Edebiyatın fonksiyonu olarak geniş halk kitlelerinin zevkini bulma ve vermeyi kabullendiğiniz halde şiirlerinizde hep ferdi kalışınızın sebebi nedir diye merak ediyorum.*

C — Halk içinde yaşayan insanın ferdi olabileceğini sanmıyorum. Bir kimsenin en hususi, en kendine ait hali bile ona dünyadan, cemiyetten gelir. Diyelim ki, bu hal ferdiliktir. Ama cemiyet insanının ferdi olan hallere karşı hiç ilgilenmeyeceğini nereden biliyoruz? Halkın zevkine hitap etmek demek onun yalnız ihtiyaçlarının propagandasını mı yapmak demektir? Gerçi bu da bir insanlık vazifesidir. Ama onun için başka yollar var. Kitaplar, makaleler yazmak, nutuklar söylemek, afişler yapıştırmak, gazeteler çıkarmak dururken bunu ne diye, hiç de vazifesi olmadığı halde şiirden bekliyoruz? Arabanın araba, camın cam, elbisenin elbise olduğu gibi şiirin de şiir olması kâfi değil mi?

Konuşan Ertuğrul H. Erbil

(Anadolu, 9.2.1947)

Telakki anlayış; *Kasd-ı mahsus* özel amaç; *Teşbih* benzetme; *İstiare* eğretileme; *Adem-i muvaffakiyet* : başarısızlık; *Faikiyet* : üstünlük; *Faik* üstün.

ORHAN VELİ KONUŞUYOR

Yirmi beşliğin sarı kâğıtlı paketinden bir sigara çekiyor ve yaktıktan sonra, derin bir nefes çekerek yüzüme bakıyor

— Doğrusu gençlerden en beğendiklerim Yahya Kemal'dir. Eserleri meydanda, daha gençlerden Melih Cevdet, Oktay Rifat, Sait Faik, Orhan Kemal'i de sayabiliriz. Bir de Memduh Şevket Esendal. Yalnız ona biraz içerliyorum. Hikâyelerini kendi adıyla neşretmeyi galiba küçüklük sayıyor. Bu da yüksek siyasi mevkiler elde etmiş olmasından geliyor. Ama bundan yüz sene sonra, Memduh Şevket Esendal adında bir adamın yaşadığını bileceklerse, ancak hikâyeleriyle bilecekler. Hiç kimsenin bu isimde meşhur bir politikacımn yaşadığından haberi olmayacak.

— Halide Edip'e ne dersiniz? diye soruyorum. Yüzüme bakıp manalı manah gülüyor, sonra

— İş yok... diye cevap veriyor.

Davetimi kabul ederek beni ziyarete geldiği zaman, onu, karşımdaki masaya oturmaya davet ettim. Her zaman Ercüment Ekrem'in güçlükle sığıştığı bu koltukta, onun oturmasıyla bir hayli boş yer kaldı.

Doğrusu, suallerimi iyi cevaplandırdı, beni üzmedi. Bundan sanat meseleleriyle kafasının daima dolu olduğunu ve bunların üzerinde titizlikle uğraştığını anladım. Henüz bülûğa eren çocuklarınkini andıran akortsuz ve garip, ahenkli bir sesi var.

Şiirimize yeni hava ve kendine mahsus bir eda getirmiş olan Orhan Veli'nin, bilhassa birçok kimselerin inkâr etmek istedikleri Divan edebiyatı hakkındaki fikirlerini sordum

— Ben Divan şiirini çok beğeniyorum, diye cevap verdi. Divan şiirinden sonra bugüne kadar da Türkiye'de şiir yazılmadığını zannediyorum. Fakat bugün şiirimizde bir kımıldanma vardır. Bu kımıldanma en ziyade Divan edebiyatının tesirinden geliyor. Yani bugünkü şairler Divan edebiyatım aynen taklit ediyorlar demek istemiyorum. Fakat bugün şekil endişesi diye bir şey duyuyorsak, dilin mükemmelleşmesi lazımdır diye bir kaygımız

varsa, bu endişeye, bu kaygıya Divan şiirini okuduktan sonra geliyoruz. Divan şiirinin sanatlarını biliyoruz, fakat bugünkü şiirin sanatlarını henüz bilmiyoruz. Onların neler olduğunu öğrenirsek, bugünkü şiirimizle Divan şiirimiz arasındaki yakınlığın nereden geldiği daha iyi meydana çıkacak. Eski Türk cemiyeti dilini, büyük bir dil yaparak Avrupalılara öğretebilseydi Divan şiiri dünyanın büyük şiirlerinden biri olurdu. O halde Divan edebiyatının modası geçmiş, ölmüş bir kıymet olarak bir kenara atılmasına razı olamayız. Belki yeni nesiller Divan edebiyatı metinlerini kâfi derecede anlayamayacaklardır. Yani bu metinlerin içinde bilmedikleri kelimeler olacaktır. Fakat edasını birçok eski adamlardan, hatta bu işle uğraşmış âlimlerden daha iyi kavrayıp benimseyeceklerdir.

— Acaba münekkitlerimiz de sizinle aynı fikirdeler mi? diye sordum.

Tekrar sigarasını çekti. Güldü

— Yosma kadınların, dünyadan elini eteğini çekme zamanları geldiği vakit işin yalnız dedikodusu ile geçinir bir halleri vardır. Yalnız yosma kadınlarda değil de hevesi kursağında kalmış, yahut, bir baltaya sap olmamış insanlarda bu hal göze çarpar. İşte münekkitlerin hali de bana bunları hatırlatıyor. İşin dedikodusu ile geçinmeyi bir iş saymak istiyorlar. Mademki bununla avunabiliyorlar, keyiflerini kaçırmayalım, ne derlerse desinler, ne yaparlarsa yapsınlar.

Ondan, memlekette gelişmesini istediği edebiyatın hangi vasıfta olması lazım geldiğini öğrenmeliydim. Yeni bir sanat anlayışı içinde Türk şiirine istikamet verir gibi bir durum almış olan Orhan Veli'nin bu mevzudaki fikirleri alaka çekebilirdi.

Sualime şöyle cevap verdi

— Ben sanatla edebiyatı birbirinden ayırıyorum ve şiiri sanata sokuyorum. Roman, hikâye ve tiyatro edebiyat çerçevesi içine giriyor. Fikir sanatta yer alamıyor. Ama, edebiyat fikre dayanıyor. Bu itibarla edebiyatın halk kitlelerine bir şeyler söylemesi lazım. Okur-yazarları halka doğru götüren bir edebiyat isterim. Yani edebiyatın çoğunluğa hitap etmesini istiyorum. Çoğunluk okuyup anlamalıdır. Anlayabilmesi için de edebiyatta kendi meselelerinden bahsedilmesi lazım... Bugünkü dünyada çoğunluğu fakir halk teşkil ediyor. Demek ki edebiyat da onların

edebiyatı olacaktır. Kahramanını onun içinden seçecek, hayatını o hayatın içinden alacak ve ara sıra onun meselesinden bahsedecektir. Bizde bu telakkide bir edebiyat üzerinde çalışanlar var. Bunların birtakım kusurları göze çarpıyor. Henüz mükemmel değildirler. Fakat aynı yoldan yürüyecek olan edebiyatçılar bu işi daha mükemmel bir hale getirebilirler. Bunun için şartlardan bir tanesi de dilin konuşulan dilden azami derecede faydalanmak suretiyle zenginleştirilmesidir. Dili kelimelere karşılık bulmaktan ibaret sayan Dil Kurumu gibi müesseseler var, bunların yolu yanlıştır. Dilin zenginleşmesini müesseselerden değil, sanat adamlarından beklemeliyiz.

Sözlerini bitirdikten sonra, hemen kalktı ve bana veda ederek odadan çıkıp gitti. İnce ve uzun boynunun üzerinde güçlükle durunmuş hissini veren kafası, bana vücudunun diğer kısmından daha evvel dışarı çıkıyormuş gibi geldi. Arkasından sırlarla dolu bir kafa, bakalım bize ne getirecek? diye düşündüm.

Anketi yapan Bahadır Dülger

(Tasvir, 21.3.1947)

ORHAN VELİ CEVAP VERİYOR

Gazetenizin birinci sayısında yazarlarınızdan biri benden bazı sualler soruyor. Ama sonunda, "Büyük adam olduğu için belki de suallerimize cevap vermeye tenezzül etmez," diyor. Estağfurullah! Hiç de büyük adam değilim. Onun için, sorduğu şeylere teker teker cevap vereyim. Yalnız, bu cevabın o yazıyı okumuş olanlar tarafından, yani sizin gazetenizin okuyucuları tarafından okunmasını isterim. Bu itibarla mektubumun, Matbuat Kanunu'nun 48'inci maddesinin hakiki veya hükmi şahıslara bahşettiği cevap verme hakkına dayanarak, gazetenizin ilk çıkacak sayısının aynı sayfasının aynı sütununda, aynı punto ile ve hiçbir yeri değiştirilmeden neşrini, neşrinden imtinaı halinde de imtina sebebinin mahalli Cumhuriyet Savcılığı'na bildirilmesini rica ederim.

Yarım yamalak bildiğim dillerden eserler, rubailer tercüme etmeye kalkıyormuşum. Olabilir. O dilleri hiç de bilmeyebilirim. Kelimelerini öğrenmek için lügate bakarım, cümle teşkillerini anlamak için ötekine berikine sorarım, ama gene de tercüme ederim. Tenkid etmek isteyenler alırlar o tercümeleri, asıllarıyla karşılaştırırlar, yanlışları varsa bulurlar, kötü yerleri varsa tespit ederler, gösterirler. Ellerinden gelirse daha iyisini yaparlar. Tenkid eseri tenkidle olur; hiç tanımadığı bir şahsın hiç bilmediği hususiyetlerini ileri sürmekle değil. Herhangi bir dili çok iyi bilir diye tanınmış bir zatın tercüme ettiği bir eser yanlışlarla dolu olsa bu eseri, o zat o dili çok iyi bilir diye, hoş mu göreceğiz?

Sonra, Türkçe kitabına şiirimin alınmış olması meselesine gelince. Bu bir eş dost himmeti imiş. Evvela, peşin peşin, şunu söyleyeyim ki, Türkçe kitabını yazan zatın ne yüzünü görmüşümdür, ne de adını bilirim. Böyle bir meçhul dostun ne gibi bir himmeti olabilir, anlayamıyorum. İtiraz sebebi benim yaşımda bir insanın mektep kitabına alınması meselesi ise o da pek o kadar yadırganacak bir hal olmasa gerek. Çünkü bizden evvelki nesillerin yazıları mektep kitaplarına alındığı zaman o yazarların çoğu benden daha gençtiler. Bütün bunlardan başka, mektep

kitabına girmenin benim için hoş bir şey olmadığını da ilave edeyim. Mektep kitabındaki yazımın talebe için ne kadar sevimsiz bir şey olduğunu kendi talebelik hayatımdan bilirim. Yazılarımı okuyacak olanların onları bir zorlamayla değil, arzu ile okumalarını isterim.

Şimdi asıl meseleye, yani asıl sorulan şeye geliyorum. Mektep kitabında yazısı olan bir insanın, yani benim, bir başka kitabında açık saçık şiirleri varmış. Bu kitabı çocuklara okutmaları şart değil. Sanat meselesi ile ahlak meselesinin birbirinden ayrı şeyler olduğunu öğrenememiş bir Türkçe öğretmeninin kitabımı değil okutmak, eline bile almasına gönlüm razı olmaz. Ne okusun, ne de okutsun. Yalnız, hocanın talebelerine okutacağı kitapları seçmekte bir hayli güçlük çekeceğini sanıyorum. *Aşk-ı Memnu*'da bazı sahneler vardır. Eserin kahramanı olan genç kadın ayna karşısında soyunup çıplak vücudunu seyreder. Bu sahne sayfalarca anlatılır. Bir başka yerinde de romancı, kadınların kendi aralarındaki muaşakalarını tasvir eder. Peki, ne olacak şimdi? Mektep kitabına Halit Ziya'dan parça alamayacağız, çocuklara onun kitaplarını okutamayacağız demek. İyi ama, gürültüye giden Yalnız Halit Ziya mı? Öbür edebiyatçılarımızda da böyle şeyler yok mu? O halde onları da okutmamak lazım. Mesela baştan başa erkek aşkıyla dolu olan Divan şiirimizin adını bile anmamalıyız. İyi! Kitap okutmamak için bir çare daha bulundu demektir.

Şimdi o yazıyı yazıp bana o sualleri soran zata hitap ediyorum. Dostum, küçük hırslar yüzünden büyük gafletlere düşüyorsunuz. Benim şahsım mühim değil; ben kötü de olabilirim. Mühim olan memleket meseleleridir. Bilmiyorum genç misiniz; ama gençlik namına gençlikle konuşuyorsunuz. Zihniyetinizin birçok genci irticaa, taassuba sürükleyebileceğini fark etmelisiniz. Milli davaları savunmak için çıkan bir gazetede millete geriliği, bozgunculuğu değil, ileriyi, aydınlığı gösteren yazılar yazmalısınız.

Yazınızın bir yerinde de benim büyüklerle dost olduğumdan bahsediyorsunuz. Bunu söylemekle de çok ayıp ediyorsunuz. Ben büyük adam diye kimse tanımıyorum. Bir yurttaş olmak sıfatıyla herkes kadar ben de büyüğüm. Cumhuriyetle idare edilen bir memlekette, üstelik halkçı bir memlekette, herkesin birbiriyle eşit olduğunu unutmamanızı rica ederim.

(Milli Birlik, 1.4.1947)

ŞİİRDE AYDINLIK

O.V.K. — Yaprak üstüne çıkan yazılarda Yaprak'ın savunduğu şiir anlayışıyla yayımladığı şiirlerin birbirini tutmadığı söyleniyor. Yani biz halka hizmeti amaç sayan, aydınlık bir şiiri savunduğumuz halde şiirimizin çoğu bu amaca uymuyormuş.

S.E. — Şiirin halka hizmeti meselesi dar manada anlaşılıyor. Bu alanda şiirin belli toplum konularına bağlı kalması düşünülemez. Şair bir aşk şiiri ile de halka hizmet edebilir. Bu öyle bir aşk şiiri olur ki ancak belli bir halk ve dünya görüşünden doğabilir. O zaman kendinden önceki aşk şiirlerini eskitmiş, halkın yeni kaygılarına uygun bir aşk anlayışı getirmiş olur. Bazen küçük bir aşk şiiri büyük bir destandan daha toplumsal olabilir, şiirine göre.

O.V.K. — Ama aydınlık şiirle halka hizmet eden şiir arasında bir münasebet var mı, yok mu, önce onu düşünelim. Herhalde var. Yalnız şiirin aradığı aydınlık, bir gazete makalesinin aradığı aydınlıktan elbette farklı olacaktır.

M.C.A. — O halde konuya şiirdeki aydınlıktan girelim. Bence meseleyi şöyle koymak lazım. Şiir dili konuşma dilinden farklı mıdır? Yani bir mısra ile "Bana bir cıgara ver" sözü arasındaki münasebet nedir? "Bir cıgara ver" sözü pekâlâ bir şiirin mısraı da olabilir. Ama bu sözü mısra yapan, o sözden önceki ve sonraki sözlerdir. Diyelim ki bu sözden önce "Mademki güneş battı" sözü var. "Mademki güneş battı, bir cıgara ver" sözü konuşma dilinde birbirini tutmaz gibi görünür. Şiirde ise bu iki söz arasında efkârlanmak gibi bir münasebet bulunabilir. Bu efkârlanma fikri şiirde söylenmemiştir. Bu küçük örnekte görüldüğü gibi, şiirdeki aydınlık, arada bir atlama olduğu için, konuşmadaki aydınlıktan ister istemez ayrılıyor. Bu atlama, kimi zaman çok daha uzaktan olabilir, iki söz arasındaki açıklık çok daha büyük olabilir.

Mesela :

Uzun kavak gıcım gıcım gıcılar,
Anne benim sol böğrümde sancı var.

Bir de Yunus'tan örnek alalım. Bu beyti tefsirciler hâlâ türlü türlü açıklıyorlar

Bindim erik dalma,
Anda yedim üzümü.

S.E. — Melih'in bahsettiği atlamalar konuşma dilinde de var. Ancak bu atlamalara alışılmış olduğu için, manayı münasebet aramadan anlayıveriyoruz. Birçok deyimlerimiz bir yabancı için şiir dilinden çok daha atlamalı ve kapalıdır. "Çekti gitti", "Başında kavak yelleri esiyor", "Ocağına incir diktiler", "Boş ver" deyimlerini bir şair bugün ilk defa kullanmış olsa Oktay'ın "Dolma"sı kadar yutulmaz görünürler. Demek atlamaların kökü halkın dilindedir. Şair bunların yenilerini daha şuurlu ve daha sistemli olarak yapıyor. Ama şair var bunları bize benimsetiyor, şair var benimsetmiyor. Benimsenen atlamalarsa aydınlığı azaltmadıktan başka artırıyor bile.

O.R. — Bence aydınlık meselesini bir kavram olarak değil de her şiirin şartlarına göre ayrı ayrı düşünmeli. Kimi şair aydınlık olmamayı şiirin bir güzellik unsuru sayıyor; şiirlerini bir sis arkasından sunuyor; mesela Haşim. Kimi şair de aydınlık olmak istediği halde ele aldığı konunun karışıklığı yüzünden aydınlık olamıyor. Bir de akıl dışı manalar var. Frenk şairlerinden bazıları kelimeleri mantık ölçülerine göre birleştirmiyorlar. Tabir caizse yeni manalar çıkıyor ortaya, Eluard'da olduğu gibi. Bunların da aydınlığı kendine göre. Bence asıl üzerinde durulması ve yenilmesi gereken, Haşim'in savunduğu kapalılıktır.

S.E. — Kapalılığın Haşim'dekinden çok daha beteri var. Şiir kapalı olabilir diye bazı şairler düşüncelerindeki yetersizliği veya geriliği birtakım metafizik bulutlara bürüyorlar; şiiri bir çeşit sözde-mistikliğe götürüyorlar, halkın büyük saydığı kavramlar üzerinde oynuyorlar.

Şiirlerinden bu şairlerin mesela Tanrıya inanıp inanmadıkları

anlaşılmıyor. Dünya görüşleri, insanlığın hali hakkında düşündükleri belli olmuyor. Söyledikleri büyük sözlerden kendilerini sorumlu saymıyorlar.

M.C.A. — Kapalılık şairi halktan uzaklaştırıyor, ama bu demek değildir ki halk kapalılıktan anlamaz. Halk deyimlerinden başka, tekerleme, bilmece gibi birtakım halk sanatları var ki, halkın da konuşma dilinden ayrı, girdili çıktılı ifadeleri yarattığını ve sevdiğini gösteriyor. Bu çeşit kapalılığı Haşim'in sisiyle karıştırmamak lazım. Haşim'in halka uzaklığı sadece kapalılığından değil, ele aldığı konulardan da geliyor. O konuları Türkçe sözlerle söylemek, aydınlık bir hale getirmek suretiyle dahi halka anlatmaya imkân yok. Kısacası bir şiirin anlaşılır veya anlaşılmaz olması meselesini yalnız dilde yahut edada değil, şairin seçtiği, bulduğu, düşündüğü konularda da aramalı.

O.R. — Sonra Haşim'in şiiri yalnız halka değil, aydına da kapalı. Çünkü aydının anladığı şeyi halk da anlayabilir. Haşim kapalı olmakta bir marifet, bir hüner görüyor ve şiirini adeta sanat olmaktan çıkarıyor; çünkü ben müşterisiz sanat tasavvur edemiyorum. Bu bakımdan Haşim'in şiirinde sanata zıt bir taraf buluyorum. Tekerlemelere, bilmecelere gelince, bence bunlar aydınlık şeyler. Anlaşılmaz gibi görünmeleri zihni çeşitli manalar üzerinde dolaştırmalarından ileri geliyor. Zihin bunlardan biri üzerinde karar kılamayınca o tekerlemeyi, bilmeceyi kapalı sanıyor. Oysaki bunlar manayı genişletmekle daha da aydınlık oluyor.

O.V.K. — Mananın zenginleşmesi, sözü aydınlatır mı? Öyle sanıyorum ki, bunun üzerinde de biraz daha konuşmak mümkün. Ama biz Yaprak'ta okuyucularımızı kendi düşündüklerimiz üzerinde düşünmeye sevketmekle yetineceğimize göre, şimdilik, varabildiğimiz sonuçları toparlamaya çalışalım Demek şiirde kapalılık türlü türlü oluyor. Dil yüzünden, konu yüzünden kapalılık, kapalı olsun diye yapılan kapalılık, şairin kafasındaki bulanıklıktan gelen kapalılık. Biz şiir dilinde birtakım atlamalar olacağını kabul ediyoruz. Bütün bu atlamalar içinde de kaynağı halkın dilinde olan bir çeşit atlamayı benimsiyoruz. Bu da, manayı karartmak şöyle dursun, yerinde kullanıldığı zaman büsbütün aydınlatıyor.

(Yaprak, 15.2.1949)

ŞAİR ORHAN VELİ DİYOR Kİ

Tereddüt etmeden bugünkü genç şairlerin alemdarı diyebileceğimiz Orhan Veli ile karşı karşıya gelip de, ondan "Edebiyat Âlemi" için bir görüşme rica ettiğim zaman, ne diyeceğini bilmiyor değildim.

Bu adeta, Celâl Bayar veya Hikmet Bayur'u bir koyu Altı Okçular kulübüne davet edip, "Konuş bakalım," der gibi bir şeydi.

Nitekim, sayın muhatabım bu nokta üzerinde durdu. Haklı olmadığını iddia etmemekle beraber, ona, nerede olursa olsun inandığı bir davayı müdafaa etmekle hiçbir şey kaybetmeyeceğini, hatta yalnız bir tarafı dinleyen birçok müteredditleri de tenvir etmek imkânı olduğunu hatırlatarak, bir zahmet telakki etse bile, buna katlanmasını rica ettim. Bir hayli düşündü. Sonra şöyle konuştu

— Sizinle şiir meseleleri üzerinde, yani en çok düşündüğüm, hoşlandığım meseleler üzerinde konuşmaktan zevk duyarım. Buna her zaman hazırım da. Gel gelelim, bu konuşmanın "Edebiyat Âlemi" dergisinde çıkmasına razı değilim. Çünkü bu dergiyi gördüm. Havasını biliyorum. O havaya girebilen, hatta girmekten hoşlanan okuyucuya, benim sözlerimin hiçbir şey anlatamayacağı kanaatindeyim. Benimle aynı inanışta olmayan kimselerle de tartışmalara girebilirim. Bununla beraber, peşin hükümlerle hareket eden insanlara, böyle hareket etmeye mahkûm insanlara hiçbir şey söyleyemiyorum. Bu sözlerimle "Edebiyat Âlemi" okuyucularını hor görüyorum sanılmasın. Herkese saygım vardır. Maksadım konuşmamızın boşa gideceğini, hiçbir işe yaramayacağını arzetmekten ibarettir... Buna rağmen "Edebiyat Âlemi" okuyucularının, benim şiir üstüne söyleyeceğim sözleri hiç olmazsa merak ettikleri için okuyacaklarını tahmin ediyorsanız, yani bu konuşma şiirin değil de, derginizin işine yarayacaksa, bunu da bir kâr sayalım ve konuşalım.

Bence, asıl şiirin işine yarayacağı muhakkak olan bu konuş-

maya işte böyle başladık.

Evvela, bu sütunlarda bugünkü edebiyat hakkındaki fikirlerini belirttiğimiz eskilerin yeni şiir mevzuundaki tereddütlerini hatırlatarak, bu hususta ne diyeceğini öğrenmek istedim.

— Edip veyahut eski şair geçinenlerden birkaç kişi bugünkü şiirin parlak bir vaziyette olmadığını söylemiş olabilirler. Ben bunu miyar saymıyorum. Bugün şiir okuyan büyük kitle, belki bunun çoğunu gençler teşkil ediyor, yeni şiire karşı menfi değil. Daha doğrusu, yeni şiir tabirini yanlış kullandım, bugünkü şiir demek istiyorum.

Şiirde yeni eski diye bir ayırma yapmıyorum.

Bence şiir var, bir de şiir olmayan var. Bugün şiir olup olmadığı meselesine gelince de, şöyle düşünüyorum Bugün Türkiye'de şiir her günkünden daha çok var.

Üç beş tenkitçinin şiirimizden ümitsiz görünmeleri beni alakadar etmez. Öyle sanıyorum ki, bu hal şiirle uğraşan başka kimseleri de alakadar etmez. Şiir var, yazan da var, okuyan da, her zamankinden fazla, hem daha anlayışlı...

— Var olduğunu söylediğiniz bugünkü şiiri nasıl tarif edebilirsiniz?

— Bugünkü şiirin evvelkilerden farklı taraflarını görebilmek için eski çağlardaki şiirlerin özellikleri üzerinde durmak lazım. Yüzyıllar boyunca, memlekette şiir namına sadece Divan şiirinin hâkim olduğu çağlarda, şiir sadece bir söz sanatı imiş. Şairler bilinen kaideler içinde birtakım lafız ve mana sanatlarıyla yetinirlermiş. O çağlarda bu türlü şiirin en yüksek mertebelerine ulaşmışız. Tanzimat hareketinden sonra şiire başka endişeler de girmiş. Bu endişelerin başında insan, onun yanı sıra da toplum meseleleri geliyor.

Bu meseleleri Tanzimat'tan sonraki şairler ele almasını becerebilmişler mi, bunun üzerine durmayacağım. Yalnız işaret etmek istediğim nokta şu : Şiire birtakım şiir dışı meseleler girince şiir ortadan kaybolmuş, yani Tanzimat'tan sonra gelen şairler, kendilerinden önceliklere nazaran daha yeni işlerle uğraşmışlar ama kendilerinden öncekiler gibi şair olamamışlar.

Yalnız son zamanlarda Tevfik Fikret'te bazı şairce parıltılar görüyoruz. Dokunduğu meseleler yanında şiirin de imkânlarını zorlamaya çalışıyor. Ondan sonra gelen şairlerden Ahmet Haşim,

Yahya Kemal aşağı yukarı bir asırdan beri kaybedilmiş olan şiirin ipuçlarını ele geçiriyorlar. Bunlardan Ahmet Haşim dil kıvraklığının şiirdeki yerinin ne olduğunu anlayamadığı için, içinde bir hayli şairlik cevheri olmasına rağmen bir nevi Hacivat'lıktan kurtulamıyor. Yahya Kemal ise tersine, bu ehemmiyeti günden güne daha fazla duyarak şiirdeki ustalığın dildeki ustalıkla yan yana yürümesi gerektiğine inanıyor ve bu yolda çalışıyor.

Onlardan sonra yetişen bir şair, Nâzım Hikmet ilk defa şekille özü bağdaştırma yolunda bir teşebbüse girişiyor. Divan edebiyatının ustalığı ile Tanzimat edebiyatının düşünen tarafı ilk defa onda birleşiyor. Bununla beraber Nâzım Hikmet'in de eksik tarafları yok değil. Mesela şekil bakımından çok ihtilalci görünmesine rağmen, birçok tarafıyla — tabii bunu söylerken sanatları kastediyorum — eski şiire bağlı. O bağlardan kurtulup sanatsız bir şiir, sadece kendi özellikleri içinde var olan bir şiir meydana getirmek Nâzım Hikmet'ten sonraki şairlere düşüyor.

Dolayısıyla bugünkü şiirimiz şekle önem vermekle beraber, bilinen sanatlardan, yani lafız ve mana sanatlarından kurtulmuş, öte yandan da insanı ihmal etmemek gerektiğine inanmış, topluluk meseleleriyle ilgilenmeye başlamış bir şiir oluyor. Bu bakımdan bugünkü Türk şiirini, en geniş, en büyük bir tecrübeye girişmiş, üstelik bu alanda oldukça başarılı adımlar atan bir şiiri kimsenin küçümsemeye hakkı olamaz. Zaten demin söylediğim gibi, yoktur da...

Dünyadaki işlerini bitirip bir manada öteki âleme göç etmiş bir iki tenkitçi müstesna...

— Yarını nasıl görüyorsunuz?

— Mademki başlanan işin müspet olduğuna inanıyorum, bu hareketin gelişeceğine, olgunlaşacağına inanıyorum demektir. Yarının şiiri şüphesiz bugünkünden daha mükemmel olacak... Ama muhakkak ki, bugünkü yolda yürümek şartıyla.

— Yolunu değiştirmek ihtimali var mı?

— Sanmam...

— Bu şartı koyduğunuza göre, içinizde bir şüphe yok mu?

— Bugünkü yolda yürümek şartıyla derken, ancak bugünkü şiirin mükemmel olacağını demek istedim. Yoksa bir Abdülhak Hâmit yahut Cenap Şehabettin yolundan gidilerek başka bir şiire varılabileceği ihtimalini düşünmedim, düşünmedim değil, böyle

bir şiirin imkânsız olduğunu biliyorum.

Orhan Veli ile konuşmamız burada bitti. Ve zannediyorum ki, ona ve arkadaşlarına muarız olanların bile, şiirin işine yarayan dört başı mamur bir konuşma oldu.

Konuşan Kandemir

(Edebiyat Âlemi, 28.7.1949)

MUHARRİR NEDEN YETİŞMİYOR? ORHAN VELİ DİYOR Kİ

Genç neslin en şöhretli şairlerinden Orhan Veli'yi bir yolculuğa çıkmak üzere iken ele geçirdim. Telaşlı, aynı zamanda heyecanlı görünüyordu.

"Yolcu biraz da şairdir," diyen Ahmet Haşim, hem şair, hem de yolcu Orhan Veli'yi görse idi kim bilir ne derdi?

"Ayrılış" isimli son şiirinde

> Bakakalırım giden geminin ardından;
> Atamam kendimi denize, dünya güzel;
> Serde erkeklik var, ağlıyamam.

diyen Orhan Veli, deniz vapuru yerine kara vapuruyla hareket etmeden önce anketimiz hakkında bana şunları söyledi

— *Muharrir niçin yetişmiyor?*

— "Bizde niçin muharrir yetişmiyor?" sualini, çoğu, yaşlılara sordunuz. Böyle bir sual onların hoşuna gitti. Çünkü, suali, "Niçin sizden sonra muharrir yetişmiyor?" şeklinde aldılar. Böyle olunca da sualin doğru olup olmadığı üzerinde düşünmek, akıllarına bile gelmedi. Doğruluğu peşin peşin kabul edilmiş bir hükme sudan sebepler aradılar. Oysaki, her şeyden önce, bu sualin doğru olup olmadığını düşünmek lazım. Size hemen itiraz edip, "Hayır, bizde de muharrir yetişiyor," diyecek değilim. Diyelim ki muharrir yetişmiyor. Ama acaba daha evvel yetişiyor muydu? Bugünün genç yazarları arasında hiçbir değerli imza bulamayanlar, bundan yirmi beş otuz yıl önce, yani kendi gençliklerinde ne yapmışlardı? Onların o gün yaptıklarından bugüne ne kaldı? Üstelik, nesillerin yetişmesinde, daha evvelki nesillerin de payı olacağına göre, bugün bizde muharrir yetişmemesinin sorumluluğuna bugünün yaşlıları iştirak etmeyecekler mi? Ne yazık ki, bugünün gençleri eskilerden, ancak kötü örnekler görerek faydalandılar.

Eskiler bugünün gençlerine yapılması gerekeni değil, yapılmaması gerekeni gösterdiler. Gerçi bu da bir hizmettir. Ama hizmeti bundan ibaret olan bir neslin kendinden sonrakilere dil uzatması da biraz fazla olur gibi geliyor bana.

İşi bir nesil mücadelesi haline getirmek istemiyorum. Bununla beraber, sualinizi, içlerindeki hıncı boşaltmak için bir fırsat sayanların bugünkü nesiller hakkında biraz daha bilgi sahibi olmalarının, kendilerini de biraz daha iyi tanımalarının şart olduğuna inanıyorum. Mesela anketinize cevap verenlerden biri, yeniler için alabildiğine atıp tutarken, yenileri okumadığını söylüyordu. Bir nesil yahut da bir eser hakkında hüküm verirken ilk şartın o eseri veya o neslin eserlerini okumak olduğunu bir tarafa bırakalım — çünkü bu şart çok küçük bir şart — ayrıca, her okur yazar, zevkini olsun, bilgisini olsun, yeni oluşlarla terbiye etmek zorundadır. Kendinden sonraki oluşlara gözlerini kapayan insan yerinde sayan insandır. Hükmünün de gençliğinde vereceği hükümden farkı yoktur. Bugünün yazarı hakkında bundan otuz yıl önce söylenmiş bir sözün değeri olabilir mi?

Bir başka yazar da gençlerin, dili iyi kullanamadıklarını söylüyordu. Başkası söylese yüreğim yanmaz; ama bu söz, kusurlarının başında ifadesinin bozukluğu gelen bir yazar tarafından söylendi mi, ben de ne diyeceğimi bilemiyorum. Demek, sadece yenileri değil, kendilerini de tanımıyorlar.

Neyse, dedikoduları bir tarafa bırakalım; asıl meseleye gelelim. Bizde muharrir yetişmiyor dedik. Gerçi ne yetişmişse son zamanlarda yetişmiştir; ama, onları da yetişmemiş farzedelim; niçin yetişmediği üzerinde düşünelim. Kanaatimce bunun hem birçok sebebi var, hem de bu sebepler birbirine pek bağlı. Öyle sanıyorum ki sebeplerin başında fakir bir millet oluşumuzla okur yazar bir millet olmayışımız geliyor. Yazar yetişmesi, yazının para eder, yazarını geçindirir bir meta olmasına bağlı. Yazının para etmesi, müşteri bulmasına bağlı. Müşteri bulması, halkın okuyup yazma bilmesine, ayrıca da kitaba verecek parası olmasına bağlı. Halkın okuyup yazma bilmesi, ailelerin hallerinin — çocuklarını çifte, oduna, çarşıya, fabrikaya göndermek zorunda kalmamaları için — sıkıntı çekmeden geçinebilecek kadar düzgün olmasına bağlı. Yazarın para imkânlarına bağlı. Bir yazar, ekmek parasını bile günü gününe kazanırken, ondan hiçbir geçim derdi düşünme-

den aylarca, hatta sırasına göre yıllarca çalışarak meydana getirebilecek bir eser beklemeye hakkımız var mı?

Bunlara, bir de, yazarın elini kolunu bağlayan hürriyetsizliği ilave edin. Halktan bahseden, halkı okutmak, halkı kalkındırmak, sefaletten kurtarmak gerektiğini söylemeye kalkan yazarın — üç beş kişinin çıkarı uğruna — kötü kişi olduğunu, komünist, sol, muhalif ve saire gibi damgalarla damgalanmaya mahkûm olduğunu ilave edin. Böyle bir memlekette kolay kolay muharrir yetişmeyeceğini, yetişemeyeceğini takdir edersiniz.

— *Bu işte dilin bugünkü halinin tesiri yok mu?*

— Sanmıyorum. Bugünün yazarları, büsbütün tersine, yazı dilinin iyi bir yola gitmesine çalışıyorlar. Birçok şeyde olduğu gibi, dilde de, devrimci hareketlere karşı durmak isteyenler kendi gördükleri işin doğruluğuna, değişmezliğine inananlardır. Bunlar tez zamanda yıkılıp gideceklerdir. Zaten bu hareketi günün icabı sanmak da yanlış. Dil hareketi bugünün işi değildir. Edebiyatı halkın değil de ufak ve mümtaz bir zümrenin malı sayan Divan devri, yazı dilini konuşma dilinden ayırıyordu. Bir milletin iki ayrı dili olamayacağı, edebiyatın o mümtaz zümreden çok halkın malı olduğu Tanzimat'la anlaşıldı. Dil alanındaki çalışmalarımız, Tanzimat'tan hemen sonra, fiili olarak Şinasi'nin *Şair Evlenmesi*, nazari olarak da Fuat ve Cevdet paşaların *Kavaid-i Osmaniye*'si ile başlayan, Ziya Paşa'lar, Namık Kemal'ler, Ahmet Mithat Efendi'ler, Vefik Paşa'lar, Şemseddin Sami'lerle devam eden ve en şuurlu halini *Genç Kalemler*'de alan hareketin devamıdır. Doğruluğuna inanmış olmalarına rağmen onlar bu davanın gerçekleşmesi yolunda pek az şey başarabilmişler. Bu yolda en hayırlı adımları son yılların yazarları attılar. Kendilerine Latin harflerini kabul etmiş olmamızın da büyük yardımı dokundu. Halkı küçümsememek, ayrıca da Latin harfleriyle yazmak zorunda olan yazar Türkçe yazmak zorundadır. Halkın dilinde her şeyi anlatmaya yetecek kadar tournure vardır. Kelime yoksa icat edilir. "Tayyare" kelimesine alışan millet "uçak" kelimesine de alışır. Kaldı ki birinin kökü yabancı bir dilde, öbürünün kökü kendi dilinde.

Anketi yapan Sadettin Gökçepınar

(Akşam, 31.10.1949)

ORHAN VELİ, OKTAY RİFAT VE MELİH CEVDET ANDAY İLE SANAT ÜZERİNE KONUŞTUK

I — *Şiirde yapmaya çalıştığınız yeniliğin, öncülüğün geleceğe ne şekilde tesir edeceği kanaatindesiniz?*

Orhan Veli — Şiirde görmek istediğimiz işin gelecek üzerinde nasıl bir etkisi olacağını kestiremem. Ama bunun milletimiz için de, şiirimiz için de hayırlı olmasını dilerim.

Oktay Rifat — Bilemem.

Melih Cevdet — Bu tesirlerin ne biçim olacağını şimdiden kestirmek kolay değildir. Benim istediğim tesir, yapmak istediğim işin anlaşılmasına bağlıdır.

Mesela benim bugün şiirde gerçekleştirmeyi düşündüğüm bazı şeyler var Söyleyişte kaba sabalığa bile razı olacak kadar şairanelikten uzaklaşmak, şiirde, hani şu muhteva dedikleri şeyin sert, açık, sağlam güzelliğine varabilmek...

Bizim şiirimizin bütün talihsizliği, yalnız deyişe bağlanarak, güzelliği orada aramasıdır. Bu bakımdan bizim eski şiirimiz insana kafa terbiyesi vermez. Tanzimat'tan sonra bazı fikirler söylemeye kalkışan şairlerin çoğu ise Türkçeyi iyi bilmezler. İşte dilimizin somut güzelliklerini, en güzel bir şekilde anlatabilecek bir güçte kullanılması, mesela, gelecekteki şairlere de tesiri olsun istediğim bir nokta. Ama gene kendileri bilirler.

II — *Bugün şiirimiz nereye gidiyor? Nasıl bir şiir özlüyorsunuz?*

O.V. — İyiye doğru gidiyor herhalde. İnsanlığa hizmet edecek, ona daha iyi bir hayat sağlama işinde payına düşeni başaracak bir şiir istiyorum. Şiirimizin de bu yolda olduğunu sanırım.

O.R. — Bugünkü şiirimiz, çağının şiiri olmaya doğru gidiyor. Nasıl bir şiir özlediğime gelince Çağımıza yaraşır bir şiir özlerim elbette. Bu sözü biraz açıklamam gerek. Bugünün sanat

şartları, bizden toplumun dertlerini ele alan şiirler istiyor. Biz de bu çeşit şiirler yazmaya çalışıyoruz. Ama ödevimizi tam olarak yerine getirebiliyor muyuz? Halka dertlerinin çaresini ararken öncülük edebiliyor muyuz? Ne gezer... Demek yazdığımız şiirler, o şiirleri doğuran şartların adeta gerisinde. Hayat bizden daha hızlı gidiyor, toplum bizden daha fazlasını istiyor. Özlediğim şiir Toplumun davalarını söz haline getirdikten başka, daha da ileri giden şairin bir bakış olarak aşabileceği kadar şartlarını aşan şiirdir. Çağıma yaraşır şiir derken bunu kastediyorum.

M.C. — Bugünkü şiirimizin dil bakımından hem halkın diline yaklaştığını, hem de yeni Türk dilinin kurulması için gereçler hazırlayıp işlediğini sanıyorum. Öte yandan bugünkü şiirimiz, konularında aynı yolu güdüyor. Bu umut verici durum belki daha iyice anlaşılmadı, ama suç onda değil. Şiirin haysiyetini beş paralık edenlerde, şairane dediğimiz şeyin şairin üstünden kalktığı halde, halkta daha kuvvetle yerleşmiş olmasında...

III — *Türk edebiyatı şahsi benliğini bulmuş mudur? (Türk kokusu var mıdır?) Bulmamışsa bulması için ne şekilde çalışması gerekir?*

O.V. — "Şahsî benlik" sözünden bir şey anlamıyorum. Ama, yerli kokuya gelince; şüphesiz, edebiyatımızın başka milletlerinkine benzemeyen bir havası var. Bunu yabancılar da duyuyorlar. Mesela bıldır Fransız şairi Philippe Soupault gelmişti. Birkaç şiirimizi gördü. Hem çok Avrupalı, hem de çok Türk olduğumuzu söyledi. Fransız şairinin sözünü tekrarlayışımızın bir sebebi de şu : Şiirimiz yerli olduğu kadar Batılı olmak arzusunda.

O.R. — Her edebiyat daima kendi kendisidir. Türk edebiyatı *monrev familya* sevimli bir şiiri Vernen'in gibi mısralar yazıldığı sırada bile yine kendi kendisi idi. Böyle bir mısraya ne Çin'de, ne Hint'te rastlarsınız. Servet-i Fünuncuların ve Fecri Âticilerin şiirlerinden — koku tabirini kullandığınız için söylüyorum — hacıyağı ile coti lavantası arası zamanın zevkine uygun bir koku yükselir. Frenklerde bu çeşniyi aramak boşuna olur. Demek ki o devir sanatının benliği buymuş. Şunu demek istiyorum Taklit, özenme, yeltenme gibi şeyler benliğin özelliğidir. Bugün bu gibi özellikler şiirimizde azalmış. Artık şiirimiz ne coti lavanta, ne hacıyağı kokuyor. Ne mi kokuyor? Melih Cevdet'in koku üstüne yeni bir şiiri çıktı, ona sorun, Cahit Külebi'ye sorun. Onun

"Rüzgâr"ı da çeşit çeşit kokularla yüklü.

M.C. — Bu sorunuzun cevabı, öteki sorunuzdan da çıkıyor. Bir edebiyatın, bir toprağa ve bir topluluğa bağlı olması demek, o toprağın, o topluluğun diliyle anlatması demektir. Bu bakımdan, bizim bir edebiyatımız vardır demek, pek kolay olmasa gerek. İşe baştan başlamak lazım. Başlangıçlar belki istenildiği kadar ince, lüks olmaz, ama, üzülmemeli...

IV — *Fransız edebiyatının, edebiyamız üzerindeki tesiri inkâr edilemez. Fransa'daki edebi cereyanlar bizde ne dereceye kadar rağbet görür, ne dereceye kadar takip edilir?*

O.V. — Sorunuzun karşılığı birinci cümlenizde zaten var. Okuyoruz. Şüphesiz etkisi de oluyor, olması da lazım.

O.R. — Fransa'daki edebiyat cereyanlarının olduğu gibi bize aktarılabileceğine inanmak çocukluk olur. İnsan kendi kendisinden başka bir insan olamayacağı gibi, toplum da kendi şartlarının dışına çıkamaz.

Fransız edebiyatından yahut herhangi bir milletin edebiyatından bizim edebiyatımıza, ancak bu toprakta tutabilecek fidanlar getirilebilir. Sanat da böyle gelişir, benim anladığıma göre...

M.C. — Tanzimat'tan sonra, edebiyatımızın doğrudan doğruya Fransızların tesirinde kaldığını biliyoruz. Başka bir milletin, edebiyat alanında, tesir altında kalması hiç de kötü bir şey değildir. Ama alınacak şeyleri bilmek şartıyla.

Bizimkilere gelince : En çok dilimizi Fransızcaya benzetmekte başarı gösterdiler. Son yüz senelik edebiyatımıza bakın. Fransız edebiyatının yapıcı tarafından ders alarak, kendi içimize bakmasını bilen kimi görüyorsunuz? Kişiliği olmayan insanlara tesir etmek kabil değildir, çünkü tesir başlar başlamaz yok olup giderler.

V — *Bize Garp edebiyatı olgunluğunda şiirler veren Türk şairlerinin — hâlâ — bugün yaşayanlar içinde, kimler olabileceğine inanıyorsunuz.*

O.V. — Şiirimizi Batı şiirinden geri bulmuyorum. Bu bakımdan şairlerimizin çoğu bana Avrupalı şairlerin olgunluğunda görünüyor.

O.R. — Bizde Batıdaki sanatçılar değerinde sanatçılar olduğuna inanıyorum. Ad vermiyorum, bunlar belli zaten.

M.C. — Kestiremiyorum.

VI — *Şiir ve şairi tarif edebilir misiniz?*

O.V. — Şiirle şairi ben icat etmedim ki benden soruyorsunuz. En doğrusu lugata bakmak.

O.R. — Şiir, şairin şiir olsun diye yazdığı şeye denir, şair de şiir yazan adama denir. Şaka ediyorum. Tarif sevdasından vazgeçmek daha doğru.

M.C. — Şair şiir yazan adamdır, şiir de şairin yaptığı iş.

VII — *Nurullah Ataç'ın yarattığı kelimelerle şiir yazılabilir mi?*

O.V. — Nurullah Ataç kim? Tanımıyorum.

O.R. — Bu çok önemli bir soru. Yalnız bence fena sorulmuş. Niçin yalnız Nurullah Ataç'tan bahsediyorsunuz? Dilin özleşmesi için çalışan bir o mu var? Şu da, bu da öz Türkçeden yana, ben de öz Türkçeden yanayım. Ama şiirlerimde kelime denemeleri yapmıyorum, yapmıyoruz. Bunun birçok sebepleri var. Başta şu hatıra gelebilir Bizler şiirimizi halkın konuştuğu dille yazıyoruz. Dil davası ise, konuşma dilini aşıyor. Okulda öğretilen kültür diline dayanıyor. Daha çok anlaşılması özlenen dil, bu dildir. Ana dili değil, kültür dili... Dava daha çok üçgen mi diyelim, müselles mi diyelim davasıdır. E... şiirde ne müsellesin yeri var, ne de üçgenin... Yeri gelirse elbette üçgen derim.

Dil davası konuşma dilini aşıyor dedim ya, pek de değil. Çünkü çeşit çeşit konuşma dili var. Bilmem ne bakanlığında müdürlük eden filancanın dili, balıkçının, köylünün, tornacının dilini anlıyorum.

M.C. — Elbette yazılır. Yalnız şu noktayı söyleyeyim, Nurullah Ataç'ın kullandığı kelimeler içinde aydınlarımızı sinirlendiren uydurma diye adlandırılanların çoğu zaten vardır. Eski şiirlerimizde, kitaplarımızda rastlıyoruz. Onları unutturup yerine yenilerini geçiren gene insanlar değil mi?

VIII — *Son yılların telif ve tercüme eserlerinden beğendikleriniz hangileridir? Musiki ve resim eserlerinden kimleri beğenirsiniz?*

O.V. — Vardır elbet.

O.R. — Saymakla bitmez. Başta Abidin Dino ve Bedri Rahmi olmak üzere yeni ressamlarımızdan birçoğunun resimlerini çok beğeniyorum.

Musiki eserleri için bir şey söyleyemeyeceğim.

M.C. — Daha çok edebiyat dışı eserler okuyorum. *Ekmek*

Kavgası, Bizim Köy hatırımda kalan teliflerden. Tercüme eserlerden modern Amerikalıları seviyorum.

IX — *Kendi çalışmalarınız hakkında bilgi verir misiniz?*

O.V. — Şiir yazıyorum. Şiirimi demin söylediğim yerlere ulaştırmaya çalışıyorum. Yaprak adlı gazetemde de inandığım fikirlerin gerçekleşmesi için uğraşıyorum. Bunun dışında bir şeyle uğraşmaya vaktim olmuyor. Ancak, geçinebilmek için tercümeler yapıyorum. *Nasrettin Hoca* gibi şeyler yazıyorum.

O.R. — Hayır.

M.C. — Yukarıdaki sorulara verdiğim cevaplar, bastırdığım şiirler nasıl yazmak istediğim hakkında belki bir fikir verebilir. İstediğimi başarıp başarmadığımı yahut ne derece başardığımı iyi bilemiyorum. Yalnız son zamanlarda daha çok bir rahatlığa vardığımı söyleyebilirim.

Konuşan Nihat Kuşlu

(Kaynak, Mayıs 1950)

KONFERANS

Karşınızda şiir hakkında birkaç söz söylemek fırsatını elde ettiğim için bahtiyarım. Ama, üzülüyorum da. Güzel, belki de kıymetli saatlerinizi benim saçma sapan sözlerimi dinleyerek öldüreceksiniz. Çarşıda, pazarda görülecek işleriniz olabilirdi, deniz kenarında dolaşabilirdiniz, eğlenceli bir yere gidebilirdiniz. Sizin halinizi ben de sizin kadar bilirim. Bakmayın karşınıza bir konferansçı olarak çıktığıma; ilk defa konferansçıyım. Senelerdir ben de dinleyiciydim. Hiçbir konferansa zevkle gittiğimi hatırlamam. Üstüme bir ukalalık çöker ki hazzetmem. Konferansa gitmekle ilmi, sanatı yahut felsefeyi himaye ediyormuşum gibi olurum. Biz münevverler de bu türlü vazifeleri ihmal edersek o zavallıları kim düşünür, diyormuşum sanırım. Sonra, konferansın bir esaret oluşu da hoşuma gitmiyor Sigara içemezsin, konuşamazsın, çıkıp gitsen ayıp olur. Sırası gelmişken söyleyeyim; içinizde sıkılacaklar varsa o hürriyeti kendilerine lütfen şimdiden bağışlasınlar.

Konferans dinlemenin ne türlü azap verici bir şey olduğunu zahir başkaları da farketmişler ki, bu çeşit konuşmalardan sonra misafirleri oyunlarla, çalgılarla eğlendirmek âdet olmuş. Şükür ki bugün öyle şeyler yok. Hepiniz doğrudan doğruya bu bahisle alakalı kimselersiniz demek. Konferansın bir başka püf tarafı da çok kere makaleye benzemesi. Makale okumaya aklım erer ama, dinlemeye ermez. Sonra da bir makale ki, Allah muhafaza, sayfalarca. İçinde büyük büyük hakikatler söyleniyor. Takip edebilmek için dikkati uzun zaman ayakta tutmak lazım. Okurken bu oldukça kabil. Pek pek anlayamadığınız, yahut dalga geçtiğiniz için seyrini kaybettiğiniz bir parçayı tekrar okuyabilirsiniz. Ama, her dinleyici her kaçırdığı sözü konferansçıya tekrar ettirmeye kalkacak olsa işin içinden çıkmaya imkân kalmaz. Bir de zaman hürriyeti meselesi. Kitabı istediğiniz zaman okur, istediğiniz zaman okumazsınız. Halbuki bir konferansı istediğiniz zaman dinlemek elinizde değildir. Kitabı yarısında bırakabilirsiniz. Ama

konferansı dinlerken, "Bugünlük burada durayım da üst tarafını da yatakta dinlerim," diyemezsiniz. Bütün bu kötü şartları göz önünde tuttuğuma göre alakanızı olsun, hüsnüniyetinizi olsun pek fazla suiistimal etmemeye çalışacağım.

Bugünlük, niyetim, size, son zamanlardaki şiir dedikodularından bahsetmek. Gazeteleri takip ediyorsanız farkındasınızdır. Şiir meselesi San Fransisco meselesinden sonra hemen başta geliyor. İlk dedikodu da Ankara'da sarfedilmiş bir söz üzerine, "Şiirden yalnız şairler anlar," sözü üzerine çıktı. Böyle bir söz söylendi mi, söylenmedi mi, bilmiyorum ya, neyse. Şiirden kimler anlar? Bu bahis üzerinde yine duracağım. Yalnız muhakkak olan bir şey var. Daha doğrusu, benim zannım. Okuyup yazması olup da şiirden anlamamaya razı olacak adam yoktur, gibime geliyor. Bunun öteden beri farkındaydım. *Vazgeçemediğim* adlı kitabım hakkında yazılan yazılar ötedenberi bildiğim bir hakikati bana bir daha hatırlattı. Mizah muharrirlerini bir tarafa bırakalım. O iş onların geçim yolu. Ama, ötekiler! Yani işi bir edebiyat meselesi olarak ele alanlar şiirden anladıklarına inanmamışlar mı? İnanmasaydılar yazamazlardı. Demek ki inanıyorlar. Peki, anlıyorlar mı? Anlamaları da kabil, anlamamaları da. Anlamıyorlarsa anlamadıklarını kim farkedecek? Herhalde kendileri değil. Bu iş kendilerinden daha anlayışsız olanlara da düşmez. Onlar "Anlıyoruz" deyip rahat ededursunlar, ama, öteki insanların, bu manzaraya bir türlü tahammül edemeyen insanların hali ne olacak? Onlar da ellerinin erdiği, güçlerinin yettiği kadar bir şeyler söylemeye çalışıyorlar. Ama, bu gayret neye yarar, bilmem. Çünkü kör olası sanatın ne ölçüsü var, ne de tartısı.

"Şu şiir beş okka güzel, öteki yarım derece fena, şu münekkit üç metre anlıyor, beriki dört santim noksan anlıyor," diyemiyorsun. Bu iş kimin aleyhine acaba? Kim bilir, böyle bir ölçünün olmasını belki de onlar benden çok isterler. Evet, mutlaka benden çok isterler. Zaten, "Bunda ne vezin var, ne kafiye, ne teşbih, ne istiare, ne mecaz, ne mübalağa; demek ki şiir değil," diyenler hep o ölçü fikrinin esiri insanlar değiller mi? Bütün kıyamet de o ufacık ölçülerinin ellerinden gittiğini görmelerinden kopmuyor

mu? Ama ben gerçek şiirin ölçüsünü arıyorum. "Vezin yok, kafiye yok, teşbih yok, mübalağa yok; o halde şiir yok," diyenin değil, "Vezin var, kafiye var, teşbih, var, mübalağa var, ama şiir nerede?" diyecek olanın ölçüsünü. Elimizde şimdilik böyle bir ölçü bulunmadığına göre şiir yazdığımız yahut şiirden bahsettiğimiz için ihtimal biz de onlar kadar suçluyuz. Zaten onlara sorarsanız bizimki usta hırsızın ev sahibini bastırması cinsinden bir şey. Ben şiiri onlardan iyi bildiğimi — şayet biliyorsam — kime anlatabilirim ki? Kötü şair olmaktan geçtim, çoğuna şair olduğumu bile kabul ettiremiyorum. Hoş, hiçbir şeyden anlamadığını kabul ettiğim insanın beni kabul etmemesi etmesinden hayırlıdır ya! Hani şu son sözü bir parça da yiğitlik bende kalsın diye söylemişimdir. Yoksa, ne yaparsam yapayım, o düşünüşteki insanlara ne kendimi, ne de fikirlerimi kabul ettiremeyeceğimi bilirim. Neyse...

Şiirden kimler anlar? Biz yine mevzuumuza dönelim. Yahut suali böyle değil de ters tarafından vazedelim Şiirden kimler anlamaz? İşin kolayına gidiyorum zannetmeyin. Şiirden anlamayanlar, anlayanlara nazaran o kadar çoktur ki, hepsini ayırıp çıkarmak öyle her babayiğindin harcı değildir. Kimler anlamaz? Bugüne kadar görüp okuduklarımla vardığım bir neticeye göre, edebiyat tarihçileriyle sanat nazariyecileri anlamaz. Elimizdeki tarih kitapları, tezkireler, müntehabatlar bunun en sağlam delilleri. Edebiyatımızın büyük bir mazisi var. O hengâmede kimlere dâhi demişiz, kimleri unutmuş gitmişiz, hangi şiirleri baş tacı etmişiz? Hangileri küflü yapraklar arasında kalıp kaybolmuş? En çok bildiklerimiz, hep o ölçü fikrinin, o formül esiri olan insanların kolay anlayıp kolay anlattıkları eserler. Bir adam çıkmış, bir şiir yazmış. O şiirde de bir şeyi başka bir şeye benzetmiş. Arkasından bir de ukala gelmiş dünyaya, "Filanca şairin yaptığına teşbih derler," demiş. "Derken bir başka şair işkembe-i kübrâdan bir şey sallamış. Bir başka ukala, "Buna da mübalağa derler," demiş. Böylece bir sürü sanat bulunmuş, hepsi isimlendirilmiş. Birtakım kaideler konmuş ortaya. O kaideler, mesela vezin, şairi biraz sıkıya sokmuş, nizami kaçamak yolları bulunmuş. *İmale* denmiş, *med* denmiş, *sekt* denmiş, bir de *melâhat* takmışlar, *sekt-i melih* olmuş. Bu sıfatları o şairlerde bulup çıkaran ukalalar yine akıllı fikirli adamlarmış. Arkadan

bütün bütün yobazları gelmiş. Onlar bu kaideleri mihenk olarak kullanmışlar. Kaideye uyana şiir demişler, uymayan tu kaka olmuş. Mesela Nedim; asıl büyük tarafı bu kaidelerin dışında olduğu için, sadece hoş, hafif, eğlenceli bir şair olarak kabul edilmiş.

Şiirin tercümesi imkânsız bir nesne olduğu muhakkak.

Sanatkârın, ne pahasına olursa olsun, derdini anlatmak ihtiyacıyla çırpındığı da malum. Türk münevverinin hali keza o derece malum. Şu halde bir Türk şairi eserini başka bir efkârı umumiyeye dünya kariinin hükmüne nasıl arzedecek? Herhalde başka dilde yazarak değil. Ama nasıl? Türk şairleri, bütün milletlerin, bilhassa küçük milletlerin şairleri gibi, bir dil meselesi karşısında. Dilini büyük medeniyetlerin dilleri seviyesine çıkarmadıkça; onu, aşağı yukarı, milletlerarası bir dil haline getirmeye çalışmadıkça, dünya efkârı umumiyesinden hiçbir şey beklemeyecek, böylece ölüme mahkûm kalacaktır. Bu hakikat onun dil davasındaki önemini belli etmekten başka, bir de dilin şiirdeki yerinin ne olduğunu göstermesi bakımından ehemmiyetli. Kimi dostlar şiirin başka şey, dilin başka şey olduğunu sanıyorlar. İçlerinde, "Canım, sen Türkçesine bakma, şiire bak," diyenlere bile rastladım. Türkçeyi bilmeden, hem de en iyi şekilde bilmeden, nasıl bir şiir yazılır, anlanuyorum.

İkinci bir şiir dedikodusu yine Ankara'da söylenen bir sözden çıktı Şiirde mana. Bunun üzerine de ne manasız sözler söylenmedi. Bir gazete bu bahse bir sayfa tahsis etti. Şiirle alakası olmayan kim varsa, hepsi o sayfada fikirlerini söylediler. Biraz manasız bir hareket ama — neyse, onlar manayı başka manada alıyorlar zaten — "Şiirin güzelliğini tayin eden şey, manası değildir," demek, "Şiir manasız olmalıdır," demekmiş. Kimsenin anlayışına karışılmaz. Ama, insan tutamıyor kendini. Şiir, kelimelerle söylenir. Kelimelerse manadan ibarettir. Kendisine, "şiirde mana arar mısınız?" diye sordukları zaman, "Elbette hem de bir değil, birçok manalar ararım," diyen zat, benim, burada, mana dediğim zaman neyi kastettiğimi tabii anlayamaz. Ben de anlamam. Ama, siz anlarsınız. Mana dediğim zaman manayı kastediyorum. Halbuki o, başka türlü alışmış. Bayram haftası dendiği zaman mangal tahtası anlaşılmalıymış. Bir de "rakı şişesinde balık

olsam" sözünün başka bir manası varmış.

Bindim erik dalına
anda yedim üzümü...

gibi...

İnsanın kulağını böyle göstermeye hakkı yokmuş. İlle de böyle göstermeliymiş.

Şiirde mana meselesine geçmeyi, bir şairin mehtap kelimesiyle ayışığı arasındaki farktan bahsetmesi münasebetiyle hatırladım. Ayışığı da mehtap da, ikisi de aynı manaya gelir. Ama şiirdeki yerleri, ne kadar başka başkadır. Şiir biriyle ne kadar şiir olacaksa, öbürüyle o kadar berbat olur. Şiir bir dil sanatıdır, bir mana sanatıdır ama, sırasında da manaya karşı bu kadar müstağnidir. Hatta aynı kelimeler bile güzelliklerini yahut çirkinliklerini yan yana geliş şekillerine borçludurlar. Bu "şiirde mana" dedikodusunun çıkmasına sebep olan zat aynı sözü eskiden de söylerdi. Bir defasında da fikrini Fuzuli'nin şu mısraı üzerinde izah etmişti

Gözüm canım efendim sevdiğim devletli sultanım

Bu mısrada hiçbir şey anlatılmıyor. Sadece birtakım kelimeler dizilmiş. Aynı kelimeleri, hatta vezni de bozmadan başka bir şekilde tertiplemek kabil. Ne mana, ne vezin, ne de kelimeler, hiçbiri bozulmadığı halde, bakıyorsunuz, güzel bir mısra iken tatsız tuzsuz bir şey oluveriyor. Mesela

Efendim sevdiğim devletli sultanım gözüm canım.

Biraz evvel manayı başka tarzda anladıklarını söylediğim insanlardan bazıları bunu galiba fikirle karıştırıyorlar. Şiirin sanatlığının mana ile münasebeti olduğu ne kadar muhakkaksa, fikirle hiçbir münasebeti olmadığı o derece muhakkaktır.

Âyinesi iştir kişinin lafa bakılmaz
Şahsın görünür rütbe-i aklı eserinde

beytinin, yahut "yere düşmekle cevher sâkıt olmaz kadr ü kıymetten" mısraının manzum birer hikmet olduğunu kabul edebiliriz ama, şiir olduğunu kabul edemeyiz. Fikir söylemek nesrin yahut nazmın işidir, şiirin değil.

Bu münasebetle biraz da nazım, nesir ve şiir arasındaki farktan bahsedeceğim. Daha doğrusu şiiri nazımla nesirden ayıran hususiyetlerin nasıl ele avuca sığmaz şeyler olduğunu söyleyeceğim. Nazımla nesrin farkı malum. Birinde vezinle kafiye var, ötekinde yok. Şiirin, çoğu, nazım diliyle ifade edilmiş olması, nazımla şiirin birbirine karıştırılmasına sebep olmuş. Uzun zaman şiir deyince, nazım yani vezinli kafiyeli söz hatıra gelmiş. Şiir üzerinde ayrıca düşünmemişler; nazım nevileri, nazım şekilleri, nazım sanatları demişler. Zaman zaman şiirin nazımdan farklı bir şey olduğunu söyleyen insanlar da çıkmamış değil. Hatta nazımla olduğu gibi, nesirle de şiir söylenebileceği iddia edilmiş. Nesrin diliyle şiir söylenemez. Halbuki şiirle nesir arasındaki ayrılık, naçiz kanaatimce, nazımla nesir arasındaki ayrılıktan çok daha büyüktür. Bir manzume nesir olabilir; vezinden anlamamak, bir de kafiyeleri duymamak, onu nesir saymak için kâfidir. Vezinsiz şiir olamayacağını iddia eden münevverlerimizin çoğu vezinden anlamadıkları için bu tecrübeyi kolayca yapabilirler. Halbuki bir şiir parçası nesir olamaz. Şiiri nesir halinde görebilmek için vezin bilmemek, yahut kafiyeleri duymamak kâfi değildir; ayrıca şiirden de anlamamak lazımdır. Şahıslarına son derece hürmet ettiğim bazı mütefekkirlerimiz, şiirin kolayca nesir haline sokulabileceğini zannediyorlar. Mesela diyorlar ki "Filanca şiirin satırlarını (ki, o şiir benim şiirimdir) alt alta yazacağınız yerde yan yana yazın, nesir olur." Bu itirazı yeni duymuyorum; senelerdir dinledim. Mademki dinledim, mademki içime böyle bir şüphe sokulmuş, o şiiri yazdığım zaman, satırlarının yan yana yazılmasıyla nesir olabileceği ihtimali hiç de mi hatırıma gelmedi acaba? Geldiyse niçin onun bir nesir parçası olduğunu farketmedim? Niçin satırları yan yana yazıp "Bu bir nesirdir" demedim? Niçin bu zahmeti okuyucuya bıraktım? Saygısızlığımdan mı dersiniz. Zannetmiyorum.

Vezinle kafiyeden gelen farkın dışında, nesirle nazım arasındaki fark bir nahiv farkıdır. Fakat bu fark da lakırdıyı vezne sokmak, yahut kafiyeli kelimeyi mısraın sonuna almak zaruretle-

rinden doğmuştur. Vezinle kafiye ortadan kalkınca dili öyle altüst etmenin ne manası kalır? Vezne bu nahiv acayipliklerini bertaraf edebilecek kadar hâkim olanların, faraza Fikret'in manzumelerini alınız, mısraları alt alta dizeceğiniz yerde yan yana diziniz, manzume manzum olmayan şiirlerden daha kolay nesir olur.

Şiirle nesir arasındaki farkın alt alta yahut üst üste dizilişle alakası yoktur.

Ben şairim o kamet-i mevzunu doğrusu
Sevmem desem de belki yalan söylerim sana.

beytindeki "kamet-i mevzun" terkibinin şiirliği üzerinde kısaca duralım. "Kamet-i mevzun" terkibi terkiplikten çıkarılıp "kameti mevzun" şeklinde yazıldığı, yahut okunduğu, yahut anlaşıldığı zaman ne vezin bozuluyor, ne mana. Ama, şiirken birdenbire nesir oluveriyor. Nesir dili bir izah dilidir. Şiirin izaha tahammülü yoktur. Okuduklarını, izah edilmedikçe anlayamayacak olanlara ben şimdilik sadece mensur yazıları okumalarını tavsiye ederim. Şiiri ancak şiirliğin nereden geldiği anlaşılıp kendilerine öğretildikden sonra okusunlar. Şiirliğin nereden geldiğini anlamak da pek o kadar kolay bir şey olmadığına göre şiir okumak artık çocuklarına mı nasip olur, torunlarına mı bilmem. "Biri izah dilidir, öteki değildir," demekle iş bitmiyor. Benim burada yaptığım, ufak bir misal üzerinde, ufak bir hususiyete işaret etmekten ibaret. Bu hususiyet şiiri yapan, onu nesirden ayıran bin bir hususiyetten yalnız bir tanesidir. Ötekiler hangileridir acaba? Pek bilmiyoruz. Bildiğimiz o hususiyetlerin sapa bir yerde bir hazinesi, o hazinenin de sırlı bir kapısı olduğudur. Ben senelerdir o kapıya anahtar uydurmaya çalışıyorum. Şiirlerim hakkında ileri geri söz söylemek isteyenler — şair olmasalar bile — gelip o kapının önünde nasıl durmadan terlediğimi görmeli, hatta — kabilse — bir parça da onlar terlemelidir. Ama, biliyorum, terleyemezler. Zaten buna da ne lüzum var?

Bir sarışın yaramaz
Aldattı beni bu yaz
Sevdada karar olmaz
İşte kumralı geldi.

deyip şair oluvermek dururken nazik bedenlerini ne diye sıkıntıya soksunlar?

Konuşmama başlarken, "Şiirden yalnız şairler mi anlar?" yahut "Şiirden kim anlar?" yahut "Kimler anlamaz?" sualleri üzerinde duracağımı sanmıştım. Halbuki yine dedikodular yüzünden konuşmam başka bir istikamet takip etti.

(Varlık, 1.4.1951 / 1.5.1951)

Bu konuşma 1945 yılında Kadıköy Halkevi'nde yapılmış, şairin ölümünden sonra "Varlık" dergisinde ikiye bölünerek yayımlanmıştır.

ONUNLA
Sait Faik

Bana soruyor

"*Balıkların yüreği var mıdır?*"

Sabahattin'in motorundayız, çaparimizde sopa gibi kolyozlar.

"Olmaz olur mu be?"

"*Yoktur işte.*"

"Yüreksiz yaşanır mı?"

"*Bizim bildiğimiz manada değildir onların kalbi.*"

Kolyozlar sandalın döşemelerini dövüyor. Ben onu alaya alıyorum. Balıkların al kanını gösterip

"Bu kan nereden çıkar öyleyse?" diyorum.

"*Sen lakırdıdan anlamazsın ki...*" diyor.

Birkaç gün sonra Hachette Kitabevi'nde bir ansiklopedinin balıklar hakkında bir forması elime geçiyor. Daha ilk satırlarda balıkların kan deveranı sisteminin bizimki gibi olmadığını, yalnız şiryanların yahut veritlerin girip çıktığı iki hücreli bir kalbleri olduğunu öğreniyorum.

O Boğaz'ın akıntılarını, balıkların yüreğini, ağların boyasını, yellerin koyu balıkçı ağzıyla isimlerini, neleri bilmiyor yahu.

Bir yerde okumuştum. Bir Fransız gazetecisi birçok sevdiği arkadaşının ölümünden söz açarken bir türlü mazi sıygasını kullanamıyordu. Onun için bu sıygayı ben de kullanamıyorum. Gazetelerde romanları çıkan, makaleleri döşenen, dergilerde şiirleri alt alta dizilen ne kadar sağlar var ki onlardan istediğimiz kadar "dı, dı", "mış, mış" diye söz açabiliriz. Hepimizden günün birinde "dı, dı" diye konuşulurken ondan her zaman halin içinde konuşulacak. Dilimin usta, tatlı, çok az gelmiş şairlerindendir canım Orhan!

Perapalas'ın arka tarafındaki Haliç'e bakan kanepelerde oturuyoruz. Ne güzel bir bahar günü amanın. Çingene kızları

geçiyor.

"Çakır, falına bakayım mı?"

"İstemem."

"Senin mektepli?"

Cebindeki on kuruşu aranıp duruyor. Bulamıyor. Bana *"Tosla on kuruş,"* diyor.

Çingene kızına

"*Ama sen bakmayacaksın fala, ben seninkine bakacağım.*"

Bir fal bakıyor çingene kızına. Kızın ağzı bir karış.

Mustafa'nın Meyhanesi'nde Kavaklıdere'nin başındayız.

"Sence en büyük şair kimdir, Orhan?"

"*Fuzuli.*"

İkinci şişenin ikinci bardağındayız.

"Fuzuli'den sonra?"

"*Fuzuli mi? Kimmiş o?*" diyor. *"Bırak, o da avuç açmışlardan."*

Ben yanımdaki, dilimin hiç avuç açmamış şairine bakıyorum.

"Dilimin en büyük şairi sensin," diyorum.

Diyorum ama hafifçe alay etmiyor değilim. Çakıyor kerata.

"*Hadi oradan it,*"diyor.

Ömründe küfür etmemiş, çelebi Orhan Veli'yi nihayet kızdırabildiğime memnunum. Hayır kızmamıştır. Sahiden iyi şair olduğunu söylediğime kızmıştır.

Bardaklarımız boştur.

"Açık beyaz şaraptan bir tane daha doldur, Mustafa."

(Yeditepe, 1.12.1951)

İÇİNDEKİLER

ÖYKÜLER

Hoşgör Köftecisi (Tanin, 2.4.1947) 11
Kan (Seçilmiş Hikâyeler Dergisi, Ekim 1947) 13
Baharın Ettikleri (Seçilmiş Hikâyeler Dergisi, 1948) 17
Öğleden Sonra (Yaprak, 15.4.1949) 20
İşsizlik (Yaprak, 1.6.1949) 25
Denize Doğru (Yaprak, 1.4.1950) 30
Yaşasın Aşk (Saroyan'dan çeviri, Vatan, 17.11.1952) 36

YAZILAR

Sanat İçin Sanat (İnkılapçı Gençlik, 22.8.1942) 43
Halk Sanatkârının Kültürü (İnkılapçı Gençlik, 5.9.1942) 46
Kim Suçlu (İnkılapçı Gençlik, 12.9.1942) 50
Cevap (Vatan, 13.4.1945) 54
Genç Bir Şairle Konuşma (Doğuş, 1.6.1945) 56
Nazım, Nesir, Şiir (İstanbul, 1.9.1945) 60

Edebiyat Dünyamız

Dil Bahsi (Ülkü, 16.11.1945) 64
Dil, Gene Dil (Ülkü, 1.12.1945) 68
Şiir Kitapları (Ülkü, 16.12.1945) 71
Carmen (Ülkü, 1.1.1946) 74
Roman (Ülkü, 16.1.1946) 78
Review (Ülkü, 1.2.1946) 82
Edebiyat-ı Cedide (Ülkü, 16.2.1946) 86
Yeni Şairler (Ülkü, 1.3.1946) 89
Şiir Mükâfatı (Ülkü, 16.3.1946) 92
Tercüme (Ülkü, 1.4.1946) 96
Edebiyat Dünyamız (Ülkü, 16.4.1946) 100
Bir Sayfa Üstüne (Ülkü, 1.5.1946) 103
Seçme Eserler Bibliyografyası (Ülkü, 16.5.1946) 107

Varlık Dergisi (Ülkü, 16.6.1946) 111
Atilâ Revüsü (Ülkü, 1.7.1946) 114
Muzaffer Tayyip Uslu (Ülkü, 16.7.1946) 117
Dil (Ülkü, 1.8.1946) 121
Oktay Rifat'ın Kitabı (Ülkü, 16.8.1946) 124
Yenilikler (Ülkü, 1.9.1946) 128
Gerçek Yenilik (Ülkü, 16.9.1946) 132
Otuz Beş Yaş (Ülkü, 1.10.1946) 135
Adamın Biri (Ülkü, 16.10.1946) 139
Rahatı Kaçan Ağaç (Ülkü, 1.11.1946) 143

Okuma Yazma Düşmanı... (Hür, 15.2.1947) 147
Ciddi (Varlık, 1.4.1947) 149
Din İnkılabı (Zincirli Hürriyet, 5.4.1947) 152
Başbakanın Nutku (Zincirli Hürriyet, 12.4.1947) 155
Demokrasi Sayısı (Zincirli Hürriyet, 19.4.1947) 157
Anlamak (Varlık, 1.6.1947) 160
Ölü Doğmuş Çocuklar (Varlık, 1.7.1947) 163
Toplumun Sanatı (Varlık, 1.8.1947) 165
Anlayamıyorum (Varlık, 1.9.1947) 168
Hoşlanmıyorum (Varlık, 1.11.1947) 171
Karikatürden Şiire (Varlık, 1.12.1947) 175
Bir Tenkid Üzerine (Varlık, 1.1.1948) 177
Edebiyat (Varlık, 1.3.1948) 180
Şairin İşi (Varlık, 1.10.1948) 182

Yolcu Notları I (Ulus, 6.10.1948) 185
Yolcu Notları II (Ulus, 15.10.1948) 188

Halkla Gerçek (Yaprak, 1.1.1949) 191
Yanlış Bir Yol (Yaprak, 15.1.1949) 192
Pompei'nin Son Günleri (Yaprak, 15.2.1949) 194
Genç Şairden Beklenen (Yaprak, 1.3.1949) 195
Hacı Baba'nın Kumruları (Yaprak, 1.3.1949) 197
Eskisi Gibi, Eskisinden Üstün (Yaprak, 1.4.1949) 198
Philippe Soupault Türkiye'de (Yaprak, 1.5.1949) 199
İrtica Kötü mü? (Yaprak 15.6.1949) 202
Necati'ye Mektup (Yaprak, 15.6.1949) 204

Güzel Yazılar (Yaprak, 1.11.1949) 206
Küçük Bir Antoloji (Yaprak, 15.11.1949) 209
Güzel Yazılar II (Yaprak, 1.12.1949) 213
Neler Demişler? (Yaprak, 1.1.1950) 216
Antigone ile Scapin'in Dolapları (Yaprak, 15.1.1950) 217
Sait Faik İçin (Yaprak, 1.2.1950) 219
Dilimizin Genç Softaları (Yaprak, 1.2.1950) 222
Grev mi, Grev Hakkı mı? (Yaprak, 1.2.1950) 223
Nasrettin Hoca ve Yeni Adam (Yaprak, 15.2.1950) 224
Yeni Şiirler 1950 (Yaprak, 15.2.1950) 226
Sebilürreşad'ın Meseleleri (Yaprak, 15.2.1950) 228
Ajansın Dili (Yaprak, 15.2.1950) 230
Şür Yolu ile Tanıtma (Yaprak, 1.3.1950) 231
Gene Sebilürreşad (Yaprak, 1.3.1950) 234
"Ve" Üstüne (Yaprak, 1.3.1950) 235
Kitaplar Dergisi (Yaprak, 15.3.1950) 237
Bir Şiir Kitabının Söylettikleri (Yaprak, 15.3.1950) 239
Neler Demişler (Yaprak, 1.4.1950) 242
Cümbüşlü Bir Kitap (Yaprak, 1.4.1950) 243
Gelecek Günlerin Yakın Tarihi (Yaprak, 1.4.1950) 245
Mahmut Makal'ın Yurt Sevgisi (Yaprak, 15.4.1950) 247
İlgililer Okusun (Yaprak, 15.4.1950) 249
Nâzım Hikmet Meselesi (Yaprak, 15.5.1950) 251
Rüyada... Görmek (Yaprak, 15.5.1950) 253
Mahmut Makal Serbest Bırakılmış (Yaprak, 15.5.1950) 254
Bazı Üniversiteli Gençlere (Yaprak, 1.6.1950) 258
Nefais-i Edebiye (Yaprak, 1.6.1950) 261
Ezan (Yaprak, 15.6.1950) 265
Ezan Üstüne (Yaprak, 15.6.1950) 267
Cumhuriyet Devrinde Şiir (Yeni İstanbul, 29.10.1950) 269

ÖLÜMÜNDEN SONRA YAYIMLANAN YAZILARI

Radyoda Alaturka (Yeni Dergi, 1.2.1951) 275
Resim Üzerine (Varlık, 1.6.1951) 277
Palme Academique (Yeryüzü, 15.9.1951) 279
Atatürk'ün Adı (Yeryüzü, 1.11.1951) 280
Tanıdığım Meşhurlar (Papirüs, Ocak 1967) 281
Sapık Temayüller (Yeni Gerçek, Ekim 1967) 287

KONUŞMALAR

Şiir Ölüyor mu? (Anket, Ulus, 30.12.1937) 293
Türk Edebiyatını İnkâr Eden Genç (E. Karakuş, Resimli Hafta, 29.10.1938 296
Orhan Veli ile Şiire Dair Bir Konuşma (Ş. R., Akşam, 1.10.1940) 301
Yeni Neslin Tanınmış Şairi Orhan Veli'ye Altı Sual (Yürük Çelebi, Akşam, 15.1.1947) 303
Orhan Veli (Kemal Dayan, Son Saat, 23.1.1947) 306
Rakı Şişesinde Balık Olmak İsteyen Şair (Sait Faik, Yedigün, 2.2.1947) 309
Orhan Veli ile Bir Konuşma (E. H. Erbil, Anadolu, 9.2.1947) 315
Orhan Veli Konuşuyor (B. Dülger, Tasvir, 21.3.1947) 318
Orhan Veli Cevap Veriyor (Milli Birlik, 1.4.1947) 321
Şiirde Aydınlık (Yaprak, 15.2.1949) 323
Şair Orhan Veli Diyor ki (Kandemir, Edebiyat Âlemi, 28.7.1949) 326
Muharrir Neden Yetişmiyor? (S. Gökçepınar, Akşam, 31.10.1949) 330
Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday'la Konuştuk (N. Kuşlu, Kaynak, Mayıs 1950) 333

Konferans (O. Veli, Kadıköy Halkevi 1945, Varlik, 1.4.1951/1.5.1951) 338
Onunla (Sait Faik, Yeditepe, 1.12.1951) 346

KONULARA GÖRE

SİYASA/DEMOKRASİ

Başbakanın Nutku 155
Irkçılar Beraat Etti 156
Demokrasi Sayısı 157
Ölçü 158
Neler Demişler 242
Mahmut Makal'ın Yurt Sevgisi 247
Köylülerin Çorapları 247
Bizim Köy'le Küçük Paşa 248
Nâzım Hikmet Meselesi 251
Mahmut Makal Serbest Bırakılmış 254
Bir Bina Yaptırılıyormuş 254
Bir Yargıcın Söyledikleri 254
İşin Kolayı 255
Üç Sosyalist Şair 256
Moskova Uşakları 256
Seçimler Bitti 256
Tahrikler 257
Bazı Üniversiteli Gençlerle 258

MİLLİYETÇİLİK

Esnaflarla Konuşma 155
Milliyetçilik 156

GERİCİLİK/TUTUCULUK/DİN

Düşündürücü Birkaç Cümle 70
"Büyük Doğu" Fare Doğurmuş 77
Dergiye Ad 84
Çerçeve 108
Dikkat 126
Okuma Yazma Düşmanı 147
Din İnkılabı 152

Bindiğimiz Dal 153
Veren Kim, Kullanan Kim? 154
Muzır Fikirler 157
Bir Mezar Taşı 158
Yanlış Bir Yol 192
Pompei'nin Son Günleri 194
İrtica Kötü mü? 202
Selâmet'e Tecavüz 202
İrtica 202
Sebilürreşad'ın Meseleleri 228
Başbakanın Hata ve Dalaleti 229
Gene Sebilürreşad 234
Cümbüşlü Bir Kitap 243
İlgililer Okusun 249
Kıyamet 249
Marshall Planı 250
Rüyada... Görmek 253
Ezan 265
Ezan Hürriyeti 267
Mademki Demokratız 267
Anlayış 268
Bir Bilsek 268
Asıl Sebep 268
Atatürk'ün Adı 280
Orhan Veli Cevap Veriyor 321

YABANCILARLA İLİŞKİLER
Review 82
Amerikan Yardımı 152
Misafirperverliğimiz 153

TANIDIĞI ÜNLÜLER
Recep Peker 281
Senihi Yürüten 282
Sabahattin Ali 283
Cevdet Kerim 284
Vildan Aşir 285
Nizamettin Nazif 285

YOLCULUK
Yolcu Notları I 185
Yolcu Notları II 188

SANAT
Sanat İçin Sanat 43
Halk Sanatkârının Kültürü 46
Kim Suçlu 50
Cevap 54
Fosforlu Cevriye 113
Gerçek Yenilik 132
Fayda 133
Ciddi 149
Ölü Doğmuş Çocklar 163
Toplumun Sanatı 165
Anlayamıyorum 168
Hoşlanmıyorum 171
Karikatürden Şiire 175

TİYATRO
Cyrano 82
Varlık Dergisi 111
Muanımer Karaca 112
Atilâ Revüsü 114
Shakespeare Gibi 115
Gönülden Gönüle 115
Halkla Gerçek 191
Eskisi Gibi, Eskisinden Üstün 198
Antigone ile Scapin'in Dolapları 217
Neler Demişler? 216
Palme Academique 279

RESİM
Resim Üzerine 277

MÜZİK
Radyoda Alaturka 275

EDEBİYAT

Edebiyat 180
Güzel Yazılar 206
Nasrettin Hoca ve Yeni Adam 224
Nefais-i Edebiye 261
Muharrir Neden Yetişmiyor? 330
Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday ile Sanat Üzerine Konuştuk 333

ROMAN/ÖYKÜ

Roman 78
Edebiyatta Tipler 119
Sait Faik İçin 219

ŞİİR

Genç Bir Şairle Konuşma 56
Nazım, Nesir, Şiir 60
Şiir üstüne 69
Nazım, Nesir 73
Tercüme Şiirler 74
Bugünkü Türk Şiiri 79
Ahlat Ağacı 79
Varlık 80
Şiir Mükâfatı 83
Biraz da Mizah 83
Fikret'e Dair 84
Edebiyat-ı Cedide 86
Şiir Mükâfatı 92
Yeni Şiir 94
Tercüme 96
Gene Genç Şairler 97
Tercüme Dergisi 101
Dadal'ın Sarhoşluğu 103
Dergiler 116
Muzaffer Tayyip Uslu 117
Yeni Varhk 118
Yenilikler 128

Anlamak 160
Karikatürden Şiire 175
Şairin İşi 182
Genç Şairden Beklenen 195
Philippe Soupault Türkiye'de 199
Necati'ye Mektup 204
Şiir Yoluyla Tanıtma 231
Cumhuriyet Devrinde Şiir 269
Sapık Temüyler 287
Şiir Ölüyor mu? 293
Türk Edebiyatını İnkâr Eden Genç 296
Orhan Veli ile Şiire Dair 301
Orhan Veliye Altı Sual 303
Orhan Veli 306
Rakı Şişesinde Bahk olmak İsteyen Şair 309
Orhan Veli ile Bir Konuşma 315
Orhan Veli Konşuyor 318
Şiirde Aydınhk 323
Şair Orhan veli Diyor ki 326
Konferans 338

DİL
Dil Bahsi 64
Dil, Gene Dil 68
Müvaredat 72
Dil 121
Dilimizin Genç Softaları 222
Ajansın Dili 230
"Ve" Üstüne 235
Uyamamak 236
Gelecek Günlerin Yakın Tarihi 245
Barışı Bir Türlü Sevemedi 245

KİTAP TANITMA YAZILARI
Bir Şiir Kitabı 66
Şiir Kitapları 71
İki Yeni Şair 87

Yaşamak 98
Antoloji 99
Aganta Burina Burinata 100
Rahatı Kaçan Ağaç 105
Seçme Eserler Bibliyografyası 107
Bir Şiir Antolojisi 122
Türk Meşhurları Ansiklopedisi 123
Oktay Rifat'ın Kitabı 124
Hikâyeler 134
Otuz Beş Yaş 135
Adamın Biri 139
Birkaç Kitap Daha 141
Rahatı Kaçan Ağaç 143
Bir Tenkid Üzerine 177
Hacı Baba'nın Kumruları 197
Yeni Şiirler 1950 226
Bir Şiir Kitabının Söylettikleri 239

ORHAN VELİ

Bütün yazıları

"Dünyaya kendinden sonra gelecek olanların da birtakım değerler getirebileceğine inanmış olan insana ben kolay kolay 'eski' diyemiyorum. İsterse o insan, yetmiş yaşında olsun. Herkes bu dünyaya yeni bir değer getiremeyeceğine göre insanların ne yeniliklerini, ne de eskiliklerini yaratıcılıklarıyla ölçmemize imkân yoktur. 'Eskilik' yahut 'yenilik', zihin kapılarının, yeni ile eskiye açık olup olmayışıyla ölçülür. İnandığından başka inanılacak şey olmadığına inanan insan bir softadır. Bu hale düşmemek lazım. İnandığımız şeyler, nihayet, öğrendiğimiz şeylerdir. Onlara çok kere hiç şüphe etmeden inanmışızdır. Her şeyi bundan ibaret saymaya nasıl hakkımız olur?"

— Orhan Veli Kanık

Bu kitapta Orhan Veli'nin bütün düzyazıları, öyküleri, denemeleri, tartışmaları, değinmeleri, notları, konuşmaları bir araya getirilmiştir. Başa öyküler, sona konuşmalar konmuş, aradaki yazılar özellikle şairin düşüncelerinin, ilgilerinin, ilişkilerinin, sanat anlayışının gelişmelerini gösterecek bir anlayışla sıralanmıştır.

adam 424

ADAM

ISBN 975-418-